

Аркадий Стругацки, Борис
Стругацки

Понеделник започва в
събота

Но най-странното, най-непонятното е как авторите могат да вземат подобни сюжети, признавам си, това е вече съвсем необяснимо, това е като... Не, не, съвсем не разбирам...

Н. В. Гогол

ПЪРВА ИСТОРИЯ СУЕТА ОКОЛО ДИВАНА

ПЪРВА ГЛАВА

Учителят: Деца, запишете си изречението: „Рибата седеше на дървото“.

Ученикът: А няма рибите седят на дърветата?

Учителят: Ами... Това е било побъркана риба.

Ученически виц

Наближавах мястото на срещата. Притискайки се до самия път, около мене се зеленееше гора, която тук-таме отстъпваше място на поляни, обрасли с жълта острица. Слънцето от много часове вече залязваше, а все не можеше да залезе и висеше ниско над хоризонта. Колата се носеше по тесния път, настлан с чакъл. Карах направо през едрите камъни и всеки път в багажника дрънчаха и тракаха празните бидони.

Вдясно от гората излязоха двама души и застанаха на банкета, заледани към мене. Единият вдигна ръка. Намалих газта и ги заразглеждах. Стори ми се, че бяха ловци, млади хора, може би малко по-стари от мене. Лицата им ми харесаха и аз спрях. Онзи, който вдигаше ръка, пъхна в колата мургавото си гърбоносо лице и попита усмихнат:

– Ще ни откарате ли до Соловец?

Вторият, с червеникава брада и без мустаци, надничаше през рамото му и също се усмихваше. Положително бяха симпатични хора.

– Хайде, качвайте се – казах аз. – Единият отпред, другият отзад, че там, на задната седалка, е багажът ми.

– Благодарете! – радостно каза гърбоносият, свали си пушката и седна до мене.

Брадатыят, който нерешително надничаше през задната врата, каза:

– Ами може ли това тук малко да го?...

Наведох се през облегалката и му помогнах да разчисти мястото, заето от спалния чувал и сгънатата палатка. Той деликатно се намести, като сложи пушката между колената си.

– Притворете по-добре вратата – казах аз.

Всичко вървеше нормално. Колата потегли. Гърбоносият се

извърна назад и взе оживено да приказва, че е много по-приятно да се пътува с лека кола, отколкото да се върви пеша. Брататият неясно се съгласяваше и непрекъснато хлопаше вратата. Погледнах го в огледалцето и го посъветвах: „Приберете мушамата. Мушамата ви е прещипната от вратата.“ След пет-шест минути най-после всичко се оправи. Попитах ги: „Нали до Соловец има десетина километра?“ – „Да – отвърна гърбоносият. – Или малко повече. Пътят е лош наистина, но е за камиони.“ – „Пътят си е много хубав – възразих аз. – Заплашваха ме, че изобщо няма да мога да мина.“ – „По този път дори през есента може да се мине.“ – „Оттук – да, но откъм Коробец е черен.“ – „Тази година лятото е сухо, всичко е изсъхнало.“ – „Казват, край Затон валяло“ – подхвърли от задната седалка брататият. – „Кой казва“ – попита гърбоносият. „Мерлин казва.“ Те, кой знае защо, се засмяха. Извадих цигарите, запалих и им предложих да се почерпят. „Фабрика «Клара Цеткин» – каза гърбоносият, разглеждайки кутията. – Вие от Ленинград ли сте?“ – „Да“ – „Пътешествувате?“ – „Пътешествувам – казах аз. – Ами вие тукашни ли сте?“ – „Кореняци“ – каза гърбоносият. „Аз съм от Мурманск“ – съобщи брататият. „За Ленинград сигурно Соловец или Мурманск е все едно – Север“ – каза гърбоносият. „Не, защо така мислите?“ – казах аз учтиво. „Ще спирате ли в Соловец?“ – попита гърбоносият. „Разбира се – казах аз. – Точно в Соловец отивам.“ – „Роднини ли имате там или познати?“ – „Не – казах аз. – Просто ще изчакам момчетата. Те вървят по брега, а в Соловец имаме среща.“

Пред себе си видях широка ивица разпилени камъни, намалих и казах: „Дръжте се по-здраво“. Колата се разтнесе и заподскача. Гърбоносият удари носа си в цевта на пушката. Моторът изрева, камъните удържах отдолу. „Горката кола“ – каза гърбоносият. „Какво да се прави...“ – казах аз. „Не всеки би минал по такъв път със собствена кола.“ – „Аз бих минал“ – казах аз. Камъните свършиха. „Значи колата не е ваша!“ – досети се гърбоносият. „Че откъде ще имам кола! Под наем е.“ – „Ясно“ – каза гърбоносият, както ми се стори, разочаровано. „А какъв смисъл има човек да си купува кола, за да се разкарва по асфалт? Където има асфалт, няма нищо интересно, а където е интересно, няма асфалт.“ – „Да, разбира се“ – учтиво каза гърбоносият. „Според мен, глупаво е от колата да правиш идол.“ – заявих аз. – „Глупаво е – каза брататият. – Но не всички мислят така.“ Поговорихме за коли и стигнахме до заключение, че ако човек си купува кола, трябва да си купи ГАЗ-69, но за съжаление не ги продават. След това гърбоносият ме попита: „А къде работите?“ Отговорих му. „Колосално! – възкликна гърбоносият. –

Програмист! На нас ни трябва тъкмо програмист. Слушайте, зарежете вашия институт и елате при нас!“ – „А каква машина имате?“ – „Каква имаме?“ – обръщайки се назад, попита гърбоносият. – „Алдан-3“ – каза брататият. – „Приказна машина – казах аз. – Ами добре ли работи?“ „Как да ви кажа...“ – „Ясно“ – казах аз. – „Всъщност още не са я доизкусурили – каза брататият. – Останете при нас, ще я оправите...“ „А преместването ви ще уредим на бърза ръка“ – добави гърбоносият. „А с какво се занимавате?“ – попитах аз. – „Както всяка друга наука – каза гърбоносият. – С човешкото щастие“. – „Ясно – казах аз. – Нещо с космоса ли?“ – „С космоса също“ – каза гърбоносият. „Кой бяга от доброто“ – казах аз. „Столичен град и добра заплата“ – каза тихичко брататият, но аз чух. „Не бива – казах аз. – Не бива всичко да се мери с пари.“ „Не, пошегувах се“ – каза брататият. „Шегува се – каза гърбоносият. – По-интересна работа от нашата няма никъде да намерите.“ – „Защо смятате така?“ – „Убеден съм.“ – „Аз не съм убеден.“ Гърбоносият се усмихна. „Пак ще си поговорим на тази тема – каза той. – Дълго ли ще стоите в Соловец?“ – „Два дни максимум.“ – „Тогава на втория ден ще си поговорим.“ Брататият заяви: „Лично аз виждам в това пръста на съдбата – вървим си из гората и срещаме програмист. Струва ми се, вие сте обречен.“ – „Наистина ли толкова ви трябва програмист?“ – попитах аз. – „Страшно ни трябва програмист“. – „Ще поговоря с момчетата – обещах им аз. – Има недоволни.“ – „Трябва ни не какъв да е програмист – каза гърбоносият. – Програмистите са дефицитни и са се разглезли, а на нас ни трябва неразглезен.“ – „Да, това е по-сложно“ – казах аз. Гърбоносият започна да подвива пръсти: – „Трябва ни програмист: а – неразглезен, бе – доброволец, це – да се съгласи да живее в общежитие...“ – „Де – поде брататият – със сто и двадесет рубли“ – „Ами крилца трябва ли да има? – попитах аз. – Или, да речем, ореол на главата си? Такива се срещат по един на хиляда!“ – „Ами на нас точно тоя един ни трябва“ – каза гърбоносият. – „Ами ако са само деветстотин?“ – „Съгласни сме на девет десети.“

Гората се разшири, ние минахме през един мост и се понесохме между картофени ниви. „Девет часът е – каза гърбоносият. – Къде смятате да ношувате?“ – „Ще пренощувам в колата. Магазините ви до колко часа работят?“ – „Магазините са вече затворени“ – каза гърбоносият. „Може в общежитието – каза брататият. – В моята стая има свободно легло.“ – „До общежитието не може да се отиде с кола“ – каза гърбоносият замислено. – „Да, наистина“ – каза брататият и кой знае защо, се засмя. – „Колата може да се остави до милицията“ – каза гърбоносият. –

„Глупости – каза брадатият. – Аз дрънкам глупости, а ти повтаряш като папагал. Как ще влезе той в общежитието?“ – „Да, да, дявол да го вземе – каза гърбоносият. – Един ден не работиш и забравяш тези неща“. – „Защо да не го преобразим?“ – „Стига, стига – каза гърбоносият. – Това да не ти е диванът. Нито ти си Кристобал Хунта, нито пък аз...“

– Не се тревожете – казах аз. – Ще пренощувам в колата, не ми е за пръв път.

Изведнъж страшно ми се прииска да си поспя на чаршафи. Вече четири нощи бях спал в спалния чувал.

– Слушай – каза гърбоносият, – хо-хо! Конакокошкрак!

– Правилно! – възкликна брадатият. – Ще го настаним на Лукоморие!

– Но моля ви се, ще преспя в колата – казах аз.

– Ще пренощувате в къща – каза гърбоносият, – на сравнително чисти чаршафи. Трябва някак си да ви се отблагодарим...

– Няма бакшиш да ви даваме – каза брадатият.

Влязохме в града. Заредиха се солидни старинни огради, дебели срезове от гигантски почернели греди, тесни прозорци, украсени с резба и дървени петлета на покривите. Мярнаха се няколко мръсни тухлени сгради с железни врати, видът на които събуди в паметта ми полупознатата дума „хамбари“. Улицата беше права и широка и се наричаше булевард „Мир“. Пред нас, близо до центъра, се виждаха двуетажни сгурбетонни къщи с незаградени градинки.

– Следващата пресечка надясно – каза гърбоносият. Включих мигаща, намалих и завих надясно. Уличката беше обрасла с трева, но пред една вратичка се беше сгушил нов „Запорожец“. Номерата на къщите бяха заковани над вратите и цифрите едва личаха върху ръждясалата ламарина на табелките. Уличката се наричаше изящно: ул. „Лукоморие“. Тя беше тясна и сгушена между тежките старовремски сгради, правени сигурно още по времето, когато тук са скитали шведски и норвежки пирати.

– Стоп – каза гърбоносият. Ударих спирачките и той отново чукна носа си о цевта на пушката. – Сега ще направим следното – каза той, като потърка носа си. – Ще ме почакате, а аз ей сега ще отида и ще уредя всичко.

– Наистина не си струва – казах аз за последен път.

– Без приказки. Володя, дръж го на мушката.

Гърбоносият се измъкна от колата, наведе се и се шмугна в ниската вратичка. Зад високата сива ограда не се виждаше къща. Портите бяха

наистина феноменални като в локомотивно депо, окачени на ръждиви железни баглами по десетина килограма едната. Четях учуден табелките. Те бяха три. На лявото крило на портата строго блестеше солидна синя табелка от дебело стъкло със сребърни букви:

НИИЧАВО

Колиба на кокоши крака
Паметник на соловецката старина

На дясното крило отгоре имаше ръждясала тенекиена табелка: „Ул. Лукоморие №13, Н. К. Горянина“, а под нея се мъдреше парче шперплат с разкривен надпис с мастило:

КОТ-КА НЕ РАБОТИ

Администрацията

– Каква КОТ-КА? – попитах аз. – Комитет по отбранителна техника?

Брадатият се изкиска.

– Най-важното е да не се тревожите – каза той. – Тук при нас е забавно, но всичко ще се уреди.

Излязох от колата и взех да бърша предното стъкло. Изведнъж над главата ми нещо се разшава. Погледнах. На портата се беше качил и се наместваше удобно грамаден – никога не съм виждал подобен – черносив котарак на ивици. Той се намести и доволно и равнодушно ме погледна с жълтите си очи. „Пис-пис-пис“ – казах машинално. Котаракът учтиво и студено разтвори зъбатата си уста, издаде прегракнал гърлен звук, а после се обърна и се загледа към двора. Отвъд оградата гласът на гърбоносия рече:

– Василий, приятелю, позволете да ви наруша спокойствието.

Изскърца мандалото. Котаракът стана и безшумно изчезна в двора. Портата тежко се разклати, чу се ужасно скърцане и трясък и лявото крило бавно се отвори. Подаде се почервенялото от напрежение лице на гърбоносия.

– Благодарете! – покани ме той. – Влизайте!

Върнах се в колата и бавно я вкарах в двора. Дворът беше

просторен, в дъното се издигаше къща от дебели греди, а пред къщата се мъдреше огромен нисък дъб, широк и мощен, с гъста корона, която покриваше покрива. От портата до къщата, заобикаляйки дъба, водеше пътечка, постлана с каменни плочи. Вдясно от пътечката имаше зеленчукова градина, а вляво сред полянката се издигаше кладенец с макара, почернял от старост и покрит с мъх.

Откарах колата настрани, угасих мотора и излязох. Братият Володя също излезе, опря пушката на колата и започна да си слага раницата.

– Ето ви у дома – каза той.

Гърбоносият със скърцане и тропот затваряше портата, а аз се чувствавах доста неудобно, озъртах се и не знаех какво да правя.

– Ето я и домакинята – каза братият. – Как сте, бабо Наина Киевна.

Домакинята сигурно имаше над сто години. Тя вървеше към нас бавно, подпираше се с чепата тояга и влачеше краката си, обути във валенки с галоши. Лицето ѝ беше тъмнокафяво; от гъстата мрежа бръчки напред стърчеше извит и остър като ятаган нос, а очите ѝ бяха бледи, безцветни, сякаш бяха покрити с пердета.

– Здравсти, здрасти, внучето ми – рече тя с неочаквано звучен бас. – Значи това е новият програмист? Здравсти, драги, добре дошел!...

Поклоних се, разбирайки, че трябва да мълча. Под черната пухена кърпа се подаваше пъстра найлонова забрадка с разноцветни шампи на Атомиума и с надписи на разни езици: „Международно изложение в Брюксел“. На брадата и под носа ѝ стърчеше рядка побеляла четина. Бабата беше облечена с ватенка без ръкави и с черна вълнена рокля.

– Та така, Наина Киевна! – каза гърбоносият, като се приближи, изтривайки ръждата от дланите си. – Трябва да настаним нашия нов сътрудник за две нощи. Да ви го представя... м-м-м-м...

– Няма нужда – каза бабичката, като ме разглеждаше вторачено, – сама виждам. Александър Иванов Привалов, хилядо деветстотин тридесет и осма, мъжки пол, руснак, член на ВЛКСМ, не, не, не е участвувал, не е бил, няма, а писано ти е, елмазен мой, далечен път и работа в държавна къща, и трябва, брилянтен мой, да се пазиш от червеносок и лош човек, ха позлати ми ръчичката, рубинен мой...

– Хм! – каза високо гърбоносият и бабата млъкна.

Настъпи неловко мълчание.

– Можете да ми викате просто Саша... – измърморих аз предварително приготвената фраза.

– Ами къде ще го сложа? – попита бабата.
– В склада, разбира се – малко ядосано каза гърбоносият.
– Ами кой ще отговаря?
– Наина Киевна!... – гръмогласно като провинциален трагик извика гърбоносият, хвана бабичката под ръка и я поведе към къщата.

Чуваше се как спорят: „Но нали се разбрахме?...“ – „... Ами ако задигне нещо?...“ – „По-тихо де! Той е програмист, разбирате ли? Комсомолец! Учен!...“ – „Ами ако вземе да цъка?...“

Обърнах се стеснително към Володя. Володя се кискаше.

– Неудобно ми е. – казах аз.
– Не се тревожете. Всичко ще се нареди...

Той искаше да каже нещо, но в този момент бабичката страшно се развика: „Ами дивана, дивана!...“ Трепнах и казах:

– Вижте какво, ще си отида, а?

– И дума да не става! – решително каза Володя. – Всичко ще се нареди. Чисто и просто бабичката иска възнаграждение, а ние с Роман нямаме в себе си пари.

– Аз ще платя – казах. Сега вече ми се искаше да си тръгна. Не можех да понасям така наречените житейски колизии.

Володя започна да клати глава:

– Нищо подобно. Ето го, идва вече. Всичко е наред.

Гърбоносият Роман дойде при мене, хвана ме за ръката и каза:

– Всичко е наред. Да вървим.

– Слушайте, неудобно е някак си – казах аз. – Тя в края на краищата не е длъжна...

Но ние вече вървахме към къщата.

– Длъжна е, длъжна е – повтаряше Роман.

Заобиколихме дъба и спряхме пред задния вход. Роман бутна тапицираната с изкуствена кожа врата и ние се намерихме в просторно и чисто, но лошо осветено антре. Старицата ни чакаше, сложила ръце на коrema си и свила устни. Като ни видя, тя заядливо избоботи:

– А разписката още сега!... Тъй и тъй: приех това и това, от еди-коя си, която предаде горепосоченото на долуподписания...

Роман леко зави и влязохме в определената за мене стая. Тя представляваше прохладно помещение с един прозорец, закрит с басмено перденце. Роман каза наставнически:

– Разполагайте се и се чувствуйте като у дома си.

Бабичката от антрето веднага заядливо попита:

– Ами да не би да цъка?

Без да се обръща, Роман кресна:

– Не цъка! Казах ви – няма зъби.

– Тогава хайде да напишем разписката...

Роман вдигна вежди, взе да пули очи, озъби се и разтърси глава, но все пак излезе.

Аз се огледах. В стаята имаше малко мебели. До прозореца – масивна маса, покрита със стара сива покривка с ресни, пред масата – еднокрако столче. До голата дървена стена имаше широк диван, на другата стена, облепена с разнокалнбрени тапети, висеше закачалка с някви стари дрехи (ватенки, оръфани шуби, скъсани кепета и ушанки). В стаята имаше голяма руска печка, която блестеше – току-що беше варосана, а в ъгъла срещу нея висеше голямо мътно огледало с олющена рамка, подът беше измит и покрит с черги на ивици.

Зад стената се боботеше на два гласа: старицата боботеше на една нота, а гласът на Роман ту се повишаваше, ту се понижаваше. „Покривка, инвентарен номер двеста четиресет и пет...“ – „...запишете и всяка дъска от пода!...“ – „Кухненска маса...“ – „...Печката ще запишете ли?...“ – „Трябва да има ред... диван...“

Отидох до прозореца и дръпнах перденцето. Навън се виждаше дъбът, друго нищо. Взех да разглеждам дъба. Сигурно беше много старо дърво. Кората му беше сива и някак си мъртва, а чудовищните корени, които се показваха от земята, бяха покрити с червени и бели лишеи. „Запишете и дъба!“ – каза зад стената Роман. На перваза на прозореца имаше дебела зацапана книга. Прелистих я разсеяно, отдалечих се от прозореца и седнах на дивана. И веднага ми се приспа. Сетих се, че днес карах колата четиринадесет часа, че май не трябваше толкова да бързам, че гърбът ме боли, а в главата ми всичко се е объркало, че в края на краищата не ме интересува тази досадна бабичка и дано всичко свърши по-бързо, та да мога да си легна и да заспя.

– Край – каза Роман, който застана на вратата. – Формалностите свършиха. – Той размахна ръка с разперени пръсти, изцапани с мастило. – Наш'те пръстчета се умориха: работиха, работиха... Лягайте си. Ние си отиваме, а вие си лягайте спокойно и спете. Ами какво ще правите утре?

– Ще чакам – флегматично отговорих аз.

– Къде?

– Тук. И пред пощата.

– Утре сигурно няма да заминете?

– Утре едва ли... Най-вероятно в други ден.

– Тогава пак ще се видим. Нашата любов е напред – усмихна се той, махна с ръка и излезе. Помислих си лениво, че трябваше да го изпратя и да се сбогувам с Володя и си легнах. Но веднага в стаята влезе старицата. Станах. Старицата известно време внимателно ме гледаше.

– Страх ме е, драги, че ще започнеш да цъкаш – каза тя разтревожено.

– Няма да цъкам – казах аз уморено. – Ще спя.

– Лягай тогава и спи... само че дай си ми паричките и спи...

Бръкнах в задния джоб на портмонето.

– Колко искате?

Старицата вдигна очи към тавана.

– Да сложим една рубла за стая. Половин рубличка за чаршафите – те са мои, не са държавни. За две нощи излиза три рубли... А пък колко ще прибавите от себе си – за безпокойството значи, не зная...

Подадох ѝ пет рубли.

– От мене засега една рубла – казах аз, – а после ще видим.

Старицата бързо грабна парите и си тръгна, като мърмореше нещо за рестото. Нямах я доста време и вече ми се искаше да махна ръка и на рестото, и на чаршафите, но тя се върна и нареди на масата купчина мръсни копейки.

– Ето ти рестото, драги – каза тя. – Точно рубличка, може да не ги броиш.

– Няма да ги броя – казах аз. – Какво става с чаршафите?

– Сега ще ти постеля. Ти излез на двора, поразходи се, а аз ще ти постеля.

Излязох и извадих цигарите. Слънцето най-после беше залязло и беше започнала бялата нощ. Някъде лаеха кучета. Седнах под дъба на една забита в земята малка пейка, запалих и започнах да наблюдавам бледото беззвездно небе. Отнякъде безшумно се появи котаракът, погледна ме с флуоресциращите си очи, после бързо се покатери на дъба и изчезна в тъмния листак. Веднага забравих за него и трепнах, когато той се разшава някъде над мене. Върху главата ми се посипа боклук от дървото. „Да те...“ – казах аз гласно и взех да се изтърсвам. Страшно ми се спеше. От къщата излезе старицата, без да ме забележи, и се помъкна към кладенеца. Схванах излизането ѝ, че леглото ми е готово, и се върнах в стаята.

Опасната бабичка беше ми постлала на пода. А, няма да мине, помислих си, затворих вратата с резето, преместих постелята на дивана и започнах да се събличам. От прозореца идваше слаба светлина, на дъба

шумолеше котаракът. Разтърсих глава, за да махна от косите си боклука. Боклукът беше странен, неочакван: едри сухи рибешки люспи. Твърдо ще ми бъде, помислих си аз, строполих се на възглавницата и веднага заспах.

ВТОРА ГЛАВА

...Запустялата къща се превърна в бърлога на лисици и язовци. И затова тук могат да се появяват странни таласъми и призраци.

А. Уеда

Събудих се посред нощ, защото в стаята ми двама души едва чуто си шепнеха. Гласовете много си приличаха, но единият беше малко посподавен и пресипнал, а другият издаваше крайно раздражение.

– Не хъркай – шепнеше ядосаният. – Можеш ли да не хъркаш?

– Мога – обади се сподавеният и закашля.

– По тихо де... – изсъска ядосаният.

– Дразни ме – обясни сподавеният. – Сутришна тютюнджийска... –

Той отново се разкашля.

– Махни се оттук – каза ядосаният.

– Няма значение, той спи...

– Кой е той? Откъде се взе?

– Откъде да зная?

– Ама че неприятно... Просто феноменално не ми върви.

На съседите пак не им се спи, помислих си аз в полусън. Представих си, че съм си в къщи. Съседи ми бяха двама братя физици, които страшно обичаха да работят нощем. Към два часа след полунощ им се свършваха цигарите и тогава те се вмъкваха в моята стая и започнаха да търсят, да бутат мебелите и да се карат помежду си.

Грабнах възглавницата и я запратих в тъмнината. Нещо шумно се събори и отново стана тихо.

– Върнете ми възглавницата – казах аз – и се махайте. Цигарите са на масата.

Собственият ми глас ме събуди окончателно. Седнах. Някъде монотонно лаеха кучета, в другата стая старицата хъркаше страшно. Най-после си спомних къде се намирам. В стаята нямаше никого. В мъждивата светлина видях на пода възглавницата и парцалаците, паднали от закачалката. Бабата ще ми откъсне глвата – помислих си аз и скочих.

Подът беше студен и аз стъпих на черджетата. Бабата спря да хърка. Аз притихнах. Дъските на пода леко пукаха, в ъглите нещо хрупкаше и шумолеше. Бабата оглушително изсвири и отново захърка. Дигнах възглавницата и я хвърлих на дивана. Парцалаците миришеха на куче.

Закачалката се беше откъснала от гвоздеа и висеше на една страна. Оправих я и започнах да прибирам дрехите. Но щом окачих и последната стара манта, закачалката отново се откъсна, изшумоля по тапетите и увисна на един гвоздей. Бабата престана на хърка и аз плувнах в студена пот. Някъде наблизко закукурига петел. На супа да станеш, помислих си аз с омраза. Старицата в другата стая започна да се върти, пружината скърцаше и тракаше. Закачах, застанал на един крак. На двора някой каза тихичко: „Време е да спим, заседяхме се днес с теб“. Гласът беше млад, женски. „Щом трябва да спим, да спим.“ – обади се друг глас. Чу се провлачена прозявка. – „Няма повече да се къпем днес, нали?“ – „Студено е нещо. Хайде да нанкаме.“ Стана тихо. Бабата заръмжа и замърмори и аз предпазливо се върнах на дивана. Утре сутринта ще стана по-рано и всичко ще оправя...

Легнах на дясната страна, завих се презглава, затворих очи и изведнъж разбрах, че никак не ми се спи, а ми се яде. Лелее, ами сега – помислих си аз. Веднага трябва да направя нещо и го направих.

Ето ти, да речем, една система от две интегрални уравнения от типа на уравненията от звездната статистика; и двете неизвестни функции са под интеграл. Естествено, могат да се решават само числено, да речем, с БЕСМ...

Спомних си нашата БЕСМ. Командното табло е като млечен крем. Жения слага на таблото пакет, увит с вестник, и бавно го разгръща. „Какво си носиш?“ – „Сирене и салам. Полски полушпек на търкалца“. – „Ех, трябва да се ожениш! Аз си нося кюфтета с чесън, домашни, и кисела краставичка.“ Не, две краставички... Четири кюфтета и съответно четири хубави кисели краставички. И четири филийки хляб с масло...

Отметнах одеялото и седнах. Може би в колата е останало нещо? Не, всичко, което имаше там, го изядох. Остана само готварската книга за майката на Валка, която живее в Лежнев. Как беше... Сос пикант. Половин чаша оцет, две глави лук... и чушчица. Поднася се с месни ястия... Като сега си спомням: с мънички пържолки. Отвратително, помислих си аз. Не просто с пържолки, а с мъ-ъ-ъ-нички пържолки. Скочих и изтичах към прозореца. В нощния въздух съвсем ясно миришеше на мъ-ъ-ъ-ъ-нички пържолки. Някъде дълбоко в подсъзнанието ми изплува: „Поднасяха му обикновени гостилничарски ястия, като кисела зелена

чорба, мозък с грах, кисела краставица (прегълтнах) и вечните сладки пирожки...“ Трябва да се разсея, помислих си аз и взех книгата от прозореца. Беше „Навъсено утро“ от Алексей Толстой. Отворих напосоки. „Махно, след като счупи ножа за отваряне на консерви, измъкна от джоба си седефено ножче с петдесетина остриета и продължи да отваря с него консерви с ананаси (лоша работа, помислих си аз), френски пастет с омари, от които стаята силно замира“. Предпазливо оставих книгата и седнах на столчето до масата. Изведнъж в стаята се появи приятна остра миризма, сигурно миришеше на омари. Замислих се защо досега нито веднъж не съм вкусвал омари или, да речем, стриди. В Дикенс всички ядат стриди, служат си със сгъваеми ножове, режат хляб на дебели филии, намазват ги с масло... Започнах нервно да гледа покривката. На нея се виждаха неизпрани петна. Тук сигурно много и с апетит се е яло. Яли са омари и мозък с грах. Яли са мънички пържолки със сос пикант. Големи и средни пържоли също са яли. Пухтели са от преяждане, с удоволствие са цъкали със зъби. Аз нямаше за какво да пухтя и започнах да цъкам.

Сигурно съм го правел много шумно и гладнишки, защото старицата в другата стая заскърца на кревата, замърмори сърдито, затрака с нещо и изведнъж влезе в стаята ми. Беше облечена с дълга сива нощница, а в ръцете си държеше чиния и в стаята веднага се разнесе истински, а не фантастичен аромат на ядене. Старицата се усмихваше. Тя сложи чинията точно пред мене и любезно избоботи:

– Хапни си, драги Александър Иванович. Хапни си. Каквото бог е дал, по мене го е изпратил...

– Но защо, Наина Киевна? – взех да мънкам аз. – Защо трябваше да си правите труд...

Но в ръката ми, кой знае откъде, вече се появи вилица с костена дръжка и аз започнах да ям, а бабичката стоеше до мене, кимаше с глава и нареждаше:

– Яж, драги, яж, да ти е сладко!...

Изядох всичко. Яденето беше горещи картофи с претопено масло.

– Наина Киевна – казах аз разпалено, – вие ме спасихте от гладна смърт.

– Хапна ли си? – каза Наина Киевна малко недружелюбно.

– Хапнах си великолепно. Много ви благодаря. Не можете да си представите...

– Какво има за представяне – прекъсна ме тя вече съвсем ядосана. – Хапна ли си, питам? Хайде тогава дай тук чинията... Дай чинията,

викам!

– Мо... моля – продумах аз.

– „Моля, моля“... ще ви хранутя за моля...

– Мога да платя – казах аз, като взех да се сърдя.

– „Да платя, да платя“... – тя тръгна към вратата. – Ами ако за тези неща изобщо не се плаща? И нямаше защо да лъжеш...

– Как така да лъжа?

– Ами ей така, да лъжеш! Нали казваше, че няма да цъкаш... – Тя млъкна и изчезна зад вратата.

„Какви ги приказва? – помислих си аз. – Чудна бабичка... Може би е забелязала закачалката?“ Чуваше се как скърца пружината, как бабата се върти в кревата и недоволно мърмори. След това тя си запя тихичко някаква дивашка песничка: „Ще си хапна от Ивашката месце, ще си легна, ще се потъркалям...“ От прозореца лъхна нощен студ. Аз настръгнах, станах, за да се върна на дивана и в този момент ми хрумна, че преди да заспя, бях сложил резето на вратата. Отидох смаян до вратата и протегнах ръка, за да проверя резето. Но щом пръстите ми докоснаха студеното желязо, всичко се завъртя пред очите ми. Оказа се, че аз си лежа на дивана, забил нос във възглавницата, и пипам с пръсти студена дървена стена.

Известно време лежах като вцепенен, докато не ми стана ясно, че някъде наблизко хърка старицата, а в стаята се говори. Някой наставнически нареждаше тихичко:

– Слонът е най-голямото животно от всички, които живеят на земята. На муцуната си има голямо парче месо, което се нарича хобот, защото е празно и проточено като тръба. Той го протяга и свива по най-различен начин и го употребява вместо ръце...

Изстинал от любопитство, аз предпазливо се обърнах на дясната страна. Стаята беше празна като преди. Гласът продължаваше още познателно:

– Виното, употребявано с мярка, е твърде полезно за стомаха. Но когато се пие прекалено много, то предизвиква пари, които принизяват човека до равнището на неразумните добичета. Вие понякога сте виждали пияници и още помните справедливото отвращение, което са предизвикали у вас...

Рязко се изправих и свалих крака от дивана. Гласът млъкна. Стори ми се, че се говореше някъде зад стената. В стаята всичко си беше като преди, дори закачалката за мое учудване стоеше на мястото си. И за мое учудване отново страшно ми се приеде.

– Тинктура екс витро антимоний – заяви изведнъж гласът. – Аз трепнах. – Магифтериум антимоно ангелии салае. Бафилий олеум витри антимоний алекситернум антимониале! – Чу се ясно кискане. – Това е някаква глупост – каза гласът и продължи напевно: – Скоро тези очи, още неотворени, няма вече да видят слънцето, но не позволявай да се затворят същите, без благоутробно извещение за моята прошка и блаженство... Това е „Дук или Нравствени мисли на славния юнга, извлечени от нощните му размишления“. Продава се в Санкт Петербург и в Рига в книжарниците на Свещников по две рубли в папка. – Някой изхълца. – И това е глупост – каза гласът и издекламира театрално:

Звездички, красота, имоти –
безброй съблазни на живота –
менят се, чезнат като прах.
О, тлен и щастие лъжовно.
Сърцето ми разяжда страх,
а славата е мимолетна...

Вече разбрах къде се говори. Гласът идваше от ъгъла, където висеше мъглявото огледало.

– А сега – каза гласът – следващото. „Всичко е едно-единствено Аз, това Аз е световното Аз. Създадено от незнанието и угасването на светлината, Аз изчезва с развитието на душевността.“

– Ами тази глупост откъде е? – попитах аз. Не очаквах отговор. Бях сигурен, че спя.

– Изречение от „Упанишадите“ – отвърна с готовност гласът.

– Ами какво е това „Упанишади“? – вече не бях сигурен, че спя.

– Не зная – каза гласът.

Станах и на пръсти отидох до огледалото. Не видях в него своето отражение. В мътното стъкло се отразяваха перденцето, ръбът на печката и изобщо много неща, но мене ме нямаше в него.

– Какво има? – попита гласът. – Имате ли въпроси?

– Кой говори? – попитах аз, като надникнах зад огледалото. Зад огледалото имаше много прах и умрели паяци. Тогава аз с показалеца натиснах лявото си око. Това беше старо правило за разпознаване на халюцинациите, което бях прочел в увлекателната книга на В. В. Битнер „Да вярваш или да не вярваш?“ Достатъчно е да натиснеш с пръст очната ябълка и всички реални предмети – за разлика от халюцинациите – се раздвойват. Огледалото се раздвои и в него се показа моето отражение –

сънлива и разтревожена физиономия. На краката ми духаше. Подвивайки пръсти, аз отидох до прозореца и надникнах навън.

Навън нямаше никого, нямаше го дори дъба. Разтърках очите си и отново погледнах. Ясно виждах пред себе си покрития с мъх кладенец с макарата, портата и колата до портата. Все пак не спя, помислих си успокоен. Погледът ми попадна върху перваза на прозореца, където беше орфаната книга. През миналия сън беше третият том от „Ходене по мъките“, сега прочетох на корицата: „П. И. Карлов. Творчеството на душевно болните и неговото влияние върху развитието на науката, изкуството и техниката“. Тракайки зъби от студ, прелистих книжката и разгледах цветните приложения. След това прочетох „Стихотворение №2“.

В облаците на високо
чернокрил врабец лети
и самотно над земята
със крилцата си трепти.
Във нощта напред лети,
от луната озаряван
и от нищо не смущаван,
всичко вижда и следи.
Горд и хищен, разярен,
като сянка устремен,
с поглед, светъл като ден.

Подът под краката ми изведнъж се разлюля. Чу се силно и привлечено скърцане, а след това като бучене на далечно земетресение отекна едно монотонно: „Ко-о... Ко-о... Ко-о...“ Колибата се разлюля като лодка при вълнение. Дворът навън се отмести встрани, а под прозореца се показва и заби нокти в земята исполински кокоши крак, драсна в тревата няколко дълбоки бразди и отново изчезна. Подът рязко се наведе и аз усетих, че падам. Вкопчих ръце в нещо меко, ударих си хълбока и главата и паднах на дивана. Лежах на дъските, стиснал възглавницата, която беше паднала заедно с мене. В стаята беше съвсем светло. Навън някой здравата кашляше.

– Хай да го... – каза един добре обработен мъжки глас. – В едно царство, в едно господарство имало цар на име... Мя-у ... То в края на краищата не е важно. Да речем, мя-у... Полуект... Той имал трима синове. Първият... мя-у... Третият бил глупак, а пък първият?...

Снишавайки се като войник под обстрел, аз се промъкнах до прозореца и надникнах. Дъбът си беше на място. С гръб към него, дълбоко

замислен стоеше на задните си лапи котаракът Василий. В зъбите си стискаше водна роза. Котаракът гледаше в краката си и провлечено говореше: „Мя-у...“ След това тръсна глава, сложи предните си лапи отзад и леки приведен като доцент Дубино-Княжнишкин на лекции, с равномерни крачки се отдалечи от дъба.

– Добре... – говореше котаракът през зъби. – Имало едно време един цар и една царица. Царят и царицата имали син... мя-у... глупак, естествено...

Котаракът ядосано изплю цветето, намръщи се и си избърса челото.

– Отчайващо положение – проговори той. – Помня само туй-онуй! „Ха, ха, ха! Ще има какво да си хапнем: коня на обяд, юнака на вечеря...“ Откъде ли беше това? А Иван, нали разбирате, глупакът, отговаря: „Ех, ти, отвратително чудовище, не си хванало белия лебед, пък ядеш!“ След това естествено – една желязна стрела и трите глави падат, Иван измъква трите сърца и ги откарва, кретенът му с кретен, в къщи на майка си. Ама че подарък! – Котаракът сардонически се разсмя, след това въздъхна. – Има и една такава болест – склероза. – съобщи той.

Той отново въздъхна, зави обратно към дъба и запя: „Кра-кра, дечица мои. Кра-кра, пиленца мои. Аз... мя-у... със сълзи ви поих, по-точно храних...“ Той за трети път въздъхна и известно време вървя мълчаливо. Като се изравни с дъба, изведнъж немузикално завика: „Не си дождах сладкия зальк!...“ В лапите му изведнъж се появи масивна цитра – дори не забелязах откъде я беше взел. Той яростно удари с лапа по цитрата и дърпайки с нокти струните, завика още по-силио, сякаш се мъчеше да заглуши музиката:

Дасс им танвалд финстер ист,
Дасс махт дас холтс,
Дасс... мя-у... майн шатц... или катц?...

Той млъкна и известно време вървя като само дрънкаше по струните. После тихичко, неуверено запя на украински:

Ой, бував я в тим садочку,
Та скажу вам всю правдочку:
Ото так
Копают мак.

Той се върна при дъба, опря до него цитрата и се почеса със задния крак по ухото.

– Труд, труд и труд – каза той. – Само труд!

Той отново сложи лапи отзад и тръгна, мърморейки, вляво от дъба:

– До ушите ми стигна слух, о велики царю, че в славния град Багдад имало един шивач на име... – Той застана на четири крака, изви гръб и злобно засъска. – В тези имена хич не ме бива! Абу... Али... някой си ибън еди-кой си... Добре де, да речем, Полуект, Полуект ибн... мя-у... Полуектов... Обаче не помня какво е ставало с този шивач. Кучета го яли, да започнем друга...

Аз лежах по корем на прозореца и примрял наблюдавах как злочестият Василий броди около дъба ту надясно, ту наляво, мърмори, кашля, вие, мяука, застава от напрежение на четири крака – с една дума, страшно се мъчеше. Диапазонът на неговите знания беше грандиозен. Нито една приказка и нито една песен той не знаеше повече от половината, но затова пък те бяха руски, украински, западнославянски и немски, английски, според мене, дори и японски, китайски и африкански приказки, легенди, притчи, балади, приспивни песни, романси, частушки и припевки. Склерозата го въбесяваше. Няколко пъти той се спуска към дънера на дъба, дереше кората с нокти, съскаше и плюеше, а очите му святкаха като на дявол и пухкавата му опашка, дебела като цепеница, ту стърчеше към небето, ту трескаво се гърчеше, ту го удряше по хълбоците. Но единствената песничка, която той изпя до края, беше „Врачко-дебеланчо“, а единствената приказка, която разказа докрай, беше „Къщата, която Джек построи“, преведена от Маршак, макар и с някои съкращения. Постепенно, явно от умора, говорът му придобиваше все по-определен котешки акцент. „А в полето – пееше той – плугче ходи... мя-у... а... мя-а-а-у!... А след плуга... мя-а-а-у... господ ходи...“ В края на краищата той съвсем се умори, седна си на опашката и поседя така, навел глава. След това тихо, жално измяука, взе цитрата под мишница и на три крака бавно закуцука по росната трева.

Слязох от прозореца и изпуснах книгата. Много добре си спомнях, че последния път книгата беше „Творчеството на душевно болните“, бях сигурен, че на пода е паднала точно тази книга. Но вдигнах и сложих на прозореца „Разкриване на престъпленията“ от А. Свенсон и О. Вендал. Разтворих я с недоумение, прегледах оттук-оттам няколко пасажа и веднага ми се стори, че на дъба виси обесен. Вдигнах страховито очи. От най-долния клон на дъба висеше мокра сребристо-зелена опашка на акула. Опашката тежко се люшкаше от полъха на утринния ветрец.

Дръпнах се уплашено и ударих тила си в нещо твърдо. Силно

извън телефон. Огледах се. Аз лежах напреки на дивана, одеялото беше се смъкнало на пода, през прозореца и през листата на дъба светеше изгряващото слънце.

ТРЕТА ГЛАВА

Хрумна ми мисълта, че едно обикновено интервю с дявола или с някой магьосник може успешно да се заменя с изкусно използване на научните факти.

Х. Дж. Уелс

Телефонът звънеше. Рзтърках очи, погледнах към прозореца (дъбът си беше на мястото), погледнах закачалката (закачалката също си беше на мястото). Телефонът звънеше. Отгатък в стаята на старицата беше тихо. Тогава скочих на пода, отворих вратата (резето си беше на мястото) и излязох в антрето. Телефонът звънеше. Той се намираше на една поличка над голямо каче – съвсем съвременен апарат от бяла пластмаса, такива апарати бях виждал само на кино и в кабинета на нашия директор. Вдигнах слушалката.

– Ало!...

– Кой е? – попита рязък женски глас.

– Кого търсите?

– Конакокошкрак ли е?

– Какво?

– Казвам, Колибата на кокоши крака ли е или не е? Кой е на телефона?

– Да – казах аз. – Колибата. Кого търсите?

– Ох, да му се не види – каза женският глас. – Приемете телефонограма.

– Предавайте.

– Записвайте.

– Един момент – казах аз. – Да взема молив и хартия.

– Ох, да му се не види – каза женският глас.

Донесох бележника и автоматичния си молив.

– Слушам.

– Телефонограма номер двеста и шест – каза женският глас. – До гражданката Наина Киевна Горинич...

– По-бавно... Киевна... После?

– „С настоящата... ви каним... да присъствувате днес... двадесет и седми юли... тази година... в полунощ... на годишния републикански сбор...“

– Записах.

– „Първата среща... ще се състои... на Лисата планина. Облекло парадно. Използуване на механически транспорт... собствени разноски. Подпис... началник на канцеларията... Хъ... Мъ... Вий“.

– Кой?

– Вий! Хъ Мъ Вий!

– Не разбирам.

– Вий! Хрон Монадович! Не познавате ли началника на канцеларията?

– Не го познавам – казах аз. – Кажете го по букви.

– Дяволска работа. Добре, по букви: Верволф – Инкуб – Ибикус кратки... Записахте ли?

– Струва ми се, че го записах – казах аз. – Излезе Вий.

– Кой?

– Вий!

– Да нямате полипи? Не разбирам!

– Владимир! Иван! Иван кратък!

– Така. Повторете телефонограмата.

Повторих я.

– Правилно. Предава Онучкина. Кой приема?

– Привалов.

– Здравей, Привалов! Отдавна ли служиш?

– Служат кутретата – сърдито казах аз. – Аз работя.

– Хайде работи. На сбора ще се срещнем.

Чу се сигналът. Сложих слушалката и се върнах и стаята. Утрото беше прохладно, направих набързо утринната си гимнастика и се облякох. Всичко, което ставаше, ми се струваше крайно интересно. Телефонограмата по странен начин се свързваше в съзнанието ми със събитията през нощта, макар че представа си няхах по какъв начин. Впрочем през главата ми вече минаваха някои мисли и въображението ми беше възбудено. Всичко, на което тук станах свидетел, не ми беше съвсем непознато. За подобни случаи бях чел някъде нещо и сега си спомних, че държанието на хора, намерили се в аналогични обстоятелства, винаги ми се е струвало необичайно и страшно глупаво. Вместо да използват изцяло примамливите перспективи, които щастливият случай им откриваше, те се плашеха, мъчеа се да се върнат към делничното. Някакъв

герой дори заклеваше читателите да стоят по-надалеч от завесата, която отделя нашия свят от невидимия, плашейки ги с духовни и физически осакатявания. Аз още не знаех как ще се развият събитията, но вече бях готов с ентузиазъм да се хвърля в тях.

Лутайки се из стаята да търся черпак или канче, аз продължавах да размишлявам. Тези страхливи хора, мислех си аз, приличат на някои учени експериментатори, твърде упорити, твърде трудолюбиви, но без никакво въображение и затова твърде предпазливи. Когато получат резултат, който не е тривиален, те се уплашват от него, набързо го обясняват с това, че експериментът не е излязъл чист, и фактически се отказват от новото, защото прекалено са свикнали със старото, което удобно се побира в рамките на авторитетната теория... Аз вече обмислях някои и други експерименти с книгата-преображенка (тя продължаваше да си стои на прозореца) и сега беше „Последният изгнаник“ от Олдридж, с говорещото огледало и с цъкането. Имах няколко въпроса към котарака Василий, пък и русалката, която живееше в дъба, представляваше за мен известен интерес. Макар че от време на време ми се струваше, че тя все пак ми се е присънила... Нямам нищо против русалките, но не мога да си представя как могат да се катерят по дърветата, макар че, от друга страна, люспите?...

Намерих черпака на качето под телефона, но в качето нямаше вода и аз тръгнах към кладенеца. Слънцето беше се издигнало вече доста високо. Някъде бучаха коли, чу се милиционерска свирка, по небето с тежко бръмчене мина хеликоптер. Отидох на кладенеца и със задоволство открих на веригата смачкана тенекиена кофа и започнах да размотавам макарата. Кофата затрака по стените и полетя към тъмните дълбини. Чу се плясък, веригата се опъна. Въртях макарата и гледах към своя „Москвич“. Видът на колата беше уморен, прашен, предното стъкло беше зацапано от измрели мушички. Трябва да долея вода в радиатора, сетих се аз. И изобщо...

Кофата ми се стори много тежка. Когато я сложих на дъската, от водата се показа огромна глава на щука, зелена и цялата някак си плесенясала. Отскочих уплашен.

– Пак ли ще ме замъкнеш на пазара? – със силно окане каза щуката. Мълчах като шашардисан. – Остави ме на мира, ненаситнице! Колко пъти вече? Таман се поуспокоя, наглася се да си почина и да си подремна – пак влачи. Не съм млада вече, по-стара съм от тебе... хрилете ми също не са в ред...

Много странно беше да я гледа човек как говори. Точно като

шуката от кукления театър. Тя отваряше и затваряше зъбата си уста в неприятно несъответствие с произнасяните звуци. Последната фраза тя произнесе, конвулсивно стискайки челюсти.

– И въздухът е вреден за мен – продължаваше тя. – Като пукна какво ще правиш? Скъперница си и глупачка като всички баби... Все трупаш, но за какво трупаш не знаеш... При последната обмяна как изгоря, а? Ама че! А екатериновките? Сандъците си облепваше. Ами керенките! С керенките печката си палеше...

– Вижте какво – казах аз, като се поокопитих.

– Леле, кой е това? – уплаши се шуката.

– Аз... Тук съм случайно... Искан мъничко да се поизмия.

– Да се поизмиеш? Аз пък мислех, че пак е бабичката. Не виждам, стара съм. Пък казват, че и коефициентът на пречупването във въздуха е съвсем друг. Бях си поръчала въздушни очила, но ги загубих, не мога да ги намеря... Ами какъв си ти?

– Турист – отсякох аз.

– Ах, турист... Аз пък си мислех, че пак е бабичката. Да знаеш какво прави тя с мен! Хване ме, отмъкне ме на пазара и там ме продаде уж за рибена чорба. И какво да правя аз? Разбира се, казвам на купувача: тъй и тъй, пусни ме при малките ми рожби – макар че къде ти у мене малки рожби – тия, дето са още живи, не са деца, а дядовци. Ти ме пусни, пък аз ще ти направя услуга. Само кажи „по заповед на шуката, по мое желание“. И хората ме пушат. Едни от страх, други от доброта, а трети от алчност... Тогава поплувам си, доплувам си по реката, а пък то студено, ревматична съм и взема, че се прибера пак в кладенеца, но ето ти я старицата довтасала с кофата... – Шуката се скри под водата, побълбука и отново се показа. – Кажки какво ще искаш, момче? Само да е нещо по-просто, че някои искат разни телевизори, транзистори... Един се беше хептен шашардисал: „Изпълни ми, вика, годишния план в дъскорезницата.“ Много са ми годинките, къде ти мога да бича дърва.

– Аха – казах аз. – Значи все пак телевизор можете да дадете?

– Не – честно си призна шуката, – телевизор не мога. И онова... радиограмофон също не мога... Не вярвам аз в тях. Ти нещо по-обикновено поискай. Да речем, обувки-бързоходки или шапка-невидимка... А?

Пламналата в мене надежда, че ще се отърва днес от смазването на „Москвича“ угасна.

– Не се тревожете – казах аз, – общо взето, нищо не ми трябва. Сега ще ви пусна.

– Добре тогава – спокойно каза щуката, – Обичам такива хора. На времето също така... купи ме на пазара един, обещах му аз царска дъщеря. Плувам си аз в реката, ама от срам не знам къде да си скрия очите. И така слепешката влязох в мрежата. Дърпат. Пак, мисля си, ще трябва да се лъже. А той какво направи. Хвана ме през зъбите, че да не мога да си отворя устата. Край, викам си, ще ме сварят. Ама не. Прищипна ми с нещо плавника човекът и пак ме хвърли в реката. Ето! – Щуката се измъкна от кофата и ми показа плавника си, прищипнат в основата с металична щипка. На щипката прочетох: „Този екземпляр беше пуснат в Солов-река 1854 година. Да се изпрати в Н.И.В. Академия на науките, СПб“. – Недей казва на бабичката – предупреди ме щуката. – Ще го изтръгне с плавника. Алчна и скъперница е тя.

Какво ли да искам от нея? – трескаво си мислех аз.

– Как ги правите вашите чудеса?

– Какви чудеса?

– Ами... изпълняването на желанията...

– Ах, това ли? Научена съм от детинство и ги правя. Откъде да зная как ги правя... Златната рибка ги правеше още по-хубаво, ама взе, че умря. Не можеш да избягаш от съдбата си.

Стори ми се, че щуката въздъхна.

– От старост ли? – попитах аз.

– Каква ти старост! Млада беше, здрава... Хвърлиха в нея, момче, подводиа бомба. И тя тръгна с корем нагоре. Близо до нея се случи и някакъв подводен кораб, той също потъна. Можеше да се откупи, но нищо не искаха от нея. Видяха я и веднага с бомбата. Видиш ли как става. – Тя помълча. – Та пушаш ли ме или не? Нещо е задушно... буря ще има...

– Разбира се, разбира се – казах аз, като се сепнах, – Какво да правя – да ви хвърля ли или с кофата?...

– Хвърли ме, момче, хвърли ме...

Внимателно пъхнах ръце във ведрото и измъкнах щуката – тежеше около осем килограма. Щуката мърмореше: „Ако ти потрябва вълшебна покривка или вълшебно килимче, аз съм тук... ще ти се отплатя...“ – „Довиждане“ – казах аз и разтворих ръце. Чу се силен плясък.

Известно време стоях и гледах моите изцапани със зеленило длани. Имах някакво странно усещане. От време на време като полъх на вятър ме обземаше мисълта, че седя в стаята на дивана, но тръснеш ли глава, отново се намирах при кладенеца. След това ми мина. Измих се с идеално студена вода, напълних радиатора и се избърснах. Старицата никаква

я нямаше. Бях гладен и трябваше да първя в града при пощата, където може би вече ме чакаха момчетата. Заклучих колата и излязох от двора.

Вървах си бавно по улица „Лукоморие“, пхнал ръце в джобовете на сивото си немско яке и гледах в краката си. В задния джоб на моите любими ковбойки, целите с ципове, дрънчаха копейките на бабичката. Мислех си. Мършавите брошурки на дружество „Знание“ бяха ми внушили мисълта, че животните не могат да говорят. Приказките от детство ме убеждаваха в обратното. Естествено, съгласен бях с брошурките, защото никога през живота си не бях виждал говорещи животни. Дори папагали. Познавах един папагал, който можеше да ръмжи като тигър, но не умееше да говори. Ето ти сега щуката, котарака Василий и дори огледалото. Впрочем неодушевените предмети май по-често говореха. А между другото такава мисъл никога не би хрумнала, да речем, на моя праядо. От гледна точка на праядо ми говорещият котарак е нещо много по-реално от полираната дървена кутия, която говори прегракнало, вие, свири, пее и говори на много езици. С котарака повече или помалко работата е също ясна. Ами как говори щуката? Щуката няма дробове. Това е вярно. Наистина тя сигурно има плавателен мехур, чиято функция, доколкото ми е известно, още не е съвсем ясна на ихтиолозите. Моят познат ихтиолог Женка Скороматов дори смята, че тази функция е напълно неясна. И когато се опитах да се мотивирам с аргументи от брошурките на дружество „Знание“, Женка ръмжи и ругае. Той напълно изгубва присъщия му дар слово... Имам впечатления, че ние все още знаем твърде малко за възможностите на животните. Едва наскоро беше изяснено, че рибите и морските животни си разменят под водата сигнали. Много интересни неща пишат за делфините или например за маймуната Рафа. С очите си съм го виждал. Тя наистина не можеше да разговаря, но си беше изработила рефлекс: зелена светлина – банан, червена светлина – електрически ток. И всичко беше наред, докато не бяха включили едновременно червената и зелената светлина. Тогава Рафаил започна да се държи също като Женка. Страшно се ядоса. Спусна се към прозорчето, зад което седеше експериментаторът, и започна да пищи и ръмжи и да плюе в прозорчето. Изобщо има такъв виц: „Една маймуна казва на другата: знаеш ли какво е условен рефлекс? Условен рефлекс е, когато извънни звънецът и всички лъжемаймуни с бели пресилки хукнат да ни носят банани и бонбони“. Разбира се, тези неща са извънредно сложни. Терминологията не е разработена. Когато при тези условия се опитваш да разрешиш въпросите, свързани с психиката и потенциалните възможности на животните, чувствуваш се напълно

безсилен. Но от другата страна, когато ти дадат например същата система от интегрални уравнения от типа на звездната статистика, с неизвестни функции под интеграл самочувствието ти не е по-добро. И затова главното е да се мисли, както казва Паскал: „Трябва да се учим да мислим добре – това е основният принцип на морала“.

Излязох на булевард „Мир“ и спрях, защото необикновено зрелище привлече вниманието ми. По платното на улицата вървеше човек, зад него на десетина крачки с дебел реव бавно пълзеше голям бял МАЗ, с гигантско димящо ремарке, подобно на сребриста цистерна. На цистерната пишеше: „огнеопасно“. Отдясно и отляво на цистерната също така бавно вървяха червените пожарникарски „Газки“, отрупани с пожарникари. От време на време в равномерния рев на мотора се смесваше някакъв нов звук, който неприятно пронизваше сърцето и тогава от люковете на цистерната лумваха жълти пламъци. Лицата на пожарникарите под нахлупените каски бяха мъжествени и сурови. След процесията тичаха рояк хлапетии. Те рязко пискаха: „Тра-ла-ла-ла, тра-ла-ла-ла, змей се вози на кола!“ Възрастните минавачи страхливо се притискаха до оградите. По лицата им ясно беше изписано желанието да запазят дрехите си от евентуални повреди.

– Подкараха го, скъпия – каза над ухото ми един скрибуцащ бас.

Обърнах се. Зад мене стоеше нажалена Наина Киевна с чанта, напълнена със сини пакети ситна захар.

– Подкараха го – повтори тя. – Всеки петък го изкарват...

– Къде? – попитах аз.

– На полигона, драги! Все тренират... Няма вече какво да правят.

– Ами кого карат, Наина Киевна?

– Тоест как – кого? Не виждаш ли?...

Тя се обърна и си тръгна, но аз я настигнах.

– Наина Киевна, изпратиха ви телефонограма.

– От кого е?

– От Хъ Мъ Вий.

– Ами за какво е?

– Имали сте днес някакъв сбор – казах аз, като съсредоточено я гледах. – На Лисата планина. Облекло парадно.

Старицата явно се зарадва.

– Наистина ли? – каза тя. – Много хубаво!... Ами къде е телефонограмата?

– В антрето, до телефона.

– За членските вноски нищо ли не се казва? – попита тя с тих глас.

– В какъв смисъл?

– Ами че трябва да уредя своя дълг от хилядо седемстотин... – тя замълча.

– Не – казах аз. – Такова нещо не се казваше.

– Добре тогава. Ами с превоза как е? Ще изпратят ли кола или пък?

– Дайте да ви понося чантата – предложих аз.

Старицата се дръпна.

– Защо искаш? – попита тя подозрително. – Остави тези работи, не ги обичам... Чантата му притрябвала!... Млад, пък я го гледай...

Не обичам бабичките, помислих си аз.

– Та какво става с превоза? – повтори тя,

– На собствени разноски – злобно казах аз.

– Ах, скръндзи! – заохка старицата. – Метлата ми взеха в музея, чуртурата не щат да ремонтират, дерат членски внос по пет рубли в облигации, а пък да им ида на Лисата планина на собствени разноски! Не са малко пари, драги, пък докато таксито чака...

Мърморейки и кашляйки, тя ми обърна гръб и си тръгна.

Потрих ръце и също си тръгнах по пътя. Моите предположения се сбъдваха. Възелът на чудните произшествия все по-здравео се затягаше. Срам ме е да си призная, но това сега ми се стори по-интересно дори от моделирането на рефлекторната дъга.

На булевард „Мир“ беше вече пусто. На една пряка се мотаеха групи хлапетии – според мене, играеха на джелик. Когато ме видяха, те зарязаха играта и започнаха да се приближават. Предчувствайки нещо неприятно, бързо ги отминах и тръгнах към центъра. Зад гърба ми се чу сподавен възторжен възглас: „Битник! Битник!“ Забързах. „Битник!“ – завикаха едновременно няколко гласа. Почти затичах. Зад мен пискаха: „Битник! Тъноккрачко! Мамино синче!...“ Минувачите ме гледаха състрадателно. При такова положение най-хубаво е човек да се шмугне някъде. Аз се шмугнах в най-близкия магазин, който се оказа гастроном. Обиколих щандовете, убедих се, че има захар, че асортиментът от колбаси и бонбони не е богат, но пък асортиментът на така наречените рибни изделия надминаваше всички очаквания. Такава съомга и такъв лосос имате там!... Изпих чаша газирана вода и погледнах към улицата. Хлапетиите ги нямаше. Тогава излязох от магазина и продължих пътя си. Скоро хамбарите и дървените къщи-крепости се свършиха, зародиха се съвременни двуетажни къщи с градинки. В градинките гъмжеше от малки деца. Възрастни жени плетяха някакви топли дрехи, а възрастните мъже играеха на домино.

В центъра на града имаше широк площад, ограден от двуетажни и триетажни здания. Площадът беше асфалтиран, в средата се зеленееше градинка. Над зеленината се издигаше голямо червено табло с надпис „Почетно табло“ и няколко по-малки табла със схеми и диаграми. Намегах пощата, тя беше на самия площад. Бяхме се уговорили с другарите, че първият, който пристигне в града, ще остави до поискване бележка с координатите си. Бележка нямаше. И аз написах писмо с адреса си и обясних как да стигнат до колибата на кокоши крака. След това реших да закуся.

Когато обиколих площада, открих кино, където се прожектираше „Козара“; книжарница, затворена поради инвентаризация; градския съвет, пред които имаше няколко здравата покрити с прах „Газки“; хотел „Студено море“ – както винаги без свободни места; два павилиона за газирана вода и сладолед; магазин (промишлени стоки) №2 и магазин (домашни потреби) №18; стол №II, който се отваряше в дванадесет часа, и бюфет №3, затворен без обяснения. След това открих градското управление на милицията, където пред отворените врати говорих с един много млад милиционерски сержант, който ми обясни къде се намира бензиностанцията и какъв е пътят до Лежнев. „Ами къде ви е колата?“ – попита милиционерът, като огледа площада. „При познати“ – отвърнах аз. „Аха, при познати...“ – каза милиционерът многозначително. Според мене, той ме взе под око. Плахо се поклоних.

До триетажната грамада на Солрибснабпромпотреб-съюза ФЦУ най-после намерих една мъничка спретната чайна №16/27. В чайната беше хубаво. Имаше съвсем малко хора, те пиеха наистина чай и разговаряха за разбираеми неща: че край Коробец мостчето най-после паднало и сега трябвало да преминават реката през брод; че имало вече цяла седмица, откакто бил вдигнат постът на КАТ на петнайстия километър; че „искрата е звяр, може слон да убие, но бъкел не разбира...“ Миришеше на бензин и печена риба. Незаетите с разговори внимателно разглеждаха моите ковбойки и аз се радвах, че отзад имам едно професионално петно – онзи ден много сполучливо бях седнал върху масльонката със смазка.

Поръчах си пълна чиния печена риба, три чаши чай и три сандвича с риба, платих с купчината копейки от бабата. „Да не сте стояли на пангара...“ – измърмори бюфетчийката. Седнах в едно тихо ъгълче и започнах да ям, наблюдавайки с удоволствие тези прегракнали хора, вмирисани на тютюн. Приятно ми беше да гледам какви са загорели, независими, мускулести, отракани, как апетитно ядат, апетитно пушат, апетитно

разказват. Те използваха до последна капка почивката преди дългия, неравен и скучен път, горещата и задушна кабина, прахта и слънцето. Ако не бях програмист, непременно щях да стана шофьор и нямаше да работя на някаква си отвратителна лека кола, нито даже на автобус, а на някое товарно чудовище, където в кабината трябва да се качвам по стълба, а колелото да се сменява с малък подемен кран.

На съседната масичка седяха двама младежи, които не приличаха на шофьори и затова отначало не им обърнах внимание. Така както впрочем и те не ми обърнаха внимание. Но когато допивах втората чаша чай, до ушите ми долетя думата „диван“. След това един от двамата каза: „... Ами тогава не разбирам защо изобщо съществува тази Конако-кошкрак...“ – и аз започнах да слушам. За съжаление те говореха тихо, пък и аз седях гърбом към тях, така че се чуваше лошо. Но гласовете ми се сториха познати: „...никакви тезиси... само дивана...“, „...на такъв космат ли?...“, „...дивана шестнайста степен...“, „...при трансгресията има само четиринайсет правила...“, „...по-лесно е да се моделира транслатор...“, „...само един ли се киска!...“, „...ще ти подаря бръснач...“, „...не можем без дивана...“ В този момент единият от тях се закашля, но така познато, че аз веднага си спомних изминалата нощ и се обърнах, но те вече отиваха към изхода – двама яки младежи с високи рамена и спортни вратове. Известно време ги гледах през прозореца, те прекосиха площада, заобиколиха градинката и се скриха зад диаграмите. Допих си чая, доядох сандвичите и също излязох. Я ги виж ти, диванът ги вълнува, мислех си аз. Русалката не ги вълнува. Говорящият котарак не ги интересува. А без дивана не могат... Опитах се да си спомня какъв беше диванът в моята стая, но нищо особено не можах да си спомня. Диван като диван. Хубав диван. Удобен. Само че на него се сънуват странни неща.

Хубаво щеше да бъде сега да се върна в къщи и съвсем отблизо да се заловя с тези дивански работи. Да направя някой и друг опит с книгата-преображенка, да си поговоря откровено с котарака Василий и да видя дали в колибата на кокоши крака няма още нещо интересно. Но в къщи ме чакаше моят „Москвич“ и необходимостта да върша както ЕГ, така и ТО, с ЕГ човек можеше горе-долу да се примири. Това значи чисто и просто ежедневни грижи, разните му там изтупвания на килимчета и измиване на каросерията с маркуч, което измиване впрочем при нужда можеше да се замени с поливане с градинска лейка или кофа. Но това ТО... В такъв горещ ден за чистоплътния човек е страшно да си помисли за ТО. Защото ТО не означава нищо друго освен Техническо

Обслужване, а техническото обслужване се състои в това, да легна под колата с масльонка в ръце и постепенно да изливам съдържанието на масльонката, както в клапите, така и на собствената си физиономия. Под колата е горещо и задушно, а нейното долнище е покрито с дебел слой засъхнала кал... Накъсо казано, много не ми се връщаше в къщи.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Кой си е позволил тази дяволска шега? Да го хваном и да му смъкнем маската, та да знаем кого да обесим утре сутринта на крепостната стена!

Едгар По

Купих си онзиденшна „Правда“, пих газирана вода и се разположих на една пейка в градинката, под сянката на „Почетната дъска“. Беше единадесет часът. Прегледах внимателно вестника. Това ми отне седем минути. Тогава прочетох статията за хидропонията, фейлетона за рушветчиите от Канск и едно голямо писмо до редакцията на работниците от един химически завод. Това ми отне всичко на всичко двадесет и две минути. Дали да не отида на кино, помислих си аз. Но вече два пъти бях гледал „Козара“ – един път на кино и втори път по телевизията. Тогава реших да пия вода, сгънах вестника и станах. От целия дребосък на бабичката в джоба ми беше останало само едно петаче. Ще го изпия, реших аз, пих вода със сироп, получих една копейка ресто и си купих от съседната будка кибрит. И тръгнах, където ми видят очите – по тясната уличка между мазагин №2 и стол №11.

По улицата почти нямаше минувачи. Задмина ме един голям пращен камион с подскачащо ремарке. Шофьорът, подал през прозореца лакътя и главата си, уморено гледаше калдъръма. Улицата се спускаше и рязко завиваше надясно, на завоя до тротоара от земята стърчеше цев на старинен чугунен топ, дулото му беше натъпкано с пръст и угарки. Скоро улицата свърши до една урва край реката. Поседях на края на урвата и се полюбувах на пейзажа, след това минах от другата страна на улицата и тръгнах обратно.

Интересно къде се даяна онзи камион? – сетих се изведнъж. От урвата нямаше място за спускане. Започнах да се оглеждам, търсейки порта от двете страни на улицата. И тогава открих една не много голяма, но твърде странна къща, сгушена между две мрачни тухлени здания.

Прозорците на долния етаж бяха запрещени с железни пръчки и до половината замазани с вар. А врати изобщо нямаше. Забелязах го веднага, защото табелката, която обикновено се окачва до вратите, тук висеше между два прозореца. На табелката беше написано „АН на СССР НИИЧАВО“. Застанах по средата на улицата: да, два стажа с по десет прозореца и нито една врата. А отдясно и отляво, точно до къщата, се издигаха двете грамадни здания. НИИЧАВО, чудех се аз. Научноизследователски институт... ЧАВО? Какво ли ще значи това? Чрезвичайна автоматизирана въоръжена охрана? Черни асоциации на великобританска Океания? Колибата на кокоши крака, сетих се аз, е музей на същия този НИИЧАВО. Моите пътници сигурно също бяха оттук. И онези в чайната също... От покрива на къщата се вдигна ято врани и с грачене започна да кръжи над улицата. Завих и тръгнах обратно към площада.

Всички ние сме наивни материалисти, мислех си аз. И всички сме рационалисти. Искаме всичко незабавно да бъде обяснено рационалистично, тоест сведено до една шепа вече познати факти. И никой от нас няма за пет пари диалектика. На никого не му минава през ум, че между познатите факти и някакво ново явление може да се простира море от непознати неща. И тогава обявяваме новото явление за свръхестествено и следователно невъзможно. Например маестро Монтеско как ли би посрещнал едно съобщение за съживяване на мъртвец четиресет и пет минути след като е било регистрирано спиране на сърцето? Сигурно би го приел на нож. По-точно на байонети. Би го обявил за мракобесие и попщина. Ако изобщо не махне с ръка при такова съобщение. Ако пък това се случеше пред очите му, сигурно би изпаднал в необичайно затруднено положение. Както аз сега, само че аз съм посвкнал. А той сигурно трябваше да сметне това възкресяване за мошеничество или да се отрече от собствените си усещания, или дори да се отрече от материализма. Най-вероятно е да обяви възкресяването за мошеничество. Но до края на живота си споменът за този ловък фокус би дразнил мисълта му като пращинка в окото... Но нали ние сме деца от друг век. Виждали сме най-различни неща: и жива кучешка глава, пришита за врата на друго живо куче; и изкуствен бъбрек, голям колкото шкаф; и мъртва желязна ръка, управлявана от живи нерви; и хора, които могат небрежно да подхвърлят: „Това стана, след като умрях за пръв път...“ Да, в наше време Монтеско щеше да има малко шансове да остане материалист... А ето ние си оставаме и нищо ни няма. Вярно, понякога ни става трудно, когато случаен вятър изведнъж донесе до нас през океана на неизвестното странни листенца от необятните континенти на

непознатото. И особено често се случва така, когато човек намери не това, което търси. Сигурно скоро в зоологическите музеи ще се появят чудни животни, първите животни от Марс или Венера. Да, естествено, ние ще ги зяпаме и ще пляскаме по бедрата, макар че отдавна чакаме тези животни и сме отлично подготвени за тяхното посрещане. Но много повече ще бъдем поразени и разочаровани, ако такива животни не се намереха или ако се окаже, че приличат на нашите котки и кучета. Като правило науката, в която вярваме (и много често сляпо), предварително и много отрано ни подготвя за бъдещите чудеса и психологическият шок се появява у нас само тогава, когато се сблъскваме с непредсказаното – някаква дупка в четвъртото измерение или биологическа радиовръзка, или жива планета... или да речем, колибата на кокоши крака... А прав беше гърбоносият Роман: тук при тях има много, много и много интересни неща...

Излязох на площада и спрях пред павилиончето за газирана вода. Бях съвсем сигурен, че нямам дребни. И знаех, че ще трябва да разваля банкнота. И вече си подготвих подмилкваща се усмивка, защото продавките на газирана вода не могат да понасят развалянето на банкноти, когато изведнъж открия в джоба на ковбойките едно петаче. Учудих се и се зарадвах, но повече се зарадвах. Пих газирана вода със сироп, получих една мокра копейка ресто и си поговорих с продавката за времето. После решително тръгнах към къщи, за да свърша по-скоро с ЕГ и ТО, и да се заловя с рационално диалектичните обяснения. Пъхнах копейката в джоба и спрях, когато открия, че в същия джоб има още едно петаче. Извадих го и го разгледах. Петачето беше малко влажно, на него беше написано „5 копейки 1961“ и цифрата „6“ беше малко повредена от лека драскотинка. Може би тогава дори нямаше да обърна внимание на това малко произшествие, ако не се беше появило познатото ми вече мигновено усещане, че едновременно стоя на булевард „Мир“ и седя на дивана и тъпо разглеждам закачалката. И също както по-рано, когато тръснах глава, усещането изчезна.

Известно време продължавах да вървя бавно, разсеяно да подхвърлям и ловя петачето (то паднаше на дланта ми все на „ези“) и аз се опитах да се съсредоточа. След това видях гастронома, в който сутринта избягах от хлапетиите, и влязох. Хванал петачето с два пръста, аз се насочих право към тезгяха, където се продаваха сокове и вода и без удоволствие изпих чаша вода без сироп. След това, стиснал рестото в ръка, се дръпнах настрана и си бръгнах в джоба.

Тона беше случай, когато не се получава психологически шок. Щях

повече да се учудя, ако петачето го нямаше в джоба ми. Но то беше там – влажно, от 1961 годнна, с драскотннка върху цифрата „6“. Побутнаха ме и ме попитаха дали не спя. Оказа се, че аз стоя на опашката пред касата. Казах, че не спя, и си взех бележка за три кибрита. Наредих се на опашката за кибрит и открих, че петачето се намира в джоба ми. Бях напълно спокоен. Взех си трите кибрита, излязох от магазина, върнах се на площада и започнах да експериментирам.

Експериментът ми отне около един час. През този час обиколих десет пъти площада, надух се от вода, от кибритени кутии и вестници, запознах се с всички продавачи и продавачки и стигнах до интересни изводи. Петачето се връщаше, ако се платеше с него. Ако просто го хвърлиш, изпуснеш или изгубиш, то ще си остане там, където е паднало. Петачето се връща в джоба в момента, когато рестото от ръцете на продавача минава в ръцете на купувача. Ако държиш ръката си в единия джоб, петачето се появява в другия. В джоб с цип то не се появява никога. Ако държиш ръцете си и в двата джоба и прибиращ рестото с лакът, петачето може да се появи на най-различни места по тялото (в моя случай го открих в обувката). Изчезването на петачето от чинийката с дребните не може да се забележи: петачето веднага изчезва сред другите дребни и в момента на преминаването на петачето в джоба в чинийката не става никакво движение.

И тъй имах работа с така наречения неразменяем петак с процеса на неговото функциониране. Самият факт на неразменяемостта не ме интересува много. Въображението ми беше потресено преди всички от възможността за извънпространствено преместване на материално тяло. Беше ми напълно ясно, че тайнственото преминаване на петачето от продавача в купувача не е нищо друго освен частен случай от прословутото нулево транспортиране, добре познато на любителите на научната фантастика, също така под псевдонимите: хиперпреход, репагулярен скок, феномен на Тарантога... Перспективите, които се откриваха, бяха блестящи.

Нямах никакви уреди. Един обикновен лабораторен минимален термометър можеше да ми покаже твърде много, но аз нямах дори такъв. Бях принуден да се ограничи с чисто визуални, субективни наблюдения. Започнах последния си кръг по площада, като си поставих следната задача: да оставя петачето до чинийката с дребни и доколкото е възможно, да попреча на продавача да го смеси с останалите пари до връщането на рестото. И да проследя визуално процеса на преместването на петачето в пространството, като в същото време се опитам поне

качествено да определя изменението на температурата на въздуха близо до предполагаемата траектория на преминаването. Обаче експериментът ми беше прекъснат в самото начало.

Когато се приближих до продавачката Маня, там вече ме чакаше същият онзи младичък милиционерски сержант.

– Да – каза той с професионален глас.

Погледнах го въпросително, предчувствайки нещо лошо.

– Моля документите, гражданино – каза милиционерът, като отдаде чест, без да ме гледа в очите.

– Какво има? – попитах аз, вадейки паспорта си.

– И петачето моля – каза милиционерът, като взе паспорта.

Мълчаливо му подадох петачето. Маня ме гледаше със сърдити очи. Милиционерът огледа петачето и каза със задоволство: „Аха...“, и разтвори паспорта. Той изучаваше паспорта, както библиофилът изучава рядка инкунабула. Мълчително чаках. Около мене тълпата бавно растеше. В тълпата се изказваха разни мнения по мой адрес.

– Дайте път – каза най-после милиционерът.

Направиха ни път. Докато минавахме, сред тълпата от придружаващи бяха създадени няколко варианта на моята трудна биография и бяха формулирани редица причини, предизвикали следствието, което започваше пред всички.

В участъка сержантът предаде петачето и паспорта на дежурния лейтенант. Лейтенантът огледа петачето и ме покани да седна. Седнах. Лейтенантът небрежно каза: „Дайте дребните“ и също се задълбочи в изучаване на паспорта. Изгребах от джоба копейките. „Преброй ги, Ковалъв“ – каза лейтенантът, сложи паспорта настрана и започна да ме гледа в очите.

– Много ли неща накупихте? – попита той.

– Много – казах аз.

– Дайте и тях – каза лейтенантът.

Наредих пред него на масата четирите броя онзиденшна „Правда“, трите броя от местния вестник „Рибар“, двата броя „Литературная газета“, осем кутийки кибрит, шест парчета дъвчащи бонбони „Златното ключе“ и една обезценена четчица за чистене на примус.

– Водата не мога да ви предам – казах сухо. – Пет чаши със сироп и четири без сироп.

Започнах да разбирам какво става и ми беше крайно неудобно и неприятно при мисълта, че ще трябва да се оправдавам.

– Шейсет и четири копейки, другарю лейтенант – доложи младият

Ковальов.

Лейтенантът замислено съзерцаваше купчината вестници и кибритени кутийки.

– Забавлявате ли се или какво? – попита ме той.

– Или какво – казах аз мрачно.

– Непредпазливо – каза лейтенантът. – Непредпазливо, гражданно. Разказвайте!

Разказах. В края на разказа си убедително помолих лейтенанта да не разглежда постъпката ми като опит да натрупам пари за „Запорожец“. Ушите ми пламнаха. Лейтенантът се усмихна.

– А защо пък да не го разгледам? – попита той. – Има случаи, когато хората са трупали.

Вдигнах рамена.

– Уверявам ви, че такава мисъл не можеше да ми хрумне... Тоест, казвам, не можеше и тя наистина не ми е хрумвала!...

Лейтенантът дълго мълча. Младият Ковальов взе паспорта ми и отново започна да го разглежда.

– Дори някак си странно е да предположи човек... – каза той смутено. – Съвсем глупава идея... Да събираш копейка по копейка... – Аз отново вдигнах рамена. – Тогава по-добре е, дето се вика, да застанеш на пангара.

– Ние се борим против просията – многозначително каза лейтенантът.

– Разбира се, правилно, естествено... само че не разбирам какво общо имам аз и... – улових се, че твърде много вдигам рамене, и си дадох дума занаяпред да не го правя.

Лейтенантът отново уморително дълго мълча, разглеждайки петачето.

– Ще трябва да направим протокол – каза той най-после.

Вдигнах рамене.

– Моля, естествено... макар че... – всъщност аз не знаех какво „макар че“.

Известно време лейтенантът ме гледа, очаквайки някакво предложение. Но аз тъкмо си мислех под какъв член от наказателния кодекс се подвеждат моите действия и тогава той приближи до себе си листа и започна да пише.

Младият Ковальов се върна на поста си. Лейтенантът скърцаше с перото и често с чукане го топеше в мастилницата. Аз седях, тъпо разглеждах окачените по стените плакати и лениво си мислех, че на мое

място Ломоносов, да речем, би грабнал паспорта и изкочил през прозореца. В какво всъщност се състои работата? – мислех си аз. Работата е там, че човек не смята сам себе си за виновен. В този смисъл аз не съм виновен. Но виновността изглежда бива обективна и субективна. И фактът си остава факт. Цялата тази купчина от шейсет и четири копейки юридически е резултат от грабеж, извършен с помощта на технически средства, каквото в случая е неразменяемото петаче.

– Прочетете и подпишете – каза лейтенантът.

Прочетох протокола. От него се виждаше, че аз, долуподписаният А. И. Привалов, по неизвестен начин съм станал притежател на действащ модел неразменяеми пет копейки, образец ГОСТ 718–62 и съм злоупотребил с него; че аз, долуподписаният А. И. Привалов, твърдя, че съм извършил своите действия с научна цел, без каквито и да било користни намерения; че съм готов да възстановя причинените на държавата щети в размер на една рубли и петдесет и пет копейки; че аз най-после, съобразно решението на Солонецкия градски съвет от 22 март 1959 година, съм предал посочения действащ модел неразменяемо петаче на дежурния по участък лейтенант У. У. Сергиенко и в замяна на това съм получил пет копейки в парични знаци, които са в обращение на територията на Съветския съюз. Подписах се.

Лейтенантът свери подписа ми с подписа в паспорта, още веднъж грижливо преброи копейките, обади се някъде по телефона, за да уточни колко струват дъвчащите бонбони и четчицата за примуса, написа квитанция и ми я даде заедно с пет копейки в монетни знаци, които са в обращение. Когато ми връщаше вестниците, кибрита, бонбоните и четчицата, той каза:

– А за водата, която по ваше лично признание вие сте изпили, трябва да платите 81 копейки.

Платих с гигантско облекчение. Лейтенантът още веднаж внимателно прелисти паспорта ми и ми го върна.

– Свободен сте, гражданино Привалов – каза той. – И занаятчиците ще бъдат по-внимателни. Задълго ли сте в Соловец?

– Утре заминавам – казах аз.

– Тогава бъдете по-внимателен до утре.

– Ох, ще се постарая – казах аз, като си прибирах паспорта. А след това, подтикван от импулса, попитах с притаен глас: – Кажете ми, другарю лейтенант, на вас тук в Соловец не ви ли се струва странно?

Лейтенантът вече разглеждаше някакви книжа.

– Аз съм тук отдавна – каза той разсеяно. – Свикнал съм.

ПЕТА ГЛАВА

– А вие самият вярвате ли в призраци? – попита лектора един от слушателите.

– Разбира се, не – отвърна лекторът и бавно се стопи във въздуха.

Истинска история

Чак до вечерта аз се старах да бъда твърде предпазлив. От участъка си тръгнах направо за къщи на улица „Лукоморие“. И там веднага се пхнах под колата. Беше страшно горещо. От запад бавно пълзеше страшен черен облак. Докато лежах под колата и се заливах с масло, старицата Наина Киевна, станала изведнъж твърде дружелюбна и любезна, два пъти си прави устата да я откарам на Лисата планина. „Казват, драги, че било вредно колата да стои. – прегракнало гугукаше тя и надничаше под предната броня. – Казват, за нея било полезно да върви. Пък аз ще си платя, не се съмнявай...“ Не ми се ходеше на Лисата планина. Първо, всеки момент можеше да пристигнат момчетата. Второ, старицата в своята гугукаща модификация ми беше още по-неприятна, отколкото в свадливата си. После, както се разбра, до Лисата планина имало деветдесет версти само на отиване. А когато попитах бабичката какъв е пътят, тя радостно ми заяви да не се тревожа – пътят бил гладък, а ако станело нещо, бабичката щяла сама да бутне колата. („Не ме гледай, драги, че съм стара, аз съм още много яка.“) След първата безуспешна атака старицата временно отстъпи и си влезе в къщи. Тогава при мене под колата се завря котаракът Василий. Около минута той внимателно наблюдава ръцете ми, а след това тихичко, но ясно каза: „Не ви съветвам, гражданно... мя-у-у-у... не ви съветвам. Ще ви изядат“. След което веднага си тръгна, тресейки леко опашка. Искеше ми се да бъда предпазлив и затова, когато бабичката за втори път се вдигна в атака, за да свърши всичко наведнъж, аз ѝ поисках петдесет рубли. Тя веднага се отказа, като ме погледна с уважение.

Направих ЕГ и ТО, с най-голяма предпазливост отидох до бензиностранцията да заредя, обядвах в стол №11 и документите ми още веднъж бяха проверени от бдителния Ковальов. За да ми бъде чиста съвестта, аз го попитах какъв е пътят до Лисата планина. Младият сержант ме погледна с голямо недоверие и каза: „Път ли? Какво приказвате, гражданино? Какъв ти път? Там няма никакъв път“. Когато се върнах в къщи, вече валеше пороен дъжд.

Старицата беше заминала. Котаракът Василий беше изчезнал. В кладенеца някой пееше на два гласа. И това беше зловещо и тъжно. Скоро пороят беше сменен от монотонен дребен дъждец. Стана тъмно.

Влязох в стаята си и се опитах да експериментирам с книгата-преображенка. Обаче тя засече. Може би аз правех нещо не както трябва или пък влияеше времето, но тя продължаваше да си бъде, каквото си беше. – „Практически занимания по синтаксис и пунктоация“ от П. Ф. Кузмин, каквито и дяволии да правех. Беше напълно невъзможно да четеш такава книга и аз си опитах късмета с огледалото. Но огледалото отразяваше каквото му падне и мълчеше. Тогава легнах на дивана и там останах. От скуката и ромона на дъжда взеха да се унасям в дрямка, когато изведнъж извън телефонът. Излязох в антрето и вдигнах слушалката.

– Ало...

Слушалката мълчеше и пукаше.

– Ало – казах аз и духнах в слушалката. – Натиснете копчето.

Отговор нямаше.

– Чукнете на телефона – посъветвах аз. Слушалката мълчеше. Духнах още веднаж, подръпнах шнура и казах: – Обадете се от друг телефон.

Тогава в слушалката някой грубо попита:

– Александър ли е?

– Да. – Бях учуден.

– Защо не отговаряш?

– Отговарям. Кой е там?

– Петровски ти се обажда. Иди в осолителния цех и кажи на майстора да ми се обади по телефона.

– Кой майстор?

– Е, какво става днес с тебе?

– Не зная.

– Какво значи – не зная? Александър ли е?

– Слушайте, гражданино – казах аз. – На кой номер се обаждате?

– На седемдесет и две... Там седемдесет и две ли е?

Аз не знаех.

– Изглежда не е – казах аз.

– А защо казвате, че сте Александър?

– Защото съм Александър!

– Тфю!... Комбинатът ли е?

– Не – казах аз. – Музеят.

– А... Тогава се извинявам. Значи не можете да повикате майстора...

Оставих слушалката. Постоях малко, оглеждайки антрето. В антрето имаше пет врати: за моята стая, за двора, за стаята на бабата, за клозета и още една обкована с желязо с грамаден катинар. Скучно, помислих си аз. Самота. И крушката е мъждива, прашна. Тътрейки крака, аз се върнах в стаята си и спрях на вратата.

Дивана го нямаше.

Всичко друго си беше съвсем като преди: масата и печката, и огледалото, и закачалката, и столчето. И книгата си стоеше на прозореца точно там, където я бях оставил. А на пода, където по-рано беше диванът, се виждаше само един много прашен, покрит с боклук правоъгълник. След това видях постелята си грижливо сгъната под закачалката.

– Тук току-що имаше диван – гласно казах аз. – Лежах на него.

В къщата нещо се променя. Стаята се изпълни с неразбираем шум. Някой разговаряше, чуваше се музика, някъде се смееха, кашляха, тътреха крака. Една неясна сянка за миг закри светлината на крушката, дъските на пода шумно изскърцаха. После изведнъж замириса на аптека и в лицето ми лъхна хлад. Дръпнах се назад. И същия момент на външната врата някой рязко и ясно почука. Шумовете моментално стихнаха. Озъртайки се към мястото, където преди беше диванът, излязох в антрето и отворих вратата.

Пред мен под ситния дъжд стоеше нисък, фин човек с къса, идеално чиста кремава мушама, с вдигната яка. Той свали шапка и с достойнство каза:

– Моля ви се, извинявайте, Александър Иванович. Може ли да ми отделите пет минути.

– Разбира се – казах аз смутено. – Влезте...

За пръв път през живота си виждах този човек и ми мина през ума, че може би е свързан с местната милиция. Непознатият влезе в антрето и понечи да се вмъкне право в стаята ми. Преградих му пътя. Не зная защо го направих. Сигурно защото не ми се искаше да ме разпитва за праха и боклука на пода.

– Извинявайте – изфъфлих аз, – може би тук... че вътре е разхвърляно. Няма къде да се седне...

Непознатият рязко вдигна глава.

– Как няма къде? – каза той тихо. – Ами диванът?

Известно време мълчаливо се гледахме право и очите.

– М-м-м... какво диванът? – попитах аз, кой знае защо,

шепнешком.

Непознатият затвори очи.

– Ах, така значи? – бавно каза той. – Разбирам. Жалко. Тогава извинявайте...

Той вежливо ми кимна, сложи си шапката и енергично тръгна към вратата на клозета.

– Къде отивате? – развихах се аз. – Сбъркахте!

Непознатият, без да се обръща, измърмори: „Ах, няма значение“ – и се скри зад вратата. Аз машинално запалих лампата, постоях мъничко, послушвайки се, след това дръпнах вратата. В клозета нямаше никого. Извадих внимателно цигара и запалих. Диванът, помислих си аз. Какво общо има тук диванът? Никога не съм чувал никакви приказки за дивани. Имаше летящо килимче, имаше вълшебна покривка. Имаше: шапка-невидмка, обувки-бързоходки, самосвирка, имаше чудното огледалце. А чудо диван нямаше. На диваните се седи или лежи, диванът е нещо солидно, много обикновено... Всъщност чия фантазия би могла да се вдъхнови от един диван?...

Когато се върнах в стаята, веднага видях Човечето. То седеше на печката, под самия таван, свито в твърде неудобна поза. Имаше набръчкано небръснато лице и сиви космати уши.

– Здравейте – казах аз уморен.

Човечето страдалчески сви дългите си устни.

– Добър вечер – каза то. – Извинявайте, моля ви се, и аз не зная как... попаднах тук. Идвам за дивана.

– За дивана сте закъснели – казах аз, като седнах до масата.

– Виждам – тихо каза човечето и трوماво се размърда. Посипа се мазилка.

Аз пуших и замислено го разглеждах. Човечето неуверено надничаше надолу.

– Да ви помогна ли? – попитах аз и понечих да тръгна към него.

– Не, благодаря – каза човечето унило. – По-добре сам...

Цапайки се с вар, то се довлече до края на одъра, тласна се несръчно и полетя с главата надолу. Нещо ме преряза под лъжичката, но то увисна във въздуха и започна бавно да се спуска, конвулсивно разперило ръце и крака. Гледката беше не много естетична, но забавна. То кацна на четири крака, веднага се изправи и изтри с ръка мокрото си лице.

– Съвсем остарях – заяви то прегракнало. – Преди сто години или, да речем, при Гонзаст за такова слизане, бъдете сигурни, Александър Иванович, щяха да ми отнемат дипломата.

– Ами какво сте завършили? – попитах аз, палейки втора цигара.

То не ме слушаше. Седна на столчето срещу мен и продължи тъжно да приказва:

– Преди левитирах като Зекс. А сега, извинявайте, не мога да си изчистя растителността на ушите, толкова е некрасиво... Но като нямам талант! Около тебе безброй съблазни, най-различни степени, титли, а нямаш талант! При нас мнозина на старини се окосмяват. Естествено, за корифеите това не се отнася. Жан Жакомо, Кристобал Хунта, Джузепе Балзамо или, да речем, другаря Фьодор Семьонович Киврин... Няма тори следа от косми! – той тържествуващо ме погледна. – До-ри сле-да! Гладка кожа, финес, стройност...

– Извинявайте... – казах аз. – Казахте Джузепе Балзамо... Но нали това е граф Калиостро? А, според Толстой, графът е бил дебел и твърде неприятен на вид...

Човечето със съжаление ме погледна и снизходително се усмихна.

– Просто не сте запознати, Александър Иванович – каза той. – Граф Калиостро с съвсем различно нещо от великия Балзамо. Това е... как да ви кажа... Това е много сполучливо негово копие. На младини Балзамо се самоматрицирал. Той бил необикновено, необикновено талантлив. Но нали знаете как стават тези неща на младини... Малко бързо, малко смешно – тупа-тапа и готово... Да... Недейте казва никога, че Балзамо и Калиостро са едно и също нещо. Може да попаднете в неудобно положение.

На мене ми стана неудобно.

– Да – казах. – Аз, разбира се, не съм специалист. Но... Извинявайте за нескромния въпрос, но какво общо има тук диванът? На кого е притрябвал?

Човечето трепна.

– Непростима самонадеяност – каза то високо и стана. – Направих грешка и съм готов да си призная съвсем смело. Когато такива гиганти... А отгоре на всичко тези нагли хлапаци... – То започна да се кланя, слагайки на сърцето бледите си ръчички. – Моля да ме извините, Александър Иванович, че ви обезпокоих... още веднъж се извинявам и незабавно ви напускам. – То отиде до печката и боязливо погледна нагоре. – Стар съм, Александър Иванович – каза то и въздъхна тежко. – Стар съм.

– Ами може би ще ви бъде по-удобно през... е-е-е... Преди малко тук идва един другар, та той използва...

– О-о, драги мой, та това беше Кристобал Хунта! Какво му струва на него да мине през канализацията десетина левги... – Човечето

скръбно махна с ръка. – Ние сме по-простички... Той взе ли със себе си дивана или го трансгресира?

– Н-не зная – казах аз. – Там е работата, че той също закъсня.

Човечето смаяно подръпна козината на дясното си ухо.

– Закъсня ли? Той? Невероятно... Впрочем няма можем ние с вас да преценяваме това? Довиждане, Александър Иванович, много извинявайте...

То с явно усилие мина през стената и изчезна. Аз хвърлих угарката на пода в сметта. Ама че диван! Това да не ти е говореща котка. То е нещо по-солидно, някаква драма. Може би дори драма на идеи. Но може би ще дойдат още закъснели. Сигурно ще дойдат. Погледнах боклука. Къде бях виждал метла?

Метлата се намираше до качето под телефона. Започнах да смятам праха и боклука и изведнъж нещо тежко се закачи за метлата и се търкулна на средата на стаята. Погледнах го. Беше блестящо продълговато цилиндърче колкото показалец. Бутнах го с метлата. Цилиндърчето се люшна, нещо сухо изпраща и в стаята замириса на озон. Хвърлих метлата и вдигнах цилиндъра. Беше гладък, идеално полиран и топъл. Драснах по него с нокът и той отново изпраща. Обърнах го, за да го разгледам откъм дъното и в същия миг усетих, че подът под краката ми се измъква. Пред очите ми всичко се обърна. Блъснах се страшно с петите в нещо, после с рамото и темето, изпуснах цилиндъра и паднах. Бях здравата шашарднсан и не можах да схвана изведнъж, че лежа в тясната пролука между печката и стената. Крушката над мен се клатеше и когато вдигнах очи, с голямо учудване открих на тавана следи от грайферите на обувките си. Измъкнах се с пъшкане от пролуката и огледах подметките си. На подметките имаше вар.

– Дано обаче – помислих си гласно – не изтека през канализацията!... – Потърсих с очи цилиндърчето. То стоеше опряно на пода с края на долната си част в положение, което изключваше всякакво равновесие. Предпазливо се приближих и клекнах до него. Цилиндърчето тихо прашеше и се клатушкаше. Дълго го наблюдавах, проточил шия, след това духнах леко върху него. Цилиндърчето се разклати още по-силно, наведе се и в този момент зад гърба ми екна пресипнал грак и лъхна вятър. Обърнах се и седнах на пода. На печката грижливо свиваше крила исполински лешояд с гола глава. – Здравейте – казах аз. Бях убеден, че лешоядът е говорящ.

Лешоядът наведе глава, погледна ме с едното око и веднага заприлича на кокошка. Махнах му ръка за поздрав. Лешоядът поразтвори

клюна, но не проговори. Той вдигна крило и като тракаше с клюна, започна да се пощи под мишницата. Цилиндърчето продължаваше да се клатушка и пращи. Лешоядът престана да се пощи, сгуши глава между плещите си и покри очите си с жълта ципа. Стараейки се да не заставам гърбом към него, аз завърших метенето и изхвърлих боклука навън в дъждовния мрак. След това се върнах в стаята.

Лешоядът спеше, миришеше на озон. Погледнах часовника си: беше дванадесет и двадесет през нощта. Постоях малко над цилиндърчето, размишлявайки над закона за запазването на енергията и респективно на веществото. Лешоядите едва ли се кондензират от нищо. Ако даденият лешояд се с появил тук в Соловец, значи някакъв лешояд (не непременно даденият) с изчезнал от Кавказ или от някъде другаде, където се вдят. Пресметнах енергията на пренасянето и боязливо погледнах цилиндърчето. По-добре да не го пипам, помислих си аз. По-добре да го покрия с нещо и нека си стои. Донесох от антрето черпака, прицелих се внимателно и спрял дъх, захлупих с него цилиндърчето. След това седнах на столчето, запалих цигара, очаквайки още нещо. Лешоядът силно хъркаше. В светлината на лампата перата му блестяха като мед, огромните му нокти се бяха забили в мазилката. От него бавно се разнасяше миризма на мърша.

– Напразно направихте това нещо, Александър Иванович – каза приятен мъжки глас.

– Какво именно? – попитах аз, като се обърнах към огледалото.

– Имам предвид умклайдета.

Но не говореше огледалото. Говореше някой друг.

– Не разбирам за какво става дума – казах аз. В стаята нямаше никого и аз изпитвах раздражение.

– Говоря за умклайдета – каза гласът. – Съвсем без нужда го захлупихте с железния чериак. Умклайдетът или както вие го наричате – вълшебната пръчка, изисква с него да се борави извънредно предпазливо.

– Точно за това го захлупих... Но влезте, другарю, че така е много неудобно да разговаряме.

– Благодаря ви – каза гласът.

Точно пред мене бавно се кондензира един бледен, твърде коректен човек, със сив костюм, който му стоеше идеално. Навел глава малко встрани, той ме попита с изтънчена вежливост:

– Смяе ли да се надявам, че не ви обезпокоих прекалено много?

– Никак – казах аз и станах. – Моля седнете и се чувствуйте като у дома си. Ще пийнете ли един чай?

– Благодаря ви – каза непознатият, седна срещу мене и с изящен жест дръпна крачолите си. – Колкото за чая, моля да ме извините, Александър Иванович, току-що вечерях.

Еlegantно усмихнат, той ме гледа известно време в очите. Аз също се усмихвах.

– Вие сигурно идвате за дивана? – казах аз. – Уви, дивана го няма. Много съжалявам и дори не зная...

Непознатият плесна с ръце.

– Празна работа! – каза той. – Колко много шум заради една глупост, простете, в която при това никой истински не вярва... Преценете сам, Александър Иванович, да се правят кавги, глупави кинопреследвания, да се тревожат хората заради митическия – не ме е страх от тази дума – именно митическия Бял тезис... Всеки трезвомислещ човек разглежда дивана като универсален транслатор, малко обемист, но твърде солиден и устойчив при работа. И толкова по-смешни са старите невежи, които дрънкат за Белия тезис... Не, аз дори не желая да говоря за този диван.

– Както намерите за добре – казах аз, като съсредоточих в тази фраза цялата си изтънченост. – Да си поговорим за нещо друго.

– Суеверие... предразсъдъци... – разсеяно проговори непознатият. – Умствен мързел и завист, завист, завист, избуяла като плевел. – Той млъкна. – Извинявам се, Александър Иванович, но все пак бих ви помолил за вашето разрешение да махна този черпак. За съжаление желазото практически е непрозрачно за хиперпола, а нарастването на напрежението на хиперпола в малък обем...

Вдигнах ръце.

– За бога, правете всичко, което намерите за добре! Махнете черпак... махнете дори този... ум... ум... ум... тази вълшебна пръчка... – тук аз спрях, като с учудване открих, че черпакът вече го няма. Цилиндърчето стоеше в локва, а течността приличаше на оцветен живак. Течността бързо се изпаряваше.

– Така ще бъде по-добре. Уверявам ви – каза непознатият. – А що се отнася до вашето великодушно предложение да махна умклайдета, за съжаление не мога да се възползувам от него. Това е вече въпрос на морал и етика, въпрос на чест, ако щете... Условностите са толкова силни. Ще си позволя да ви посъветвам вече да не пипате умклайдета. Виждам, че сте се ударили, пък и този орел... мисля, че усещате м-м-м... някакъв парфюм.

– Да – казах аз ядосан. – Сърди отворително. Като в маймунска

клетка.

Погледнахме към орела. Наежил перушина, лешоядът спеше.

– Изкуството да се управлява умклайдета – каза непознатият – е сложно и тънко изкуство. Вие в никакъв случай не трябва да се огорчавате и да се упреквате. Курсът по управляване на умклайдета трае осем месеца и изисква основно познаване на квантовата алхимия. Като програмист, вие вероятно без особен труд бихте овладели умклайдета на електронно равнище, така наречения УЕР-17... Но квантовият умклайдет... хиперпола... трансгресивните въплощения... обобщения закон на Ломоносов-Лавоазие – той виновно разпери ръце.

– Излишни приказки! – бързо казах аз. – Аз дори не претендирам... Разбира се, аз съм абсолютно неподготвен.

Тогавя се досетих и му предложих цигара.

– Благодаря ви – каза непознатият. – Не пуша, за голямо съжаление.

Като размърдах от учтивост пръсти, аз се осведомих – не попитах, а именно се осведомих:

– Ще мога ли аз да разбера на какво дължа тази приятна среща с вас?

Непознатият наведе очи.

– Страх ме е, че ще ви се сторя нескромен – но уви, трябва да си призная, че аз вече доста отдавна се намирам тук. Не ми се ще да назовавам имена, но мисля, че дори вие, колкото и далече да стоите от цялата тази история, Александър Иванович, разбирате, че около дивана е започнало едно нездраво суетене, назрява скандал, атмосферата се нагорещява, напрежението расте. При такава обстановка грешките и крайно нежелателните случайности са неизбежни. Да не отиваме далеч за примери. Някой – повтарям, не бих искал да назовавам имена, още повече че той е сътрудник, достоен за уважение, а когато говоря за уважение, имам предвид ако не маниерите, то големия талант и самоотверженост. – Та някой, бързайки и нервничейки, си изгубват тук умклайдета и умклайдетът става център на събитията, в които бива въвлечен един човек, който няма нищо общо с тях. – Той ми се поклони. – А в такива случаи е крайно необходимо едно въздействие, което някак си да неутрализира дребните влияния... – Тон многозначително погледна следите на обувките ми на тавана. После ми се усмихна. – Но аз не бих искал да изглеждам абстрактен алтруист. Естествено, всичките тези събития твърде много ме интересуват като специалист и като администратор... Впрочем не смятам повече да ви преча и доколкото вие ми внушихте увереността, че повече няма да експериментирате с умклайдета, ще ви моля

ла ми разрешите да се сбoguвам.

Той стана.

– Какво приказвате? – извиках аз. – Не си отивайте! Толкона приятно ми е да разговарям с вас, имам към вас хиляда въпроси...

– Извънредно ценя вашата деликатност, Александър Иванович, но вие сте уморени, трябва да си починете...

– Ни най-малко! – пламенно възразих аз. – Напротив!

– Александър Иванович – каза непознатият, като дружелюбно се усмихваше и внимателно ме гледаше в очите. – Но вие наистина сте уморен. И вие наистина искате да си починете.

И тогава усетих, че наистина заспивам. Очите ми се залепваха. Вече не ми се говореше. Вече нищо не ми се искаше. Страшно ми се спеше.

– Беше ми изключително приятно да се запозная с вас – каза тихо непознатият.

Аз видях, че той започна да избледнява, да избледнява и бавно се стопи във въздуха, оставяйки подире си лек дъх на скъп одекolon. Постлах криво-ляво дюшека на пода, забих лице във възглавницата и моментално заспах.

Събуди ме пляскане на крила и неприятно гракане. Стята бе потънала в някакъв странен синкав полумрак. Орелът на печката шумолеше, отвратително грачеше и удряше с крила по тавана. Седнах и се огледах. В средата на стаята във въздуха кръжеше един здрав мъжага по анцуг и раирана спортна риза. Той кръжеше над цилиндърчето и без да го докосва, плавно размахваше огромните кокалести лапн.

– Какво има? – попитах аз.

Мъжagата за миг ме погледна през рамо и се обърна.

– Не чувам отговор – казах аз сърдито. Все още страшно ми се спеше.

– Тихо, смъртнико – прегракнало каза мъжagата. Той прекрати своите фокуси и вдигна цилиндърчето от пода. Гласът ми се стори познат.

– Ей, приятелю! – казах аз заплашително. – Остави това нещо на мястото му и се измитай.

Мъжagата ме гледаше и протягаше напред челюст. Отметнах чаршафа и станах.

– Я остави умклайдета! – казах аз с висок глас.

Мъжagата кацна на пода, стъпи здраво на краката и направи стойка. В стаята стана много по-светло, макар че лампата не светеше.

– Момчето ми – каза мъжagата, – нощем трябва да се спи. По-добре

си легни сам.

Младежът явно обичаше да се бие. Впрочем аз също.

– Да излезем на двора, а? – сериозно му предложих аз, като повдигнах гашетата си.

Изведнъж някой каза с патос:

– „Устремил своите мисли към висшето Аз, свободен от възжелание и себелюбие, изцелен от душевна суета, сражавай се, Арджуна!“

Аз трепнах. Младежът също трепна.

– „Бхагават-Гита“! – каза гласът. – Песен трета, стих тридесети.

– Огледалото – казах аз машинално.

– Зная – промърмори мъжагата.

– Остави умклайдета – настоях аз.

– Какво ревеш като болен слон – каза младежът. – Да не е твой?

– Ами да не е твой?

– Да, мой е.

Тогава ми мина мисълта:

– Значи ти си отвлякъл дивана?

– Не си пъхай гагата в чужди работи – посъветва ме младежът.

– Върни дивана – казах аз. – Разписал съм се за него.

– Върви по дяволите! – каза мъжагата, като се озърташе

И в този момент в стаята се появиха още двама: Мършавия и Дебелия, и двамата с раирани пижами, подобни на затворници от Синг-Синг.

– Корнеев! – записка Дебелия. – Значи вие крадете дивана?! Какво безобразие!

– Вървете всички на... – каза мъжагата.

– Вие сте грубиян! – развика се Дебелия. – Трябва да ви уволнят!

Ще подам рапорт срещу вас!

– Подавайте – мрачно каза Корнеев. – Правете, каквото щете.

– Не разговаряйте с мен с такъв тон! Хлапак! Безсрамник! Забравили сте тук умклайдета! Този младеж можеше да пострада!

– Вече пострадах – намесих се аз. – Дивана го няма, спя като куче, всяка нощ дрънканици... този смрадлив оrel...

Дебелия веднага се обърна към мен:

– Нечувано нарушение на дисциплината – заяви той. – Трябва да се оплачете... А вие трябва да се засрамите! – Той отново се обърна към Корнеев.

Корнеев навъсено пъхаше умклайдета зад бузата си. Мършавия изведнъж тихо и заплашително попита:

– Свалихте ли Тезиса, Корнеев?

Мъжгата мрачно се усмихна.

– Никакъв Тезис няма там – каза той. – Какво току се заяждате? Ако искате да не ви крадем дивана, дайте ни друг транслатор...

– Четохте ли заповедта, да не се разхищават предметите от резервния фонд? – заплашително попита Мършавия.

Корнеев пхна ръце в джобовете си и се загледа към тавана.

– Известно ли ви е решението на научния съвет? – попита Мършавия.

– На мен, другарю Дьомин, ми е известно, че понеделник започва в събота – мрачно каза Корнеев.

– Стига демагогия – каза Мършавия. – Веднага върнете дивана и да не сте посмели вече да се връщате тук.

– Няма да върна дивана – каза Корнеев. – Когато завършим експеримента, ще го върнем.

Дебелия направи грозна сцена. „Произвол!... – пискаше той. – Хулиганщина!...“ Лешоядът отново разтревожено закрещя. Без да вади ръце от джобовете си, Корнеев се обърна гърбом и тръгна през стената. Дебелакът полетя след него с вик: „Не, ще върнете дивана!“ Мършавия ми каза:

– Това е недоразумение. Ще вземем мерки да не се повтаря.

Тон кимна и също тръгна към стената.

– Почакайте! – извиках аз. – Орелът! Приберете орела! Заедно с миризмата!

Мършавия, вече наполовина влязъл в стената, се обърна и повика орела с пръст. Лешоядът шумно се вдигна от печката и се вмъкна под нокътя му. Мършавия изчезна. Синкавата светлина бавно помръкна, стана тъмно, по прозореца отново затрополи дъждът. Запалих лампата и огледах стаята. В стаята всичко си беше като преди, само на печката зехе дълбоки драскотини от ноктите на лешояда и на тавана грозно и глупаво се тъмнееха ръбестите следи от грайферите на моите обувки.

– Прозрачното масло, което се намира в кравата – с идиотска сериозност каза огледалото, – не спомага за нейното хранене, но то снабдява с най-хубава храна, като се обработи по подходящ начин.

Угасих светлината и си легнах. На пода беше твърдо, лъхаше студ. Утре старицата ще ми даде да се разбере, помислих си аз.

ШЕСТА ГЛАВА

– Не – каза той в отговор на настойчивия въпрос на моите очи. –
Аз не съм член на клуба, аз съм призрак.

– Добре де, но това не ви дава право да се разхождате из клуба.

Х. Дж. Уелс

На сутринта се оказа, че диванът си стои на мястото. Не се учудих. Само си помислих, че така или иначе старицата постигна целта си: диванът си стои в единия ъгъл, а аз лежа в другия. Докато сгъвах постелята и си правех сутрешната гимнастика, размишлявах, че вероятно има някаква граница на способността човек да се учудва. Изглежда аз далеч бях преминал тази граница. Дори изпитвах известна умора. Опитвах се да си представя нещо, което би могло сега да ме поразя, но не ми достигаше фантазия. Това никак не ми харесваше, защото не мога да понасям хора неспособни да се учудват. Наистина бях далече от психологията на „чудооголямовистите“, по-скоро състоянието ми напомняше състоянието на Алиса в Страната на чудесата: бях като насън, готов да приема всяко чудо за редно, изискващо по-широка реакция от едно обикновено зяпване с устата и гледане като изтърван заек.

Още правех сутрешната си гимнастика, когато в антрето вратата се хлопна, затъртриха се и затракаха токове, някой се закашля, нещо изтрещя и падна и един началнически глас повика: „Другарко Горянина!“ Старицата не се обади и в антрето се поведе разговор: „Каква е тази врата?... А, ясно. А тази?“ – „Тук е входът за музея“. – „А тук? Какво е това? Всичко заключено, катинари...“ – „Прекрасна домакиня, Янус Полуектович. А това е телефон“. – „Ами къде е знаменитият дивак? В музея ли е?“ – „Не, тук трябва да има склад“.

– Тук – каза познат мрачен глас.

Вратата на моята стая се разтвори широко и на прага се появи висок, малко мършав старец с великолепни снежно-бели коси, с черни вежди и черни мустаци, с дълбоки черни очи. Когато ме видя (аз стоях само по гачета, разперил ръце, разкрячил крака на ширината на раменете), той поспря и със звучен глас каза:

– Да.

Вдясно и вляво от него в стаята надничаха и други лица.

Аз казах: „Извинявайте“ – и изтичах към ковбойките си. Впрочем никой не ми обърна внимание. В стаята влязоха четирима и се струпаха

около дивана. Двама от тях познавах: навъсения Корнеев, небръснат, със зачервени очи, с все същата лекомислена спортна риза и мургавия гърбонос Роман, който ми намигна, направи ми неразбираем знак с ръка и веднага се обърна. Белекосия не познавах. Не познавах и пълния висок мъж с черен костюм, който лъщеше на гърба, и с широки движения на стопанин.

– Този диван ли? – попита лъскавият мъж.

– Това не е диван – мрачно каза Корнеев. – Това е транслатор.

– За мен е диван – заяви лъскавият, гледайки в бележника си. – Диван мек, персон и половина, инвентарен номер единайсет двадесет и три. – Той се наведе и го попипа. – Намокрили сте го, Корнеев, влачили сте го по дъжда. Смятайте вече, че пружините са ръждясали, тапицерията изгнила.

– Ценността на този предмет – както ми се стори, подигравателно каза гърбоносият Роман – се крие съвсем не в тапицерията и дори не в пружините, каквито няма.

– Стига с тези работи, Роман Петрович – предложи лъскавият с достойнство. – Недейте оправдава вашия Корнеев. Диванът ми се води в музея и трябва да се намира там...

– Това е уред – каза Корнеев отчаяно. – С него се работи.

– Не зная това – заяви лъскавият. – Не зная каква е тази работа с дивана.

– А пък ние знаем – тихичко каза Роман.

– Стига с тези работи – каза лъскавият, като се обърна към него. – Не се намирате в кръчма, намирате се в учреждение. Какво всъщност имате предвид?

– Имам предвид, че това не е диван – каза Роман. – Или казано в достъпна за вас форма, това не е напълно диван. Това е уред, който има формата на диван.

– Моля ви, прекратете тези намеци – твърдо каза лъскавият. – За достъпната форма и разни други. Всеки да си гледа работата. Моята работа е да спра разшишаването и аз го спирам.

– Да – звучно каза белокосият. Веднага стана тихо. – Аз разговарях с Кристобал Хозевич и с Фьодор Симеонович. Те смятат, че този диван транслатор представлява само музейна ценност. На времето той е принадлежал на крал Рудолф Втори, така че историческата му ценност е безспорна. Освен това преди две години, ако не ме лъже паметта ми, бяхме си поръчали сериен транслатор... Кой го беше поръчвал, не помните ли, Модест Матвеевич?

– Момент – каза лъскавият Модест Матвеевич и започна бързо да прелиства бележника си. – Само един момент... Двуходов транслатор ДХТ-80Е от Китежградския завод. По заявка на другаря Балзамо.

– Балзамо работи на него денонощно – каза Роман.

– И този ДХТ е боклук – добави Корнеев. – Избирателността му е на молекулярно равнище.

– Да-да – каза белокосият. – Спомням си. Имаше доклад за изследването на ДХТ. Наистина кривата на селективността не е гладка... Да. А този... м-м... диван?

– Ръчно производство – бързо каза Роман. – Безупречен. Конструкция на Лев бен Бецалел. Бен Бецалел го е сглобявал и доизкусурирал триста години...

– Виждате ли! – каза лъскавият Модест Матвеевич. – Ето как трябва да се работи! Старец, а пък всичко си правел сам.

Огледалото изведнъж се изкашля и каза:

– Като постояха един час във водата, те всички се подмладиха и излязоха от нея такива красиви, розови, млади и здрави, силни и жизнерадостни, каквито бяха на двадесет години.

– Точно така – каза Модест Матвеевич. Огледалото говореше с гласа на белокосия.

Белокосият отегчено се намръщи.

– Няма да решаваме този въпрос сега – каза той.

– А кога? – попита грубият Корнеев.

– В петък на научния съвет.

– Не можем да разпиляваме реликвите – добави Модест Матвеевич.

– А ние какво ще правим? – попита грубият Корнеев.

Огледалото забоботи заплашително със задгробен глас:

Сам аз видях как, повдигнали черните рокли,
боса Канидия, гологлава, вървеше със вой,
с нея Сагана, по-стара на възраст, а бледи и двете.
Страшни те бяха на вид. И започнаха с нокти земята
двете да ровят и черното агне да ръфат със зъби...

Белокосият намръщен отиде при огледалото, пъкна в него ръката си до рамо и щракна нещо. Огледалото млъкна.

– Да – каза белокосият. – Въпросът за вашата група също ще решим на съвета. А вие... – по лицето му личеше, че е забравил името на Корнеев – засега се въздържайте... и... да посещавате музея.

След тези думи тон излезе от стаята. През вратата.

– Постигнахте целта си – каза Корнеев през зъби, като гледаше Модест Матвеевич.

– Няма да позволя да се разпилява – накратко отвърна Модест Матвеевич и пхна бележника си във вътрешния джоб.

– Да се разпилява! – каза Корнеев. – Пет пари не давате за това. Вас ви тревожи отчетността. Нямата желание да откривате нова графа.

– Стига с тези неща – каза непреклонно Модест Матвеевич. – Ще назначим и комисия и ще видим дали не е повредена реликвата...

– Инвентарен номер единайсет двадесет и три – тихичко добави Роман.

– В такъв аксепт – внушително каза Модест Матвеевич, обърна се и ме видя. – А вие какво правите тук? – попита тон. – Защо спите тук?

– Аз... – започнах аз.

– Вие сте спали на дивана – заяви с леден глас Модест, пронизвайки ме с поглед на контраразузнавач. – На вас известно ли ви е, че това е уред?

– Не – казах аз. – Тоест сега ми е известно, разбира се.

– Модест Матвеевич! – възкликна гърбоносият Роман. – Това е новият ни програмист, Саша Привалов.

– А защо спи тук? Защо не спи в общежитието?

– Още не е зачислен – каза Роман, като ме прегръщаше през кръста.

– Толкова по-зле!

– Значи да спи на улицата, така ли? – злобно попита Корнеев.

– Стига с тези неща – каза Модест. – Има общежитие, има хотел, а тук е музей, държавно учреждение. Ако всички спят в музеите... Вие откъде сте?

– От Ленинград – казах мрачно.

– Ами ако аз дойда в Ленинград и отида да спя в Ермитажа?

– Заповядайте – казах и вдигнах рамене.

Роман продължаваше да ме държи през кръста.

– Модест Матвеевич, вие сте напълно прав, нарушение, но днес той ще спи при мене.

– Това е друга работа. Това може – великодушно разреши Модест. Той огледа стаята като стопанин, видя следите на тавана и веднага погледна краката ми. За щастие бях бос. – В такъв аксепт – каза той, оправи вехториите на закачалката и излезе.

– Дръвник – процеди през зъби Корнеев. – Пън. – Той седна на дивана и се хвана за главата. – Да вървят всички по дяволите. Още нощес

пак ще го отмъкна.

– Спокойно – благо каза Роман. – Няма нищо страшно. Просто нямахме късмет. Ти забеляза ли кой Янус беше този?

– Кой – каза Корнеев безнадеждно.

– Беше А-Янус.

Корнеев вдигна глава.

– Има ли разлика?

– Огромна – каза Роман и намигна – Защото У-Янус отлетя за Москва. И по-специално заради този диван. Разбра ли, разхитителю на музейни ценности?

– Слушай, ти ме спасяваш – каза Корнеев и аз за пръв път го видях да се усмихва.

– Там е работата, Саша – каза Роман, обръщайки се към мене, – че имаме идеален директор. Един човек с два образа. Има А-Янус Полуектович и У-Янус Полуектович. У-Янус е голям учен от международна класа, а А-Янус е доста обикновен администратор.

– Близнаци ли са? – предпазливо попитах аз.

– Не, разбира се. Това е един и същи човек. Само че той е един в два образа.

– Яско – казах аз и започнах да си нахлузвам обувките.

– Нищо, Саша, скоро всичко ще разбереш – каза Роман окуражително.

Аз вдигнах глава.

– Тоест?

– Трябва ни програмист – проникновено каза Роман.

– На мене много ми трябва програмист – каза Корнеев, оживявайки се.

– На всички им трябва програмист – казах аз и отново почнах да нахлузвам обувките. – Но моля ви се, без хипноза и разни там омагьосани места.

– Той вече се досеща – каза Роман.

Корнеев искаше да каже нещо, но навън се вдигна врява.

– Това не е наше петаче! – крещеше Модест.

– А чие е петачето?

– Не зная чие е това петаче! Не ме интересува! Ваша работа е да залавяте фалшификаторите на пари, другарю сержант!...

– Петачето е конфискувано от някои си Привалов, който живее тук, при вас, в Конакокошкрак!...

– Ах, от Привалов? Веднага ми мина през ума, че е крадец!

Изпълненият с укор глас на А-Янус каза:

– Моля, Модест Матвеевич!

– Не, извинявайте, Янус Полуектович! Това не бива да се остави така. Другарю сержант!... Да влезем, той е в къщата... Янус Полуектович, застанете до прозореца, за да не избяга. Аз ще му дам да се разбере! Няма да му позволя да петни другарката Горянина!...

Вътре в мен нещо изстина. Но Роман веднага прецени положението. Той грабна от закачалката зацапаня каскет и го нахлупи на главата ми.

Аз изчезнах.

Тоза беше твърде странно усещане. Всичко си остана на мястото, всичко освен мене. Но Роман не ми даде да се нарадвам на новите си преживявания.

– Това е шапка-невидимка – прошепна ми той. – Застани настрана и мълчи.

Изтичах на пръсти в ъгъла и седнах под огледалото. В същата секунда в стаята нахълта ядосаният Модест, който дърпаше за ръкава младия сержант Ковальов.

– Къде е оня? – записка Модест и се заозърта.

– Ето го – каза Роман и посочи дивана.

– Бъдете спокоен, стои на мястото си – добави Корнеев.

– Аз питам къде е оня, вашият... програмист?

– Какъв програмист? – учуди се Роман.

– Стига с тези неща – каза Модест. – Тук беше програмистът. Беше по гащета и без обувки.

– Ах, за това ли става дума – каза Роман. – Но ние се пошегувахме, Модест Матвеевич. Тук нямаше никакъв програмист. Това беше просто... – той направи някакво движение с ръце и в средата на стаята се появи човек по потник и с ковбойки. Гледах го откъм гърба и не мога да кажа нищо за него, но младият Ковальов поклати глава и каза:

– Не, не е той.

Модест обиколи призрака, мърморейки:

– Потник... панталони... без обувки... Той! Той е.

Призракът изчезна.

– Не, не е онзи – каза сержант Ковальов. – Онзи беше млад, без брада...

– Без брада? – на свой ред попита Модест. Той беше много смутен.

– Без брада – потвърди Ковальов.

– М-м-да... – каза Модест – а според мене имаше брада.

– Тогава ви връчвам призовката – каза младият Ковальов и подаде на Модест едно листче. – А пък вие сами се оправяйте със своя Привалов и със своята Горянина.

– Аз пък ви казвам, че това не е нашето петаче – ревно Модест. – За Привалов нищо не казвам. Може би Привалов изобщо не съществува като такъв. Но другарката Горянина е наша сътрудничка!...

Младият Ковальов притискаше ръце до гърдите си и се опитваше да каже нещо.

– Настоявам веднага да се сложи ред! – реवेशе Модест. – Стига с тези работи, другари милиционери! Настоящата призовка петни целия колектив. Настоявам да се убедите!

– Имам заповед... – започна Ковальов, но Модест се хвърли върху него с вик:

– Стига с тези неща! Настоявам! – и го повлече от стаята.

– В музея го повлече – каза Роман. – Саша, къде си? Свали шапката и ела да погледаме.

– Може би по-добре да не я свалям? – казах аз.

– Свали я, свали я – каза Роман. – Ти си вече фантом. В тебе вече никой не вярва. Нито администрацията, нито милицията...

Корнеев каза:

– Е, аз отивам да спя. Саша, ти ела след обяда. Ще видиш нашия машинен парк и изобщо... Свалих шапката.

– Стига с тези неща – казах аз. – Аз съм в отпуската.

– Хайде, хайде – каза Роман.

В антрето Модест с едната ръка държеше сержанта, а с другата отваряше огромния катинар. „Сега ще ви покажа нашето петаче – крещеше той – ... Всичко е заведено... Всичко си е на мястото.“ – „Ами аз нищо не казвам – безпомощно се защитаваеше Ковальов, – само казвам, че може петачето да не е само едно...“ Модест отвори широко вратата и всички влязохме в просторното помещение.

Музеят беше напълно приличен – с щандове, диаграми, витрини, макети и мулажи. Общият му вид най-вече напомняше музей по криминалистика: имаше много фотографии и неприятни експонати. Модест веднага отмъкна сержанта някъде зад щандовете и там двамата забоботиха като в бъчва: „Ето го нашето петаче...“ – „Ами аз нищо не казвам...“ – „Другарката Горянина...“ – „Аз имам заповед!...“ – „Стига с тези работи!...“

– Поразгледай го, поразгледай го, Саша – каза Роман, направи широк жест и седна на стола до входа.

Тръгнах покрай стената. На нищо не се учудвах. Беше ми много интересно. „Жива вода. Ефективност 52%. Допустима утайка 0,03“ (старинна правоъгълна бутилка с вода, тапата беше запечатана с цветен восък). „Схема на промишленото производство на жива вода.“ „Макет на куб за добиване на жива вода.“ „Омайно биле на Вешковски-Граубенбах“ (аптекарско бурканче с жълтозеленикав мехлем). „Кръв урочасана обикновена“ (запечатана ампула с черна течност)... Над целия щанд висеше табелка: „Активни химически средства“ (XII-XVIII век). Тук имаше още много бутилчици, бурканчета, реторти, ампули, действащи и недействащи модели на апарати за производство, дестилация и съгъвяване, но аз продължих по-нататък.

„Вълшебен меч“ (много ръждясал двуръчен меч с вълнообразно острие, прикован с верига за желязна стойка. Витрината беше грижливо запечатана). „Десен очен (работен) зъб на граф Дракула Задунайски“ (Не съм Кювие, но ако се съди по този зъб, граф Дракула Задунайски е бил твърде странен и неприятен човек.) „Следа обикновена и следа изтеглена. Гипсови отливки“ (следите, според мене, не се различаваха, но едната отливка беше пукната). „Кутел от стартова площадка. IX век“ (мощно съоръжение от сив шуплест чугун)... „Змей Горянин, скелет 1/25 ест.вел.“ (прилича на скелета на диплодок с три шии)... „Схема на работата на огнедишщата желяза на средната глава“... „Ботуши-бързоходци гравигенни, действащ модел“ (твърде големи гумени ботуши)... „Вълшебен килим гравизащитен. Действащ модел“ (килимът е приблизително метър и половина на метър и половина, с черкезин, който прегръща млада черкезка на фона на родните им планини)...

Бях стигнал до щанда „Развитие на идеята за философския камък“, когато в залата отново се появиха сержант Ковалъв и Модест Матвеевич. По всичко личеше, че не бяха успели да мръднат от мъртвата точка. „Стига с тези неща“ – уморено говореше Модест. – „Имам заповед“ – също така уморено отвръщаше Ковалъв. „Нашето петаче си е на мястото.“ – „Тогава нека старицата дойде и даде показания...“ – „Според вас, значи ние сме фалшификатори на пари?...“ – „Не съм казвал такова нещо...“ – „Петните целия колектив...“ – „Ще се оправим...“ Ковалъв не ме забеляза, а Модест спря, мрачно ме огледа от главата до петите, след това вдигна очи и уморено прочете на глас: „Хо-мунку-лус лабораторен. Общ вид“ – и отмина.

Тръгнах след него, защото предчувствах нещо лошо. Роман ни чакаше пред вратите.

– Е, как е? – попита той.

– Безобразие – уморено каза Модест. – Бюрократи.
– Имам заповед – упорито повтори сержант Ковалъов вече в антрето.

– Хайде излизайте, Роман Петрович, излизайте – каза Модест, подрънквайки ключовете.

Роман излезе. Рекох да се шмугна след него, но Модест ме спря.

– Извинявам се – каза той. – А вие накъде?

– Как накъде? – казах с отпаднал глас.

– На мястото си, вървете на мястото си.

– На какво място?

– Ами къде стоите, там? Вие, извинявам се, нали сте... Хам-мункулът? Стойте си, където трябва...

Разбрах, че загивам. И сигурно щях да загина, защото Роман явно също се смути. Но в този момент в антрето с гръм и трясък нахълта Наина Киевна, която водеше с въженце едър черен козел. Когато видя милионерския сержант, козелът замечи с неприятен глас и се дръпна назад. Наина Киевна падна. Модест се спусна в антрето, вдигна се невъобразим шум. С трясък се търкулна празното каче. Роман ме грабна за ръката и ми прошепна: „Бързо, бързо!...“ – и се втурна в моята стая. Тръшнахме подире си вратата и задъхани я натиснахме. В антрето се викаше:

– Дайте си документите!

– Драги мой, какво е това?

– Какъв е този козел?! Защо има в помещението козел?!

– Ме-е-е-е...

– Стига с тези неща, тук да не е кръчма!

– Не знам за вашите петачета и не ме интересува!

– Ме-е-е-е-е!...

– Гражданко, махнете козела!

– Стига, козелът е заприходен!

– Как е заприходен?!

– Това не е козел! Това е наш сътрудник!

– Тогава да си покаже документите!...

– През прозореца и в колата! – заповяда Роман. Грабнах си куртката и скочих през прозореца. В краката ми с мяукане се стрелна котаракът Василий. Снишавайки се, изтичах до колата, отворих бързо вратата и скочих зад волана. Роман вече отваряше портата. Моторът не се запалваше. Докато натисках амбрижа, видях, че вратата на къщата се отвори широко и от нея излетя черният козел и с гигантски скокове избяга някъде зад къщата. Моторът изрева. Обърнах колата и излетях на улицата.

Дъбовата порта с трясък се затвори. Роман изскочи през малката вратичка и с един скок седна до мене.

– Карай! – каза той бодро. – Към центъра!

Когато завивахме по булевард „Мир“, той ме попита:

– Е, как, харесва ли ти при нас?

– Харесва ми – казах аз. – Само че много е шумно.

– При Наина винаги е шумно – каза Роман. – Глупава старица. Да не те е обиждала?

– Не – казах аз. – Почти не сме се виждали.

– Я чакай – каза Роман. – Спри.

– Какво има?

– Володка идва. Помниш ли Володя?

Ударих спирачките. Братият Володя се вмъкна на задната седалка и радостно усмихнат, ни стисна ръцете.

– А, чудесно! – каза той. – Тъкмо при вас идвах!

– Само ти липсваше там.

– А как свърши всичко?

– Никак – каза Роман.

– Ами къде отивате сега?

– В института – каза Роман.

– Защо? – попитах аз.

– Да работим – каза Роман.

– Аз съм в отпуска.

– Няма значение – каза Роман. – Понеделник започва в събота, а август този път започва през юли!

– Мене ме чакат момчетата – казах аз умолително.

– Това е наша грижа – каза Роман. – Момчетата абсолютно нищо няма да забележат.

– Да полудее човек.

Минахме между магазин №2 и стол №11.

– Той знае вече къде да кара – забеляза Володя.

– Чудесно момче – каза Роман. – Гигант!

– Веднага ми хареса – каза Володя.

– Личи си, че страшно ви трябва програмист – казах аз.

– Съвсем не ни трябва какъв да е програмист – възрази Роман.

Спрях до старинната сграда с табелка „НИИЧАВО“ между прозорците.

– Какво означава това? – попитах аз. – Мога ли най-после да разбера къде ме карате да работя?

– Можеш – каза Роман. – Ти сега всичко можеш. Това с Научноизследователски институт по чародейство и вълшебство... Хайде, защо спря. Вкарвай колата.

– Къде? – попитах аз.

– Нима не виждаш?

И аз видях.

Но това е вече съвсем друга история.

ВТОРА ИСТОРИЯ СУЕТА НА СУЕТИТЕ

ПЪРВА ГЛАВА

Между героите на разказа изпъкват един-два главни героя, всички други се разглеждат като второстепенни.

„Методика на преподаване на литературата“

Около два часа след пладне, когато в „Алдан“ отново изгоря бушонът на включващата инсталация, иззвъня телефонът. Обаждаше се заместник-директорът по административно-стопанската част Модест Матвеевич Камноедов.

– Привалов – сурово каза той, – защо пак не сте на мястото си?

– Как да не съм на мястото си? – обадох се аз. Днешният ден беше изпълнен с грижи и аз бях изпозабравил всичко.

– Стига с тези неща – каза Модест Матвеевич. – Още преди пет минути трябваше да се явите при мен на инструктаж.

– Дрън-дрън – казах аз и оставих слушалката. Изключих машината, свалих престилката и казах на момчетата да не забравят да изключат тока. В големия коридор беше пусто, зад полузамръзналите прозорци бушуваше виелица. Облякох якето си и хукнах към стопанския отдел.

Модест Матвеевич с лъскавия си костюм внушително ме чакаше в собствената си приемна. Зад гърба му мъничкият гном с косматите уши унило и старателно шареше с пръсти по огромната ведомост.

– Вие, Привалов, като някакъв си... Хам-мункулус – каза Модест. – Никога не сте на мястото си.

Всички се стараеха да поддържат с Модест Матвеевич добри отношения, защото той беше силен човек, непреклонен и фантастично прост. Затова аз изкрещях: „Слушам!“ – и тракнах токове.

– Всички трябва да бъдат по местата си – продължаваше Модест Матвеевич. – Винаги. Вие например имате висше образование и очила, и брада сте си пуснали, а не можете да разберете една такава проста теорема.

– Няма вече да се повтори! – казах аз и опулих очи.

– Стига с тези неща – каза Модест Матвеевич, като поомекна. Той

извади от джоба си един лист и известно време го гледа. – Та така, Припалов – каза той най-после, – днес застъпвате дежурен. Дежурството по учреждение в празнични дни е отговорна работа. Не е като да натискате копчетата. Първо – противопожарната безопасност. Това е първото. Да не допускате самозапалване. Да следите да няма ток в поверените ви производствени площи. И да следите лично, без тези ваши фокуси с раздвояванията и разтрояванията. Без тези ваши дубли. При откриване на фактора горене незабавно да се обадите на телефон 01 и да пристъпите към поемане на мерки. За тази цел ето ви сигналната свирка за извикване на аварийната команда... – Той ми даде една платинена свирка с инвентарен номер. – А така също и никого да не пускате. Ето ви списъка на лицата, на които е разрешено да използват лабораториите през нощния период, но и тях също така няма да ги пускате, защото е празник. В целия институт да няма жива душа. Омагьосайте демоните на входа и изхода. Разбирате ли обстановката? Живите души не трябва да влизат, а всички други не трябва да излизат. Защото вече имаме такъв прецедент: избяга един дявол и открадна луната. Този прецедент е широко известен, дори беше отразен във филм. – Той многозначително погледна и изведнъж ми поиска документите.

Подчиних се. Той внимателно проучи моя пропуск, върна ми го и каза:

– Всичко е вярно. Подозирах все пак, че сте дубъл. Така. Значи в петнайсет нула, нула, съгласно трудовото законодателство, работният ден завършва и всички ще ви предадат ключовете от своите производствени помещения, след което направете лично оглед на територията. След това на всеки три часа правете обход на обекта на самозапалването. Не по-малко от два пъти през дежурството си ще посетите вивариума. Ако надзирателят пие чай, забранете му. Имаше сигнали, че той не пие чай. Та в такъв аксепт. Постът ви е в приемната на директора. Можете да почивате на дивана. Утре в шестнайсет нула, пула ще ви смени Владимир Почкин от лабораторията на другаря Ойра-Ойра. Ясно ли ви е?

– Напълно – казах аз.

– Ще ви се обадя по телефона нощес и утре през деня. Лично. Възможно е да има контрол и от страна на другаря кадровик.

– Разбрах ви – казах аз и погледнах списъка. Пръв в списъка беше директорът на института Янус Полуктович-Невструев, след него с моллив беше отбелязано „два екз“. Втори беше лично Модест Матвеевич, трети другарят кадровик, гражданинът Цербср Псоевич Дьомин. А след

това се редяха имена, които никога и никъде не бях срещал.

– Нещо неясно ли има? – попита Модест Матвеевич, който придиричливо ме наблюдаваше.

– Ето тук – казах аз важно и посочих с пръст в списъка, – налице са другари на брой ... м-м-м ... двадесет и един екземпляр, които не са ми лично познати. Бих искал лично с вас да вентилирам тези имена. – Погледнах го прапо в очите и добавих твърдо: – За да няма неприятности.

Модест Матвеевич взе списъка и го разгледа на разстояние една ръка.

– Всичко е вярно – каза той снизходително. – Чисто и просто вие, Привалов, не сте в течение. Лицата, изброени от номер четвърти до номер двадесет и пети и последният включително, са включени в списъка на лицата, на които е позволено да работят нощем, посмъртно. Като признание за техните заслуги в миналото. Сега всичко ли ви е ясно?

Малко се шашарднсах, защото все пак ми беше много трудно да свикна с всичките тези неща.

– Поемайте поста си – патетично каза Модест Матвеевич. – От свое име и от името на администрацията аз ви поздравявам, другарю Привалов, с Новата година и ви желая през новата година съответни успехи както в работата, така и в личния живот.

Аз също му пожелах съответни успехи и излязох в коридора. Когато вчера научих, че са ме назначили за дежурен, се зарадвах: имах намерение да завърша едно изчисление за Роман Ойра-Ойра. Обаче сега чувствавах, че работата не е толкова проста. Перспективата да прекарам нощта в института сега се яви пред мен изведнъж в съвсем нова светлина. И по-рано бях оставал на работа до късно, когато дежурните от домакинството вече гасяха четири от петте лампи във всеки коридор и се налагаше да се промъквам към изхода покрай някакви бягащи космати сенки. Отначало това ми правеше страшно впечатление, после свикнах, а после отново отвикнах, когато веднаж на връщане по големия коридор чух зад себе си равномерно чаткане на нокти по паркета и като се обърнах, открих някакво фосфоресциращо животно, което явно тичаше по следите ми. Наистина, когато ме свалиха от корниза, се разбра, че това е било най-обикновено живо кученце на един от сътрудниците. Сътрудникът идва да ми се извини, а Ойра-Ойра ми прочете саркастична лекция за вредата от суеверията. Но в душата ми все пак остана някаква утайка. Най-напред ще омагьосам демоните – помислих си аз.

Пред вратата на приемната на директора ме срещна мрачният Витка Корнеев. Той навъсено ми кимна и искаше да ме отmine, но аз го

хванах за ръкава.

Грубият Корнеев спря и каза:

– Какво?

– Днес съм дежурен – съобщих му аз.

– Глупак – каза Корнеев.

– Грубиян си ти и това си е, Витка – казах аз. – Няма вече да дружа с теб.

Витка дръпна с пръст яката на пуловера си и ме погледна с интерес.

– Ама какво ще правиш? – попита той.

– Ще намеря какво – казах малко смутен.

Витка изведнъж се оживи.

– Я чакай – каза той. – За пръв път ли дежуриш?

– Да.

– Аха – каза Витка. – И как смяташ да действуваш?

– Според инструкцията – отвърнах аз. – Ще омагьосам демоните и ще легна да спя. Върху обекта на самозапалването. А ти къде ще ходиш?

– Абе събира се една компания – неопределено каза Витка. – При Верочка... А какво държиш? – Той ми взе списъка. – А, мъртвите души.

– Никого няма да пусна – казах аз. – Нито живите, нито мъртвите.

– Правилно решение – каза Витка. – Архивярно. Но понаглеждай моята лаборатория. Там ще работи един дубъл.

– Чий дубъл?

– Моят дубъл естествено. Кой ще ми даде своя? Затворил съм го сега, ето вземи ключа, щом си дежурен.

Взех ключа.

– Слушай, Витка, нека поработи до десет, но след това ще спра тока. Съгласно закона.

– Добре де, ще видим. Не си ли срещал Едик?

– Не съм го срещал – казах аз. – И не ми прави номера... В десет часа ще спра тока навсякъде.

– Да не би да съм против? Спирай го, ако щеш. Дори в целия град.

В този момент вратата на приемната се отвори и в коридора излезе Янус Полуектович.

– Да – каза той, като ни видя.

Поклоних се почтително. По лицето на Янус Полуектович личеше, че е забравил как се казвам.

– Заповядайте – каза той и ми подаде ключовете. – Нали вие сте дежурният, ако не се лъжа... Тъкмо... – той се поколеба. – Не разговаря

ли с вас вчера?

– Да – казах аз, – отбихахте се в електронната зала.

Той кимна с глава.

– Да-да, наистина... Говорихме за практикантите...

– Не – възразих почтително, – не е точно така. Говорихме за нашето писмо до Центракадемнаб. За електронната приставка.

– Ах, така значи – каза той. – Добре тогава, желая ви спокойно дежурство... Виктор Павлович, може ли за един момент?

Той хвана Витка под ръка и го поведе по коридора, а аз влязох в приемната. В приемната вторият Янус Полуектович заключаваше шкафовете. Като ме видя, каза „Да“ – и отново започна да дрънка с ключовете. Беше А-Янус, бях свикнал по малко да ги различавам. А-Янус изглеждаше някак си по-млад, беше неприветлив, винаги коректен и мълчалив. Приказваше се, че той много работи, и хора, които го познаваха отдавна, твърдяха, че този посредствен администратор бавно, но сигурно се превръщал в забележителен учен. У-Янус, напротив, беше винаги дружелюбен, много внимателен и притежаваше странния навик да пита: „Не разговарях ли с вас вчера?“ Подмяташе се, че напоследък доста бил се понзносил, макар да продължаваше да си бъде учен със световно име. И все пак А-Янус и У-Янус бяха един и същи човек. Точно това никак не можеше да се побере в главата ми. В него имаше някаква условност.

А-Янус заключи последната ключалка, предаде ми част от ключовете, сбoguва се хладно и излезе. Аз седнах на бюрото на референта, сложих пред себе си списъка и се обадох по телефона в електронната зала. Никой не ми отговори – изглежда, момичетата вече се бяха разотишили. Беше четиринадесет часа и трийсет минути.

В четиринадесет часа и тридесет и една минута, като пухтеше шумно и тракаше по паркета, нахълта знаменитият Фьодор Симеонович Киврин, великият маг и вълшебник, завеждащ отдел „Линейно щастие“. Фьодор Симеонович се славеше с непоправимия си оптимизъм и вяра в прекрасното бъдеще. Той имаше много бурно минало. При цар Иван Василиевич Грозни по донос на един съсед дякон опричниците на Малюта Скуратов с шег и майтапи бяха го изгорили в селската баня като магьосник; при цар Алексей Михайлович – Тихият, го били безпощадно с тояги и изгорили върху голия му гръб пълното ръкописно събрание на неговите съчинения; при цар Петър Алексеевич – Велики, отначало той се издигнал като специалист по химия и минно дело, но нещо не се харесал на княз-кесаря Ромадановски, озовал се на каторга в Тулския оръжен завод, избягал оттам в Индия, дълго пътешествувал, хапан бил от

отровни змии и крокодили, надминал малко йогата, върнал се отново в Русия в разгара на Пугачовския бунт, бил обвинен като лечител на бунтовниците, носът му бил отрязан и го заточили в Соловец навеки. В Соловец отново имал маса най-различни неприятности, докато не се закрепил здраво в НИИЧАВО, където бързо заел поста завеждащ отдел.

– П-поздравявам ви – пробоботи той и сложи пред мене ключовете от своята лаборатория. – Г-горкия, как така стана? В т-такава нощ т-трябва да се веселите. Ще се обадя на Модест, к-какви са тези глупости? аз ще остана да д-дежурия...

Явно беше, че тази мисъл току-що му е хрумнала и той страшно се запали от нея.

– Я, к-къде е т-тук телефонът му? П-проклятие, н-никога не помня телефони. Едно п-петдесет или п-пет единадесет беше...

– Моля ви се, Фьодор Семьонович, благодаря! – извиках аз. – Няма нищо! аз тъкмо се канех да поработя малко!

– Ах, да си п-поработите! Това е друго нещо. Много хубаво, идеално, браво!... А аз, д-дявол да го вземе, от електроника б-бъкел не разбирам... Трябва да се уча, че ц-ця-лата тази магия на словото е вехтория, фокуси-покуси с психоп-полета, примитивно... Б-бабини деветини...

Той моментално, без да мърда от мястото си, направи две големи ябълки, даде ми едната, а от другата веднага отхапа половината и започна лакомо да хрупка.

– П-проклятие, пак я направих червива... А в-вашата хубава ли е? Добре... Ще се отбия, Саша, при вас по-късно, че съвсем н-не разбирам системата от команди... Ще си пийна само малко водка и ще се отбия. Двадесет и д-деве-тата команда там във вашата машина... или машината лъже, или аз не разбирам... Ще ви донеса к-кримнално романче... от Г-гарднер. Нали четете по английски? Неговият П-пери Мейсън е звяр-адвокат, знаете ли? А после ще ви дам още нещо, сайнс-фикшън. И някоя... от Азимов ще ви дам или от Б-бредбъри...

Отиде до прозореца и каза възторжено:

– Д-дявол да го вземе, обичам вилицата!...

Сгушен в порвата си шуба, влезе финият и изящен Кристобал Хозевич Хунта. Фодьор Симьонович се обърна:

– А, К-кристо! – възкликна той. – Виж, моля ти се, т-този г-глупак Камноядов насадил младежа да д-дежури на Нова година. Хайде да го п-пуснем, ще останем двамата, ще си с-спомним старото време, ще си п-пийнем, а?... Какво ще се мъчи тук?... Той т-трябва да т-танцува с момичетата...

Хунта остави на масата ключовете и каза небрежно:

– Общуването с момичетата доставя удоволствие само когато се постигне чрез преодоляване на препятствие...

– Има си х-хас! – забоботи Фьодор Симеонович. – Много кръв и много песни за прекрасните ще дам... К-как го бяхте казали?... Само този ще достигне свийта цел, който не познава думата „страх“...

– Именно – каза Хунта. – После аз не мога да понасям благотворителността.

– Не понасял б-благотворителността! Ами кой изпроси от мене Одишмантиев? П-подмами ми такъв лаборант... Дай сега бутилка шампанско, д-друго не... С-слушай, не шампанско! Амонтилядо! Останаха ли ти още от т-толедските запаси?

– Чакай ни, Теодор – напомни му Хунта.

– Д-да, вярно... Трябва да си намеря и връзката... и валенките, а т-такси няма ли да повикаш?... Тръгваме, Саша, приятно прекарване.

– През новогодишната нощ дежурните в института не скучаят – ти-хо каза Хунта. – Особено новациите.

Те тръгнаха към вратата. Хунта остави Фьодор Симеонович да ми-не отпреди и преди да излезе, ме погледна под вежди и стремително начерта с пръст на стената Соломоновата звезда. Звездата пламна и започна бавно да потъмнява като снопче електрон на екрана на осцилографа. Плунах три пъти през лявото си рамо.

Кристовал Хозевич Хунта, завеждащ отдел „Смисъл на живота“, беше знаменит човек, но очевидно напълно безсърдечен. Някога, на младини, той дълго време бил велик инквизитор и досега беше запазил старите си навици. Почти всички свои трудно разбираеми експерименти извършваше или върху себе си, или върху своите сътрудници и за това нещо, когато вече бях в института, с възмущение се говореше на профсъюзно събрание. Той се занимаваше с изучаване смисъла на живота, но засега не беше напреднал много, макар че беше получил интересни резултати; например беше доказал теоретически, че смъртта съвсем не е неизбежен атрибут на живота. По повод на това негово последно откритие също се бяха възмущавали на философския семинар. В своя кабинет той почти никого не пушаше и из института се носеха мъгляви слухове, че там имало маса интересни неща. Разказваше се, че в един тъгъл в кабинета стояло великолепно изработено чучело на един стар познат на Кристовал Хозевич, щандартен фюрер от СС с пълна парадна униформа, с монокъл, къса сабя, железен кръст, дъбови листа и др. такива. Хунта беше великолепен таксидермист. Щандартен фюрерът, според

Кристовал Хозевич – също. Но Кристовал Хозевич го изпреварил. Той обичаше да изпреварва – винаги и във всичко. Не му беше чужд и известен скептицизъм. В една от неговите лаборатории висеше огромен плакат: „Потребни ли сме на себе си?“ Твърде необикновен човек.

Точно в три часа, съгласно трудовото законодателство, ми донесе ключовете си д-р Амвросий Амбрузович Вибегало. Беше с валенки, подплатени с кожа, с миризлив файтонджийски кожух, над вдигнатата яка стърчеше прошарена мръсна брада. Той подстригваше косите си под формата на гърне, така че никой никога не беше виждал ушите му.

– Значи... – каза той, като се приближи – в моята лаборатория може би днес някой ще се излюпи. В лабораторията значи. Ще трябва, такова, да се наглежда. Оставил съм там запаси хлябец, значи пет-шест самуна, попарени трици и две кофи суроватка. Пък като изяде всичко това, ще започне да се мята, значи. Тогава, мон шер, дрънни ми, драги.

Той отавн пред мене връзка хамбарски ключове и затруднен от нещо, ме зяпна и се вторачи в мене. Очите му бяха прозрачни, по брадата му имаше просо.

– Къде да дрънна? – попитах аз.

Никак не го обичах. Той беше циник и глупак. Работата, която вършеше за триста и петдесет рубли на месец, съвсем спокойно можеше да се нарече евгеника, но никой не я наричаше така – страхуваха се да се заловят с него. Този Вибегало твърдеше, че всички беди произтичали от неудоволствието и ако, значи, дадеш на човека всичко, хлябец, значи, попарени трици, тогава ще стане не човек, а ангел. Той прокарваше тази идея навсякъде, като размахваше томове на класиците, от които с неопикуемо простодушие изтръгваше цитати, отминаваше и зачертаваше всичко, което но му уйдисваше. На времето научният съвет беше се огънал под натиска на тази бурна, донякъде дори първобитна демагогия и темата на Вибегало беше включена в плана. Вибегало действуваше строго по този план, грижливо измерваше своите постижения в проценти и никога не забравяше за режима на икономии, за увеличаване на обръщаемостта на оборотните средства, а така също за връзката с живота. И беше заложил три експериментални модела: модел на човек напълно неудовлетворен, модел на човек неудовлетворен стомашно, модел на човек напълно удовлетворен. Напълно неудовлетвореният антропоид беше втасал пръв – беше се извдигнал преди две седмици. Това жалко същество, покрито с рани като Йов, полуизгнило, мъчено от всички известни и неизвестни болести, страдащо от студ и жегата едновременно, беше се измъкнало в коридора, огласило института със серия

нечленоразделни жалби и издъхнало. Вибегало тържествуваше. Сега можеше да се смята за доказано, че ако човекът не се храни, не се пои и не се лекува, той значи ще бъде нещастен и дори може да умре. Както например умря този. Научният съвет изпадна в ужас. Начинанието на Вибегало вземаше някаква ужасна насока.

Беше създадена комисия да се провери работата на Вибегало. Но той не се смути, представи две справки, от които се виждаше, че, първо, трима лаборанти от неговата лаборатория всяка година отиват да работят в подшефния совхоз и второ, че той, Вибегало, на времето е бил затворник при царизма, а сега редовно изнася популярни лекции в градската лектория и по селата. И докато смаяната комисия се мъчеше да се ориентира каква е логиката на станалото, той спокойно изкара от подшефния рибозавод (във връзка с производството) четири камиона глави от селъодка за развиващия се неудовлетворен стомашно антропоид. Комисията пишеше отчет, а институтът със страх очакваше развитието на събитията. Съседите на Вилегало от етажa си вземаха безплатен отпуск.

– Къде да дрънна? – попитах аз.

– Да дръннете? Ами в къщи, къде другаде на Нова година? Морал трябва да има, драги. Нова година трябва да се посреща в къщи. Така излиза, според нас, неспа¹?

– Зная, че в къщи. На кой телефон?

– Ами ти погледни в указателя. Грамотен ли си? Тогава погледни значи в указателя. Ние тайни нямаме, не сме като някои други. Ан мас²!

– Добре – казах аз. – Ще дрънна.

– Дрънни, мон шер, дрънни. А пък започне ли да хапе, удрай по муцуната, не бой се. Се ла ви³.

Събрах смелост и изтърсих:

– Ами ние с вас не сме пили брудершафт?

– Пардон!

– Нищо. Аз само така – казах аз.

Известно време той ме гледа с прозрачните си очи, които абсолют-но нищо не изразяваха, после продума:

– Нищо ли! Тогава добре, че е нищо. Честит празник. Довиждане. Аривоар⁴ значи.

1. Нали? (фр.)

2. Вибегало обичаше да изпъстря речта си със словосъчетания на френски диалект, както той се изразява. Без да отговаряме за произношението му, ние се наехме да осигурим превода. Б.ав.

3. Такъв е животът (фр.)

Той нахлупи ушанката и си отиде. Бързо отворих отдушника. Влезе тичешком Роман Ойра-Ойра със зелен балтон с яка от овча кожа, помръдна гърбавия си нос и попита:

– Вибегало добегало?

– Добегало – казах аз.

– М-да – каза той. – Това е сельодка. Дръж ключовете. Знаеш ли къде е стоварил единия камион? Под прозореца на Жан Жакомо. Точно под кабинета. Новогодишен подарък. Я да си изпуша една цигара при тебе.

Той потъна в огромното кожено кресло, разкопча балтона си и запали.

– Я сега започни – каза той. – Дадено: миризма от солена сельодка, интензивност шестнадесет микропора, кубатура... – Той огледа стаята. – Сам ще я изчислиш, годината е към своя край. Сатурн е в съзвездието Везни. Махай миризмата.

Почесах се зад ухото.

– Сатурн... Какво ми приказваш за Сатурн. Ами вектор-магистратумът какъв е?

– Е, брат – каза Ойра-Ойра, – това ти сам трябва...

Почесах се зад другото ухо, пресметнах на ум вектора и извърших, запъвайки се, акустично въздействие (изрекох заклинание). Ойра-Ойра си запуши носа. Аз отскубнах от веждите си две косъмчета (ужасно болезнено и глупаво) и поляризирах вектора. Миризмата пак се засили.

– Лошо – упрекна ме Ойра-Ойра. – Какво правиш, магьосническн ученико? Не виждаш ли, че прозорчето е отворено?

– А – казах аз, – вярно. – Пресметнах дивергенцията и ротора, опитах се да реша уравнението на Стокс наум, обърках се, отскубнах, дишайки през устата, още две косъмчета, подуших, изрекох заклинанието на Ауерс и се канех да отскубна още едно косъмче, но стана ясно, че приемната се е проветрила по естествен начин. И Ромак ме посъветва да си пестя веждите и да затворя прозорчето.

– Посредствено – каза той. – Да се заловим с материализацията.

Известно време се занимаваме с материализация. Аз правех круши, а Роман настояваше да ги ям. Аз отказвах да ги ям и тогава той ме караше да ги правя отново. „Ще работиш, докато излезе нещо, което може да се яде – говореше той. – А тези ще ги дадеш на Модест, той се казва Камноядов“. Най-после направих истинска круша – голяма, жълта, мека

като масло и горчива като хинин. Изядох я и Роман ми позволи да си почина. В този момент донесе ключовете бакалавърът Магнус Фьодорович Редкин, дебел, както винаги загрижен и обиден. Бакалавърската титла беше получил преди триста години за изобретяването на гашета невидимки. Оттогава той продължаваше постоянно да усъвършенствува тези гашета. Гашетата невидимки отначало бяха се превърнали в кюлоти невидимки, след това в панталони невидимки и най-после съвсем отскоро за тях бяха започнали да говорят като за бричове невидимки. И той все не можеше да ги доизмайстори. На последното заседание на семинара по черна магия, когато изнасяше новия си доклад „За някои нови свойства на бричовете невидимки на Редкин“, той отново претърпя несполука. Когато демонстрираше модернизирания модел, нещо там засече и бричовете, вместо да направят невидим своя изобретател, изведнъж със звънко щракане сами станаха невидими. Стана много неудобно. Обаче Магнус Фьодорович работеше главно над дисертацията си, чиято тема звучеше така: „Материализация и линейна натурализация на Белия тезис като аргумент на доста произволната функция «сигма» на не съвсем ясното човешко щастие“.

В тази област той беше постигнал доста важни резултати, от които следваше, че човечеството буквално би се къпало в ненапълно ясното щастие, ако можеше да се намери самият Бял тезис, а най-важното – какво представлява той и къде да се търси.

За Белия тезис се споменава само в дневниците на Бен Бецалел. Бен Бецалел уж бил отделил Белия тезис като страничен продукт от някаква алхимична реакция и понеже нямал време да се занимава с такава дреболия, монтирал го като помощен елемент в някакъв свой уред. В един от последните си мемоари, писани вече в затвора, Бен Бецалел съобщаваше: „И можете ли да си представите? Онзи Бял тезис не оправда все пак моите надежди, не ги оправда. И когато аз се сетих каква полза можеше да има от него – говоря за щастieto на всички хора, колкото ги има, – бях вече забравил къде съм го монтирал.“ В института се водеха седем уреда, които принадлежали на времето на Бен Бецалел. Шест от тях Редкин беше разглобил до винтче и нищо особено не беше намерил. Седмият уред беше диванът транслатор. Но на дивана беше сложил ръка Витка Корнеев и в простата душа на Редкин се бяха промъкнали най-черни подозрения. Той започна да следи Витка. Витка веднага се озвери. Скараха се и станаха заклетии врагове, каквито продължаваха да си бъдат и до ден днешен. Към мен, като представител на точните науки, Мангус Фьодорович се отнасяше благосклонно, макар че осъждаше

дружбата ми с този „плаггиатор“. Общо взето, Редкин не беше лош човек, много трудолюбив, много упорит, без никакво користолюбие. Той беше извършил огромна работа и събрал гигантска колекция от най-разнообразни определения на щастието. Там имаше съвсем определени негативни определения („Щастието не е в парите“), съвсем прости позитивни определения („Висше удовлетворение, пълно задоволство, успех, сполука“), казуистични определения („Щастието е липса на нещастие“) и парадоксални („Най-щастливи са шутовете, глупаците, неразумните и немарливите, защото не познават угризение на съвестта, не се боят от призраци и други духове, не ги терзае страх от бъдещи бедствия, не се блазнят от надеждата за бъдещи блага“).

Магнус Фьодорович сложи на масата кутийка с ключ и като ни гледаше недоверчиво изпод вежди, каза:

- Намерих още едно определение.
- Какво? – попитах аз.
- Нещо като стихове. Само че няма рими. Искате ли да го чуете?
- Разбира се, искаме – каза Роман.

Магнус Фьодорович извади бележника си и като се запъваше, прочете:

Вие питате:
Кое смятам
за най-висше щастие на земята?
Две неща:
да променям състоянието на своя дух,
както пени бих сменил за шилинг,
и
да чуя песен
на девойка млада,
вън от моя път,
но след като тя
ме е попитала за пътя.

- Нищо не разбрах – каза Роман. – Дайте да го прочита сам.
- Редкин му даде бележника си и му поясни:
- Това е Кристофер Лог. От английски.
- Чудесни стихове – каза Роман.
- Магнус Фьодорович въздъхна.
- Едни казват едно, други друго.
- Тежко – казах аз със съчувствие.

– Нали? Как да ги свърже човек тези неща? Да чуеш песен на девойка, и то не каква да е песен, а девойката да бъде млада, да се намира извън неговия път, отгоре пък на това, след като го е питала за пътя... Нима може така? Нима такива неща се алгоритмизират?

– Едва ли – казах аз. – Аз не бих се заел.

– Виждате ли! – подхвана Магнус Фьодорович. – А вие при нас заведете изчислителния център! Кой тогава ще го направи?

– А може би то изобщо не съществува? – каза Роман с глас на киноprovокатор.

– Кое?

– Щастието.

Магнус Фьодорович вединага се засегна.

– Как да го няма – с достойнство каза той, – когато аз самият много пъти съм го изпитвал?

– Като сменяте пени с шилинг? – попита Роман.

Магнус Фьодорович се засегна още повече и дръпна от него бележника.

– Още сте млад... – започна той.

Но в този момент се чу трясък, пукот, блесна пламък и замириса на сярра. По средата на приемната се появи Мерлин.

Магнус Фьодорович побягна от изненада към прозореца, каза: „Тфу да ви!“ – и избяга навън.

– Good God! – каза Ойра-Ойра, като разтъркваше напращените си очи. – Canst thou not come in by usual way decent people do? Sir.⁵ – добави той.

– Beg thy pardon⁶ – каза Мерлин самодоволно и с удовлетворение ме погледна. Сигурно съм бил бледен, защото много се уплаших от самозапалване.

Мерлин оправи проядената си от молци мантия, метна на масата връзката с ключовете и каза:

– Забелязахте ли, сърове, какво е времето?

– Според прогнозата – каза Роман.

– Именно, сър Ойра-Ойра! Именно според прогнозата!

– Полезно нещо е радиото – каза Роман.

– Аз радио не слушам – каза Мерлин. – Имам си свои методи.

Той разтърси полите на мантията си и се вдигна на метър от пода.

5. Нима определен е пътят, пътят на достойния човек? Сър... (англ.)

6. Моля да ме извините (англ.)

– Полилеят – казах аз, – по-внимателно.

Мерлин погледна полилея и ни в клин, ни в ръкав започна:

– Не мога да не си спомня, драги сърове, как миналата година ние с председателя на райсъвета другаря Переяславски...

Опра-Ойра сърцераздиращо се прозя, на мен също ми стана досадно. Мерлин вероятно би бил още по-лош от Вибегало, ако не беше толкова архаичен и самонадеян. Поради недоглеждането на някого той беше успял да се издигне до завеждащ отдел „Предсказания и пророчества“, защото във всички свои автобиографии пишеше за непримиримата си борба против империализма на янките още в ранното Средновековие, като прилагаше към тях нотариално заверени машинописни преписи на съответните страници на Марк Твен. По-късно беше отново върнат като завеждащ бюро „Предсказване на времето“ и сега, както и преди хиляда години, той се занимаваше с предсказване на атмосферните явления и с помощта на магически средства, и въз основа на поведението на тарантулите, засилването на ревматичните болки и стремежа на соловецките свини да се търкалят в калта или да излязат от къщата. Впрочем основен доставчик за неговите прогнози беше най-вулгариата радиокражба, която той извършваше с един детекторен приемател, според слуховете, задигнат още през двайсетте години от соловецката изложба на младите техници. Той беше голям приятел с Наина Киевна Горянина и заедно с нея се занимаваше с колекциониране и разпространяване на слухове за появяването в горите на гигантска космата жена и отвличането на една студентка от снежния човек на Елбрус. Говореше се също така, че от време на време той вземал участие в нощните бдения на Лисата планина заедно с Х. М. Вий, Хома Брут и други хулигани.

Ние с Роман мълчахме и чакахме кога той ще изчезне. Но той се уви в мантията си, разположи се удобно под полилея и започна своя, отдавна вече омръзнал на всички разказ, как той, Мерлин, и председателя на соловецкия райсъвет, другарят Переяславски, направили инспекторска обиколка из района. Цялата тази история беше чиста лъжа, бездарно и конюктурно преразказване на Марк Твен. За себе си той говореше в трето лице, а понякога се объркваше и наричаше председателя крал Артур.

– Значи председателят на райсъвета и Мерлин потеглиха на път и пристигнаха при пчеларя, героя на труда сър Отшелниченко, който беше добър рицар и знатен медосъбирач. И сър Отшелниченко докладва за своите трудови успехи и полекува малко сър Артур от радикулит с пчелна отрова. И сър председателят престоя там три дни и радикулитът

му се успокои и те потеглиха на път и по пътя сър Ар... председателят каза: „Няма ми мечта“. – „Не е беда – каза му Мерлин, – ще ти намеря меч“... И те стигнаха до едно голямо езеро, и видя Артур как от езерото се вдигна ръка...

В този момент иззвъня телефонът и аз радостно грабнах слушалката.

– Ало – казах аз. – Ало, слушам ви.

В слушалката нещо бърбореха и Мерлин продължаваше да гъгне: „И при Лежнев те срещнаха сър Пелинор, обаче Мерлин направи така, че Пелинор не забеляза председателя...“

– Сър гражданино Мерлин – казах аз. – Не може ли малко по-тихо? Нищо не чувам.

Мерлин млъкна с вид на човек, готов да продължи всеки момент.

– Ало – отново казах в слушалката.

– Кой на телефона?

– А вие кого търсите? – казах аз по стар навик.

– Стига с тези неща. Не се намирате на цирк, Привалов.

– Виноват, Модест Матвеевич. Дежурният Привалов слуша.

– Така трябва. Докладвайте.

– Какво да докладвам?

– Слушайте, Привалов. Вие пак се държите като не знам какъв. С кого разговаряте там? Защо на поста има външни лица? Защо в институ-та се намират хора след завършване на работния ден?

– Това е Мерлин – казах аз.

– Изхвърлете го!

– С удоволствие – казах аз.

Мерлин, който без съмнение подслушваше, целият почервения, каза: „Гр-рубиян!“ – и се стопи във въздуха.

– С удоволствие или без удоволствие не ме засяга. Но тук постъпи сигнал, че вие трупате върху масата поверените ви ключове, вместо да ги заключите в чекмеджето.

Вибегало му е донесъл, помислих си аз.

– Защо мълчите?

– Ще бъде изпълнено.

– В такъв аксепт – каза Модест Матвеевич. – Бдителността трябва да бъде на висота. Ясно ли е?

– Ясно.

Модест Матвеевич каза: „Друго няма“ – и затвори.

– Добре – каза Ойра-Ойра, като закопчаваше зеления си балтон. –

Ще вървя да отварям консерви и бутилки. Довиждане, Саша, пак ще се отбия за малко по-късно.

ВТОРА ГЛАВА

Аз слизах по тъмните коридори и после пак се изкачвах нагоре. Бях сам; крещях, по никой не ми отговаряше; бях сам в тази просторна и заплетена като лабиринт къща.

Ги дьо Мопасан

Натъпках ключовете в джобовете на сакото и тръгнах да направя първата обиколка. По парадното стълбище, което, доколкото си спомням, беше използвано само веднъж, когато институтът беше посетен от една царствена особа от Африка, слязох в просторното фоайе, украсено с многовековни наслоения от архитектурни излишества, и надникнах през прозорчето на портиерската стая. Там във фосфоресциращата мъгла се мяркаха двата макродемона на Максвел. Те играеха на най-елементарната от всички игри – на „ези-тура“. През цялото си свободно време те се занимаваха само с това – огромни, тромави, неопикуемо грозни; облечени в извехтели ливреи, те най-миого приличаха на колония от полимелиолитен вирус под електронен микроскоп. Както се полагаше на демони на Максвел, те цял живот се занимаваха с отваряне и затваряне на врати. Бяха опитни, добре дресирани екземпляри, но единият от тях, онзи, който управляваше изхода, беше вече достигнал възраст за пенсия, която се равняваше на възрастта на галактиката, и от време на време се вдетиняваше и започваше да върши шуротии. Тогава някой от отдел „Техническо обслужване“ навличаше скафандъра, вмъкваше се в портиерската, напълнена със състен аргон, и вразумяваше стареца.

Следвайки инструкцията, аз омагьосах и двамата, тоест затворих каналите за информация и заключих въвеждащо-извеждащите инсталации. Демоните не реагираха, в момента това не ги интересуваше. Единият печелеше, а другият съответно губеше и това ги тревожеше, защото нарушаваше статистическото равновесие. Затворих прозорчето с капака и обиколих фоайето. Във фоайето беше влажно, полутъмно и шумно. Зданието на института беше изобщо доста старо, но изграждането му е започнато изглежда от фоайето. По плесенясалите къшета се белееха мъждиво кости на приковани скелети, някъде равномерно капеше вода, в нишите между колоните в неестествени пози стърчаха статуи с

ръждясали ризници, вдясно от входа до стената се издигаше грамада парчета от древни идоли, на върха на тази купчина стърчаха гипсови крака с ботуши. От почернелите портрети под тавана строго гледаха мастити старци, в чиито лица можеха да се открият познатите черти на Фьодор Симеонович, на другаря Жан Жакомо и другите майстори. Много отдавна всичките тези архаични вехтории трябваше да се изхвърлят, да се пробият прозорци в стените и да се създадат отвори за слънчевата светлина, но всичко беше заприходено, инвентаризирано и лично Модест Матвеевич беше забранил да се разхищава.

По капителите на колоните и в лабиринтите на исполинския полилей, който висеше от тавана, шумоляха прилепи и летящи кучета. С тях водеше борба Модест Матвеевич. Поливаше ги с терпентин и креозот, посипваше ги с ДДТ, пръскаше ги с хексалрона и те загиваха с хиляди, но се възраждаха с десетки хиляди. Те мутираха, появяваха се пеещи и разговарящи издънки, потомците на най-древните родове се хранеха сега изключително с пиретрум, смесен с хлорофос, а институтският кинооператор Саня Дрозд се кълнеше, че с очите си е видял веднъж тук прилеп, който като две капки вода си приличал с другаря кадровик.

В една дълбока ниша, от която лъхаше студ и смрад, някой запъшка и раздрънка вериги. „Стига с тези работи – строго казах аз. – Каква е тази мистика! Как не ви е срам!...“ Шумът в нишата стихна. Оправих грижливо изкривения килим и се изкачих по стълбището.

Както е известно, отвън институтът изглеждаше двуетажен. Всъщност той имаше най-малко дванадесет етажа. По-нагоре от дванадесетия чисто и просто никога не бях се качвал, защото постоянно поправях асансьора, а пък още не умеех да летя. Фасадата с десет прозореца, както повечето фасади, също беше зрителна измама. Вдясно и вляво от фойето институтът се простираше най-малко на километър и въпреки това абсолютно всички прозорци гледаха към същата малко крива улица и към същото здание-хамбар. Това страшно много ме учудваше. Отначало непрекъснато тормозех Ойра-Ойра да ми обясни как е съвместимо това с класическите или поне с релативистичните представи за свойствата на пространството. От обясненията нищо не разбрах, но постепенно свикнах и престанах да се учудвам. Бях абсолютно убеден, че след десетпетнадесет години всеки ученик по-добре ще се ориентира в общата теория на относителността, отколкото съвременният специалист. Няма да има нужда да разбира как става изкривяването на пространството и времето, трябва само тази представа още от детинство да влезе в бита и да стане нещо обичайно.

Целият първи етаж беше зает от отдел „Линейно щастие“. Тук беше царството на Фьодор Симеонович, тук ухаеше на ябълки и иглолистни гори, тук работеха най-красивите момичета и най-славните момчета. Тук нямаше мрачни фанатици, познавачи и адепти на черната магия, тук никой не скубеше с пъшкане и с болезнени гримаси косми от себе си, никой не изричаше заклинания, подобни на неприлични скоропоговорки, не вареше живи жаби и врани в полунощ, при пълнолуние, на Еньовден или на нещастни дати. Тук се работеше за оптимизма. Тук се правеше всичко възможно в рамките на бялата, субмолекулярна и инфраневронова магия да се повиши жизненият тонус на всеки отделен човек и на цели човешки колективи. Тук се кондензираше и разпространяваше по целия свят весел и беззлобен смях; разработваха се, изпробваха се и се внедряваха модели на поведение и отношения, укрепващи приятелството и разрушаващи враждите; отделяха се чрез изпарявало и се сублимираха екстракти от мъкоутолители, които не съдържаха нито една молекула алкохол или други наркотици. Сега тук се подготвяше за практическо изработване портативна универсална злботрошачка и се разработваха нови марки най-редки сплави от ум и доброта.

Отключих вратата на централната зала и застанал на прага, се полюбувах как работи гигатският дестилатор на „Детски смях“, които приличаше донякъде на генератора на Ван де Грааф. Но за разлика от генератора той работеше напълно безшумно и около него се носеше приятна миризма. Според инструкцията, трябваше да завъртя два големи бели ключа на пулта, за да угасне златното сияние в залата, за да стане тъмно, студено и неподвижно – накъсо казано, инструкцията изискваше да изолирам тока в даденото производствено помещение. Но аз дори не се поколебах, дръпнах се в коридора и заключих подире си вратата. Струваше ми се просто кошунство да спирам тока където и да било в лабораториите на Фьодор Симеонович.

Тръгнах бавно по коридора, разглеждах забавните картинки по вратите на лабораториите и на тъгла срещнах домашния дух Тихон, който рисуваше и всяка нощ сменяше тези картинки. Ръкувахме се. Тихон беше славен домашен дух от Рязанска област, заточен от Вий в Соловец заради някакво провинение: не бил се поздравил с някого или пък отказал да яде варена усойница... Фьодор Симеонович го беше прикоткал, беше го излекувал от застарял алкохолизъм и по този начин той си беше останал тук, на първия етаж. Рисуваше отлично, в стила на Бидstrup, и сред местните домашни духове се славеше като разумен и трезвен.

Канех се вече да се кача на втория етаж, но си спомних за

вивариума и тръгнах към мазето. Надзирателят на вивариума, възрастният освободен върколак Алфред, пиеше чай. Като ме видя, той се опита да скрие чайника под масата, счупи чашата, изчерви се и наведе очи. Стана ми жал за него.

– Честит празник – казах аз, като се престорих, че нищо не съм забелязал.

Той се изкашля, закри уста с ръка и прегракнало ми отвърна:

– Благодаря. И на вас също.

– Всичко ли е наред? – попитах аз, оглеждайки клетките и боксовете.

– Бриарей си счупи един пръст – каза Алфред.

– Как така?

– Ами че така. На осемнадесетата дясна ръка. Чоплеше си носа, завъртя се несръчно – страшно тромави са тези хекатонхейри – и го счупи.

– Тогава трябва ветеринар – казах аз.

– Ще мине и без него! Да не му е за пръв път...

– Не, не бива така – казах аз. – Я да видим.

Навлъзохме навътре във вивариума покрай кафези с харпии, които ни съпровождаха с мътни сънени очи, покрай клетката на Лернейската хидра, мрачна и неразговорчива през това време на годината... Хекатонхейрите, сторъките и петдесетглави братя-близнаци, първородни рожби на Небето и Земята, се намираха в обширна бетонирана пещера, запречена с дебели железни прътове. Хиес и Кот спяха, оплетени на възли, от които стърчаха сини бръснати глави със затворени очи и космати отпуснати ръце. Бриарей се мъчеше. Клекнал, притиснат до решетката и пъхнал между прътовете ръката с болния пръст, той я придържаше със седем други ръце. С останалите деветдесет и две ръце се държеше за прътовете и подпираше главата си. Някои от главите спяха.

– Как е? – попитах жалостиво. – Боли ли?

Будните глави заломотиха на елински и събудиха една глача, която знаеше руски.

– Страшно боли – каза тя. Останалите глави притихнаха и се вторачиха в мене със зяпнали уста.

Прегледах пръста. Пръстът беше мръсен и подут, но съвсем не беше счупен. Беше просто изкълчен. В нашата спортна зала такива травми се лекуваха без всякакъв лекар. Вкопчих се в пръста и го дръпнах към себе си с всичка сила. Бриарей изрева и с петдесетте си гърла и се просна по гръб.

– Няма, няма – казах аз, изтривайки ръката си с носната си

кърпичка – Готово, готово...

Подсмърчайки с носовете си, Бриарен започна да разглежда пръста. Задните глави любопитно протягаха шии и нетърпеливо хапеха за уши-те предните да не им пречат. Алфред се усмихваше.

– Полезно е кръв да му се пусне – каза той с отдавна забравен израз на лицето, после въздъхна и добави: – Но каква ли кръв има, само името ѝ кръв. С една дума – дух.

Бриарей стана. Петдесетте глави блажено се усмигнаха. Помахах му с ръка и си тръгнах обратно. Позастоях се малко при Кошчей Безсмъртния. Великият негодник обитаваше комфортна самостоятелна клетка с килими, с климатична инсталация, рафтове за книги. По стените на клетката бяха окачени портретите на Чингисхан, Химлер, Екатерина Медичи, на един от Боржиите и може би на Голдуотър или на Маккарти. Кошчей с лъскав халат, кръстосал крака, седеше пред огромен пюпитър и четеше офсетовото издание на „Чукът на вещиците“. При четенето правеше с дългите си пръсти неприятни движения – сякаш нещо завинтваше или мушкаше, или дереше. Тон лежеше в безкраен предварителен затвор, докато се водеше безкрайно предварително следствие за безкрайните му престъпления. В института много го ценяха, защото между другото, го използваша за някои уникални експерименти и като преводач при разговорите със Змей Горянин. (Самият Змей Горянин беше затворен в старото машинно отделение, откъдето се чуваше металическото му хъркане и мучене насън.) Стоях и си мислех, че дори ако в една безкрайно отдалечена от нас точка във времето Кошчей бъде осъден, съдиите, които и да са те, ще изпаднат в твърде странно положение: невъзможно е да се изпълни смъртна присъда над безсмъртен престъпник, а пък ако се вземе предварителният затвор, той ще е излежал вечната си присъда...

В този момент някой ме хвана за крачола и един пиянски глас каза:

– Ей, я ела, търсим четвърти!

Успях да се отскубна. Трима върколаци в съседния кафез лакомо ме гледаха, притиснали сивите си муцуни до металната решетка, през която течеше ток от двеста волта.

– Ръката ми смаза, очилат дангалак! – каза единият.

– Ами ти не пипай – казах аз. – Тояга ли искаш?

Дотича Алфред, който плющеше с камшика, и върколиците се завъряха в тъмното къоше, където веднага захванаха да се псуват мръсно и да шибат саморъчно направени карти.

Казах на Алфред:

– Добре. Според мене, всичко е наред. Ще продължа обхода.

– Добър път – отвърна Алфред зарадван.

Когато се изкачвах по стълбите, чух дрънченето и бълбукането на чайника.

Надникнах в машинната зала и погледах как работи енергогенераторът. Институтът не зависеше от градските източници на енергия. Вместо това след уточняване принципа на детерминизма беше решено като източник на безплатна механична енергия да се използва добре известното Колело на Фортуна. Над циментовия под се издигаше съвсем мъничък сектор от блестящо полираната шина на гигантското колело, чиято ос на въртенето се намиреше някъде в безкрайността, поради което шината приличаше на най-обикновена лента от конвейер, който излизаше от едната стѣпа и влизаше в другата. По едно време беше станало мода да се защитават дисертации за уточняване радиуса на кривата на Колелото на Фортуна, но тъй като всички тези дисертации даваха резултат с крайно малка точност, средно десет мегапарсека, Научният съвет на института взе решение да се прекрати разглеждането на дисертационни трудове на тази тема дотогава, докато създаването на трансгалактически съобщителни средства не позволи да се разчита на съществено увеличаване на точността.

Няколко беса от обслужващия персонал си играеха с колелото – скачаха на шината, возеха се до стената, слизаха от нея и хукваха обратно. „Стига с тези неща – казах аз, – да не се намирате в цирк.“ Те се скриха зад кожусите на трансформаторите и взеха да ме замерват оттам със съдвкани топки хартия. Реших да не се захващам със сукалчета, минах покрай пултовете и като се убедих, че всичко е наред, качих се на втория етаж.

Тук беше тихо, тъмно и прашно. Пред ниската открената врата, опрян на дълга кремъклийка, дремеше стар и грохнал войник с мундир от Преображенския полк и триъгълна шапка. Тук се помещаваше отдел „Отбранителна магия“, сред сътрудниците на който отдавна вече нямаше нито една жива душа. Всички наши старци, с изключение може би на Фьодор Симеонович, на времето си бяха платили данък на увлечението по този раздел от магията. Бен Бецалел успешно беше използвал Голем при дворецовите преврати – равнодушното към подкупи и неуязвимо за отровните, глиненото чудовище охранявало лабораториите и наред с това и императорската съкровищница. Джузепе Балзамо беше създал първия в историята самолетен ескадрон от метли, който се беше проявил много добре по бойните полета през Стогодишната война. Но

ескадронът се беше разпаднал много бързо: част от вещиците се бяха изпоженили, а другите се бяха повлекли след тежките кавалерийски полкове като търговки. Цар Соломон хванал и омагьосал няколко десетки ифрита и скалпил от тях самостоятелен изстребително-противословен огнехвъргачен батальон. Младият Кристобал Хунта довел в дружината на Карл Велики един китайски дракон, дресиран за лов на маври, но като научил, че императорът се стяга да воюва не с маврите, а със сродните баски, изпаднал в ярост и дезертирал. През цялата история на войните разни магьосници предлагали да се използват в боя вампири (за нощно бойно разузнаване), василиски (за поразяване на противника до пълно вцепеняване), летящи килими (за хвърляне на нечистотии над неприятелските градове), вълшебни мечове с различни качества (за компенсация на малобройността) и много други неща. Обаче след Първата световна война, след появата на Дебелата Берга, на танковете, иприта и хлора, отбранителната магия беше започнала да запада. От отдела беше започнало масово бягство на сътрудници. Най-много се беше задържал там някой си Питирим Шварц, бивш монах и изобретател на подпорката за мушкета, конто всеотдайно работел над един проект за джин-бомбардировки. Същността на проекта била да се хвърлят над противниковите градове бутилки с джинове, държани затворени най-малко три хиляди години. Много добре се знае, че джинът в свободно състояние може само или да разрушава градове, или да строи дворци. Добре дресираният джин (разсъждавал Питирим Шварц), след като се освободи от бутилката, няма да вземе да строи дворци и на противника ще му стане горещо. Известна пречка за осъществяването на този замисъл бил недостатъчният брой бутилки с джинове, но Шварц се надявал да попълни резервите си чрез дълбоко прочесване на Червено и Средиземно море. Говори се, че след като научил за водородната бомба и бактериологическата война, старецът Питирим се побъркал, раздал джиновете, които имал, по отделите и се оттеглил да изследва смисъла на живота при Кристобал Хунта. Оттогава никой никога не го беше виждал.

Когато спрях на вратата, войникът ме погледна с едното око и избоботи: „Забранено е, движение, моля!...“ – и отново задрям. Огледах празната стая, отрупана с парчета чудновати модели и късове неграмотни чертежи, бутнах с върха на обувката търкалящата се до входа папка с размазан щемпел „Абсолютно секретно. Преди прочитане да се изгори.“ и отминах. Тук нямаше нищо за изолиране от ток, а що се отнася до самозапалването, всичко, което можеше да се самозапали, беше се самозапалило преди много години.

На същия етаж се помещаваше и книгохранилището. То беше малко, мрачно, прашно помещение, подобно на фойето, но доста по-широко. По повод неговите размери се говореше, че навътре, на около половин километър от входа, покрай рафтовете водело доста хубаво шосе, маркирано с километражни стълбове, Ойра-Ойра беше стигнал до знак „19“ а нахаканият Витка Корнеев, търсейки техническата документация на дивана-транслатор, беше намерил бързоходни ботуши и стигнал до знак „124“. Можел да отиде и по-нататък, но една бригада данаиди с ватенки и каменарски чукове му преградила пътя. Под надзора на дебеломуцунестия Каин те разбивали асфалта и нареждали някави тръби. Нучният съвет много пъти беше повдигал въпроса покрай шосето да се построи линия с високо напрежение, та абонатите на книгохранилището да се пренасят по жици, обаче всички позитивни предложения се сблъскаха с липсата на средства.

Книгохранилището беше натъпкано с изключително интересни книги на всички езици в света и в историята, от езика на атлантите до пиджин-инглиш. Но мене там най-много ме интересува многотомното издание на „Книгата на съдбите“. „Книгата на съдбите“ се печаташе с петит на най-фина оризова хартия и съдържаше в хронологичен ред горе-долу пълни данни за 73'619'024'511 разумни хора. Първият том започваше с питекантропа Абуъхх (Род. 2 авг. 965, 543 г. пр.н.е., ум. 13 ян. 965, 522 г. пр.н.е. Родители рамапитеци. Жена рамапитек. Деца: сямецът Ад-Амм, самката Е-Уа. Скитал с трима рамапитеци по Драрат-ск. долин. Ял, пил и спал славно. Провъртял първата дупка в камък. Изяден от пещерн. мечк, по време на лов). Последен в последния том на редовното издание, излязло миналата година, се водеше Франсиско-Кетано-Августин-Лусия-и-Мануел-и-Хосефа-и-Мигел-Лука-Карлос-Педро-Тринидад. (Род. 16 юли 1491 г. от н.е., ум. 17 юли 1491 г. от н.е. Родители: Пердо-Карлос-Лука-Мигел-и-Хосефа-и-Мануел-и-Лусия-Августин-Каetano-Франсиско-Тринидад и Мария Тринидад (вж.) Португалец. Анацефал. Кавалер на ордена на Светия дух, гвардейски полковник.)

От карето накрая личеше, че „Книгата на съдбите“ излиза в тираж 1 (един) екземпляр и този последен том е бил подписан за печат още по време на полетите на братя Монголфие. Очевидно с цел да удовлетвори някак си нуждите на съвременниците издателството беше започнало издаването на срочни извънредни издания, в които се отбелязваха само годините на раждането и годините на смъртта. В едно от тези издания намерих и своето име. Обаче поради бързането в тези издания бяха

направени маса печатни грешки и аз с изненада научих, че ще умра в 1611 година. В осемте тома със забелязани печатни грешки до моето име още не бяха стигнали.

Издаването на „Книгата на съдбите“ беше под редакцията на специална група от отдел „Предсказания и пророчества“. Отделът беше западнал, занемарен и все не можеше да се оправи след краткотрайното владичество на сър гражданина Мерлин и институтът много пъти беше обявявал конкурс за попълване на вакантната длъжност завеждащ отдел и всеки път за конкурса подаваше молба един-единствен човек – самият Мерлин.

Научният съвет добросъвестно разглеждаше молбата и благополучно го проваляше – с четиридесет и три гласа „против“ и един „за“. (Мерлин по традиция също беше член на Научния съвет.)

Отдел „Предсказания и пророчества“ заемаше целия трети етаж. Минах покрай вратите с табелки „Група гледане на кафе“, „Група авгури“, „Група питии“, „Синоптична група“, „Група пасианси“, „Соловецки оракул“. Не ми се наложи никъде да изключвам ток, тъй като в отдела се работеше на свещи. На вратата на синоптичната група вече се беше появил пресен надпис с тебешир: „Темна вода в облаци“. Всяка сутрин Мерлин, проклинайки интригите на завистниците, изтриваше надписа с мокър парцал и всяка нощ той се появяваше отново. Изобщо никак не ми беше ясно на какво се крепеше авторитетът на отдела. От време на време сътрудниците изнасяха доклади на теми, като „Относно израза на очите на авгура“ или „Предсказвателните свойства на кафето «мока», реколта 1926 година“. Понякога групата на питиите успяваше да предскаже нещо правилно, но всеки път питиите изглеждаха толкова изненадани и уплашени от успеха си, че целият ефект отиваше на вятъра. У-Янус е крайно деликатен човек, но както много пъти беше отбелязвано, всеки път, когато присъствуваше на заседанията на семинара на питиите и автурите, не можеше да сдържи неопределената си усмивка.

На четвъртия етаж най-после се намери работа за мене: угасих светлината в килиите на отдел „Вечна младост“. Младежи в отдела нямаше и тези старци, страдащи от хилядолетна склероза, постоянно забравяха да угасят лампите, когато си отиваха. Впрочем подозирам, че работата тук не е само в склерозата. Мнозина от тях и досега се страхуваха да не ги удари ток. Те все още наричаха електрическите влакове тренове.

В лабораторията по сублимация между дългите маси бродеше,

прозявайки се с ръце в джобовете, унил модел на вечно млад юноша. Неговата двуметрова побеляла брада се влачеше по пода и се закачаше за краката на столовете. За всеки случай прибрах в шкафа оставената на столче бутилка с царска водка и тръгнах към своята електронна зала.

Тук се намираше моят „Алдан“. Порадвах му се мъничко: какъв е строен, красив и как тайнствено проблясва! В института хората имаха най-различно отношение към нас. Счетоводството например ме посрещна с отворени обятия и главният счетоводител със сдържана усмивка веднага ме обсипа с уморителни изчисления на работната заплата и рентабилността. Жан Жакомо, завеждащ отдел „Универсални метаморфози“, отначало също се зарадва, но след като се убеди, че „Алдан“ не може да изчисли дори елементарната трансформация на кубик олово в кубик злато, изстина към моята електроника и ни удостоверяваше само с редки и случайни задачи. Затова пък от неговия подчинен и любим ученик Витка Корнеев нямаше отървяване. И Ойра-Ойра постоянно стоеше на главата ми със своите костеливи задачи из областта на ирационалната математика. Кристобал Хунта, които обичаше във всичко да бъде пръв, започна редовно нощем да включва машината към своята централана нервна система, та на другия ден в главата му нещо непрекъснато бръмчеше и шракаше, а обърканият „Алдан“, вместо да пресмята по двоичната система, по неразбираем за мене начин преминаваше на древната шестдесетерична система, отгоре на това променяше логиката и напълно отричаше принципа на изключеното трето. А пък Фьодор Симеонович се забавляваше с машината като дете с играчка. Той можеше с часове да си играе с нея на чифт-тек, учеше я на японски шахмат, а за да стане по-интересно, вкара в машината нечия безсмъртна душа – впрочем доста жизнерадостна и работлива. Янус Полуектович (вече не помня дали А или У) се възползува от машината само веднъж. Донесе мъничка полупрозрачна кутийка и я свърза с „Алдан“. Само десетина секунди след включването на тази приставка всички бушони в машината изгоряха, след което Янус Полуектович се извини, прибра си кутийката и си отиде.

Но въпреки всички дребни пречки и неприятности, въпреки че одушевеният сега „Алдан“ понякога изкарваше отпред надпис: „Мисля. Моля да не ми се пречи“, въпреки липсата на запасни блокове и на чувството за безпомощност, което ме обземаше, когато се искаше да направя логичен анализ на „неконгруентната трансгресия в пси-полето при инкуб-преобразование“ – въпреки всичко това, тук беше необикновено интересно да се работи и аз се гордеех, че съвсем очевидно съм

потребен. Аз направих всички изчисления в труда на Ойра-Ойра за механизма на наследствеността при биполярните хомункулуси. Аз съставих за Витка Корнеев таблици за напрежението в М-полето на дивана транслятор в деветомерното магопространство. Правех калкулациите на най-икономичното транспортиране на еликсира „Детски смях“. Изчислих дори вероятното решение на пасиансите „Големият слон“, „Държавната дума“ и „Гробът на Наполеон“ за шегобийците от групата пасианси и направих всички квадратури на числения метод на Кристобал Хунта, заради което той ме научи да изпадам в нирвана. Бях доволен, времето не ми стигаше и животът ми беше изпълнен със смисъл.

Беше още рано, едва седем часа. Включих „Алдан“ и поработих малко. В девет вечерта се сепнах, изключих със съжаление тока в електронната зала и се отправих към петия етаж. Виелицата още не стихваше. Беше истинска новогодишна виелица. Тя виеше и пицеше в старите изоставени комини, навяваше преспи под прозорците, бясно дърпаше и разклащаше редките улични лампи.

Минах през територията на административно-стопанския отдел. Вратата на приемната на Модест Матвеевич беше залостена с кръстосани железни релси, а отстрани с голи саби стояха двама едри ифрита с тюрбани, с пълно бойно снаряжение. На червените и подпухнали от хрема носове на ифритите висяха масивни златни халки с тенекиено инвентарно номерче. Наоколо миришеше на сира, на горена вълна и стрептоцидов мехлем. Постоях малко и погледах ифритите, защото по нашите географски ширини те са редки същества. Но ифритът, който стоеше отдалечно, небръснат и с черна превръзка на око, започна да ме гледа с другото око. За него се носеше слух, че бил бивш човекоядец и побързах да се отдалеча. Чувах, че подсмърча с нос и мляска зад гърба ми.

В помещенията на отдел „Абсолютно знание“ бяха отворени всички прозорчета отдушници, защото тук се промъкваше миризмата от главите на селъдките на професор Вибегало. По первазите на прозорците навяваше сняг, под радиаторите на парното отопление се тъмнееха локви. На масите се мъд्रेха нови мастилници, които не бяха виждали мастило, от мастилниците стърчаха угарки. Странен беше този отдел. Техният лозунг беше „Опознаването на безкрайността изисква безкрайно време“. Аз не оспорвах това нещо, но те правеха от него един неочакван извод: „И затова работиш, не работиш, все едно“. И за да не се увеличава ентропията във вселената, те не работеха. Поне повечето от тях. „Ан мас“, както би казал Вибегало. По същество тяхната задача се свеждаше до анализ на кривата на относителното познание в областта на нейното

асимптотично приближаване до абсолютната истина. Затова едни от сътрудниците непрекъснато се занимаваха да делят нулата на нула на настолните сметачни машини, а други молеха да ги изпратят командировка в безкрайността. От командировката те се връщаха бодри, охранени и веднага вземаха отпуска по здравословни причини. Между командировките те ходеха от отдел в отдел, сядаха със запалени цигари по работните бюра и разказваха вицове за разкриване на неопределеността по метода на Лопитал. Другите лесно ги познаваха по безизразния поглед и по издрасканите от непрекъснато бръснене уши. За половин година, откакто бях в института, те бяха дали на „Алдан“ само една задача, която се отнасяше пак до същото деление на нулата на нула и не съдържащи никаква абсолютна истина. Може би някой от тях наистина се занимаваше със сериозна работа, но аз не знаех това.

В десет и половина се качих на етаж на Амвросий Амбрузович Вибегало. Закрил лице с носната си кърпичка и мъчейки се да дишам през устата, аз се насочих право към лабораторията, известна между сътрудниците като „родилен дом“. Според твърдението на професор Вибегало тук и колбите се раждаха моделите на идеалния човек. Излюпваха се значи, компрене ву?

В лабораторията беше задушно и тъмно. Запалих лампата. Светлината озари сиви гладки стени, украсени с портрети на Ескулап, Парацелс и на самия Амвросий Амбрузович. Амвросий Амбрузович беше нарисован с черна шапчица върху благородните си къдри и на гърдите му неясно блещукаше някакъв медал.

В центъра на лабораторията имаше парен котел, в ъгъла друг, по-голям. Около централния котел върху пода бяха отрупани самуни хляб, имаше поцинковани кофи със синкава суроватка и огромна каца с попарени трици. Ако се съди по миризмата, някъде наблизко се намираха и главите на сельодки, но аз все пак не можах да разбера къде са. В лабораторията цареше тишина. От първия котел се чуваха ритмични тракащи звуци.

Не знам защо, но аз се приближих до централния котел на пръсти и надникнах през контролния илюминатор. И без това ми се повдигаше от миризмата, но сега съвсем ми призля, макар че не видях нищо особено: в зеленикавия полумрак бавно се люшкаташе нещо бяло и безформено. Угасих лампите, излязох и старателно залостих вратата. „През зъбите!“ – спомних си аз. Тревожеха ме смътни предчувствия. Едва сега забелязах, че около прага е начертана дебела магическа черта, украсена с разривени кабалистични знаци. Когато се повзрях, разбрах, че това беше

заклинанието против хаки – гладния демон на ада. Напуснах с известно облекчение владенията на Вибегало и започнах да се изкачвам на шестия етаж, където Жан Жакомо и неговите сътрудници се занимаваха с теорията и практиката на „Универсалните метаморфози“. На площадката на стълбището висеше цветист стихотворен плакат, който призоваваше да се създаде обществена библиотека. Идеята беше па профкомитета, а стиховете мои:

Прерови си ти мазето,
шкафовете претърси,
разни книги и книжлета,
ако имаш, донеси.

Изчервих се и отминах. Когато влязох на шестия етаж, веднага видях, че вратата на лабораторията на Витка е откренхната и чух прегракнало пеене. Промъкнах се крадешком до вратата.

ТРЕТА ГЛАВА

Искам да те прославя тебе, който в зимната вечер през виелицата вървиш.

Твоето силно дихание и равномерния ритъм на твоето сърце...

У. Уитман

Одеве Витка беше казал, че отива с една компания, а в лабораторията остава да работи неговият дубъл. Дубълът е много интересно нещо. Обикновено той е доста точно копие на твореца си. Да речем, на човека не му стига работна ръка и той си създава един тъп и покорен дубъл, който не умее нищо друго, освен да свързва контактите или да мъкне тежести или да пише под диктовка, но който умее да върши добре тези неща. Или на човека му трябва модел антропоид за някакъв експеримент, тъп и покорен, който не може да прави нищо друго, освен да ходи по тавана или да приема телепатемии, но затова пък умее да го върши добре. Или най-обикновения случай. Трябва, да речем, човекът да иде да си получи заплатата, а не иска да си губи времето и вместо себе си изпраща своя дубъл, който не умее нищо друго, освен да не пуска никого без ред, да се разписва във ведомостта и да преброи парите на касата. Разбира се, не всички умеят да създават дубли. Аз например още не мога. Онова, което правех, засега нищо не можеше – дори да ходи. Стоиш си

понякога на опашката и уж тук са и Витка, и Роман, и Володя Почкнн, а няма с кого дума да си кажеш. Стоят като каменни, не мигат, не дишат, не тъпчат от крак на крак. Няма от кого да си поискаш цигара.

Истинските майстори могат да създават твърде сложни, многопрограми, самообучаващи се дубли. Такъв именно супер Роман изпрати през лятото вместо мене с колата. И никой от моите момчета не беше се досетил, че не съм аз. Дубълът великолепно беше карал моя москвич, псувал, когато го хапели комари, и с удоволствие пеел с компанията. Когато се върнал в Ленинград, той разкарал всички по домовете, самостоятелно предал наетия автомобил, платил и моментално изчезнал пред очите на смаяния директор на бюрото за наемане на автомобили.

Едно време си мислех, че А-Янус и У-Янус са дубъл и оригинал. Обаче съвсем не беше така. Преди всичко и двамата директори имаха паспорти, дипломи, пропуска и други необходими документи. А дори най-сложните дубли не можеха да имат никакви удостоверения за самоличност. Когато видеха печата върху своята фотография, те изпадаха в ярост и веднага разкъсваха документите па парченца. С това загадъчно свойство на дублите дълго време се беше занимавал Магнус Редкин. Но не му стигаха сили за тая задача.

Освен това Янусовците бяха белтъчни същества. По въпроса за дублите и досега още не беше прекратен спорът между философите и кибернетиците дали да бъдат смятани за живи същества или не. Повечето от дублите представлявала силициево-органични структури, имаше дубли и на германиева основа. А напоследък бяха излезли на мода алумино-полимерните дубли.

И най-после, най-важното – никой никога не беше създавал изкуствено нито А-Янус, нито У-Янус. Те не бяха копие и оригинал, не бяха и братя близнаци, те бяха един и същи човек – Янус Полуектович Невструев. Никой в института не разбираше това, но всички го знаеха толкова сигурно, че дори не се опитваха да го разберат.

Дубълът на Витка стоеше, опрял длани на лабораторната маса, и с втрънен поглед наблюдаваше работата на малкия хомеостат Ешби. И си тананикаше песничка, една популярна на времето мелодия:

Не сме Декарти, Нютони не сме,
за нас науката е тъмен лес
от чудеса.
А сме нормални астрономи – да!
Ловим звезди по тъмни небеса...

Никога дотогава не бях чувал дублнте да пеят. Но от Виткиния дубъл можеше да се очаква всичко. Помня, Витка беше направил един дубъл, който се осмеляваше да спори за прекаления разход на психоенергия със самия Модест Матвеевич. А от Модест Матвеевич се плашеха до разтреперване, очевидно инстинктивно, дори сътворените от мен чучела, без ръце и без крака.

Вдясно от дубъла, в ъгъла, стоеше завит с брезентов калъф двуходовият транслятор ДХТ-80Е, нерентабилно изделие на китежградския завод за маготехника. До лабораторната маса, осветена от три рефлектора, блестеше кърпената кожа на моя стар познат – дивана. Върху дивана беше поставено детско корито с вода, в коритото плуваше с корема нагоре един умрял костур. В лабораторията имаше рафтове, натъпкани с уреди, а до самата врата стоеше голяма квадратна бутилка от зелено стъкло, покрита с прах. В бутилката се намираше запечатан един джин и можеше да се види как тон шаваше вътре и святакше с очички.

Дубълът на Витка престана да разглежда хомеостата, седна на дивана до ваната и втренчил все същия изцъклен поглед в умрялата риба, изпя следния куплет:

И природата да обуздаем,
и да разсеем невежество
и мрак
да вземем карта на безкрая – да!
и всеки гледа я като тъпак...

Костурът си оставаше без промени. Тогава дубълът пхна ръка дълбоко в дивана и пхтейки, с мъка започна да превърта там нещо.

Диванът беше транслятор. Тон създаваше около себе си М-поле, което, просто казано, преобразуваше реалната действителност в приказна. Бях го изпитал на гърба си през оная паметна нощ, която прекарах при Наина Киевна. И тогава беше ме спасило само това, че диванът е работел с четвърт сила. Иначе щях да се събудя като палечко с ботуши.

За Магнус Редкин диванът беше възможно скривалище за търсения Бял тезис. За Модест Матвеевич – музеен експонат, инвентарен номер 1123, който не биваше да се разхищава. За Витка той беше инструмент номер едно. Затова Витка всяка нощ крадеше дивана, Магнус Фьодорович от завист донасяше на кадровика другаря Дьомин, а дейността на Модест Матвеевич се свеждаше до простата задача да прекрати тези неща. Витка крадеше дивана дотогава, докато не се намеси Янус

Полуектович, който в тясно взаимодействие с Фьодор Симеонович и на активната подкрепа на Жан Жакомо, опирайки се на официалното писмо на Президиума на Академията на науките, подписано лично от четирима академици, успя все пак напълно да неутрализира Редкии и да измести Модест Матвеевич от заеманите от него позиции. Модест Матвеевич заяви, че той като материално отговорно лице не желае да чува нищо и желае диванът, инвентарен номер 1123, да си стои в специално определено за него помещение. А ако това не стане, каза Модест Матвеевич заплашително, нека всички, включително академиците, се сърдят на себе си. Янус Полуектович се съгласи да се сърди на себе си, Фьодор Симеонович също и Витка бързо-бързо довлече дивана в своята лаборатория.

Витка беше сериозен работник, не приличаше на хайманите от отдел „Абсолютно знание“ и възнамеряваше да превърне цялата морска и океанска вода на нашата планета в жива вода. Наистина засега той още се намираше в стадия на експеримента.

Костурът в коритото се размърда и се обърна с корема надолу. Дубълът извади ръката си от дивана. Костурът апатично помръдна плавници, отвори уста, повали се на хълбок и отново се преобърна по гръб.

– Г-г-говедо – каза дубълът ядосан.

Веднага наострих уши. Това беше казано емоционално. Никой лабораторен дубъл не можеше да го каже така. Дубълът пъкна ръка в джобовете, бавно се изправи и ме видя. Няколко секунди ние се гледахме. После аз ехидно попитах:

– Работим ли?

Дубълът му гледаше тъпо.

– Хайде стига, стига – казах аз. – Всичко е ясно.

Дубълът мълчеше. Той стоеше като каменна статуя и не мигаше.

– Я слушай – казах аз. – Сега е десет и половина. Давам ти десет минути. Прибери всичко, изхвърли тази мърша и бягай да танцуваш. А пък аз сам ще спра тока.

Дубълът сви устни и започна да отстъпва назад. Отстъпваше твърде предпазливо, заобиколи дивана и застана така, че между нас остана лабораторната маса. Аз демонстративно погледнах часовника си. Дубълът промърмори заклинание, на масата се появи пишешца машина, автоматична писалка и топче чиста хартия. Дубълът подви колена, увисна във въздуха и започна да пише нещо, като от време на време страхливо ме поглеждаше. Това беше твърде правдоподобно и аз дори взех да се съмнявам. Впрочем имах сигурно средство да разбера истината. Дублите

обикновено бяха напълно нечувствителни към болка. Потърсих в джобовете си и извадих мънички остри клещи и тракайки многозначително с тях, започнах да се приближавам към дубъла. Дубълът спря писането. Втрещил поглед в очите му, аз откъснах с клещите главичката на гвоздеа, който стърчеше от масата, и казах:

– Е-е?

– Какво си се лепнал за мене? – попита Витка. – Нали виждаш, че работя.

– Нали си дубъл – казах аз. – Не разговаряш с мене.

– Махни клещите – каза той.

– А ти не се прави на глупак – казах аз. – Ама че дубъл.

Витка седна на ръба на масата и уморено потърка очи.

– Нищо не излиза днес – заяви той. – Глупак съм днес. Направих дубъл, а излезе един такъв напълно тъп. Всичко изпускахе, седна на умклайдста, говедото му... пернах го по шията, пребих си ръката... И костурът умира систематично.

Отидох при дивана и надникнах в коритото.

– А какво му е?

– Откъде да зная?

– Откъде си го взел?

– От пазара.

Хванах костура за опашката и го вдигнах.

– Ами какво искаш? Обикновена умряла рибка.

– Дръвник – каза Витка. – Нали водата е жива...

– А-а-а – казах аз и започнах да мисля какво да го посъветвам. Аз си представях крайно смътно механизма на действие на живата вода. Главно по приказката за Иван Царевич и Сивия вълк.

Джинът в бутилката се движеше и от време на време започваше да трие с длан замърсеното отвън стъкло. Нищо не измислих и казах:

– Избърши поне бутилката.

– Какво?

– Прахта от бутилката избърши. Скучно му е там.

– Майната му, нека скучае – разсеяно каза Битка. Той отново пхна ръката в дивана и отново завъртя там нещо. Костурът оживя.

– Видя ли? – Каза Витка. – Когато дам максимално напрежение, всичко е наред.

– Екземплярът е... несполучлив – казах аз напосоки.

Витка извади ръка от дивана и ме загледа втрещено.

– Екземплярът... – каза той. – Несполучлив... – Очите му станаха

като на дубъл. – Екземпляр за екземпляра лупус ест...⁷

– Освен това сигурно е замразен – казах аз по-смело.

Витка не ме слушаше.

– Откъде ли да взема риба? – каза той, като се озърташе и се тупаше по джобовете. – Една рибка, да...

– Защо? – попитах аз.

– Вярно – каза Витка. – Защо? Щом няма друга риба – умно – каза той, – защо да не вземем друга вода? Нали?

– А, не – възразих аз. – Нищо няма да стане така.

– Ами как? – разпалено попита Витка.

– Измитай се оттук – казах аз. – Напусни помещението.

– Къде да ида?

– Където щеш.

Той прескочи дивана и ме сграбчи за реверите.

– Ти мене слушай, разбра ли? – каза той заплашително. – На света няма нищо еднакво. Всичко се разпределя по хаусианата. От вода до вода има разлика... Този стар глупак не се сети, че има дисперсия на свойствата...

– Ей, драги – викнах му аз. – Скоро ще настъпи Нова година! Не се увеличай толкова.

Той ме пусна и взе да търси нещо:

– Къде ли го дяхах?... Ама че съм галош!... Къде ли го пяхах?... А, ето го...

Той се спусна към масата, на която стоеше изправен умклайдетът, онзи същият. Отскочих към вратата и казах умолително:

– Опомни се! Дванадесет е вече! Чакай те! Верочка те чака!

– Не! – отвърна той. – Изпратих им там дубъл. Хубав дубъл, отракано момче. Пълен глупак. Вицове разказва, стойки прави, танцува като вол...

Той въртеше в ръце умклайдета, пресмяташе нещо, преценяваше, присвил едното око.

– Измитай се, ти казвам! – развиках се аз отчаян.

Витка ми хвърли такъв поглед, че аз седнах. Край на шегите. Витка беше в такова състояние, когато увлечените в работа магове превръщат околните в паяци, мокрици, гущери и други прости животни. Клекнах до джина и започнах да гледам.

Витка замръзна в класическата поза за материално заклинание

7. Перифраза на латинската поговорка: „Човек за човека с вълк“.

(позиция „мартихор“), над масата се вдигна розова пара, заподскачаха сенки, подобни на прилепи, изчезна пишещата машина, изчезна хартията и изведнъж цялата повърхност на масата се покри със съдове с прозрачни течности. Витка остави, без да гледа, умклайдета на стола, грабна единия от съдовете и започна внимателно да го разглежда. Ясно беше, че сега вече той никога и никъде нямаше да мръдне. Енергично махна коритото от дивана, с енергичен скок подскочи към рафтовете и домъкна на масата обемист меден аквавитометър. Наместих се по-удобно и избърсах на джина едно прозорче за наблюдение. Но в този момент от коридора се чуха гласове, топуркане на крака и хлопане на врати. Скочих и изхвъркнах от лабораторията. Усещането за нощна пустота и тъмният покой в огромното здание бяха изчезнали безследно. В коридора лампите ярко светеха. Някой стремглаво тичаше по стълбата, някой викаше: „Валка! Напрежението е паднало. Тичай в акумулаторното!“ Някой изтърсваше на площадката на стълбите шубата си и по всички посоки летеше мокър сняг. Насреща ми със замислено лице бързо крачеше изящно превитият Жан Жакомо, след него с огромна чанта под мишница и стиснал бастуна му със зъби ситнеше един гном. Поклонихме се. От великия престижитатор лъхаше на хубаво вино и френски парфюм. Не посмях да го спра и той влезе през затворената врата в кабинета си. Гномът пхна подире му чантата и бастуна, а той се шумгуна в радиатора на парното отопление.

– Какво търсите тук? – извиках аз и изтичах към стълбището.

Институтът беше препълнен със сътрудници. Струваше ме се дори, че бяха повече, отколкото в делничен ден. В кабинетите и лабораториите всички лампи светеха, вратите бяха широко отворени. В института се носеше обичайната всекидневна глъчка: трещяха електрически изпразвания. Монотонни гласове диктуваха цифри и произнасяха заклинания. Чуваше се ситно тракане на мерцедеси и райнметали. И над цялата тази глъчка ехтеше гръмогласният и победен рев на Фьодор Симеонович: „Много, много добре, идеално! Юнак сте, драги! Но кой глупак е изключил г-генератора?“ Блъснаха ме в гърба с нещо твърдо и аз се хванах за перилата. Кипнах. Бяха Володя Почкин и Едик Амперян, те влачеха към своя етаж една координатно-измерителна машина, тежка около половин тон.

– А, Саша? – приветливо каза Едик. – Здравсти, Саша.

– Сашка, дръпни се от пътя – викна Володя Почкин, вървейки заднешком. – Завивай, завивай!...

Сграбчих го за яката:

– Защо си в Института? Как си влязъл тук?

– През вратата, през вратата... – каза Володя. – Едка, по-надясно! Нали виждаш, че не минава?

Пуснах го и затичах към файето. Беше ме обзело административно негодувание. Ще ви дам да се разберете, мърморех аз и прескачах по четири стъпъла. Ще ви покажа как се безделнички. Ще ви покажа как пускате всички безразборно. Макродемоните Вход и Изход, вместо да си гледат работата, треперейки от възбуда и трескаво фосфоресцирайки, играеха на рулетка. С очите си видях как забравилите своите задължения Вход прибра банка от около 70 милиарда молекули от забравилите своите задължения Изход. Веднага познах рулетката. Беше моята рулетка. Бях я направил за една вечеринка и я държах зад един шкаф в електронната зала и за нея знаеше само Витка Корнеев. Заговор, рекох си аз. Ще им дам да се разберат на всички. А през файето непрекъснато минаваха покрити със сняг червенобузи, весели сътрудници.

– Ама че вее! Напълни ми ушите...

– А ти също ли си отиде?

– Разбира се, страшна скука... Всички се наляха. Хайде, мисля си, по-добре да вървя да поработя. Оставих им дубъл и излязох.

– Знаеш ли, танцувам с нея и усещам, че се покривам с косми. Пийнах водка – не помага...

– Ами ако вземе снопче електрони? Масата ли е голяма? Ами тогава фотьойли...

– Алексей, имаш ли свободен лазер? Дай ми поне един газова...

– Галка, как така остави мъжа си?

– Ако искаш да знаеш, аз излязох преди един час. Нали разбираш, затънах в една пряспа, замалко не ме затрупа...

Разбрах, че не оправдах доверието. Вече нямаше смисъл да вземам рулетката от демоните. Оставаше ми само да отида и да се скарам здравата с провокатора Витка, пък каквото ще да става. Заплаших демоните с юмрук и се повлякох нагоре по стълбището, като се опитвах да си представя какво ли ще стане, ако сега в Института надникне Модест Матвеевич.

По пътя към приемната на директора спрях в изпитателната зала. Тук усмирявах един пуснат от бутилката джин. Джинът, огромен и посинял от злоба, се мяташе в кафеза, ограден с щитовете на Джан бен Джан и покрит отгоре с мощно магнитно поле. Изпитателите шибяха джина с високоволтни електрически изпражнения, той виеше, псуваше на няколко мъртви езика, скачаше, блъваше огнени езици, в своя гняв

започваше да строи дворци и веднага ги разрушаваше, след това най-после се предаде и треперейки от тока, жално зави:

– Хайде стига, спрете, няма вече... Ох, ох, ох... Нали виждате, вече съм съвсем кротък...

Пред пулта за електрическо изпразване стояха спокойни немигащи младежи, всички до един дубли. А оригиналите се бяха струпали около вибростанока, поглеждаха си часовниците и отваряха бутилки.

Отидох при тях.

– А, Сашка!

– Сашенция, казват, че си бил дежурен днес... Ще се отбия за малко при теб в залата.

– Ей, я някой да му направи чаша, че ръцете ми са заети.

Бях шашарднсаи и не забелязах кога в ръката ми се появи чаша. Тапите изгърмяха в щитовете на Джан бен Джан и със съскане се разля студено шампанско. Мълниите стихнаха, джинът престана да скимти и започна да души. В същата секунда Кремълският часовник започна да бие дванадесет.

– Момчета! Да живее понеделник!

Чашите се вдигнаха. После някой, разглеждайки бутилката, каза:

– Кой прави виното?

– Аз!

– Не забравяй утре да го платиш.

– Какво? Още една бутилчица ли?

– Стига, ще се простудим.

– Хубав джин хванахме... Малко е нервен.

– На харизан кон...

– Нищо, ще лети и хоро ще играе. Ще направи 40 кръга, пък после да върви където ще със своите нерви.

– Момчета – плахо казах аз. – Вън е нощ... и празник. Да бяхте се разотиили.

Погледнах ме, потупаха ме по рамото и ми казаха: „Нищо, всичко ще мине“ – и на тъпла тръгнаха към кафеза... Дублите дръпнаха единия от щитовете, а оригиналите заобиколиха сериозни джина, хванаха го здраво за ръцете и за краката и го повлякоха към вибростанока. Джинът страхливо нареждаше и неуверено им предлагаше съкровищата на земните царе. Стоях самичък настрана и наблюдавах как го стягат с ремъци и прикрепват към разни части от тялото му микропредавачи. След това аз побутнах щита. Беше огромен и тежък, надупчен от ударите на кълбовидните мълнии и на места обгорял. Щитовете на Джан бен Джан

бяха направени от седем драконови кожи, слепени с жлъчка на отцеубийци и пригодени за пряко попадение на мълния. На всеки щит с тапицерски гвоздейчета бяха заковани тенекиени инвентарни номера. Теоретически на лицевата страна на щитовете трябваше да бъдат изобразени всички знаменити битки от миналото, а на опаката всички велики битки от бъдещето. Но практически на лицевата страна на щита, пред които стоях, се виждаше нещо като реактивен самолет, шурмуващ автоколона. А опаката страна беше покрита с чудновати шарки и напомняше абстрактна картина.

Започнаха да разтърсват джина на вибростанока. Той се кискаше и пискаше: „Ох, гъдел ме е!... Ох, умирам...“ Върнах се в коридора. Коридорът миришеше на бенгалски огньове. Под тавана се въртяха фойерверки, удряха се в стените и оставаха подире си опашки от цветен дим, стрелкаха се ракети. Срецах дубъла на Володя Почкин, който влачеше гигантска инкунабула с медни закопчалки, два дубъла на Роман Ойра-Ойра, които пъшкаха под грамадна тръбообразна стомана, след това самия Роман с купчина яркосини папки от архива на отдел „Недостъпни проблеми“, а след това свирепия лаборант от отдел „Смисъл на живота“, който водеше на разпит при Хунта стадо псуващи призраци с плащове на кръстоносци... Всички бяха забавни и сериозни.

Трудовото законодателство се нарушаваше недобросъвестно и аз почувствавах, че у мене е изчезнало всякакво желание да се боря с тези нарушения, защото в дванадесет часа на Новогодишната нощ, пробили си път през виелицата, тук бяха дошли хора, на които им беше по-интересно да доведат докрай или да започнат отначало някаква полезна работа, вместо да затыпват от водка, безсмислено да си клатят краката, да играят на томбола и да се занимават с най-различни по лекота флиртове. Тук бяха дошли хора, на които им беше по-приятно да бъдат заедно, отколкото разделени, които не можеха да понасят разните му недели, защото в неделя им беше скучно. Магове, Хора с главна буква и техният девиз беше „Понеделник започва в събота“. Да, те знаеха разни заклинания, умееха да превръщат водата във вино и никой от тях не би се затруднил да нахрани с пет хляба хиляда души. Но те бяха магове не за това. То беше черупката, външното. Те бяха магове, защото твърде много знаеха, толкова много, че количеството у тях най-после беше преминало в качество. И те бяха влезли със света в други отношения, различни от тези на обикновените хора. Те работеха в Институт, който се занимаваше преди всичко с проблемите на човешкото щастие и смисъла на човешкия живот, но дори между тях никой не знаеше точно какво е

щастие и къде именно е смисълът на живота. И те бяха възприели работната хипотеза, че щастието е в непрекъснатото опознаване на непознатото и смисълът на живота е пак в същото. Всеки човек в душата си е маг, но той става маг едва тогава, когато започне да мисли по-малко за себе си и повече за другите. Когато му става по-интересно да работи, отколкото да се забавлява в старинния смисъл на думата. И сигурно тяхната работна хипотеза беше близка до истината, защото така както трудът е превърнал маймуната в човек, точно така липсата на труд в много пократки срокове превръща човека в маймуна. Дори в нещо по-лошо от маймуната.

В живота ние не винаги го забелязваме. Безделникът и паразитът, развратникът и кариеристът продължават да ходят на задните си крайници, говорят си напълно членоразделно (макар че техните теми се стесняват до крайност). Що се отнася до тесните панталони и увлечението по джаза, по които едно време някои се опитваха да определят степента на маймуноподобието, доста бързо стана ясно, че те са присъщи на най-добрите магове.

В института беше невъзможно да се скрие регресът. Институтът даваше неограничени възможности за превръщане на човека в маг. Но той беше безнощаден към отстъпниците и ги заклеямваше безпогрешно. Достатъчно беше сътрудникът да се отдаде поне за час на егоистични инстинктивни действия (а понякога дори само мисли) и той изведнъж уплашен забелязваше, че мъхът на ушите му става по-гъст. Това беше предупреждение. Така милиционерската свирка предупреждаваше за възможната глоба, така болката предупреждава за възможната травма. След предупреждението всичко зависеше от сътрудника. Човекът не може винаги и навсякъде да се бори със своите кисели мисли, затова именно е човек – преходна степен от неандерталеца към мага. Но той може да преодолява тези мисли и тогава запазва шансовете си. А може и да отстъпи, да махне ръка на всичко („Живеем само веднаж“, „Трябва да вземем от живота всичко“, „Нищо човешко не ни е чуждо“) и тогава му остава само един изход: колкото може по-скоро да се махне от института. Вън от института той може да си остане поне порядъчен еснаф, който честно, но без желание си изкарва хляба. Но хората трудно се решават да напуснат. В института е топло, приятно, работата е чиста, уважавана, добре платена, хората са прекрасни, а от срам никой не е умрял. И те се шляят, следени от състрадателни неодобрителни погледи по коридорите и лабораториите, ушите им покрити с твърде сива четина, тъпи, пелтечещи, явно оглупяващи. Но такива хора все още могат да бъдат

съжалени, може да се направи опит да им се помогне. Има още надежда да им се върне човешкият лик.

Но има и други. Дебелооки, които много добре знаят къде зимуват раците. По свой начин дори твърде умни. По свой начин добри познавачи на човешката природа. Пресметливи и безпринципни, познали цялата сила на човешките слабости, те умеят от всяко зло да извлекат полза и в това отношение са неуморни. Те грижливо бръснат ушите си и много често изобретяват удивителни средства за унищожаване на окосмяването. И много често достигат значителни висоти и големи успехи в основната си задача – да изградят светло бъдеще само в едно отделно жилище и в една отделна градина, заградена от останалото човечество с бодлива тел...

Върнах се на поста си в приемната на директора, нахвърлях ненужните ключове в чекмеджето и прочетох няколко страници от класическото произведение на Я. П. Невструев „Уравнения по математическа магия“. Книгата се четеше като приключенски роман, защото беше изпълнена с поставени и неразрешени проблеми. Страшно ми се прииска да работя. И тъкмо най-сетне бях решил да плюя на дежурството и да отида при своя „Алдан“, когато по телефона се обади Модест Матвеевич.

Дъвчейки шумно, той сърдито попита:

– Къде ходите, Привалов? Трети път се обаждам, безобразие!

– Честита Нова година, Модест Матвеевич! – казах аз.

Известно време той дъвчеше мълчаливо, след това отвърна с по-нисък тон:

– Подобно. Как е дежурството?

– Току-що обиколих помещенията – казах аз. – Всичко е нормално.

– Самозапалвалия нямаше ли?

– Съвсем.

– Навсякъде ли е спрял токът?

– Бриарей си счупи пръста – казах аз.

Той се разгревожи.

– Бриарей ли?... Чакайте... Аха, инвентарен номер 1489... Как?

Обясних му.

– Какви мерки взехте?

Разказах му.

– Правилно – каза Модест Матвеевич. – Продължавайте да дежурите. Друго няма.

След Модест се обади Едик Амперян от отдел „Линейно щастие“ и учтиво ме помоли да пресметна оптималните коефициенти на

безгрижието за отговорни работници. Съгласих се и се уговорихме да се срещнем в електронната зала след два часа. След това влезе дубльът на Ойра-Ойра и с безизразен глас поиска ключовете от шкафа на Янус Полуектович. Отказах му. Той взе да настоява. Изгоних го въвн.

След минута дотича самият Роман.

– Дай ключовете!

Поклатих глава отрицателно.

– Няма да ги дам.

– Дай ключовете!

– Гледай си работата. Аз съм материално отговорно лице.

– Сашка, шкафа ще отвлека!

Усмихнах се и казах:

– Заповядай.

Роман вторачи очи в шкафа и целият се напрегна, но шкафът, или беше омагьосан, или завинтен за пода.

– А какво търсиш там? – попитах аз.

– Документацията на РУ-16. Хайде, дай ключовете.

Засмях се и протегнах ръка към чекмеджето с ключовете. И в същия миг някъде отгоре долетя пронизителен писък. Аз скочих.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Леле! Малък съм и слаб;

Таласъмът ще ме изяде.

А. С. Пушкин

– Излюпил се е – спокойно каза Роман, загледан към тавана.

– Кой? – Бях смутен: викът беше женски.

– Вампирът на Вибегало – каза Роман. – По-точно кадавърът.

– Ами защо крещеше жена?

– Сега ще видиш – каза Роман.

Той ме хвана за ръка, подскочи и полетяхме през етажите. Пробирайки таваните, ние се забивахме в преградните стени като нож в замръзнало месо, след това със звук на мляскане изскачахме във въздуха и отново се забивахме в стените. Между преградите беше тъмно и мънички гномове и мишки с уплашени писъци бягаха от нас. А в лабораториите и кабинетите, през конто прелитахме, сътрудниците с озадачени лица гледаха нагоре.

В „Родилния дом“ се промъкнахме през тълпата любознателни и видяхме до лабораторната маса да седи абсолютно гол професор Вибегало. Синкавобялата му влажна кожа лъщеше, мократа му брада висеше като клин, мокрите му коси бяха залепнали на ниското чело, на което се червенееше действащ вулканичен цирей. Безизразните му прозрачни очи примигваха от време на време и тъпо шареха по стаята.

Професор Вибегало ядеше. На стола пред него вдигаше пара голяма фотографска вана, напълнена догоре с попарени трици. Той не обръщаше на никого специално внимание, гребеше триците с шепи, мачкаше ги с пръстите като пилаф и направената топка буташе в устния отвор, като посипваше изобилно брадата си с трохи. Той хрускаше, мляскаше, грухтеше, хъркаше, навеждаше глава настрани и примижваше като от огромно наслаждение. От време на време, без да спира да гълта и да се задавя, той започваше да се вълнува, хващаше кацата с триците за ръба и кофата със суроватка, които се намираха до него на пода, и ги приближаваше все повече и повече до себе си. На другия край на масата младата вещица практикантка Стела с чисти розови ушенца, бледа и разплакана, с разтреперени устни режеше самуните хляб на огромни филии и като извърщаше глава, ги поднасяше върху протегнатите ръце на Вибегало. Централният котел беше отпушен, преобърнат и около него се беше разляла широка зеленикава локва.

Вибегало изведнъж смутолеви:

– Ей, моме... Такова... Дай мляко! Сипвай значи направо тук, в триците... Сил ву пле, значи ...

Стела бързо вдигна кофата и плисна в тавата суроватката.

– Ех! – възкликна професор Вибегало. – Съдината е малка, значи! Моме, как ти викаха, такова, наливай право в кацата. Ще ядем значи от кацата...

Стела изсипваше кофа след кофа в кацата с трици, а професорът, хванал тавата като лъжица, започна да гребете триците и да ги изсипва в устата си, която изведнъж се разтвори невероятно широко.

– Ами обадете му се де! – жално завика Стела. – Той сега ще изяде всичко!

– Обаждахме му се вече – каза някой от тълпата. – Ти по-добре се дръпни от него. Я ела тук.

– Ами ще дойде ли той? Ще дойде ли?

– Каза, че излиза. Галошите значи си навлича и излиза. Каза да стоите по-настрани от него.

Аз най-после разбрах какво става. Това не беше професор

Вибегало, беше новороденият кадавър, моделът на човек неудовлетворен стомашно. И слава богу, защото вече бях си помислил, че вследствие на напрегнатия труд професорът го е ударила дамла.

Стела предпазливо се дръпна. Хванаха я за рамене и я вмъкнаха в тълпата. Тя се скри зад гърба ми, вкопчи се за лакътя ми и аз незабавно изправих рамене, макар че още не разбирах какво става и от какво толкова се страхува. Кадавърът лапаше. В пълната с народ лаборатория цареше покъртителна тишина, чуваше се само как кадавърът сумти и хруска като кон и стърже с тавата по стените на кацата. Наблюдавахме го. Той стана от стола и пхна глава в кацата. Жените извиха глави. На Лилечка Новосмехова ѝ прилоша и я изведоха в коридора. След това ясният глас на Едик Амперян каза:

– Добре. Нека бъдем логични. Сега той ще довърши триците, след това ще изяде хляба. А след това?

Предните редици се размърдаха. Тълпата се дръпна към вратите. Започнах да разбирам какво става. Стела каза с тъничко гласче.

– Има и глави от сельодки...

– Много ли?

– Два тона.

– М-да – каза Едик. – Ами къде са?

– Трябваше да идват по конвейра – каза Стела. – Но конвейра е ступен.

– Между впрочем – каза Роман виско – от две минути се опитвам да го пасивизирам, но няма никакъв резултат.

– Аз също – каза Едик.

– Затова – каза Роман – много добре ще стане, ако някой от най-гнусливите се заеме с поправянето на конвейера. Като полумярка. Има ли тук още някой магист? Едик го виждам. Има ли друг. Корнеев! Виктор Павлович? Тук ли си?

– Няма го. Може би трябва да изтичаме за Фьодор Симеонович?

– Смятам, че засега не бива да го безпокоим. Все ще се справим. Едик, хайде заедно, съсредоточени.

– На какъв режим?

– На затормозване. Включително до тетанус. Момчета, които умее, да помага.

– Един момент – каза Едик. – Ами ако го повредим?

– Да, да – казах аз. – По-добре недейте. По-добре нека мене ме изяде.

– Бъди спокоен, бъди спокоен. Ще бъдем внимателни. Едик, хайде

чрез докосване, с едно докосване.

– Започваме – каза Едик.

Стана още по-тихо. Кадавърът се въртеше в кацата, а навън приказваха и чукаха доброволците, които се занимаваха с конвейера. Мина една минута. Кадавърът излезе от кацата, избърса брадата си, погледна ни сънливо и изведнъж с ловко движение протегна ръката си невероятно далече и сграбчи последния самун хляб. След това шумно се оригна и се отпусна на облегалката на стола, скръстил ръце на огромния си подут корем. По лицето му се разля блаженство. Той пъшкаше и глупаво се усмихваше. Без съмнение беше щастлив така, както бива щастлив крайно умореният човек, когато най-последно се довлече до жадуваното легло.

– Подействува му, струва ми се – с въздишка на облекчение каза някой сред тълпата.

Роман със съмнение сви устни.

– Нямам такова впечатление – учтиво каза Едик.

– Може би му се е свършило самонавиването? – каза аз с надежда.

Стела жално заяви:

– Това е само временно отпускане... Пристъп на доволство. Скоро пак ще се събуди.

– Слабаци сте, магистри – каза един мъжествен глас. – Я ме пуснете да ида за Фьодор Симеонович.

Всички се спогледаха и неуверено се усмигнаха. Роман замислено си играеше с умклайдета, търкаляйки го на дланта си. Стела трепереше и шепнеше: „Какво ще стане? Саша, страх ме е!“ А пък аз ту излъчвах гърди, ту мръсех вежди и се борех със страшното си желание да се обадя на Модест Матвеевич. Страшно ми се искаше да сваля от себе си отговорността. Това беше слабост и аз бях безсилен пред нея. Сега виждах Модест Матвеевич в съвсем нова светлина. Бях убеден, че стига Модест Матвеевич да се появи тук и да ревне на таласъма: „Стига с тези работи, другарю Вибегало!“ – и таласъмът незабавно ще спре.

– Роман – казах небрежно, – смятам, че в краси случай си способен да го дематериализираш.

Роман се засмя и ме потупа по рамото.

– Не се плаши – каза той. – Това са дреболии. Само че не ми се ще да се залавям с Вибегало... От този не се страхувам, страхувам се от онзи! – той посочи втория котел, който кротко тракаше в ъгъла.

През това време кадавърът изведнъж неспокойно се размърда. Стела тихичко изписка и се притисна до мене. Очите на кадавъра се отвориха. Най-напред той се наведе и надникна в кацата. След това

раздрънка празните кофи. После притихна и известно време стоя неподвижен. Изръзът на доволство върху лицето му се смени с израз на горчива обида. Той се надигна бързо, подуши, като мърдаше ноздри, масата и изплезил дълъг червен език, облиза трохите.

– Дръжте се сега, момчета – прошепна някои сред тълпата.

Кадавърът пхна ръка в кацата, измъкна тавата, огледа я от всички страни и предпазливо отхапа единия край. Веждите мустрадалческисе вдигнаха. Той отхапа още едно парче и захруска. Лицето му посиня като от силно раздразнение, очите му станаха влажни, но той късаше парче по парче, докато не сдъвка цялата тава. Около минута седя замислен, проверявайки с пръсти зъбите си, после бавно огледа замръзналата тълпа. Погледът му беше лош – нещо преценяваше, нещо избираше. Володя Почкнн неволно каза: „Тихо де...“ И в този момент безизразните прозрачни очи се вторачиха в Стела и тя нададе вик, същия сърцераздирателен вик, превръщаш се в ултразвук, който бяхме вече чули с Роман в приемната на директора четири стажа по-надолу. Изтръпнах. Това нещо смути и кадавърът, той наведе очи и нервно забарабани с пръсти по масата.

Пред вратата се чу шум. Всички се размърдаха и през тълпата, разблъсквайки заляпалите се и късайки ледунките от брадата си, се вмъкна Амвросий Амбрузович Вибегало. Истинският. От него миришеше на водка, на дрехи и студ.

– Драги! – развика се той. – Какво е това, а? Кел-ситуасион! Стела, какво, такова гледаш!... Къде е сельодката? Ами той има потребности!... И те растат!... Трябва да четеш моите трудове!

Той отиде при кадавъра и кадавърът веднага започна лакомо да го души. Вибегало му даде дрехата си.

– Потребностите трябва да се удовлетворяват! – говореше той и бързо щракаше ключовете върху пулта на конвейера. – Защо веднага не си му дала? Ох, тези ле фам, ле фам!... Кой каза, че е счупен? Изобщо не е счупен, а омагьосан, за да не може значи никой да го използва, защото, такова, всички имат потребност, а седьодкага е за модела...

На стената се отвори прозорче, конвейерът затрака и върху пода потече поток ароматни глави от сельодка. Очите на кадавъра светнаха. Той падна на четири крака, със ситен тръс препусна към прозорчето и започна да яде. Застанал до него Вибегало пляскаше с ръце, радостно подвикваше и от време на време в изблик на чувства започваше да чеше кадавъра зад ухото.

Тълпата с облекчение въздъхна и се размърда. Вибегало бе довел

двама кореспонденти от областния вестник. Кореспондентите бяха познати – Г. Проницателни и Б. Питомник. Те също миришеха на водка. Засвяткаха светкавици и кореспондентите започнаха да фотографират и записват в бележниците си. Г. Проницателни и Б. Питомник бяха се специализирали по науката. Г. Проницателни беше се прочул с фразата: „Орд пръв погледна към звездното небе и забеляза, че галактиката се върти“. Той беше направил литературна обработка на разказа на Мерлин за пътешествието с председателя на райсъвета и интервюто, взето (поради неграмотността му) от дубъла на Ойра-Ойра. Интервюто имаше заглавие „Човек с главна буква“ и започваше с думите: „Като всеки истински учен той не приказваше много...“ Б. Питомник използваше Вибегало. Неговите бойки очерци за самообуващата се обувка, за самоскубещо-самотоварещите се в камиони моркови и за други проекти на Вибегало бяха известни в цялата област. А статията „Вълшебникът от Соловец“ беше се появила дори в едно от столичните списания.

Когато у кадавъра настъпи следващият пристъп на доволство и той задряма, дотичалите лаборанти на Вибегало, изтръгнати с корен от новогодишните трапези и поради това твърде недружелюбни, бързо го облякоха с черен кюстюм и му сложиха стол да седне. Кореспондентите изправиха Вибегало до него, сложиха ръцете му върху раменете на кадавъра и насочили обективи, го помолиха да продължи.

– Кое е главното? – с готовност заяви Вибегало. – Главното е човекът да бъде щастлив. Отбелязвам в скоби: щастието е човешко понятие. А какво представлява човекът, философски казано? Човекът, другари, е хомо сапиенс, който може да иска. Може, такова, всичко, което иска, а иска всичко, което може. Неспа, другари? Ако той, тоест човекът, може всичко, което иска, а иска всичко, което може, следователно той е щастлив. Така именно ще го определим. Какво виждаме тук пред себе си? Виждаме модел. Но този модел, другари, иска и това вече е добре. Така да се каже, екселан, ексви, шарман. И още нещо, другари, сами виждате, че той може. И това е още по-добре, защото щом е така, той... значи е щастлив. Налице е метафизически преход от нещастие към щастие. И това не може да ни учудва, защото хората не се раждат щастливи, а, такова, стават щастливи. Ето той сега се събужда... Той иска. И затова засега е нещастен. Но той може и посредством това „може“ се извършва диалектическият скок. Ето, ето!... Гледайте! Видяхте ли как може? Ах, мили мой, ах, радост моя... Ето, ето, гледайте как може! Десетина-петнадесет минути може... Вие, другарю Питомник, оставете фотоапаратчето, пък вземете киноапаратче, тъй като тук имаме процес... тук

всичко е в движение! При нас покоят, както би трябвало да бъде, е относителен, движението е абсолютно. Точно така. Сега той може и диалектически преминава към щастието, към доволството тоест. Виждате ли, затвори очи. Наслаждава се. Добре му е. Твърдя ви научно, че съм готов да се разменим с него. В дадения, естествено, момент... вие, другарю Проницателни, записвайте всичко, което говоря, а после ми го дайте. Аз ще го поизгледа и ще вмъкна научен апарат... Ето сега той дреме. Но това не е всичко. При нас потребностите трябва да се развиват както в дълбочина, така и в ширина. Това значи ще бъде единствено правилен процес. Он ди ке⁸ Вибегало бил против духовния мир. Това, другари, е етикет. Отдавна, другари, е дошло време да забравим тези маниери в научната дискусия. Всички знаем, че материалното върви отпред, а духовното след него. Сатур вентур, както е известно, нон студит либентур⁹. Което, приложено към дадения случай, ще преведем така: гладна кокошка просо сънува...

– Точно обратното – каза Ойра-Ойра.

Известно време Вибегало го гледа тъпо, после каза:

– Тази реплика от залата, другари, сега я отхвърляме с негодувание. Като неорганизирана. Няма да се отклоняваме от главното – от практиката. Продължавам и преминавам на следващия етап от експеримента. Пояснявам за пресата. Като изхождаме от материалистическата идея, че временното удовлетворяване на матпотребностите е станало, можем да преминем към удовлетворяване на духпотребностите. Тоест да погледаме кино, телевизия, да послушаме народна музика или сами да попеем и дори да прочетем някоя книга, да речем „Крокодил“, или някой вестник. Ние, другари, не забравяме, че за всичко това трябва да има способности, докато за удовлетворяването на матпотребностите особени способности не се изискват, те винаги си съществуват, понеже природата следва материализма. Засега нищо не можем да кажем за духовните способности на дадения модел, защото неговото рационално зърно е стомашната неудовлетвореност. Но ние ще артикулираме у него тези духоспособности.

Мрачните лаборанти наслагаха по масите магнетофон, радиоприемник, кинопрожекторен апарат и малка портативна библиотека. Кадавърът огледа културните инструменти с равнодушен поглед и опита на вкус магнетофонната лента. Стана ясно, че духоспособностите на модела

8. Говори се, че (фр.)

9. Ситият стомах не обича ученето. (лат.)

не се проявяват спонтанно. Тогава Вибегало запавяда да се започне, както той се изрази, насилствено внедряване на културни навици. Магнетофонът сладникаво запя: „На раздяла с моя мил клехме се във любовта...“ Радиоприемникът записука и задюдюка. Киноапаратът започна да прожектира на стената мултфилма „Вълкът и седемте козлета“. Двата лаборанти се изправиха със списания в ръце от двете страни на кадавъра и започнаха в надпревара да четат на глас.

Както трябваше и да се очаква, стомашният модел се отнесе към цялата тази врява с пълно безразличие. Докато имаше желание да лапа, той пет пари не даваше за своя духовен мир, защото искаше да лапа и лапаше. А след като се наядеше, пренебрегваше своя духовен мир, защото се омърлушваше и временно нищо друго не желаше. Бдителният Вибегало все пак издяволува и отбеляза безспорната връзка между звука на барабана (от радиоприемника) и рефлекторното потрепване на долните крайници на модела. Това потрепване го накара да изпадне във възторг.

– Крака! – завика той и хвана Б. Питомник за ръкава. – Снимайте крака! В едър план. Ла вибрасион са моле гош етюн гранд синь¹⁰! Този крак ще провали всички машинации и ще скъса всички етикети, които ми се лепят! Уи, сан дут¹¹, човекът, които не е специалист, може би дори ще се учуди на моето отношение към този крак. Но нали, другари, всичко велико се проявява в дребното, аз съм длъжен да напомня, че даденият модел е модел с ограничени потребности, конкретно казано, само с една необходимост и ако наричаме нещата със собствените им имена, открито, по нашему, без разните му воали – моделът има само стомашна необходимост. Затова той е толкова ограничен и в духпотребностите. А ние твърдим, че само разнообразните матпотребности могат да осигурят разнообразие от духпотребности. Пояснявам за пресата с един разбираем за нея пример. Ако, да речем, той имаше ярко изразена необходимост от дадения магнетофон, „Астра-7“ за 140 рубли, която необходимост трябва да се разбира от нас като материална и ако той добиеше този магнетофон, щеше да пуска дадения магнетофон, защото, сами разбирате, какво друго да прави с магнетофон? А щом го пусне, ще има музика, а щом има музика, трябва да я слуша или пък да танцува... А какво представлява, другари, слушането на музика, с танци или без тях? Това с удовлетворяване на духпотребностите. Компрене ву?

10. Мърдането на левия му прасец е голям признак (фр.)

11. Да, без съмнение (фр.)

Отдавна вече забелязах, че поведението на кадавъра съществено се промени. Може би в него нещо беше се развалило. Може би и така трябваше да бъде, но времето на релаксацията у него непрекъснато намаляваше, така че към края на речта на Вибегало той вече не се отделяше от конвейера. Впрочем може пък да му беше станало трудно да се движи.

– Може ли един въпрос? – учтиво каза Едик. – Как си обяснявате спирането на пристъпите на доволство?

Вибегало млъкна и погледна кадавъра. Кадавърът лапаше. Вибегало погледна Едик.

– Отговарям – самодоволно каза той. – Въпросът, другари, е правилен. Дори бих казал, умен въпрос, другари. Пред нас е един конкретен модел, с непрекъснато растящи матнотребности. И само на повърхностния наблюдател може да му се стори, че пристъпите на доволство са спрели. Всъщност те диалектически са преминали в ново качество. Те, другари, са се разпространили върху самия процес на удовлетворяване на потребностите. Сега не му е достатъчно да бъде сит. Сега потребностите му нараснаха, сега той трябва непрекъснато да яде, сега той се е самообучил и знае, че и да дъвчеш е прекрасно. Ясно ли е, другарю Амперян?

Погледнах Едик. Едик вежливо се усмихваше. До него, хванати за ръце, стояха дублите на Фьодор Симеонович и Кристобал Хозевич. Главите им, с широко щръкнали уши, бавно се въртяха около оста си, като радиолокатори на летище.

– Може ли още един въпрос? – каза Роман.

– Моля – каза Вибегало с уморено снизходителен вид.

– Амвросий Амбрузович – каза Роман. – А какво ще стане, когато той изконсумира всичко?

Погледът на Вибегало стана гневен.

– Моля всички присъстващи да обърнат внимание на този провокационен въпрос, от който на цял километър смърди на малтусанство, неомалтусанство, прагматизъм, екзистенцио... оа... нализъм и неверие, другари, в неизчерпаемата мощ на човечеството. И какво искате да кажете с този въпрос, другарю Ойра-Ойра? Че в дейността на нашите научни учреждения може да настъпи момент, кризис, регрес, когато вече няма да стигат продукти за нашите потребители? Лошо, другарю Ойра-Ойра! Не сте помислили, а ние не можем да позволим върху нашата работа да се лепят етикети и да се хвърля сянка. Няма, другари, да го позволим...

Той извади носна кърпичка и избърса брадата си. Г. Проницателни,

сгърчен от умствено напрежение, зададе следния въпрос:

– Аз, разбира се, не съм специалист, но какво бъдеще има настоящият модел? Разбирам, че експериментът върви успешно. Но струва ми се, че той твърде активно консумира.

Вибегало тъжно се усмихна.

– Виждате ли, другарю Ойра-Ойра – каза той. – Точно така се появяват вредните сензации. Без да си помислите, вие зададохте въпрос. И веднага редовият другар неправилно се ориентира. Не вижда истинския идеал. Не виждате истинския идеал, другарю Проницателни! – обърна се той към кореспондента. – Даденият модел е вече изминат етап! Ето го идеала, който трябва да гледате. – Той отиде при втория котел и сложи покритата си с червеникави косми ръка върху полираната му облицовка. Брадата му се вдигна нагоре. – Ето го нашия идеал! – заяви той. – Или по-точно казано, ето го модела на нашия общ идеал. Тук се намира универсален потребител, който всичко иска и съответно всичко може. Всички потребности, които съществуват на света, са вложени в него. И той може да удовлетвори всичките тези потребности. С помощта на нашата наука, разбира се. Пояснявам за пресата. Моделът на универсален консуматор, затворен в този котел, или, казано по нашему, автозатвор, иска неограничено. Всички ние, другари, въпреки цялото ни уважение към себе си сме най-обикновени нули в сравнение с него. И той няма да чака милост от природата. Ще си вземе от природата всичко, което му е необходимо за пълното щастие, тоест за удовлетворението. Материално магическите сили сами ще вземат от околната природа всичко, което им е необходимо. Щастието на дадения модел ще бъде неопикуемо. Той няма да познава нито глад, нито жажда, нито зъбобол, нито лични неприятности. Всичките му потребности ще се удовлетворяват мигновено, веднага щом се появят.

– Извинявайте – учтиво каза Едик – и всичките му потребности ли ще бъдат материални?

– Ами, разбира се! – възкликна Вибегало. – Духовните потребности ще се развият съответно! Аз вече отбелязах, че колкото повече са материалните потребности, толкова по-разнообразни ще бъдат духовните потребности. Той ще бъде исполин на духа и корифей.

Огледах присъстващите. Мнозина бяха слисани. Кореспондентите отчаяно пишеха. Някои, както забелязах, със странен израз гледаха ту котела, ту непрекъснато гълтащия кадавър и обратно. Стела, похлупила глава на рамото ми, хълцаше и шепнеше: „Ще се махна оттук, не мога, ще се махна...“ Струва ми се, че също бях започнал да разбирам от

какво се опасяваше Ойра-Ойра. Представих си грамадния отвор на уста-та, в която, хвърлени от магическа сила, се сипят животни, хора, градове, континенти, планети и слънца...

Б. Питомник отново се обърна към Вибегало:

– А кога и къде ще стане демонстрирането на универсалния модел, Амвросий Амбрузович?

– Отговор – каза Вибегало. – Демонстрацията ще стане тук, в моята лаборатория. За точния момент пресата ще бъде уведомена допълнително.

– Но нали ще бъде в най-близки дни?

– На мнение съм, че ще бъде в най-близките часове, така че другарите от пресата най-добре е да останат и да почакаат.

В този момент дублите на Фьодор Симеонович и Кристобал Хозевич се обърнаха като по команда и излязоха. Ойра-Ойра каза:

– Не ви ли се струва, Амвросий Амбрузович, че е опасно такава демонстрация да се провежда в помещение, плюс това в центъра на града?

– Ние нямаме от какво да се опасяваме – тежко каза Вибегало. – Нека се опасяват, такава, нашите врагове.

– Помните ли, бях ви казал, че е възможна...

– Вие, другарю Ойра-Ойра, сте значи недостатъчно подкован. Трябва да различавате, другарю Ойра-Ойра, възможност от действителност, случайност от необходимост, теория от практика и изобщо...

– Все пак може би на полигона...

– Аз не изпробвам бомба – високомерно каза Вибегало – Изпробвам модел на идеален човек. Има ли други въпроси?

Някъкъв умник от отдел „Абсолютно знание“ взе да разпитва при какъв режим работи котелът. Вибегало на драго сърце се залови да обяснява. Мрачните лаборанти събираха своята техника за удовлетворяване на духпотребностите. Кадавърът лапаше. Черният костюм прашеше и се цепеше по шевовете си. Ойра-Ойра изпитателно го гледаше. След това изведнъж каза високо:

– Имам предложение. Всички, които не са лично заинтересувани, незабавно да напуснат помещението.

Всички се обърнаха към него.

– Сега тук ще стане страшно мръсно – поясни той. – До невъзможност мръсно.

– Това е провокация – с достойнство каза Вибегало.

Роман ме хвана за ръкава и ме повлече към вратата. Аз повлякох

Стела. След нас тръгнаха останалите зрители. Хората в института вярваха на Роман, на Вибегало не.

От външните лица в лабораторията останаха само кореспондентите, а ние се струпахме в коридора.

– Какво има? – питаха Роман. – Какво ще стане? Защо мръсно?

– Сега ще се спуга – отвърна Роман, без да сваля очи от вратата.

– Кой ще се спуга? Вибегало?

– Жалко за кореспондентите – каза Едик. – Слушай, Саша. Работи ли днес нашият душ?

Вратата на лабораторията се отвори и оттам излязоха двамата лаборанти, влачейки кацата с празните кофи. Третият лаборант боязливо се увърташе, мотаеше се около тях и мърмореше: „Хайде, момчета, хайде, ще ви помогна, тежко е...“

– Затворете вратата – посъветва ги Роман.

Мотаещият се лаборант бързо хлопна вратата и дойде при нас, вадейки цигари. Очите му бяха кръгли и шареха насам-натам.

– Ей сега ще стане... – каза той. – Проницателни е глупак, аз му намигах... Ама как лапа!... Да полудее човек, като го гледа...

– Сега е два и трийсет и пет минути... – започна Роман.

И в този момент екна грохот. Звъннаха счупени стъкла. Вратата на лабораторията изтрещя и се откъсна от пантите. В отворилата се дупка изхвъркна фотоапарат и нечия вратовръзка. Ние побягнахме. Стела отново изписка.

– Спокойно – каза Роман. – Край. Един консуматор на земята по-малко.

Лаборантът, бял като престилката, непрекъснато смучеше цигарата. От лабораторията се чуваше шляпане, кашлица, неразбираеми проклетия. Разнесе се отвратителна миризма. Аз нерешително промъкнах:

– Трябва да погледнем.

Никой не се обади. Всички ме гледаха със съчувствие. Стела тихо плачеше и ме държеше за якето. Някой обясняваше на някого шепнешком: „Дежурен е днес, разбра ли?... Нали трябва някой да върви да изгребва...“

Направих няколко неуверени крачки към вратата, но тогава от лабораторията, хванати един за друг, се измъкнаха кореспондентите и Вибегало.

Господи, какъв вид имаха!...

Аз се опомних, измъкнах от джоба платиновата свирка и изсвирих. Разбутвайки сътрудниците, към мен се спусна аварийната команда от

домашни духове чистачи.

ПЕТА ГЛАВА

Вярвайте ми, това беше най-ужасното зрелище на света.

Ф. Рабле

Най-много ме изненада, че Вибегало ни най-малко не беше обезкуражен от станалото. Докато духовете го чистеха, заливаха с абсорбенти и мажеха с благоухания, той говореше с фалцет:

– Вие, другари Ойра-Ойра и Амперян, също все се страхувахте какво щяло да стане, как щели сме да го спрем... Има у вас, другари, един такъв вреден значи скептицизъм. Бих казал, едно такова недоверие към силите на природата, към човешките възможности. Ами къде е сега вашето недоверие, пръсна се! Пръсна се, другари, пред очите на широката общественост и опръска мене и другарите от пресата...

Пресата смутено мълчеше и покорно подлагаше хълбоците си под съскащите струи на абсорбентите. Г. Проницателни целият се тресеше. Б. Питомник клатеше глава и неволно се облизваше.

Когато духовете почистиха лабораторията на бърза ръка, надникнах вътре. Аварийната команда енергично поставяше стъклата и изгаряше в огнеупорната печка остатъците от стомашния модел. Остатъците бяха малко: купчинка копчета с надпис „Фор джентълмен“, един ръкав от сакото, невероятно разтеглените презрамки и изкуствената челюст, която напомняше изкопаема челюст на гигантопитек. Останалото очевидно беше станало на пух и прах. Вибегало прегледа втория котел, автозатвора и заяви, че всичко е наред. „Моля, пресата да дойде при мен – каза той. – Предлагам останалите да се заемат с преките си задължения“. Пресата измъкна бележници, тримата седнаха около масата и започнаха да уточняват подробностите от очерка „Раждането на откритието“ и информационната бележка „Професор Вибегало разказва“.

Зрителите се разотидоха. Ойра-Ойра взе от мене ключовете от шкафа на Янус Полуектович и си отиде. Отиде си отчаяна Стела, която Вибегало отказа да пусне в друг отдел. Отидоха си явно развеселените лаборанти. Отиде си Едик, заобиколен от тълпа теоретици, пресмятайки минималното възможно налягане в стомаха на експлодиралия кадавър. Аз също тръгнах към поста си, след като предварително се уверих, че изпробването на втория кадавър ще стане не по-рано от осем сутринта.

Експериментът ми направи тягостно впечатление и след като се разположих в огромното кресло в приемната, известно време се опитвах да разбера дали Вибегало е глупак или хитър демагог немарливец. Научната ценност на всичките му кадаври беше очевидно равна на нула. Всеки сътрудник, защитил магистерска дисертация и завършил двегодишния курс по нелинейна трансгресия, можеше да създава модели на базата на собствените си дубли. Също така нищо не струваше на тези модели да се придават магически свойства, защото съществуваха справочници, таблици и учебници за магове аспиранти. Тези модели сами по себе си никога нищо не доказваха и от гледна точка на науката не представляваха по-голяма ценност, отколкото фокусите с карти или гълтането на саби. Разбира се, човек можеше да разбере всичките тези пишманкореспонденти, които се лепяха по Вибегало като мухи на помия. Защото от гледна точка на неспециалиста всички тези неща бяха необикновено ефектни, предизвикваха трепетно уважение и смътно предчувствие за някакви необикновени възможности. По-трудно беше да се разбере Вибегало с неговата болезнена амбиция да прави циркови представления и публични взривове за задоволяване на любопитните и лишени от възможност (пък и от желание) да разберат същността на въпроса. Ако не се броят двама-трима, изтощени от командировки абсолютници, които умираха от желание да дават интервюта за положението в безкрайността, никой в института не злоупотребяваше, меко казано, с контактите си с пресата: това се смяташе за лош вкус и си имаше дълбоко вътрешно обоснование. Там е работата, че най-интересните и най-изисканите научни резултати винаги и навсякъде притежават свойството да изглеждат на непосветените свръхинтелектуални и страшно неразбираеми. В наше време хората, които се намират далеч от науката, очакват от нея само чудеса и практически не са в състояние да различат истинското научно чудо от фокуса или от някое интелектуално салтомортале. Науката по чародейство и магия не прави изключение. Мнозина могат да организират по телевизията конференция на знаменити призраци или да пробият с поглед дупка в бетонна стена, дебела половин метър, макар че това на никого не е необходимо, но то кара уважаемата публика, която трудно може да си представи до каква степен науката е преплела приказката и действителността, да изпада във възторг. Но я се опитайте да намерите дълбоката вътрешна връзка между пробиващото свойство на погледа и филологическите характеристики на думата „бетон“, опитайте се да решите тази мъничка частна проблемка, известна под името Великата проблема на Ауерс! Ойра-Ойра беше я решил,

създавайки теорията на фантастичната общност и слагайки началото на съвсем нов раздел от математическата магия. Но почти никой не беше чувал за Ойра-Ойра, но за сметка на това всички прекрасно познаваха професор Вибегало. („Как? Вие работите в НИИЧАВО? Ами какво прави Вибегало, какво ново е сътворил?“) Това става, защото на цялото земно кълбо само 200–300 души са способни да проумеят идеите на Ойра-Ойра и между тези двеста-триста души има доста много членове кореспонденти и – уви! – няма нито един кореспондент. А класическият труд па Вибегало „Технологически принципи на производството на самообуващата се обувка“, натъпкан с демагогоски брътвежи, благодарение на грижите на Б. Питомник на времето беше предизвикал голям шум. (По-късно се разбра, че самообуващите се обувки струват по-скъпо от мотоциклет и се развалят от прах и влага.)

Беше късно. Бях здравата уморен и неусетно бях заспал. Присъниха ми се някакви духове: многокраки гигантски комари, брадати като Вибегало, говорещи кофи със суроватка, каца с къси крачета, която тичаше по стълбището. Понякога в моя сън се мяркаше някой нескромен домашен дух, но като видеше такива страхотии, уплашено побягваше. Събудих се от болка и видях до себе си един мрачен и брадат комар, който се опитваше да забие дебелия си като писалка хобот в прасеца на крака ми.

„Пшт!“ – извиках аз и го пернах с юмрук по изпъкналото око.

Комарът сърдито избръмча и избяга настрана. Беше голям колкото куче, червеникав, с ръждиви петна. Вероятно в съня си несъзнателно бях произнесъл формулата за материализация и ненадейно бях изкарал от небитието това мрачно животно. Не успях да го изпратя обратно в небитието. Тогава се въоръжих с книгата „Уравнения по математическа магия“, отворих прозорчето отдушник и изгоних комара на студа. Вилицата веднага го завъртя и той изчезна в тъмнината. Ето така възникват вредните сензации, помислих си аз.

Беше шест часа сутринта. Ослушах се. В Института беше тихо. Може би всички старателно работеха, може би бяха се разотиили. Трябваше да направя още една обиколка, но не ми се отиваше никъде, а ми се щеше да си похапна нещо, защото за последен път бях ял преди осемнадесет часа. И аз реших да изпратя на свое място дубъл.

Изобщо засега още бях твърде слаб маг. Неопитен. Ако имаше при мене някого, никога не бих се осмелил да демонстрирам невежеството си. Но бях сам и реших да опитам, а същевременно малко да се поупражня. В „Уравненията по матмагия“ намерих общата формула, вложих в нея своите параметри, извърших всички необходими манипулации и

изрекох всички необходими фрази на древнохалдейски. Все чак учението и трудът ще надмогнат всичко. За пръв път в живота си направих сносен дубъл. Всичко си му беше на мястото. И дори мъничко приличаше на мен, само че лявото му око, кой знае защо, не се отваряше, на ръцете си имаше по шест пръста. Разясних му задачата, той кимна, повлече крак и се отдалечи, клатушкайки се. С него вече не се срещнахме. Може би случайно е попаднал в бункера при З. Горянин, а може би е заминал на безкрайно пътешествие с шината на Колелото на Фортуната – не зная, не зная. Там е работата, че аз твърде скоро забравих за него, защото бях решил да си приготвя закуска.

Аз съм непридирчив човек. Не ми трябваше нищо друго освен един сандвич с докторски салам и чашка шварц кафе. Не разбирам как стана работата, но на масата най-напред се образува докторска престилка, дебело намазана с масло. Когато първият изблик на естествена изненада мина, внимателно огледах престилката. Маслото не беше краве, дори не беше растително. Трябваше веднага да унищожа престилката и да започна всичко от началото. Но аз с отвратителна самонадеяност си въобразих, че съм бог-творец и започнах последователни трансформации. До престилката се появи бутилка с черна течност, а самата престилка с малко закъснение започна да се овъглява по краищата. Аз бързо уточних представите си, като особено наблегнах на образите на чашата и говедото. Бутилката се превърна в чаша, течността не се промени, единият ръкав на престилката се сви, източих се, почервения и започна да се размахва. Изпотен от страх, аз се убедих, че е кравешка опашка. Измъкнах се от креслото и отидох в ъгъла. Работата свърши само с опашката, но зрелището и без това беше малко страшничко. Опитах се още веднъж и опашката изкласи. Овладях се, замижах и започнах с цялата възможна яснота да си представям филия обикновен ръжен хляб, как я режат от самуна, намазват я с масло – краве от кристално бурканче и слагат върху него филийка салам. Да върви по дяволите докторският. Нека бъде обикновен полтавски полушпеков. Засега реших да не бързам с кафето. Когато предпазливо отворих очи, върху докторската престилка лежеше голямо парче планински кристал, вътре в което се чернееше нещо. Вдигнах кристала и след кристала се повлече престилката, която кой знае как беше сраснала с него, а вътре в кристала различих жадувания сандвич, който много приличаше на истински. Запъшках и се опитах мислено да разчупя кристала. Той се покри с гъста мрежа от пукнатинки, така че сандвичът почти престана да се вижда. „Тъпак – казах си аз, – изял си хиляди сандвичи, а не си способен що-годе ясно да си ги

представиш. Не се тревожи, никого няма, никой няма да те види. Това не е колоквиум, не е контролна работа и не е изпит. Опитай още веднъж.“ И аз опитах. А по-добре беше да не опитвам. Въображението ми, кой знае защо, се разигра, в мозъка ми пламваха и гаснеха най-неочаквани асоциации и колкото повече се опитвах, приемната се изпълваше със странни предмети. Много от тях очевидно бяха излезли от подсъзнание-то ми, от непроходимите джунгли на наследствената памет, от отдавна подтиснати от висшето образование първобитни страхове. Те имаха крайници и непрекъснато се движеха, издаваха отвратителни звуци, бяха неприлични, бяха агресивни и непрекъснато се биеха. Озъртах се като подгонен заек. Тези неща страшно ми напомняха старинните гравюри, изобразяващи сцени от изкушенията на Св. Антоний. Особено неприятна беше една кръгла чиния с крака на паяк, покрита по краищата с рядка жилава козина. Не зная какво искаше от мен, но тя отиваше в най-далечния ъгъл на стаята, затичваше се и с всичка сила ме удряше под коляното, докато не я притиснах с креслото до стената. В края на краищата успях да унищожа една част от предметите, другите се пръснаха по къшетата и се изпокриха. Останаха чинията, престилката с кристала и чашата с черна течност, пораснала колкото гърне. Хванах я с две ръце и я помирирах. Според мен, това беше черно мастило за автоматична писалка. Чинията зад креслото мърдаше, драскаше с крака цветния линолеум и отвратително съскаше. Беше ми много неудобно.

В коридора се чува стъпки и гласове, вратата се разтвори, на прага се показва Янус Полуектович и както винаги рече: „Да“. Обърках се. Янус Полуектовяч влезе в кабинета си и между другото, небрежно, с едно универсално движение на веждите ликвидира цялата сътворена от мен колекция. След него влязоха Фьодор Симеоновч, Кристобал Хунта с дебела черна пура в ъгъла на устата, нацупеният Вибегало и решителният Роман Ойра-Ойра. Те бяха угрижени, много бързаха и не ми обърнаха никакво внимание. Вратата на кабинета остана отворена. С въздишка на облекчение седнах на предишното си място и веднага открих, че ме чака голяма порцеланова чаша димящо кафе и чиния със сандвичи. Не зная кой, но някой от титаните все пак се беше погрижил за мене. Започнах да закусвам, заслушан в гласовете, които идваха от кабинета.

– Да започнем оттам – студено и презрително говореше Кристобал Хозевич, – че вашият, с извинение, „родилен дом“ се намира точно под моята лаборатория. Вие вече направихте една експлозия и аз цели десет минути бях принуден да чакам, докато в кабинета ми сложат счупените стъкла. Подозирам, че вие няма да вземете под внимание аргументите

от по-общ характер и затова изхождам от чисто егоистични подбуди...

– Моя работа си е, драги, с какво се занимавам в кабинета си – от-върна Вибегало с фалцет. – Аз на вашия етаж не се бъркам, макар че там напоследък непрекъснато тече жива вода. Тя ми намокри целия таван и от нея се завъждат дървеници. Но аз не се бъркам във вашия етаж, а вие не се бъркайте в моя.

– Д-драги – пробоботи Фьодор Симеоновч – Амвросий Амбрузович! Ами т-трябва да се вземат п-под внимание възможните усложне-ния... Ами че никой не се занимава, д-да речем, с д-дракон в зданието, макар че има огнеупори и...

– Аз не се занимавам с дракон, занимавам сее щастливия човек! Ис-полин на духа! Малко странно разсъждавате, другарю Киврин, вашите аналогия са странни, чужди! Моделът на идеалния човек и някакъв си извънкласов огнедишащ дракон!...

– Д-драги, работата не е там, че той е извънкласов, а че може п-по-жар да направи...

– Ето пак! Идеалният човек можел да направи пожар. Не сте помис-лили, другарю Фьодор Симеонович.

– Г-говоря за д-дракона...

– Аз говоря за вашето неправилно становище! Вие замъглявате, Фьодор Снмеонович! Замазвате! Ние, разбира се, замазваме противоре-чията... между умствения и физическия... между града и селото... меж-ду мъжа и жената, най-последно... Но няма да ви позволим да замазвате пропастта!

– Каква пропаст? Каква е тая щуротия, Роман, най-сетне?... Нали в мое присъствие му об-обяснихте? Аз, Амвросий Амбрузович, г-говоря, че вашият експеримент е опасен, разбирате ли... Можете да развалите г-града, разбирате ли.

– Аз всичко разбирам. Аз няма да позволя идеалният човек да се из-люпи сред голо поле на вятър!

– Амвросий Амбрузович – каза Роман, – мога още веднъж да пов-торя своята аргументация. Експериментът е опасен, защото...

– Аз, Роман Петровнч, отдавна ви наблюдавам и не мога да разбера как можете да употребявате такива изрази за човека-идеал. Я го вижте, идеалният човек бил опасен за него.

Тогава Роман, вероятно поради младостта си, изгуби търпение.

– Не Идеалният човек! – викна той. – А вашият гений консуматор! Настъпи зловещо мълчание.

– Как го казахте? – със страшен глас попита Вибегало. – Повторете.

Как нарекохте идеалния човек?

– Янус Полуектович – каза Фьодор Симеонович. – Така, приятелю, не бива все пак.

– Не бива! – възкликна Вибегало. – Правилно, другарю Киврин! Правим експеримент от международно научно значение! Тук в нашия институт трябва да се появи исполинът на духа! Това е символично! Другарят Ойра-Ойра с неговия прагматически уклон, другари, се отнася безпринципно към проблема! И другарят Хунта също гледа тесногръдо! Не ме гледайте, другарю Хунта; мене царските жандарми не ме уплашиха и вие няма да ме уплашите! Нима е в наш дух, другари, да се страхуваме от експеримент? Разбира се, на другаря Хунта, като бивш чужденец и църковен работник, му е позволено понякога да се заблуждава, но вие, другарю Ойра-Ойра, и вие, Фьодор Симеонович, сте прости руски хора!

– Стига д-демагогия – избухна най-после и Фьодор Симеонович. – Как не ви е срам да дърдорите т-такива г-глупости? Какъв п-прост човек съм ви аз? И к-каква е тази дума п-прост? Нашите дубли са прости!...

– Мога да кажа само едно – равнодушно заяви Кристобал Хозевич. – Аз съм прост бивш Велик инквизитор и ще затворя достъпа до нашия котел дотогава, докато не получа гаранции, че експериментът ще се извършва на полигона.

– На не по-малко от пет километра от града – добави Фьодор Симеонович. – Или дори на десет.

Вибегало явно нямаше никакво желание да влачи апаратурата си и самият той да се влачи на полигона, където имаше виелица и нямаше достатъчно осветление за кинохрониката.

– Така – каза той. – Ясно. Изолирате нашата наука от народа. Тогава може би не на десет километра, а на цели десет хиляди километра, Фьодор Симеонович? Някъде от другата страна на Земята? Някъде на Аляска, Кристобал Хозевич, или там, откъдето сте вие? Кажете си го направо. А ние ще си го запишем.

Отново настъпи мълчание и се чуваше как страшно пухти загубеният дар слово Фьодор Симеонович.

– Преди триста години – студено рече Хунта – за такива думи бих ви поканил на разходка извън града, където бих ви отупал праха от ушите и бих ви пронизал с шпагата.

– Добре, добре – каза Вибегало. – Това не ви е Португалия. Не обичате критиката. Преди триста години и аз нямаше много да се церемоня с тебе, кяфурин недоклан.

Сгърчих се от омраза. Защо мълчи Янус? Докога ще мълчи! В тишината отекнаха стъпки, в приемната влезе бледият усмихнат Роман, щракна с пръсти и създаде дубъл на Вибегало. След това с удоволствие хвана дубъла за реверите, разгърси го бързо, хвана го за брадата, с удоволствие го дръпна няколко пъти, успокои се, унищожи дубъла и се върна в кабинета.

– А вие трябва да бъдете изгонен, Вибегало – с неочаквано спокоен глас рече Фьодор Симеонович. – Вие сте били неприятна личност.

– Критиката, критиката не обичате – отвърна, пхътейки, Вибегало.

И тогава най-после заговори Янус Полуектович. Гласът му беше мощен, равен като на Джек Лондоновски капитан.

– Експериментът, съгласно молбата на Амвросий Амбруазович, ще бъде извършен днес точно в десет. Поради това, че експериментът ще бъде съпроводен с доста разрушения, които могат и да доведат до човешки жертви, определям за място на експеримента далечния сектор на полигона, на петнадесет километра от чертата на града. Използвам случая предварително да благодаря на Роман Петрович за неговата находчивост и смелост.

Известно време изглежда всички асимилираха това решение. Поне аз го асимилирах. Янус Полуектович все пак без съмнение имаше странен маниер да изразява мислите си. Впрочем всички на драго сърце вярваха, че той е по-прозорлив. Имаше вече такива прецеденти.

– Ще отида да извикам колата – каза изведнъж Роман и вероятно мина през стената, защото в приемната не се показва.

Фьодор Симеонович и Хунта вероятно кимаха с глави в знак на съгласие, а окопитилият се Вибегало извика:

– Правилно решихте, Янус Полусктович. Навреме ни напомнихте за изгубената бдителност. По-далеч от чужди очи. Само че ще ми трябва хамали. Котелът ми е тежък значи пет тона все пак...

– Разбира се – каза Янус. – Дайте нареждане.

В кабинета размърдаха креслата и аз бързо допих кафето си.

Цял час след това стърчах с онези, които бяха останали в института пред портата, и наблюдавах как товарят котела, стереотръбите, бронеприкрытията и зипуни за всеки случай. Бурята беше стихнала, утрото беше студено и ясно. Роман докара гъсеничен камион. Върколакът Алфред доведе хамалите хекатонхейри. Кот и Хиес вървяха с желание, оживено вдигаха врява със сто гърла и запретваха многобройните си ръкави, а Бриарей вървеше подире им, вдигнал напред изкълчения пръст, и пискаше, че го боляло, че на няколко от главите му се виело свят, че цяла

нощ не бил спал. Кот взе котела, Хиес целия останал багаж. Тогава Бриарей, като видя, че за него нищо не е останало, взе да се рзпорежда, да дава заповеди и да помага със съвети. Той тичаше напред, отваряше и държеше вратите, непрекъснато приклякваше, надничаше отдолу и викаше: „Давай, давай!“ или „Дай по-надясно. Закачаш!“ В края на краищата го настъпиха по ръката и го притиснаха между котела и стената и Алфред го отведе обратно във вивариума.

Камионът се натъпка здравата с хора. Вибегало се качи в кабината на шофьора. Той беше много недоволен и питаше всички колко е часът. Камионът уж замина, но след пет минути се върна, защото се разбрало, че са забравили кореспондентите. Докато ги търсеха, Кот и Хиес започнаха да се бият със снежни топки, за да се сгреят и счупиха две стъкла. След това Хиес се счепка с някакъв подранил пияница, който викаше: „Всичките ли срещу един, а?“ Дръпнаха Хиес и отново го наблъскаха в камиона. Той пулеше очи и здравата псуваше на елински. Появиха се разтрепераните след сън Г. Проницателни и Б. Питомник и камионът най-после замина.

Институтът опустя. Беше осем и половина. Целият град спеше. Много ми се искаше да отида с другите на полигона, но нямаше как, въздъхнах и започнах втората обиколка.

Вървах по коридорите, прозявах се и гасях лампите навсякъде, докато не стигнах до лабораториите на Витка Корнеев. Витка не се интересуваше от експериментите на Вибегало. Той казваше, че такива като Вибегало трябва без пощада да се предават на Хунта като опитни животни, за да се проучи дали не са летателни мутанти. Затова Витка не мръдна от мястото си, а си седеше на дивана транслатор, пушеше цигара и лениво разговаряше с Едик Амперян. Едик лежеше до него, замислено гледаше към тавана и смучеше бонбон. На масата в коритото с вода бодро плуваше костурът.

– Честита Нова година – казах аз.

– Честита – приветливо ми отвърна Едик.

– Ето, нека Сашка каже – предложи Корнеев. – Саша, съществува ли небелтъчен живот?

– Не зная – казах аз. – Не съм виждал. Защо?

– Какво значи не съм виждал? М-поле ти също никога не си виждал, а изчисляваш напрежението му.

– Какво от това – казах аз. Гледах костура в коритото. Костурът плуваше, рязко се обръщаше на завоите и тогава се виждаше, че той е изкормен. – Витка – казах аз, – стана все пак, а?

– Саша не иска да говори за небелтъчен живот. – каза Едик. – И той е прав.

– Без белтък животът е невъзможен – казах аз. – Ами как костурът живее без вътрешности?

– А другарят Амперян казва, че без белтък нямало живот – каза Витка, като караше струята тютюнев дим да се върти на вихрушка и да се движи из стаята, заобикаляйки предметите.

– Аз казвам, че животът е белтък – възрази Едик.

– Не виждам разликата – каза Витка. – Ти казваш, че ако няма белтък, няма и живот.

– Да.

– Ами това какво е? – попита Витка. Той леко махна с ръка.

На масата до коритото се появи отвратително същество, което едновременно приличаше на таралеж и на паяк. Еднк се надигна и погледна към масата.

– Ах – каза той и отново легна. – Това не е живот. Това е дух. Нима Кошчей Безсмъртният е небелтъчно същество?

– А ти какво искаш? – попита Корнеев. – Движи ли се? Движи се. Храни ли се? Храни се. И може да се размножава. Искаш ли сега да се размножи?

Едик повторно се надигна и погледна. Таралежът паяк тромаво тъпчеше на място. Като че ли искаше да тръгне едновременно и на четирите страни.

– Духовете не са живот – каза Едик. – Духовете съществуват само дотолкова, доколкото съществува разумен живот. Дори може да се каже по-точно, доколкото съществуват маговете. Духовете са продукт от дейността на маговете.

– Добре – каза Витка.

Таралежът паяк изчезна. Вместо него на масата се появи един мъничък Витка Корнеев, точно копие на истинския, но голям колкото ръка. Той щракна с мъничките си пръстчета и си създаде още по-малък микродубъл. Новият дубъл също щракна с пръсти. Появи се дубъл, голям колкото автоматична писалка. След това колкото кибритена кутийка. След това колкото напръстник.

– Стига ли? – попита Витка. – Всеки от тях е маг. Нито в един няма дори една молекула белтък.

– Несполучлив пример – каза Едик със съжаление. – Първо, принципиално те по нищо не се различават от машина с програмно управление. Второ, те не са продукт на развитието, а продукт на твоето

белтъчно майсторство. Едва ли си заслужава да се спори дали еволюцията е способна да даде саморазмножаващи се машини с програмно управление.

– Много знаеш ти за еволюцията – каза грубият Корнеев. – Ама че Дарвин! Каква разлика има дали е химически процес или съзнателна дейност. И твоите прадеди също не всички са били белтъчни. Твоята прапрапрамайка е била, готов съм да призная, доста сложна, но съвсем не белтъчна молекула. И може би така наречената наша съзнателна дейност е също някаква разновидност на еволюцията. Откъде да знаем, че целта на природата е била да създаде другаря Амперян. Може би целта на природата е била да създава духове чрез другаря Амперян. Може би.

– Ясно, ясно. Най-напред протовирус, след това белтък, след това другаря Амперян, а след това цялата планета се изпълва с духове.

– Именно – каза Витка.

– А чие всички измираме като непотребни.

– А защо пък не? – каза Витка.

– Имам един познат – каза Едик, – който твърди, че човекът бил само междинно звено, необходимо на природата, за да създаде венеца на творчеството: чаша коняк с резен лимон.

– В края на краищата защо пък не?

– Ами защото на мен не ми се ще – каза Едик. – Природата си има свои цели, а аз свои.

– Антропоцентрист – каза Витка с отвращение.

– Да – гордо каза Едик.

– Не желая да дискутирам с атропроцентристи – каза грубият Корцеев.

– Тогава хайде да си разказваме вицове – спокойно предложи Едик и пхна в устата си още един бонбон.

Дублите на Витка върху масата продължаваха да работят. Най-мъничкият дубъл беше вече колкото мравка. Докато слушах спора на антропоцентриста с космоцентриста, ми хрумна една мисъл.

– Момченца – казах с изкуствено оживление, – защо не отидете на полигона?

– Защо да отидем? – попита Едик.

– Ами интересно е...

– Аз никога не ходя на цирк – каза Едик. – Освен това: уби нил валес иби нил велис¹².

12. Когато на нищо не си способен, не трябва нищо да искаш (лат.)

– За себе си ли говориш? – попита Витка.
– Не. За Вибегало.
– Момченца – казах. – Аз страшно обичам цирк. На вас не ви ли е все едно къде ще си разказвате вицове?
– Тоест? – каза Витка.
– Подежурете заради мене, а аз ще изтичам до полигона.
– Студено е – напомни ми Витка. – Мраз. Вибегало.
– Много искам – казах аз. – Много е тайнствено.
– Да пуснем ли детето? – обърна се Витка към Едик.
Едик кимна с глава.
– Вървете, Привалов – каза Витка. – Това ще ви струва четири часа машинно време.
– Два – казах аз бързо. Очаквах нещо подобно.
– Пет – нахално каза Витка.
– Хайде три – казах аз. – И без това все за тебе работя.
– Шест – хладнокръвно каза Витка.
– Витя – каза Едик, – на ушите ти ще поникне козина.
– Червеникава – казах аз злорадо. – Може би дори със зеленикав оттенък.

– Добре де – каза Витка. – Върви безплатно. Два часа ми стигат.

Преместихме се заедно в приемната. По пътя магнаурите подеха неразбираем спор за някаква си циклотация и трябваше да ги прекъсна, за да ме трансгресират на полигона. Бях им омръзнал вече и за да се отърват по-скоро от мене, те извършиха трансгресията с такава енергия, че аз не успях да се облека и се втурнах сред тълпата от зрители с гърба напред.

На полигона всичко вече беше готово. Публиката се криеше зад бронепокритията. Вибегало стърчеше от току-що изкопана траншея и бабаитски гледаше с голяма стереотръба. Фьодор Симеонович и Кристобал Хунта, с четиридесеткратни биноклари в ръце тихо си приказваха на латински. Янус Полуеткович, облечен с голям кожух, равнодушно стоеше настрана и ровеше снега с бастуна си. Б. Питомник беше клекал до траншеята с отворен бележник и писалка в ръка. А Г. Проницателни, окичен с фото- и киноапарати, търкаше замръзналите си бузи, пухтеше и тупаше крака зад гърба ми.

Небето беше ясно, пълната луна клонеше на запад. Мътните стрели на полярното сияние, трептейки, се появяваха между звездите и отново изчезваха. Снегът в равнината блестеше и големият тумбест цилиндър на котела ясно се виждаше на стотина метра от нас.

Вибегало вдигна глава от стереотръбата, изкашля се и каза:

– Другари! Дру-га-ри! Какво наблюдаваме през тази стереотръба? През тази стереотръба, другари, ние, вълнувани от сложни чувства, примрели от очакване, наблюдаваме как защитният капак започва автоматично да се отвинтва... Пишете, пишете – каза той на Б. Питомник. – И пишете по-точно... Значи? Автоматично да се отвинтва. След няколко минути сред нас ще се появи идеалният човек – шевалие, значи, сан пьор е сан репрош...¹³

Аз и с просто око видях как капакът на котела се отвинти и безшумно падна в снега. От котела избухна дълга до звездите струя пара.

– Пояснявам за пресата... – започна Вибегало, но в този момент екна страшен рев.

Земята се люшна и се разтресе. Изви се огромен снежен облак. Всички се строполоиха един върху друг, аз също паднах и се затъркалях. Ревът се усилваше и когато аз, вкопчен за веригите на камиона, с мъка се изправих на крака, видях как страшно като гигантска чаша под мъртвешката лунна светлина краищата на хоризонта пълзят и се завиват навътре. Как застрашително се клатушкат бронеприкрытията, как, пръснати, тичат, падат и отново скачат оваляните със сняг зрители. Видях, че Фьодор Симеонович и Кристобал Хунта, наметнати с дъгообразни шапки от защитно поле, отстъпват назад под натиска на урагана и вдигнали ръце, се мъчат да разпрострат защитата и над всички други, но вихърът разкъсва защитата на парчета и тези парчета се носят над равнината като огромни сапунени мехури и се пукат в звездното небе. Видях вдигналия яка Янус Полукетович, който стоеше гърбом към вятъра, подпираше се здраво с бастуна по оголената земя и гледаше часовника си. А там, където беше котелът, се въртеше, осветен отвътре с червено, гъст облак пара и хоризонтът стремително се свиваше все по-гясно и по-гясно и като че ли всички ние се намирахме на дъното на колосална делва. А след това съвсем близо до епицентъра на тази космическа грозотия изведнъж се появи Роман със зеления си балтон, който се смъкваше от гърба му. Той замахна широко и запрати в ревящата пара нещо голямо, което блесна като бутилка, и веднага падна по очи и закри главата си с ръце. От облака изскочи грозна, обезобразена от бяс физиономия на джин, чийто очи се блещеха от ярост. Той разтвори уста в беззвучен смях, размаха огромните си космати уши, замириша на изгоряло, над виелицата изскочиха призрачните стени на великолепен дворец, разтърсиха се и

13. Рицар, безстрашен и безупречен (фр.)

рухнаха, а джинът, превърнал се в дълъг език от оранжев пламък, изчезна в небето. Няколко секунди беше тихо. След това хоризонтът с тежък грохот се слегна. Бях подхвърлен високо нагоре и когато дойдох на себе си, открих, че седя, опрял ръце на земята, близо до камиона. Снегът беше изчезнал. Цялото поле наоколо беше черно. Там, където преди една минута стоеше котелът, зееше голяма яма. От нея се вдигаше бяло облаче дим и миришеше на опърлено.

Зрителите започнаха да се изправят на крака. Лицата на всички бяха изцапани и изкривени. Мнозина бяха изгубили гласа си, кашляха, плюеха и тихичко пъшкаха. Те започнаха да се чистят и веднага се разбра, че някои са съблечени по долни дрехи. Чу се ропот, след това викове: „Къде са ми панталоните? Защо съм без панталони? Нали бях с панталони!“, „Другари! Никой ли не е виждал часовника ми?“, „И моя!“, „И моят е изчезнал!“, „Няма ми зъба, платиновия! Това лято го слагах...“, „Леле, а на мен пръстенът ми изчезнал и гривната“, „Къде е Вибегало? Какво е това безобразие?“, „Какво значи това?“, „Да вървят по дяволите часовниците и зъбите!“, „Хората здрави ли са?“, „Някакъв взрив... джин... ами къде е исполинът на духа?“, „Къде е консуматорът?“, „Къде е Вибегало най-сетне?“, „Ами хоризонта видя ли? Знаеш ли на какво прилича това?“, „На свиване на пространството, зная ги тия работи...“, „Студено ми е по потник... дайте ми нещо...“, „Ами къде е този Вибегало? Къде е този глупак?“

Земята се размърда и от траншеята изпълзя Вибегало. Той беше без валенки.

– Пояснявам за пресата – пресипнало каза той.

Но не му позволиха да поясни. Магнус Фьодорович Редкин, дошъл специално, за да разбере най-после какво представлява истинското щастие, се спусна към него, замахна стиснати юмруци и записка:

– Това е шарлатанство! Вие ще отговаряте! Панаир! Къде ми с шапката? Къде ми е шубата? Ще се оплача от вас! Къде ми е шапката, питам?

– Напълно според програмата... – мърмореше Вибегало и се озърташе – нашият скъп исполин...

Към него бавно се приближи Фьодор Симеонович.

– Вие, д-драги мой, з-закопавате таланта си в земята. Т-трябва да ви изпратят д-да подсилите отдел „Отбранителна магия“. Вашите идеални хора трябва да се хвърлят върху неприятелските бази. Д-да плашат агресора.

Вибегало взе да отстъпва назад, като се пазеше с ръкава на зипуна

си. При него отиде Кристобал Хозевич, измери го мълчаливо с поглед, рязко хвърли в краката му изцапаните си ръкавици и се отдалечи. Жан Жакомо, който набързо си направи привидно елегантен костюм, завика отдалече:

– Това е феноменално, сеньори. Винаги съм изпитвал към него известна антипатия, но не можех да си представя подобно нещо...

Сега най-после Г. Проницателни и Б. Питомник се ориентираха какво е положението. Досега те неуверено се усмихваха и гледаха всекиго в устата, надявайки се да разберат нещо. След това проумяха, че не всичко върви напълно според програмата. Г. Проницателни с твърда крачка отиде при Вибегало, бутна го по рамото и каза с железен глас:

– Другарю професор, къде мога да си получа обратно апаратите? Три фотоапарата и един киноапарат.

– И венчалния ми пръстен – добави Б. Питомник.

– Пардон – каза Вибегало с достойнство. – Он вудемандера канд он ора безоан де ву¹⁴. Почакайте за обяснение.

Кореспондентите се смутиха. Вибегало се обърна и тръгна към ямата. Над ямата вече стоеше Роман.

Исполинът консуматор не се намери в ямата. Но пък там бяха останалите много други неща. Там бяха фото- и киноапаратите, бележниците, шубите, пръстените, огърлиците, панталоните и платиненият зъб. Там бяха валенките на Вибегало и шапката на Магнус Фьодорович. Там се намери и моята платинова свирка за повикване на аварийната команда. Освен това там открихме два москвича, три волги, железната каса с печатите на местната спестовна каса, голямо парче печено месо, две каси водка, една каса жигульовска бира и един железен креват с никелирани топки. Вибегало си навлече валенките и снизходително усмихнат, заяви, че сега може да се започне дискусия. „Задавайте въпроси“ – каза той. Но дискусия не стана. Ядосаният Магнус Фьодорович извика милицията. Долята с една „газка“ младият сержант Ковалъв. Наложил се всички да се запишем свидетели. Сержант Ковалъв ходеше около ямата и се мъчеше да открие следите на престъпника. Той намери огромна изкуствена челюст и дълбоко се замисли над нея. Кореспондентите, получили апаратурата си и видели всичко в нова светлина, внимателно слушаха Вибегало, който отново вдигна демагогска патардия за неограничените и разнообразни потребности. Ставаше скучно, аз замръзвах.

– Да си вървим в къщи – каза Роман.

14. Когато стане нужда, ще ви повикат (фр.)

– Да си вървим – казах аз. – Откъде взе джина?

– Изписах го вчера от склада. За съвсем други цели.

– И все пак какво стана? Пак ли преяде!

– Не, чисто и просто Вибегало е глупак – каза Роман.

– Това се разбира – казах аз. – Но каква е причината за катаклизма?

– Все същата – каза Роман. – Хиляди пъти му казвах: „Вие програмирате стандартен суперегоцентрист. Той ще заграби всички материални ценности, до които се докопа, а след това ще свие пространството, ще се омотае като какавида и ще спре времето.“ А Вибегало изобщо не може да проумее, че истинският исполин на духа не толкова консумира, колкото мисли и чувствава.

– Всичко това е дреболия – продължи той, когато стигнахме близо до института. – То за всички е ясно. Ти по-добре ми кажи откъде У-Янус е разбрал, че всичко ще стане точно така, а не иначе? Та той всичко беше предвидил. И огромните разрушения, и че аз ще се досетя как да ликвидирам исполина в зародиш.

– Наистина – казах аз. – Той дори ти изказа благодарност. В аванс.

– Странно, нали? – каза Роман. – Би трябвало всичко грижливо да обмислим.

И ние започнахме грижливо да обмисляме. Това ни отне много време. Но едва през пролетта, и то случайно, успяхме да разберем всичко.

Но това е вече съвсем друга история.

ТРЕТА ИСТОРИЯ НАЙ-РАЗЛИЧНА СУЕТА

ПЪРВА ГЛАВА

Когато бог създавал времето – казват ирландците, – той го създал достатъчно.

Х. Бьол

Осемдесет и три процента от всички дни през годината започват еднакво: със звън на будилника. Този звън нахлува в последните сънища ту с трескавото тракане на сбируващия перфоратор, ту с гневно боботещия глас на Фьодор Симеонович, ту с драскането с нокти на василиска, който си играе в термостата.

В онази сутрин сънувах Модест Матвеевич Камноядов. Уж станал завеждащ изчислителния център и ме учи да работя на „Алдан“. „Модест Матвеевич – говорех му аз, – та всичко, което ме съветвате, е някакво болно бълнуване.“ А той реवेशе: „Стига с тези работи! При вас всичко е само др-р-р-р-ънканици! Щур-р-р-ротии!“ Тогава се сетих, че това не е Модест Матвеевич, а моят будилник „Дружба“ с единадесет камъка, със слонче с вдигнат хобот, и замърморих: „Чувам, чувам“ – и затупах с длан по масата около будилника.

Прозорецът беше широко отворен и аз видях яркосиньото пролетно небе и усетих лекия и остър пролетен студ. По корнизата ходеха и почукваха гълъби. Около стъкления абажур на тавана се въртяха три изнемощели мухи – сигурно първите мухи през тази година. От време на време те изведнъж започваха бясно да се мятат насам-натам и на мен в полусън ми хрумна гениалната идея, че мухите сигурно се мъчат да изскочат от плоскостта, която минава през тях, и взех да съчувствавам на техните безнадеждни усилия. Две от мухите кацнаха на абажура, а третата изчезна и тогава най-сетне се събудих.

Най-напред отметнах одеялото и се опитах да литна над кревата. Както винаги, когато не съм правил утринна гимнастика, не съм взел душ и не съм закусвал, това доведе дотам, че реактивният момент силно ме заби в дивана креват и някъде под мене подскочиха и жално издрънчаха пружините. След това си спомних предишната вечер и много се

ядосах, защото днес цял ден щях да бъда без работа. Вчера в единадесет часа вечерта в електронната зала влезе Кристобал Хозевич и както винаги се включи в „Алдан“, да разреши заедно с него поредния проблем от смисъла на живота и в следващия момент „Алдан“ пламна. Не знаех какво можеше да се запали в него, но „Алдан“ излезе от строя задълго и затова днес, вместо да работя, трябваше като всички косматоухи безделници да скитам безцелно от отдел в отдел, да се оплаквам от съдбата и да разказвам вицове.

Намръщих се, седнах на леглото и като начало поех пълни гърди прана, смесена със студен сутрешен въздух. Известно време чаках, докато праната се асимилира и съгласно препоръките си мислех за светли и радостни неща. След това издишах студения сутрешен въздух и се залових да изпълнявам комплекса от упражнения по сутрешна гимнастика. Бяха ми разказвали, че старата школа препоръчвала гимнастиката на йогите, но йога комплексът, така както и почти забравеният маикомплекс отнемаше петнайсет-двайсет часа в денонощие, но след като беше назначен нов президент на АН на СССР, старата школа трябваше да отстъпи. НИИЧАВО с удоволствие разчупваше старите традиции.

На сто и петнайстия подскок в стаята влетя моят съквартирант Витка Корнеев. Както винаги сутрин, той беше бодър, енергичен и дори добродушен. Плесна ме по голия гръб с мокра кърпа и започна да лети из стаята и да прави с ръце и с крака движения, като че ли плува бруст. Едновременно ми разказваше сънищата си и веднага ги тълкуваше според Фройд, Мерлин и според девицата Ленорман. Ходих да се измия, почистихме стаята и тръгнахме към столовата.

В столовата седнахме на любимата си масичка под големия вече избелял плакат: „Смело, другари! Тракайте челюсти! Г. Флобер“, отворихме бутилките с кефир и започнахме да ядем и да слушаме местните новини и клюки.

Вчера през нощта на Лисата планина беше се състоял традиционният пролетен сбор. Участниците се бяха държали крайно безсрамно. Вий и Хома Брут, прегърнати, тръгнаха да скитат по улиците из нощния град, били пияни, закачали минувачите, плещели мръсотии, след това Вий си настъпил левия клепач и съвсем побеснял. Сбили се с Хома, съборили вестникарската будка и били откарани в милицията, където всеки получил по петнадесет дена за хулиганство.

Котаракът Василий си взел пролетната отпуска, за да се жени. Скоро в Соловец пак щяха да се появят говорещи котета с наследствена склеротична памет.

Луи Седловой от отдел „Абсолютно знание“ бил изобретил някаква машина на времето и днес щял да докладва по този въпрос на семинара.

В института отново се появил Вибегало. Ходел навсякъде и се хвалел, че му била хрумнала титанска идея. Нали речта на много маймуни напомня човешката и записаната значи на магнетофонна лента и пусната отзад-напред с голяма скорост. Та той, такова, записал в Сухумския резерват разговорите на павианите, пуснал ги отзад-напред с малка скорост и ги слушал. Излязло, както заявявал той, нещо феноменално, но какво точно, не казал.

В изчислителния център пак изгорял „Алдан“, но Сашка Привалов не бил виновен, виновен бил Хунта, който напоследък по принцип се интересувал само от задачи, за които е доказано, че не могат да се решат.

Престарелият магьосник Перун Маркович Неупивай Дубино от отдел „Атеизъм“ си взел отпуска за ново превъплощаване.

В отдел „Вечна младост“ след дълго и продължително боледуване починал моделът на безсмъртния човек.

Академията на науките отделила на института еди-каква си сума за благоустройство на територията. С тази сума Модест Матвеевич се готвел да загради института с дантелена чугунена решетка с алегорични образи и с цветни гърнета по коловете, а в задния двор, между трансформаторната будка и бензиновия склад, да създаде фонтан с деветметрова струя. Спортното бюро му искало пари за тенискорт, но той отказал и им заявил, че фонтанът е необходим за научни размишления, а тенисът бил кракоклатене и ръкомахане.

След закуската всички се разотидоха по лабораториите. Аз също се отбих в моята зала и с мъка пообикалях около „Алдан“ с разтворени вътрешности, в които се ровеха навъсените инженери от отдел „Техническо обслужване“. Те не искаха да разговарят с мене и само мрачно ми препоръчаха да отида някъде и да си гледам работата. Тръгнах да обикалям познатите. Витка Корнеев ме изгони, защото съм му пречел да се съсредоточи. Роман четеше лекция на практикантите. Володя Почкин разговаряше с един кореспондент. Като ме видя, той подозрително се зарадва и завика: „А-а-а-а, ето го! Запознайте се, това е нашият завеждащ изчислителния център, той ще ви разкаже как...“ Но аз твърде ловко се престорих на собствения си дубъл, изплаших здравата кореспондента и избягах. При Едик Амперян ме почерпиха с пресни краставици и тъкмо бяхме започнали оживен разговор за предимствата на гастрономския възглед за живота, когато им се спуска дестилационният куб и

те веднага ме забравиха.

Напълно отчаян излязох в коридора и се сблъсках с У-Янус, които каза „Да“ и след мъничко ме попита: „Не сме ли разговаряли вчера“.

„Не – казах аз, – за съжаление не сме разговаряли“. Той отмина и аз чух, че в дъното на коридора зададе все същия стандартен въпрос на Жан Жакомо.

Най-после попаднах при абсолютниците. Попаднах тъкмо преди да започне семинарът. Сътрудниците се прозяваха, предпазливо поглаждаха ушите си и сядаха в малката лекционна зала. На председателското място, спокойно сплел пръсти, тържествено седеше завеждащ отдела, магистър академикът на Бяла, Черна и Сива магия, многознайникът Морис-Йохан-Лаврентий Пупков-Задни и благосклонно наблюдаваше суеящия се докладчик, който с два несръчно направени косматоухи дубли поставяше върху експедиционния щанд някаква машина със седло и педали, подобна на тренировъчно колело за страдащи от затлъстяване. Поседнах настрана от другите, извадих бележник и писалка и направих заинтригувана физиономия.

– Хайде де – рече магистър-академикът. – Готови ли сте?

– Да, Морис Йоханович – обади се Л. Седловой. – Готово, Морис Йоханович.

– Тогава може би ще започнем, а? Май не виждам Смогулия...

– В командировка е, Йохан Лаврентиевич – каза някой от залата.

– Ах, да, спомням си. Изследванията по изложбите нали? Аха, аха... Добре тогава. Днес Луи Иванович ще ни направи малко съобщение за някои възможни типове темпорални машини... Нали право казвам, Луи Иванович?

– М-м... фактически... Фактически бих нарекъл своя доклад така...

– Е, добре тогава. Обявете го вие.

– Благодаря ви. Е... Бих го нарекъл така: „Реализиране на темпоралните машини за предвиждане в темпоралните пространства, конструирани изкуствено“.

– Много интересно – обади се магистър-академикът. – Обаче аз си спомням, че имаше един случай, когато наш сътрудник...

– Извинявайте, тъкмо с това исках да започна.

– Ах, така значи... Тогава моля, заповядайте.

Отначало слушах доста внимателно. Дори се увлякох. Значи някои от тези момчета се занимавали с много интересни неща. Значи някои от тях и до ден днешен си блъскат главите над проблема за придвижването във физическото време, макар и безрезултатно. Но затова пък някой,

забравих как се казваше, някой от старите, от знаменитите, доказвал, че могат да се прехвърлят материални тела в идеалните светове, тоест в световете, създадени от човешкото въображение. Значи освен нашия обикновен свят с измеренията на Риман, с принципа за неопределеност, с физическия вакуум и с пианицата Брут съществуват и други светове, които притежават ярко изразена реалност. Това са световете, създадени от творческото въображение през цялата история на човечеството. Например съществуват: свят на космологическите представи на човечеството; свят, създаден от живописците, и дори полуабстрактен свят, неусетно построен от цели поколения композитори.

Преди няколко години един ученик на същата тая знаменитост конструирал машина, с която тръгнал да пътешествува в света на космологическите представи. Известно време с него била поддържана едностранна телепатична връзка и той успял да предаде, че се намира на края на плоската земя, вижда извиващия се хобот на един от трите слона-атланти и се кани да слезе долу, при костенурките. Други сведения от него вече не са получавани.

Докладчикът, Луи Седловой, изглежда добър учен, магистър, обаче силно страдащ от преживелици от палеолита в съзнанието и поради това принуден редовно да си бръсне ушите, беше конструирал машина за пътешествия в описаното от писателите време. Според него, реално съществувал светът, в който живеят и действуват Ана Каренина, Дон Кихот, Шерлок Холмс, Григорий Мелехов и дори капитан Немо. Този свят притежавал своите твърде интересни свойства и закономерности и хората, които го населявали, били толкова по-ярки, реални и индивидуални, колкото по-талантливо, страстно и правдиво са ги описали авторите на съответните произведения.

Тези неща много ме заинтригуваха, защото увлеченият Седловой говореше живо и образно. Но после се досети, че ще излезе някак си ненаучно, окачи на сцената схеми и графики и започна досадно и на извънредно специализиран език да говори за конусовидни забавящи зъбни колела, полиходови темпорални трансмисии и за някакво проницаващо кормило. Много скоро изпуснах нишката на мислите му и се залових да разглеждам присъстващите.

Магистър-академикът юнашки спеше и от време на време, чисто рефлекторно, повдигаше дясната си вежда, сякаш правеше знак, че нещо се съмнява в думите на докладчика. В задните редици играеха на функционален морски бой в банахово пространство. Двама лаборанти задочници старателно си записваха всичко подред. На лицата им беше

замръзнало безнадежно отчаяние и абсолютно покорство пред съдбата. Някой скришом запали цигара, пускайки дима между колената си под масата. На първата редица магистрите и бакалаврите по навик слушаха с внимание и си подготвяха въпроси и забележки. Едни саркастично се усмихваха, лицата на други изразяваха недоумение. Научният ръководител на Седловой след всяка фраза на докладчика одобрително кимаше. Взех да гледам през прозореца, но там се издигаше все същият омразен „хамбар“ и от време на време притичваха хлапетни с въдици.

Сепнах се, когато докладчикът заяви, че е завършил уводната част и сега би искал да демонстрира машината в действие.

– Интересно, интересно – каза събудилият се магистър-академик. – Почвате ли? Сам ли ще заминете?

– Ами – каза Седловой – бих искал да остана тук, за да обяснявам как върви пътешествието. Може би някои от присъстващите ще заминат?...

Присъстващите започнаха да се свиват. Очевидно всички си бяха спомнили загадъчната съдба на пътешественика от края на плоската Земя. Някой от магистрите предложи да се изпрати дубъл. Седловой отговори, че няма да бъде интересно, защото дублите са невъзприемчиви към външни дразнения и защото ще бъдат лоши изпращачи на информация. От задните редици някой попита от какъв вид могат да бъдат външните дразнения. Седловой отговори, че могат да бъдат обикновени: зрителни, обонятелни, осезателни, слухови. Тогава от задните редици пак попитаха какъв вид осезателни дразнения ще преобладават. Седловой разпери ръце и каза, че ще зависи от държанието на пътешественика, там, където попадне. В задните редици казаха: „Аха...“ – и други въпроси не зададоха. Докладчикът безпомощно се озърташе. В залата хората гледаха кой където му падне, но всички настрани. Магистър-академикът добродушно приканваше: „Е? Какво? Младежта! Хайде! Кой?“ Тогава аз станах и мълчаливо отидох при машината. Не мога да понасям, когато докладчикът агонизира: гледката е срамна, жалка и мъчителна. От задните редици извикаха: „Сашка, къде отиваш? Опомни се!“ Очите на Седловой засвяткаха.

– Позволете аз да отида – казах.

– Моля, моля, разбира се! – замърмори Седловой, хвана ме за пръста и взе да ме подбутва към машината.

– Един момент – казах аз и деликатно измъкнах пръста си. – За дълго ли?

– Ами както искате! – извика Седловой. – Както ми кажете, така ще

направя... Но нали сам ще управлявате! Тук всичко е много просто. – Той отново ме хвана и отново ме помъкна към машината. – Ето това е кормилото. Това е педалът за връзка с действителността. Това е спирачката, а това е газта. Вие автомобил карате ли? Тогава много добре! Ето клавиша... къде искате да отидете, в бъдещето или в миналото?

– В бъдещето – казах аз.

– А – каза той, както ми се стори, разочаровано. – В описваното бъдеще... Значи разните му фантастични романи и утопии. Разбира се, това също е интересно. Само имайте предвид, че това бъдеще вероятно е разпокъсано, там сигурно има огромни дупки във времето, които никой автор не е запълнил. Впрочем няма значение... Та този клавиш ще натиснете два пъти. Един път сега при старта, а втори път, когато поискате да се върнете. Разбирате ли?

– Разбирам – казах аз. – Ами ако в машината нещо се счупи.

– Абсолютно безопасно! – той размаха ръце. – Щом в нея нещо се развали, поне една пращинка ще попадне между контактите и вие моментално ще се върнете тук.

– Дерзайте, младежо! – каза магистър-академикът. – Ще ни разкажете какво има там в бъдещето, ха-ха-ха!

Покатерих се на седалката, като се стараех да не гледам никого, и се чувствувах много глупаво.

– Натискайте, натискайте... – настойчиво зашепна докладчикът.

Натиснах клавиша. Той беше изглежда нещо като стартер. Машината трепна, изгрухтя и започна равномерно да трепери.

– Оста е изкривена – шепнеше ядосано Седловой. – Но нищо, нищо... Включете скоростта. Ето така. А сега дайте газ, газ...

Дадох газ и едновременно плавно отпуснах амбриажа. Светът започна да потъмнява. Последното, което чух в залата, беше добродушният въпрос на магистър-академика:

„Ами по какъв начин ще го наблюдаваме?...“ – и залата изчезна.

ВТОРА ГЛАВА

Единствената разлика между времето и което и да било от трите пространствени измерения е, че нашето съзнание се движи покрай него.

Х. Дж. Уелс

Отначало машината се движеше на скокове, единствената ми грижа беше да се задържа на седалката, като преплетох крака около рамката и с всичка сила се вкопчих в кормилото. С крапчеца на окото си смъртно виждах наоколо някакви разкошни призрачни постройките, тъмнозелени равнини и едно студено, нетоплещо светило в сивата мъгла близо до зенита. След това се сетих, че друсането и подскачането стават, защото съм вдигнал крака си от газта на мотора не му достигаше мощност (точно както е в автомобила) и машината, движейки се неравномерно, непрекъснато се сблъскваше с развалини от антични и средновековни утопии. Дадох малко газ и движението веднага стана плавно, най-после успях да се наместя по-удобно и да се огледам.

Заобикаляше ме призрачен свят. Огромни постройките от разноцветен мрамор, украсени с колони, се издигаха между мънички селски къщички. Наоколо при пълно безветрие се люлееха жита. Големи прозрачни стада пасяха тревица, по възвишенната седяха побелели овчари с благовидни физиономии. Всички до един четяха книги и старинни ръкописи. След това до мене се появиха двама прозрачни човеци, заеха поза и започнаха да говорят; и двамата бяха боси, увенчани с венци и наметнати с надиплени хитони. Единият държеше в дясната си ръка лопата, а в лявата стискаше пергаментен свитък. Другият се подпираше с търнокоп и разсеяно си играеше с огромна медна мастилница, окачена на пояса му. Те говореха строго поред и както ми се стори отначало, помежду си. Но много скоро разбрах, че говорят с мене, макар че нито един от тях дори не ме погледна. Заслушах се. Онзи с лопатата дълго и монотонно ми излагаше основите на политическия строй в прекрасната страна, гражданин на която бил той. Строят бил необикновено демократичен, дори дума не могло да става за някакво принуждаване на гражданите (няколко пъти той особено наблегна на това).

Всички били богати и свободни от грижи и дори последният земеделец имал най-малко трима роби. Когато спираше, за да си поеме дъх и да оближе устните си, заговорваше онзи с мастилницата. Той се хвалеше, че току-що бил изкарал трите си часа като превозвач на реката, от никого не взел дори стотинка, защото не знаел какво е пари. А сега отивал под сянката на фонтаните да се отдаде на наслада.

Те говореха дълго – и ако се съди по километража, цели няколко години, – а след това изведнаж изчезнаха и стана пусто. През призрачните здания прозираше неподвижно слънце. Ненадейно ниско над земята бавно прелетяха тежки летателни апарати с ципести като на птеродактил крила. В първия момент ми се стори, че те всички горят, но

след това забелязах, че димът у тях идва от големи конусовидни тръби. Тежко размахвайки крила, те летяха над мене, посипа се пепел и някой изпусна върху мене чвореста цепеница.

В разкошните здания наоколо започнаха да стават някакви промени. Колоните не намаляха и архитектурата си остана като преди разкошна и глупава, но се появиха нови багри и мраморът, според мене, се смени от някакъв по-съвременен материал. А вместо слепите статуи и бюстове по покривите се появиха лъскави инсталации, които приличаха на антени на радиотелескопи. Хората по улиците се увеличиха, появиха се огромен брой коли. Изчезнаха стадата и четящите пастири, обаче житата продължаваха да се люлеят, макар че както преди вятър нямаше. Наситнах спирачката и спрях.

Огледах се и разбрах, че стоя с машината върху лентата на движещ се тротоар. Около мене гъмжеше от народ – най-различен народ. Наистина повечето от тези хора бяха някак си нереални, много по-нереални от могъщите, сложни, почти безшумни механизми. И когато такъв механизъм случайно налиташе върху човек, сблъскване не ставаше. Машините малко ме заинтересуваха, сигурно защото на челната броня на всеки механизъм седеше вдъхновеният до полупрозрачност изобретател, който надълго и нашироко обясняваше устройството и предназначението на своята рожба. Никой не слушаше изобретателите, пък и те изглеждаха към никого по-специално не се обръщаха.

По-интересно ми беше да гледам хората. Аз видях едри младежи с комбинезони, които ходеха прегърнати, псуваха и пееха немелодични песни по лоши текстове. Непрекъснато се срещаха някакви хора, облечени само частично: например със зелена шапка и червено сако на голо тяло (нищо друго); или с жълти обувки и пъстра вратовръзка, без панталони, без риза, дори без долни дрехи. Или с фини пантофки на бос крак. Околните се отнасяха към тях спокойно, а аз се смущавах, докато не се сетих, че някои автори имаха навик да пишат нещо подобно: „вратата се отвори и на прага се появи строен мускулест човек, с мъхната шапка и тъмни очила“... Срещаха се и нормално облечени хора, наистина костюмите им бяха старомодни и от време на време сред тълпата се провираще някой загорял брадат мъж с чиста бяла хламида и мотика или с някакъв хамут в едната ръка и със статив или кутия бои в другата. Носителите на хламидите имаха смутен вид, уплашено побягваха от многокраките механизми и страхливо се озъртаха.

Ако не се смята дърдоренето на изобретателите, беше доста тихо. Повечето хора си мълчаха. На един ъгъл двама младежи се занимаваха с

някакъв механичен апарат. Те убедено говореха: „Конструкторската мисъл не може да стои на едно място. Това е закон на общественото развитие. Ние ще го изобретим. Непременно ще го изобретим. Напук на бюрократи като Попивко Папкин и консерватори като Твърдоглавов“. Другият младеж държеше на своето: „Аз открих как да приложим тук неизтвиващи се гуми от полиструктурно влакно с изродени аминни връзки и непълни кислородни групи. Но засега не зная как да използваме регенериращия реактор със субтоплинни неутрони... Миша, Мишка! Какво да правим с реактора?“ Когато се възрях в апарата, познах, че това е велосипед. Тротоарът ме нанесе на огромен площад, претъпкан с хора и задръстен от космически кораби с най-разнообразни конструкции.

Слязох от тротоара и свалих машината. Отначало не разбирах какво става. Свирише музика, държяха се речи, тук-там над тълпата се издигаха къдрокоси червенобузи младежи, които с мъка се справяха с непокорните си къдри, непрекъснато падащи над челото им. Вдъхновено четяха стихове. Стиховете бяха или познати, или лоши, от очите на многобройните слушатели обилно капеха съдържани мъжки, горчиви женски и светли детски сълзи. Сурови мъже здраво се прегръщаха, мускулите на скулите им мърдаха, те се потупваха по гърба. Понеже мнозина не бяха облечени, тупането напомняше ръкопляскане. Двама стегнати лейтенанти с уморени, но добри очи прекарваха край мене издокаран мъж с извити отзад ръце. Мъжът се извиваше и крешеше нещо на развален английски език. Той като че ли издаваше всички и разказваше как и за чии пари е слагал мина в мотора на звездолета. Няколко хлапетии с томчета от Шекспир, озъртайки се крадешком, се промъкваха зад отворите на най-близкия астроплан. Тълпата не ги забелязваше.

Скоро разбрах, че едната половина от тълпата се разделяше с другата половина. Това приличаше на нещо като тотална мобилизация. От дрехите и разговорите им стана ясно, че мъжете заминават за космоса, кой за Венера, кой за Марс, а някои със съвсем отчуждени лица се готвеха да летят към други звезди и дори към центъра на галактиката. Жените оставаха да ги чакат. Мнозина се нареждаха на опашка пред едно огромно и грозно здание, което едни наричаха пантеон, а други – Замразител. Помислих си, че съм стигнал тъкмо навреме. Ако бях закъснял само с един час, в града щяха да останат за хиляди години само жени. После вниманието ми беше привлечено от висока сива стена, която заграждаше площада откъм запад. Зад стената се виеха кълба черен дим.

– Какво е това там – попитах аз една красива жена със забрадка, която унило се влачеше към Пантеона-Замразител.

– Желязната стена – отвърна тя, без да спира.

От минута на минута ми ставаше все по-скучно. Всички наоколо плачеха, ораторите бяха вече прегракнали. До мене младеж със син комбинезон се сбогуваше с девойка с розова рокля. Девойката монотонно говореше: „Бих искала да стана астрален прах, бих прегърнала като космически облак твоя кораб...“ Младежът я слушаше внимателно. След това над тълпата гръмко засвири сборният оркестър, нервите ми не издържаха, скочих на седалката и дадох газ. Успях само да забележа, че над града с рев литнаха звездолети, планетолети, астроплани, йнолети, фотонолети и астромати, а след това всичко освен сивата стена се покри с фосфоресцираща мъгла.

След две хилядната година започнаха дупки пъв времето. Летях през време, което нямаше материя. На такива места беше тъмно и само понякога зад сивата стена избухваха експлозии и пламваха сияния. От време на време градът отново ме заобикаляше и всеки път зданията му ставаха все по-високи, сферичните куполи ставаха все по-прозрачни, а звездолетите на площада ставаха все по-малко, зад стената непрекъснато се издигаше дим.

Спрях повторно, когато от площада изчезна последният астромат. Тротоарите се движеха. Шумните младежи с комбинезони ги нямаше. Никой не ругаше. По улиците двама по двама скромно се разхождаха някакви безцветни личности, облечени или странно, или бедно. Доколкото разбрах, всички говореха за наука. Смятаха някого да оживяват и един професор по медицина, интелигент с атлетическа фигура, който имаше твърде необикновен вид с единствената си жилетка, разясняваше процедурата на оживяването на едни дангалак биофизик, когото представяше на всички срещнати като автор, инициатор и главен изпълнител на това начинание. Някъде се готвеха да пробият дупка през земята. Проектът се обсъждаше на самата улица, където се беше струпал много народ, чертежите се рисуваха с тебешир по стените и на тротоара. Наканих се да слушам, но излезе такова скучно нещо, отгоре на това изпълнено с нападки срещу един непознат за мене консерватор, че аз натоварих машината на гръб и отминах. Не се учудих, че обсъждането на проекта веднага беше прекратено, и всички започнаха да си гледат работата. Но щом отново спрях, започна да приказва някакъв гражданин с неопределена професия. Ни в клин, ни в ръкав подхвана дума за музика. Веднага дотичаха слушатели. Те го зяпаха в устата и му задаваха въпроси, които говореха за страшно невежество. Изведнъж по улицата започна да тича един човек, който викаше. След него тичаше паякоподобен

механизъм. Ако се съди по виковете на преследвания, преследвачът беше „самопрограмиращ се кибернетичен робот“ с тригенни куатори с обратна връзка, които се развалили и... „леле, сега ще ме разчекне!...“ Чудно, никой дори не си помръдна пръста. Изглежда никой не вярваше в бунта на машините.

От една пресечка изскочиха още две паяковидни метални машини, малко по-ниски и не толкова свирепи на вид. Не успях дори да ахна, когато едната от тях бързо ми лъсна обувките, а другата ми изпра и изглади носната кърпичка. Приблужи се голяма бяла цистерна с гъсенични колела и мигайки с многобройните си лампички, ме напръска с парфюм. Тъкмо се бях накарал да потеглям, когато екна силен трясък и от небето на земята падна грамадна ръждясала ракета. Сред тълпата веднага взеха да говорят:

– Това е „Звезда на мечтата!“ Да, тя е!

– Разбира се, тя е! Тя стартира преди двеста и осемнайсет години, всички вече я бяха забравили, но благодарение на Айнщайновото съкращаване на времето, идващо от движението със свръхсветлинни скорости, екипажът е остарял само с две години.

– Благодарение на какво? Ах, Айнщайн... Да, да, помня. Учил съм го във втори клас.

От ръждясалата ракета с мъка се измъкна едноок човек без лява ръка и десен крак.

– Това Земята ли е? – раздразнено попита той.

– Земята! Земята! – обадиха се от тълпата. По лицата започнаха да разцъфват усмивки.

– Слава богу! – каза човекът и всички се спогледаха. Може би не го разбраха, може би се престориха, че не го разбират.

Осакатеният астролетец взе ораторска поза и дръпна една реч, в която призоваваше цялото човечество до един да литне към планетата Хош-ни-Хош от звездната система Еоела в малкия Магеланов облак, за да освободят братята си по разум, стенещи (точно така каза: стенещи) под властта на свиреп кибернетичен диктатор. Рев на дюзи заглуши думите му. На площада слязоха още две ракети, също ръждясали. От Пантеона-Замразител дотичаха заскрежени жени. Започна блъсканица. Разбрах, че съм попаднал в епохата на завръщанията и бързо натиснах педала.

Градът изчезна и дълго не се появяваше. Остана стената, зад която с гнетящо еднообразие пламтяха пожари и блясваха сияния. Странно беше това зрелище. Абсолютна пустота и само стената на запад. Но най-

после пламна ярка светлина и аз веднага спях.

Наоколо се простираше безлюдна цветуща страна. Люлееха се жита, бродеха гойни стада, но културни пастири не се виждаха. На хоризонта се сребрееха познати прозрачни куполи, виадукти и спирални серпентини. Съвсем близо откъм запад, като преди, се издигаше стената.

Някой ме бутна по коляното и аз трепнах. До мене стоеше мъничко момче с дълбоко хлътнали, пламнали очи.

– Какво искаш, малкият? – попитах аз.

– Твоят апарат повреден ли е? – попита ме той с мелодичен глас.

– На възрастни се говори на вие – казах аз наставнически.

То много се учуди, после лицето му светна.

– Ах, да, спомням си. Ако не ме лъже паметта ми, така е било прието през Епохата на принудителната вежливост. Ако обръщението на „ти“ дисхармонира с твоя емоционален ритъм, готов съм да ти направя удоволствие с всяко ритмично за тебе обръщение.

Не намерих какво да му отговоря и тогава той клекна пред машината, попипа я на разни места и произнесе няколко думи, които изобщо не разбрах. Славен беше този малчуган, много чистичък, много здрав и охранен, но ми се стори прекалено сериозен за годините си.

Зад стената нещо оглушително затреща и ние и двамата се обърнахме. Аз видях как една ужасна люспеста лапа с осем пръста се хвана за ръба на стената, напрегна се, разтвори се и изчезна.

– Слушай, малкият – казах аз, – каква е тази стена?

Той обърна към мене сериозния си свенлив поглед.

– Това е така наречената желязна стена – отвърна той. – За съжаление аз не зная етимологията и на двете думи, но зная, че тя разделя два свята – света на хуманното въображение и света на страха пред бъдещето. – Той помълча и добави: – Етимологията на думата страх също ми е неизвестна.

– Интересно – казах аз. – А не мога ли да погледна. Какъв е този свят на страха.

– Разбира се, може. Ето ти комуникационната амбразура. Задоволи любопитството си.

Комуникационната амбразура приличаше на ниска арка, затворена с бронирана вратичка. Приблжих се и нерешително хванах дръжката на вратичката. Момчето каза зад мене:

– Не мога да не те предупредя. Ако там ти се случи нещо, ще трябва да бъдеш изправен пред Обединения съвет на Сто и четиридесетте свята.

Открехнах вратичката. Т-р-р-р-ас! Прас! Ау! Аи-и-и-и-и! Ду-ду-ду-ду – и петте ми сетива бяха травмирани едновременно. Видях една красива блондинка с неприлична татуировка между плещите, гола и дългокрака, която стреляше с два автоматични пистолета, и един грозен брюнет, от когото при всяко попадение изхвърчаваха червени пръски. Чух грохот на експлозия и сърцераздирателен рев на чудовища. Усетих неопишуем смрад на гнило, изгоряло небелтъчно месо. Нагорещеният вятър от близък ядрен взрив опърли лицето ми. А на езика си усетих отвратителния вкус на разсеяна във въздуха протоплазма. Дръпнах се и конвулсивно хлопнах вратичката, като замалко не си притиснах главата. Въздухът ми се стори сладък, а светът прекрасен. Момчето беше изчезнало. Известно време се опомнях, а след това изведнъж се уплаших, че този келеш може би е изтичал да се оплаче в своя Обединен съвет, и хукнах към машината.

Отново здрачът на безпространственото време се затвори около мене. Но аз не откъсвах очи от желязната стена, разкъсан от любопитство. За да не си губя напразно времето, скочих напред на един път с милиони години. Над стената израстваха хрусталаци от атомни гъби и аз се зарадвах, когато откъм моята страна на стената отново затрепка светлина. Ударих спирачката и изпъшках от разочарование.

Наблизо се издигаше грамадният Пантеон-Замразител. От небето се спускаше ръждясал звездолет, подобен на балон. Наоколо беше безлюдно, люлееха се жита. Балонът кацна и от него излезе предишният пилот със син комбинезон, а на прага на Пантеона се появи, цялата покрита с червени петна от лежането, девойката с розовата рокля. Те се спуснаха един към друг и се хванаха за ръцете. Обърнах се настрани. Стана ми неудобно. Синият пилот и розовата девойка държаха реч.

Слязох от машината, за да си пораздвижа краката, и едва тогава забелязах, че небето над стената е необичайно чисто. Не се чуваха нито експлозии, нито изстрели. Събрах смелост и тръгнах към комуникационната амбразура. Отвъд стената се простираше абсолютно равно поле, разсечено от хоризонта от дълбок ров. Вляво от рова не се виждаше нито една жива душа. Там полето беше покрито с ниски метални купове, подобни на капациите на изолационните шахти. Вдясно от рова, чак до хоризонта, язدهа някакви конници. След това забелязах, че на края на рова, отпуснал крака, седи плещест тъмнолик човек с метални доспехи. На гърдите му, окачен на дълъг ремък, висеше нещо като автомат с много дебела цев. Човекът бавно дъвчеше, от време на време плюеше и ме гледаше без особен интерес. Придържайки вратичката, аз също го

гледах, но не се решавах да го заговоря. Защото видът му беше доста странен. Някак си необичаен. Див. Кой го знае какъв човек е.

Като му омръзна да ме гледа, той извади от джопчето си плоска бутилка, измъкна тапата със зъби, смукна няколко пъти от гърлото, плюна отново в рова и каза с прегракнал глас:

– Хелоу! Ю фром зет сайд?

– Да – отвърнах аз. – Тоест йес.

– Енд хау из ит гоуинг он аут зе?

– Со-со – казах аз, притваряйки вратата. – Енд хау из ит гоуинг он хи?

– Итс о, кей¹⁵ – каза той флегматично и млъкна.

Почаках малко и го попитах какво прави тук. Отначало той отговаряше без желание, но след това се разприказва. Оказа се, че вляво от рова човечеството доживява последните си дни под гнета на свирепите роботи. Роботите там станали по-умни от хората и завзели властта, използвали всички жизнени блага, а хората натъпкали под земята и ги поставили при конвейерите. Вдясно от рова, на територията, която той охранява, хората били поробени от пришълци от съседната вселена. Те също заграбили властта, въвели феодален строй и усилено използвали правото на първата нощ. Тези пришълци живели завидно, но и за онези, които се ползували от милостта им, падало по нещичко. А на двадесетина мили оттук, като се върви покрай рова, се намирала област, в която хората били поробени от пришълци от Алтаир, разумни вируси, които се заселвали в тялото на човека и го карали да върши, каквото поискат. Още по на запад се намирала голяма колония на Галактическата федерация. Хората там също били поробени, но не живеели много лошо, защото негово превъзходителство управителят ги угоявал за клане и вербувал от тях личната гвардия на негово величество галактическият император А-у 3562-ри. Имало още области, поробени от разумни паразити, разумни растения и разумни минерали. И най-после много надалече имало области, поробени от не знам кого си, но за тях се разказвало разни приказки, на които сериозен човек не може да вярва...

В този момент нашият разговор беше прекъснат. Ниско над равнината минаха няколко летящи чинии. От тях, въртейки се и премятайки

15. – Здравей! Вие от онази страна ли сте?

– Да.

– Ами как е там?

– Нищо. Ами тук?

– Много добре... (англ.)

се, се посипаха бомби. „Пак започна“ – измърмори човекът, легна с крака към взривовете, вдигна автомата и откри огън по конниците, които язدهа на хоризонта. Изскочих навън, хлопнах вратичката, притиснах се до нея с гръб и известно време слушах как свирят, реват и тътнат бомбите. Пилотът в синьо и девойката в розово на стълбите на Пантеона все още не можеха да завършат своя диалог. Още веднъж предпазливо надникнах през вратичката: над равнината бавно се надуваха огнените балони на експлозиите. Металните капаци се отваряха един след друг, от тях излизаха бледи, окъсани хора със свирепи брадати лица и насочени напред железни лостове. Но препусналите тук конници с брони сечаха като зеле с дългите си мечове моя доскорошен събеседник. Той реवेशе и се бранеше, размахвайки автомата...

Затворих вратичката и грижливо завъртях мандалото. Върнах се при машината и се качих на седалката. Искаше ми се да прелетя с още милиони години напред и да видя умиращата Земя, описана от Уелс. Но в този момент за пръв път в машината нещо засече: амбриажът не работеше. Натиснах още веднъж, натиснах втори път, след това ритнах педала с всичка сила, нещо изпраща, зазвънтя, люлеещите се жита настръхнаха и аз като че ли се събудих. Седях на демонстрационната маса в малката лекционна зала на нашия институт и всички с благоговение ме наблюдаваха.

– Какво става с амбриажа? – казах аз и се заозъртах, търсейки машината. Машината я нямаше. Бях се върнал сам.

– Не е важно! – завика Луи Седловой. – Много, много ви благодаря! Вие просто ме отървахте... А колко интересно беше, нали, другарю?

Аудиторията забръмча, което значеше: да, интересно.

– Но аз все пак съм ги чел тези неща – каза със съмнение един от магистрите от първата редица.

– Ами разбира се! Разбира се! – викна Л. Седловой. – Нали той беше в описваното бъдеще!

– Много малко приключения – казваха на задните редици играчите на функционален морски бой. – Само приказки, приказки...

– Горедолу – приказки – казах аз, слизайки от масата. Спомних си как сечаха моя тъмнолик себеседник и се почувствувах зле.

– Не, защо пък – каза някакъв бакалавър. – Срещат се интересни места. Например онази машина... Помните ли я? С тригенните куатри... На мене това ми...

– Какво става? – каза Пупков-Задний. – Май започнахме обсъждането. А може би някой има въпроси към докладчика?

Любознателният бакалавър незабавно зададе въпрос за полиходовата темпорална трансмисия. Бил го заинтересувал коефициентът на обемното разширение. И аз тихомълком се измъкнах.

Имах странно усещане. Всичко наоколо ми се струваше толкова материално, солидно, веществено. Минаваха хора и аз чувах как скърцат обувките им. И усещах ветреца от техните движения. Всички бяха твърде съдържани в приказките си, всички работеха, всички мислеха, никой не дърдореше, не декламираше стихове, не държеше патетични речи. Всички знаеха, че в лабораторията е едно, а профсъюзното събрание съвсем друго нещо, а тържественият митинг – трето. И когато насреща ми, тътрузейки обшитите с кожа валенки се зададе Вибегало, изпитах към него дори нещо като симпатия, защото в брадата му имаше своеобразна булгурена каша, защото чоплеше зъбите си с дълъг тънък гвоздей и когато мина покрай мене, не ме поздрави. Той беше жив, солиден и явен простак, не размахваше и не заемаше академични пози.

Отбих се при Роман, защото много ми се искаше да му разкажа нещо за приключението си. Роман, хванал се за брадичката, стоеше над лабораторната маса и наблюдаваше един мъничък зелен папагал, който лежеше в чашката на Петри. Мъничкият зелен папагал беше мъртъв, очите му бяха покрити с беззникава мъртвешка ципа.

- Какво е станало с него? – попитах аз.
- Не зная – каза Роман. – Умрял е, както виждаш.
- Откъде имаш папагал?
- И аз се чудя – каза Роман.
- Може би е изкуствен? – предположих аз.
- Не е, папагал като папагал.
- Сигурно Витка пак е седнал на умклайдета.

Наведохме се над папагала и започнахме внимателно да го разглеждаме. На черното му подвито краче имаше пръстенче.

– „Фотон“ – прочете Роман. – И някакви цифри... „Деветнадесет нула пет, седемдесет и три“.

- Да – каза зад нас познат глас.

Обърнахме се и застагнахме мирно.

– Здравейте – каза У-Янус и се приближи до масата. Той излезе от вратата на лабораторията си в дъното на стаята и видът му беше някак си уморен и много печален.

– Здравейте, Янус Полукетович – казахме ние хорово, с цялата възможна почтителност.

Янус видя папагала и още веднъж каза: „Да“. Взе птичката в ръце,

твърде грижливо и нежно, погали я по яркочервения гребен и тихо продума:

– Какво си направил, Фотончик?...

Той искаше да каже още нещо, но ни погледна и замълча. Стояхме до него и гледахме как той старчески бавно отиде в отстремния край на лабораторията, отвори вратичката на електрическата печка и пусна там зеленото трупче.

– Роман Петрович – каза той, – ако обичате, завъртете, моля ви се, ключа.

Роман се подчини. Той имаше такъв вид, сякаш му беше дошла на ум необикновена идея. Навел глава, У-Янус постоя малко над печката, старателно изстърга горещата пепел и като отвори прозорчето отдушник, изхвърли пепелта навън. Известно време той гледа през прозореца, после каза на Роман, че след половин час го чака в кабинета си, и си отиде.

– Странно – каза Роман, загледан подире му.

– Какво странно има? – попитах аз.

– Всичко е странно – каза Роман.

И на мене ми се струваше странно и появяването на този мъртъв зелен папагал, който очевидно Янус Полуектович много добре познаваше, и тази твърде необичайна церемония с погребване чрез изгаряне и разпръскване на пепелта от вятъра, но нямах търпение и исках да разкажа за пътешествието си в описваното бъдеще. И аз започнах да разказвам. Роман ме слушаше крайно разсеяно, гледаше ме с отчужден поглед, кимаше неуместно, а след това изведнъж каза:

– Продължавай, продължавай, слушам те – и се пхна под масата. Измъкна оттам кошчето за боклук и взе да рови в смачканата хартия и парчетата от магнетофонна лента. Когато свърших, той ме попита: – Ами този Седловой не се ли опита да пътешествува в описваното настояще? Според мене, би било много по-интересно...

Докато обмислях това предложение и се радвах на Романовото остроумие, той обърна кошчето и изсипа цялото му съдържание на пода.

– Какво има? – попитах аз. – Да не си изгубил дисертацията си?

– Разбираш ли, Сашка – каза той, като ме гледаше като слепец. – Чудна история. Вчера чистих печката и намерих в нея обгоряло зелено перо. Изхвърлих го в кошчето, а днес го няма тук.

– Чие перо? – попитах аз.

– Знаеш, че зелените птици пера по нашите географски ширини се срещат крайно рядко. А папагалът, който току-що изгориха, беше зелен.

- Ама че глупост – казах аз. – Нали си намерил перото вчера.
- Тъкмо там е работата – каза Роман, събирайки боклука обратно в кошчето.

ТРЕТА ГЛАВА

Стиховете не са естествени, никой не говори в стихове, освен коледарят, когато идва с коледен подарък. Или момчето с обявленията за вакса, или някой протак. Никога не слизайте до равнището на поезията, момчето ми!

Ч. Дикенс

Цяла нощ поправяха „Алдан“. Когато на следващата сутрин влязох в електронната зала, недоспалите сърдити инженери седяха на пода и подхвърляха плоски шегги за Кристобал Хозевич. Наричаха го скит, варварин и хун, който се добрал до кибернетиката. Те бяха толкова отчаяни, че известно време се вслушваха дори в моите съвети, и се опитвах да ги изпълняват. Но след това дойде техният главен – Саваот Ваалович Один – и мене веднага ме отстраниха от машината. Оттеглих се, седнах на бюрото си и започнах да наблюдавам как Саваот Ваалович се опитва да разбере каква е повредата.

Той беше много стар, но як и жилав, загорял, с лъскава плешива глава, с гладко избръснати бузи, с ослепително бял костюм от шантунг. Всички се отнасяха към този човек с голямо уважение. И аз бях видял веднъж как той тихо мъмреше за нещо Модест Матвеевич, а страшният Модест стоеше подлизурски наведен пред него и повтаряше: „Слушам... виноват. Няма вече да се повтори...“ От Саваот Ваалович лъхаше чудовищна енергия. Беше забелязано, че в негово присъствие часовниците започват да избързват и изкривените от магнитното поле пътища на елементарните частици да се изправят. И същевременно той не беше маг. Във всеки случай не беше практикуващ маг. Не минаваше през стените, никога никога не трансгресираше и никога не си създаваше дубли, макар че работеше необикновено много. Той беше ръководител на отдел „Техническо обслужване“, познаваше изтънко цялата техника на института и се водеше консултант на Китежградския завод за маготехника. Освен това той се занимаваше с най-неочаквани и далечни от професията му въпроси.

Бях научил историята на Саваот Ваалович сравнително скоро. В

незапомнени времена С. В. Один бил водещ маг на земното кълбо. Кристобал Хунта и Жан Жакомо били ученици на учениците му. В негово име заклинjali злите духове. От негово име запечатвали съдове с джинове. Цар Соломон му писал възторжени писма и издигал в негова чест храмове. Той изглеждал всемогъщ. И някъде към средата на шестнайсти век наистина станал всемогъщ. След като числено решил интегро-диференциалното уравнение на Висшето съвършенство, изведено от някакъв титан още преди ледниковия период, той добил възможността да върши всякакви чудеса. Всеки маг си има своя граница. Някои не са способни да унищожат растителността в ушите си. Други владеят обобщения закон на Ломоносов – Лаваозие, но са безсилни пред втория принцип на термодинамиката. Трети – те са съвсем малко – могат, да речем, да спират времето, но само в римановото пространство и за кратко. Саваот Ваалович бил всемогъщ. Можел всичко. И нищо не можел. Защото гранично условие на уравнението за съвършенството се оказало изискването чудото да не причинява вреда на никого. На никое разумно същество. Нито на Земята, нито в някоя друга част на вселената. А никой, дори самият Саваот Ваалович, не можел да си представи такова чудо. И С. В. Один се отказал завинаги от магията и станал завеждащ отдел „Техническо обслужване“ в НИИЧАВО...

С идването му работата на инженерите тръгна бързо. Движенията им станаха осмислени, злобните шеги бяха прекратени. Извадих папката с новите преписки и се наках да започна работа, но дойде Стелочка, много мила, чипоноса и сивоока вещичка, практикантка при Вибегало, и ме повика да правим новия стенвестник. Аз и Стела бяхме в редколегията и пишехме сатирични стихове, басни и текстове под рисунките.

Освен това аз изкусно рисувах пощенска кутия за материали и към нея отвсякъде летяха писма с крилца. А изобщо художник на вестника беше моят адаш Александър Иванович Дрозд, кинооператор, който кой знае как се беше промъкнал в института. Но той беше специалист по заглавките. Главен редактор на вестника беше Роман Ойра-Ойра, а негов помощник Володя Почкин.

– Саша – каза Стелочка, като ме гледаше с честните си сиви очи. – Да вървим.

– Къде? – казах аз. Знаех къде.

– Да правим вестника!

– Защо?

– Роман много ни моли, защото Цебер лаел. Викал, два дни остават, а нищо не е готово.

Цербер Псоевич Дьомин, другарят кадровик, беше опекун на нашия вестник, главен подтиквач и цензор.

– Слушай – казах аз, – хайде утре, а?

– Утре няма да мога – каза Стелочка. – Утре отлитам в Сухуми. Да правя записи на павианите. Вибегало казва, че трябвало да се запише водача като най-отговорен... А той се страхува да се доближи до водача, защото водачът ревнува. Да вървим, Саша, а?

Въздъгнах, затворих преписките и тръгнах след Стелочка, защото сам не можех да съчинявам стихове. Трябваше ми Стелочка. Тя винаги даваше първия стих и основната идея, а, според мене, в поезията това е най-важното.

– Къде ще работим? – попитах аз по пътя. – В профкомитета ли?

– В профкомитета е заето, там калайдисват Алфргд заради чая. Роман ще ни пусне в кабинета си.

– Ами за какво трябва да пишем? Пак ли за банята?

– И за банята има. За банята, за Лисата планина. Трябва да заклеим Хома Брут.

– Наш Хома Брут, мошеник лют – казах аз.

– И ти ли, Бруте – каза Стела.

– Това е идея – казах аз. – Трябва да я развием.

В лабораторията на Роман на масата беше разгънат вестникът – огромен, абсолютно чист лист ватман. До него сред бурканчета с гуаш, пулверизатори и статии лежеше живописецът и кинооператор Александър Дрозд с цигара, залепена на устната. Ризата му, както винаги, беше разкопчана и се виждаше изпъкналото му космато коремче.

– Здравсти – казах аз.

– Здравей – каза Саня.

Ехтеше музика. Саня въртеше един транзистор.

– Я да видим какво имате? – казах аз и събрах статиите.

Статиите бяха малко. Имаше една уводна „Пред празника“. Имаше бележка от Цербер Псоевич „Резултати от обследването на изпълнение на нарежданията на дирекцията за трудовата дисциплина през периода от края на първото до началото на второто тримесечие“. Имаше статия от професор Вибегало „Нашият дълг е дълг пред подшефните градски и районни стопанства“. Имаше статия от Володя Почкин „За всесъюзното съвещание по електронна магия“. Имаше бележка от някакъв домашен дух „Кога най-после ще продухат парното отопление на четвъртия етаж“. Статия от председателя на комитета при стола „Ни риба, ни рак“ – шест машинописни страници през един интервал. Тя

започваше с думите: „Фосфорът е потребен на човека като въздух“. Имаше бележка от Роман за работата на отдел „Недостъпни проблеми“. За рубриката „Нашите ветерани“ имаше статия от Кристобал Хунта „От Севиля до Гренада. 1547 г.“ Имаше още няколко малки бележки, в които се критикуваха: липсата на съответен ред във взаимоспомагателната каса; немарливостта в работата на доброволната пожарна команда; допускането на хазартни игри във вивариума. Имаше няколко карикатури. На една от тях беше нарисуван Хома Брут, сплескат и с морав нос. На друга се осмиваше банята – беше нарисуван гол син човек, който замръзваше под ледения душ.

– Ама че скука! – казах аз. – Може би няма нужда от стихове?

– Има – въздъхна Стелочка. – Нарездах материалите и така и иначе и пак остава празно място.

– Тогава нека Саня рисува нещо. Някакви класове, някакви разцъфнали градински теменужки... А, Санка?

– Работете, работете – каза Дрозд. – Аз трябва да рисувам заглавката.

– Голяма работа – казах аз. – Три думи ще рисувааш.

– На фона на звездното небе – каза Дрозд натъртено. – И ракета. И заглавки за статиите. А още не съм обявдал. И не съм закусувал.

– Тогава върви да хапнеш – казах аз.

– Нямам пари – каза той ядосано. – Купих си магнетофон. От оказионния магазин. Вие тук се занимавате с глупости, а я по-добре ми направете два сандвича. С масло и със сладко. Или по-добре десетина ми направете.

Извадих една рубла и му я показах отдалеч.

– Щом напишеш заглавието, ще я получиш.

– Завинаги ли? – живо каза Саня.

– Не. Назаем.

– Все едно е – каза той. – Само имай предвид, че сега ще умра. Вече имам спазми. И крайниците ми изстиват.

– Само лъже – каза Стела. – Саша, да седнем на тази масичка и веднага ще напишем всички стихове.

Седнахме на масичката и наредихме пред себе си карикатурите. Погледнахме ги известно време с надежда, че нещо ще ни хрумне. После Стела каза:

– Пази се ти от хора като Брут, че ще ядеш лобут!

– Какъв лобут? – попитах аз. – Да не се е бил с някого?

– Не – каза Стела. – Нали е хулиган, правил скандали. Казвам го за

римата.

Отново зачакахме. Освен „Пази се“ и „лобут“ нищо не ни идваше наум.

– Хайде да разсъждаваме логично. Налице е Хома Брут. Той се напил, правил скандали. Какво друго е правил?

– Закачал момичетата – каза Стела. – Счупил едно стъкло.

– Добре – казах аз. – Друго?

– Псувал...

– Чудно нещо – обади се Саня Дрозд. – Аз съм работил с този Брут в една кабина. Младеж като младеж. Нормален...

– И? – казах аз.

– Това е всичко.

– Кажете една рима на „Брут“ – казах аз.

– Лобут.

– Имаме я вече – казах аз.

– Ами не е лоша. Вземи тояга и лобут.

Стела каза патетично:

– Другарю, пред теб е Брут. Побойник лют. Вземи тоягата и му тегли един лобут.

– Не върви – каза Дрозд – Пропаганда на телесни наказания.

– Тогава капут.

– Другарю, пред теб е Брут – каза Стела. – От думите му дори мухите са капут.

– От вашите стихове мухите са капут – каза Дрозд.

– Ти нарисова ли заглавката? – попитах аз.

– Не – каза Дрозд заядливо.

– Тогава започвай!

– Излагат славния ни институт – каза Стела – пианиците като Брут.

– Това е хубаво – казах аз. – Ще го сложим накрая. Запиши си го.

Това ще бъде поука, свежо и оригинално.

– Какво оригинално има? – попита добродушният Дрозд.

Не му отговорих.

– Сега трябва да опишем – казах аз – как е хулиганствувал. Например така: натряскал се пиян като павиан, търкаля се като заклан, бе човек, а стана хулиган.

– Ужасно – каза Стела с отвращение.

Подпрях главата си с ръце и започнах да гледам карикатурата. Дрозд, вирнал задник, драскаше с четката по ватмана. Обутите му съсъвсем тесни ковбюки крака бяха извити като дъга. Хрумна ми нещо.

– Със коленца назад! – казах аз. – Песничката!

– „Седеше малък скакалец със коленца назад“ – каза Стела.

– Точно така – каза Дрозд. – И аз я зная. „И запълзяха гостите със коленца назад“ – запя той.

– Чакай, чакай – казах аз. – Дойде ми вдъхновението. Пердаши се и пусува той и ето резултата: в милицията водят го със коленца назад.

– Не е лошо – каза Стела.

– Разбираш ли? – казах аз. – Още две строфи, но навсякъде да има рефрен „със коленца назад“. Напи се неприлично той и хукна след девица... Нещо от този род.

– Напи се той отчаяно – каза Стела. – На дявола е брат. Нахълта в чужди дом със коленца назад.

– Идеално! – казах аз. – Записвай. Ами дали е нахълтвал?

– Нахълтвал е, нахълтвал е.

– Чудесно! – казах аз. – Е, още една строфа.

– И хукна след девицата със коленца назад. – каза Стела замислено.

– Трябва ни първият стих...

– Амуниция – казах аз. – Полиция. Амбиция. Юстиция.

– И гуши се – каза Стела. – Стреми се той. Не бръсне се, не мие се.

– Такъв е – добави Дрозд, – вярно е. Постигнахме художествена правда. Откакто се е родил, не се е бръснал и не се е мил.

– Може би ще измислим и втория стих? – предложи Стела. – Назад – апарат – автомат...

– Гад – казах аз. – Рогат.

– Мат – каза Дрозд. – Шах, пат и мат.

Отново дълго мълчахме, гледахме се глупаво и мърдахме устни. Дрозд почукваше с четчицата по чашката с вода.

– Играе си и тича той – казах най-после, – ругай като пират. И хукна след момичето със коленца назад.

– Пират – някак си... – каза Стела.

– Тогава: на дявола е брат.

– Казахме го вече. Къде?... Ах, да, наистина го казахме...

– От тигър по-космат – предложи Дрозд. В този момент се чу леко драскане и ние се обърнахме. Вратата на лабораторията на Янус Полуектович баипи се отваряше.

– Я гледай! – изненадан възкликна Дрозд и застава неподвижен с четка в ръка.

В пролуката се шмугна мъничък зелен папагал с ярка червена качулка на главата.

– Папагалче! – възкликна Дрозд. – Папагал! Пи-пи-пи-пи.

Той започна да прави с пръстите движения, сякаш ронеше хляб на пода. Папагалът ни гледаше с едното си око. След това разтвори гърбавия си като носа на Роман черен клон и прегракнало изкрещя:

– Р-реактор! Р-реактор! Трябва да издър-ржим!

– Колко е мил! – възкликна Стела. – Саня, хвани го...

Дрозд тръгна към папагала, но спря.

– Сигурно кълве – боязливо рече той. – Я какъв клон има.

Папагалът подскочи от пода, размаха крила и някак си тромаво политна из стаята. Наблюдавах го учуден. Той много приличаше на вчерашния. Роден еднокръвен брат-близък. Пълно е с папагали – помислих си аз.

Дрозд взе да се брани с четчицата.

– Ще ме клъвне май – каза той

Папагалът кацна върху кобилицата на лабораторните возни, олюля се, запази равновесие и ясно кресна:

– Пр-роксима на Кентавър! Р-рубидий! Р-р-убидий!

След това се омърлуши, сгуши глава и затвори очи с ципата. Според мене, трепереше. Стела бързо направи филия хляб с мармелад, отчупи едно залче и го поднесе към клюна му. Папагалът не реагира. Явно го тресеше и блюдцата на возните се удряха о поставката и тънко звънтяха.

– Мисля, че е болен – каза Дрозд. Той разсеяно взе от ръцете на Стела сандвича и започна да яде.

– Момчета – казах аз. – Някой виждал ли е преди в института папагали?

Стела поклати глава отрицателно. Дрозд вдигна рамене.

– Май напоследък се появиха твърде много папагали – казах аз. – И вчера също...

– Сигурно Янус си прави експерименти с папагалите – каза Стела. – Антигравитация или нещо подобно.

Вратата откъм коридора се отвори и вкупом влязоха Роман Ойра-Ойра, Витка Корнеев, Едик Амперян и Володя Почкин. В стаята стана шумно. Добре наспалият се и много добър Корнеев започна да прелиства статиите и гласно да се подиграва със стила. Мощният Володя Почкин, който като зам. редактор изпълняваше главно полицейски задачи, пипна Дрозд за дебелия врат, преви го одве и започна да му тика носа във вестника и да говори: „Къде е заглавката? Къде е заглавката, дроздище?“ Роман ни поиска готовите стихове. А Едик, който нямаше нищо

общо с вестника, отиде при шкафа и започна с трясък да премества в него разни уреди. Изведнъж папагалът извика: „Овер-рсан! Овер-рсан!“ – и всички стихнаха.

Роман впери очи в папагала. На лицето му се появи познато изражение, сякаш току-що беше му хрумнала необикновена идея. Володя Почкин пусна Дрозд и каза:

– Я гледай, папагал! – Грубият Корнеев веднага протегна ръка, за да сграбчи папагала, но папагалът се отскубна и Корнеев го хвана за опашката.

– Остави, Витка! – завика Стела сърдито. – Какъв е тоя навик да мъчиш животните?

Папагалът закрещя. Всички се струпаха около него. Корнеев го държеше като гълъб. Стела го галеше по качулката, а Дрозд нежно се ровеше в перата на опашката му.

Роман ме погледна.

– Интересно – каза той. – Нали?

– Откъде се е появил тук, Саша? – вежливо попита Едик.

Кимнах с глава към лабораторията на Янус.

– За какво му е на Янус папагал? – попита Едик.

– Мене ли питаш? – казах аз.

– Не, въпросът е риторичен – сериозно каза Едик.

– За какво му са на Янус два папагала? – казах аз.

– Или три – тихичко добави Роман.

Корнеев се обърна към нас.

– А къде са другите? – попита той и любопитно се озърна.

Папагалът в ръката му едва шаваше и се опитваше да го клъвне по пръста.

– Пусни го – казах аз. – Виждаш, че не му е добре.

Корнеев бутна Дрозд и отново сложи папагала на везните. Папагалът се наежи и разпери крила.

– Оставете го – каза Роман. – После ще видим какво става. Къде са стиховете?

Стела бързо издърдори всичко, което бяхме успели да съчиним. Роман се почеса по брадата, Володя Почкин неестествено изръмжа, а Корнеев изкомандува:

– Да се разстреля. С тежка картечница. Ще се научите ли някога да пишете стихове?

– Пиши ги ти – казах аз сърдито.

– Не мога да пиша стихове – каза Корнеев. – По природа не съм

Пушкин. По природа съм Белински.

– Ти по природа си кадавър – каза Стела.

– Пардон! – настоя Витка. – Искам във вестника да има отдел литературна критика. Искам да пиша критични статии. Всичките ще ви рендосам! Пак ще ви припомня вашето творение за вилата.

– Какво? – попита Едик.

Корнеев незабавно изрецитира:

– „Искам вила да строя. Но къде! Тази грижа ме сега яде. Но профкомитетът славен още отговор не дава“. Имаше ли такова нещо? Признайте си!

– Малко ли неща е имало – каза аз. – Пушкин също е имал несполучливи стихове. Тях дори в училищните хрестоматии ги печатат със съкращение.

– Аз ги зная – каза Дрозд.

Роман се обърна към него.

– Ще имаме ли днес заглавката или няма?

– Ще я имаме – каза Дрозд. – Вече нарисовах буквата „К“.

– Какво „К“? Откъде накъде „К“?

– Ами не трябваше ли?

– Ще ме скъсаш от смях – каза Роман. – Вестникът се нарича „За прогресивна магия“. Покажи ми там поне една буква „К“!

Дрозд впери очи към стената и взе да мърда устни.

– Ами как така? – каза най-после той. – Откъде съм взел буквата „К“? Ама имаше буква „К“!

Роман се ядоса и заповяда на Почкин да постави всички по местата им. Мене и Стела ни оставиха под командата на Корнеев. Дрозд трескаво се залови да преправя буквата „К“ в стилизирана буква „З“. Едик Амперян се опита да офейка с психоелектромера, но беше заловен, повален и хвърлен да поправя пулверизатора, с които трябваше да се създаде звездното небе. След това дойде ред на самия Почкин. Роман му заповяда да преписва материалите на машина и едновременно с това да коригира стила и правописа. А Роман започна да се разхожда из лабораторията и да контролира всички.

Известно време работата кипеше. Ние успяхме да съчиним и да бракуваме няколко варианта на баняджийската тема: „В нашта баня през деня и през нощта лее се студената вода“, „Който жаден е за чистота, не търпи студената вода“, „В института двеста души искат да е топъл душа“ и тъй нататък. Корнеев грозно се караше, като истински литературен критик. „Учете се от Пушкин – набиваше ни той в главите – или

поне от Почкин! До вас стои гений, а вие сте неспособни дори да му подражавате... «По шосето ЗИЛ лети, ще ме смачка този ЗИЛ...» Каква физическа сила се крие в тези стихове! Какви ясни чувства!» Ние неумело му отвърсахме с ругатни. Саня Дрозд стигна до буквата „И“ в думата „прогресивна“. Едик поправи пулверизатора и го опита върху Романовите конспекти. Володя Почкин бълваше проклетия и търсеше на машината буквата „Ц“. Всичко вървеше нормално. После Роман изведнъж каза:

– Саша, я погледни тук.

Аз погледнах. Папагалът лежеше с подгънати крачета под възните и очите му бяха покрити с беззникавата ципа. А качулката клюмнала.

– Умрял е – каза Дрозд жалостиво.

Отново се струпахме около папагала. Аз няхах никакви особени мисли в главата си, пък и да имах, те бяха някъде в подсъзнанието ми, но протегнах ръка, взех папагала и огледах крачетата му. И Роман веднага ме попита:

– Има ли?

– Има – казах аз.

На черното подвито краче имаше пръстенче от бял метал и на пръстенчето беше гравирано: „Фотон“ и цифрите „190573“. Смутено погледнах към Роман. Сигурно видът ми е бил странен, защото Витка Корнеев каза:

– Хайде, разказвайте какво знаете.

– Да разкажем ли? – попита Роман.

– Това е някакво бълнуване – казах аз. – Фокуси вероятно. Някакви дубли.

Роман отново внимателно прегледа трупчето.

– Не – каза той. – Там е цялата работа. Не е дубъл. Това е най-оригинален оригинал.

– Дай да видя – каза Корнеев.

Корнеев, Володя Почкин и Едик най-старателно изследваха папагала и единодушно обявиха, че не е дубъл и че не разбират защо това толкова ни вълнува. „Да вземем например мен – предложи Корнеев. – Аз също не съм дубъл. Защо това не ви учудва?“ Тогава Роман огледа изгарящата от любопитство Стела, зяпналия Володя Почкин, подигравателно усмихващия се Витка и им разказа всичко. – Как онзи ден намерил в електрическата печка едно зелено перо и го хвърлил в кошчето за боклук и как вчера това перо го нямало в кошчето, затова пък на масата (на тази същата маса) се появил мъртъв папагал, точно копие на този тук и

също не бил дубъл; и че Янус познал папагала, съжалил се над него и го изгорил в гореспоменатата електрическа печка и неизвестно защо, изхвърлил пепелта през прозорчето.

Известно време никой не говореше нищо. Дрозд, който слабо се заинтересува от разказа на Роман, вдигаше рамене. На лицето му ясно личеше, че той не разбира защо трябва да се вдига шум и че, според него, в това учреждение се случват и по-страшни работи. Стелочка също изглеждаше разочарована. Но тримата магистри разбраха всичко много добре и по лицата им се четеше протест. Корнеев твърдо каза:

– Лъжете, и то нескопосно.

– Това все пак не е онзи папагал – каза вежливият Едик. – Сигурно сте сбъркали.

– Онзи е – казах аз. – Зелен, с пръстенче.

– Фотон ли? – попита Володя Почкин с прокурорски глас.

– Фотон. Янус го наричаше Фотончик.

– А цифрите? – попита Володя.

– И цифрите.

– Цифрите същите ли са? – попита Корнеев страшно.

– Според мене, същите – отвърнах аз нерешително, поглеждайки към Роман.

– А по-точно? – настоя Корнеев. Той прикри с червената си лапа папагала. – Повтори какви са тук цифрите?

– Деветнайсет... – казах аз. – Е-е... нула две, май? Шейсет и три.

Корнеев надникна под дланта.

– Не е вярно – каза той. – Ти? – обърна се той към Роман.

– Не помня – каза Роман спокойно. – Струва ми се не нула три, а нула пет.

– Не – казах аз. – Сигурно е нула шест. Помня, че имаше там едно ченгелче.

– Ченгелче – каза Почкин презрително. – Шъ Холмсовци! Нъ Пинкертоновци! Омръзнал им законът за причинността...

Корнеев пъкна ръце в джобовете.

– Това е друго нещо – каза той. – Дори не настоявам, че лъжете. Просто сте сбъркали. Папагалите всички са зелени, много от тях са опръстенени, тези двата са били от серията „Фотон“. А на вас акълът ви е на дупки. Като на всички стихоплетци и редактори на лоши стенвестници.

– На дупки ли? – попита Роман.

– Като решето.

– Като решето ли? – повтори Роман и странно се усмихна.

– Като старо решето – поясни Корнеев. – Ръждясало. Като мрежа. С големи дупки.

Тогава Роман, все така странно усмихнат, измъкна от вътрешния си джоб бележник и прелисти няколко страници.

– Значи – каза той. – На едри дупки и ръждясала. Ще видим... Деветнайсет нула пет седемдесет и три – прочете той.

Магистрите се спуснаха към папагала и с глух трясък си удариха челата.

– Деветнайсет нула пет седемдесет и три – с отпаднал глас прочете на пръстена Корнеев. Беше много ефектно. Стела веднага зацвили от удоволствие.

– Голяма работа – каза Дрозд, без да вдига глава от заглавката. – На мене веднъж номерът на билета от лотарията ми беше същият и аз хукнах към спестовната каса да си получа колата. А после излезе...

– Защо си записал номера – каза Корнеев, като погледна Роман с присвити очи. – Навик ли имаш? Всички номера ли записваш? Може би си записал номера и на часовничето си?

– Блестящо! – каза Почкин. – Битка, браво! Улучи точно в целта. Роман, какъв срам! Защо си отровил папагала? Колко жестоко!

– Идиоти! – каза Роман. – Аз да не съм ви Вибегало?

Корнеев подскочи към него и огледа ушите му.

– Гледай си работата! – каза Роман. – Саша, порадвай им се!

– Момчета – казах аз с укор, – че кой се шегува така? За какви ни мислите?

– А какво друго да правим? – каза Корнеев. – Някои лъже. Или вие, или природните закони. Аз вярвам в природните закони. Всичко друго се променя.

Впрочем той бързо клюмна, седна настрани и започна да мисли. Саня Дрозд спокойно си рисувахе заглавката. Володя Почкин бързо пишеше и задраскваше някакви формули. Пръв заговори Едик.

– Дори да не се нарушават никакви закони – разсъждаваше той, – пак си остава странно неочакваното появяване на голям брой папагали в една и съща стая и подозрителната смъртност сред тях. Но не се учудвам много, защото не забравям, че имам работа с Янус Полуектович. Не ви ли се струва, че Янус Полуектович е много интересна личност?

– Струва ми се – казах аз.

– И на мен ми се струва – каза Едик. – С какво фактически се занимава той, Роман?

– Зависи кой Янус. У-Янус се занимава с връзката с паралелните пространства.

– Хм – каза Едик. – Това едва ли ще ни помогне.

– За съжаление – каза Роман. – Аз също непрекъснато мисля каква връзка има между папагалите и Янус, но нищо не мога да измисля.

– Но нали е странен човек? – попита Едик.

– Да, безспорно. Да започнем оттам, че те са двама и той е сам. Ние толкова сме свикнали с това, че не мислим за него...

– И аз това исках да кажа. Ние много рядко говорим за Янус, твърде много го уважаваме. А сигурно всеки от нас с забелязал у него поне една-единствена странност.

– Странност номер едно – казах аз. – Любов към умиращи папагали.

– Нека е така – каза Едик. – Друго?

– Клюкари – каза Дрозд с достойнство. – А пък аз веднъж му поисках пари назаем.

– Така ли? – каза Едик.

– И той ми даде – каза Дрозд. – А аз забравих колко ми даде. И сега не зная какво да правя.

Той млъкна. Едик го почака малко да продължи, после каза:

– Известно ли ви е например, че когато се е налагало да работя с него нощем, точно в полунощ той отиваше някъде и след пет минути се връщаше. И всеки път добивах впечатление, че той по един или друг начин се мъчи да разбере от мене с какво сме се занимавали тук, преди да излезе.

– Вярно, така е – каза Роман. – Много добре го знаем. Отдавна съм забелязал, че точно в полунощ той съвсем изгубва паметта си. Много добре знае за този свой дефект. Няколко пъти ми се е извинявал и казвал, че това е у него рефлекторно, свързано с последиците от силна контузия.

– Неговата памет пет пари не струва – каза Володя Почкин. Той смачка листчето с изчисленията и го хвърли под масата. – Непрекъснато разпитва дали си се виждал с него вчера или не си.

– И за какво сте разговаряли, ако сте се виждали – добавих аз.

– Паметта, паметта – промърмори Корнеев нетърпеливо. – Какво общо има тук паметта? Малцина ли имат лоша памет... Не е там въпросът. Какво прави той с паралелните пространства?...

– Най-напред трябва да съберем фактите – каза Едик.

– Папагали, папагали, папагали – продължи Еитка. – Да не би все

пак да са дубли?

– Не – каза Володя Почкин. – Аз пресметнах. По всички правила не са дубли.

– Всяка нощ – каза Роман – той влиза в своята лаборатория и буквално за няколко минути се затваря там. Веднъж той влезе тичешком толкова бързо, че не успя да затвори вратата.

– И какво? – попита Стела със затихващо гласче.

– Нищо. Седна в креслото, поседя малко и се върна обратно. И веднага попита дали не съм разговарял с него за нещо важно.

– Отивам си – каза Корнеев и стана.

– И аз – каза Едик. – Имам семинар.

– И аз – каза Володя Почкин.

– Не – каза Роман. – Ти стой и пиши на машината. Назначавам те за главен. Ти, Стелочка, вземи Сашка и пишете стихове. А пък аз излизам. Ще се върна довечера. Вестникът да бъде готов.

Те излязоха, а ние останахме да правим вестника. Отначало се опитвахме да измислим нещо, но бързо се уморихме и разбрахме, че не можем. Тогава написахме малка поема за умиращия папагал.

Когато Роман се върна, вестникът беше готов. Дрозд лежеше на масата и нагъваше сандвичи, а Почкин обясняваше на мен и на Стела защо произшествието с папагала е абсолютно невъзможно.

– Браво! – каза Роман. – Прекрасен вестник. А каква заглавка! Какво бездънно звездно небе! И колко малко печатни грешки!... А къде е папагалът?

Папагалът лежеше в чашката на Петри. В същата чашка и на същото място, където го бяхме видели с Роман вчера. Дори дъхът ми спря.

– Кой го е сложил тук? – попита Роман.

– Аз – каза Дрозд. – Какво има?

– Не нищо – каза Роман. – Нека си лежи. Нали, Саша?

Аз кимнах.

– Ще видим какво ще стане с него утре – каза Роман.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Тази бедна стара невинна птица се кара като хиляда дяволи, но тя неразбира какво говори.

Р. Стивънсън

Обаче на другия ден още от сутринта аз трябваше да се заловя с преките си задължения. „Алдан“ беше поправен и готов за действие. И когато след закуската влязох в електронната зала, пред вратата вече се беше събрала малка опашка от дубли с листчета с предлаганите задачи. Първата ми работа беше да изгоня за отмъщение дубъла на Кристобал Хунта, като написах на листчето му, че не мога да разбера почерка. (Почеркът на Кристобал Хозевич беше наистина нечетлив; Хунта пишеше на руски с готически букви.) Дубълът на Фьодор Симеонович донесе програма, съставена лично от Фьодор Симеонович. Това беше първата програма, която Фьодор Симеонович беше съставил сам, без разни съвети, подсказвания и указания от моя страна. Прегледах внимателно програмата и с удоволствие се убедих, че е съставена грамотно, пестеливо и доста остроумно. Поправих някои незначителни грешки и предадох програмата на своите момичета. След това забелязах, че на опашката се измъчва бледният и напласен счетоводител от рибозавода. Беше му страшно и неловко. И аз веднага го приех.

– Ами неудобно май – мърмореше той и боязливо поглеждаше към дублните. – Тези другари чакат, дошли са преди мене...

– Нищо, те не са другари – успокоих го аз.

– Ами граждани...

– Не са и граждани.

Счетоводителят съвсем пребледня, наведе се към мене и заговори с треперлив глас:

– И аз това гледам – не мигат... А онзи там със синия костюм, според мене, дори не диша.

Бях вече освободил половината опашка, когато по телефона се обади Роман.

– Саша ли е?

– Да.

– Папагала го няма.

– Как така го няма?

– Ами така.

– Да не го е изхвърлила чистачката?

– Питам я. Не само че не го е изхвърлила, но дори не го е виждала.

– Да не би домашните духове да си правят майтап?

– В лабораторията на директора ли? Едва ли.

– Хм, да – казах аз. – Може би самият Янус?

– Янус още не е идвал. Изобщо, струва ми се, не се е върнал от Москва.

– Как тогава да го разбирате? – попитах аз.

– Не зная. Ще видим.

Помълчахме.

– Ще ми се обадиш ли? – попитах аз. – Ако има нещо интересно...

– Ами разбира се. Непременно. До чуване, приятелю.

Накарах себе си да не мисля за този папагал, който в края на краищата изобщо не ме интересуваше. Освободих всички дубли, проверих всички програми и се залових с една отвратителна задача, която отдавна вече стоеше на главата ми. Дали ми я бяха абсолютниците. Отначало им казах, че тя няма нито смисъл, нито решение, както повечето техни задачи. Но след това се посъветвах с Хунта, която разбираше тези неща изтънко, и той ми даде няколко обнадеждаващи съвета. Много пъти се бях залавял с тази задача и пак я бях оставял, но днес я довърших. Резултатът беше идеален. Тъкмо бях свършил и облегнат на стола, блажено оглеждах решението отдалече, дойде позеленелият от злоба Хунта. Той ме гледаше в краката и със сух и неприятен глас попита откога съм престанал да разбирам почерка му. Това страшно му напомняло саботаж, заяви той. Гледах го с умиление.

– Кристобал Хозевич – казах аз. – Все пак я реших. Вие бяхте абсолютно прав. Заклинателното пространство може да се свие и по четири-те променливи.

Той най-после вдигна очи и ме погледна. Вероятно съм имал много щастлив вид, защото той омекна и промърмори:

– Я да видим.

Подадох му листчетата, той седна до мене и заедно анализирахме задачата отначало докрай и се наслаждавахме на двете идеални преобразувания, едното от които ми беше подсказал той, а другото бях намерил сам.

– Бива си ги нашите глави, Александро – каза най-после Хунта. – Нашето мислене е артистично. Не смятате ли така?

– Според мене, юнаци сме – казах аз искрено.

– И аз така мисля – каза той. – Ще го публикуваме. Никой не би се срамувал да го публикува. Това не са галошите самоходки и панталоните невидимки.

Настроението ни стана прекрасно и започнахме да анализираме новата задача на Хунта. Но много скоро той каза, че и преди понякога се е смятал за побрекито, и че още при първата ни среща се убедил, че аз съм неграмотен в математиката. На драго сърце се съгласих с него и изказах предположение, че той май трябва вече да се пенсионира, а мен

трябва най-грубо да ме изгонят от института и да ме изпратят да товаря дървен материал, защото за нищо друго не ме бива. Той ми възрази. Каза, че и дума не може да става за пенсия, че трябва да го изхвърлят за тор, а на мен да не ми дават да припаря до сечищата, където все пак е необходимо определено интелектуално равнище, а да ме назначат за чирак при помощник-чистача в някои противохолерен санитарен обоз. Седяхме, подпрели глави, и се подлагахме на самоунищожение, когато в залата надникна Фьодор Симеонович. Доколкото разбрах, той нямал търпение да разбере моето мнение за съставената от него програма.

– Програма! – жлъчно усмихнат каза Хунта. – Не съм виждал твоята програма, Теодор, но съм убеден, че тя е гениална в сравнение с това... – Той с отвращение подаде на Фьодор Симеонович листчето със своята задача. – Порадвайте се, това е образец на духовна бедност и нищожество.

– Д-драги – каза Фьодор Симеонович озадачен, след като разчете почерците. – Та това е проблемът на Бен Бецалел. Калиостро е доказал, че тя няма решение.

– И ние знаем, че тя няма решение – каза Хунта, като незабавно се наежи. – Искаме да знаем как да я решим.

– Странно разсъждаваш, Кристо... Как ще търсиш р-решение, когато го няма? Това е б-безсмислица.

– Извинявай, Теодор, но ти разсъждаваш много странно. Безсмислица е да търсиш решения, ако и без това го има. Става дума какво да правим със задача, която няма решение. Това е дълбоко принципален въпрос, който, както виждам, ти, приложникът, за съжаление не можеш да разбереш. Изглежда напразно съм започнал да разговарям с тебе на тази тема.

Тонът на Кристобал Хозевич беше необичайно оскърбителен и Фьодор Симеонович се разсърди.

– С-слушай, драги – каза той. – Н-не мога да д-дис-кутирам с тебе с такъв тон и пред младежа. Ти ме учудваш. Това е не-п-педагогично. Ако искаш да продължим, заповядай с мен в к-коридора.

– Моля – отвърна Хунта, изправи се като пружина и инстинктивно хвана несъществуващата дръжка на меча до бедрото си.

Те церемониално излязоха, гордо вдигнали глави и без да се поглеждат. Момичетата се закискаха. И аз не се уплаших много. Седнах, хванал с ръце главата си над оставеното листче, и известно време слушах с крайцеца на ухото си как в коридора мощно боботи басът на Фьодор Симеонович, пресичан от сухите гневни викове на Кристобал

Хозевич. След това Фьодор Симеонович изрева: „Заповядайте в моя кабинет!“ – „Моля!“ – изскърца през зъби Хунта. Те вече бяха на „вие“ и гласовете се отдалечиха. „Дуел! Дуел! Дуел!“ – зачуруликаха момичетата. За Хунта се носеше лошата слава, че бил дуелист и кавгаджия. Говореше се, че отвеждал противника в лабораторията си, предлагал му да си избере рапира, шпага или алебарда, а след това започвал ала Жан Маре да скача по масите и да събаря шкафовете. Но за Фьодор Симеонович можех да бъда спокоен. Ясно беше, че в кабинета те ще мълчат мрачно около половин час, седнали един срещу друг на масата, после Фьодор Симеонович ще въздъхне тежко, ще отвори барчето и ще напълни две чашки еликсир „Блаженство“. Хунта ще помърда ноздри, ще засуче мустак и ще пийне. Фьодор Симеонович незабавно отново ще напълни чашките и ще викне към лабораторията: „Пресни краставички!“

През това време се обади Роман и със странен глас ми каза веднага да се кача при него. Хукнах нагоре.

В лабораторията бяха Роман, Витка и Едик. Освен това в лабораторията беше зеленият папагал. Жив. Той стоеше, както вчера, на кобилицата на везните, разглеждаше всички поред ту с едното, ту с другото око, пощеше се с клюна и явно се чувствуваше прекрасно. За разлика от него учените изглеждаха зле. Навел глава, Роман стоеше над папагала и от време на време конвулсивно въздишаше. Бледният Едик внимателно масажираше слепоочията си с мъчителен израз на лицето, сякаш го мъчеше мигрена. А Витка, яхнал стола, се люлееше като момче, което си играе на конче, неразбираемо мърмореше и пулеше очи като трескав.

– Същият ли е? – попитах тихо.

– Същият – каза Роман.

– Фотон? – Аз също се почувствувах зле.

– Фотон.

– И номерът ли съвпада?

Роман не отговори. Едик каза с измъчен глас:

– Ако знаехме колко пера имат папагалите на опашката, можехме да ги преброим и да приспаднем перото, което е било загубено онзи ден.

– Ако искате, ще изтичам за Брем? – предложих аз.

– Къде е покойникът? – попита Роман. – Оттам трябва да започнем.

Слушайте, детективи, къде е трупът?

– Тр-руп! – кресна папагалът. – Цер-ремония! Тр-ру-път зад борда!

Р-рубидий.

– Дявол знае какво приказва – каза Роман развълнувано.

– Труп зад борда е типичен пиратски израз – обясни Едик.

– А рубидий?
– Р-рубидий резер-ррв! Огр-ромен! – каза папагалът.
– Резервите от рубидий са огромни – преведе Едик. – Интересно къде са?

Наведох се и започнах да разглеждам пръстенчето.

– Все пак може би не е онзи?

– А къде е онзи? – попита Роман.

– Това е вече друг въпрос – казах аз. – То може по-лесно да се обясни.

– Обясни го – предложи Роман.

– Я чакай – казах аз. – Нека най-напред решим въпроса онзи ли е или не е онзи.

– Според мене, онзи е – каза Едик.

– А според мене, не е онзи – казах аз. – Ето тук, на пръстенчето, драскотината, където е тройката...

– Тр-ройка! – каза папагалът. – Тр-ройка! Остр-ровър-рти! Смер-рч! Смер-рч!

Витка изведнъж трепна.

– Имам една идея – каза той.

– Каква?

– Асоциативен разпит.

– Как така?

– Чакайте. Седнете всички, мълчете и не ми пречете. Роман, имаш ли магнетофон?

– Имам диктофон.

– Донеси го. Само че всички мълчете. Сега ще го накарам да проговори този негодник. Всичко ще ми каже.

Витка примъкна напред стола си, седна с диктофон в ръка срещу папагала, наежи се, погледна папагала с едно око и кресна.

– Р-рубидий!

Папагалът потръпна и замалко не падна от везните. Размаха крила, за да запази равновесие, и отговори:

– Р-резерв! Кр-ратер Р-ричи!

Ние се спогледахме.

– Р-резерв! – кресна Витка.

– Огр-ромен! Гр-рамади! Гр-рамади! Р-ричи пр-рав! Р-ричи пр-рав! Р-роботи! Р-роботи!

– Рроботи!

– Кр-рах! Гор-рят! Атмосфер-рата гор-ри! Вър-рви си! Др-рамба,

вър-рви си!

– Др-рамба!

– Р-рубидий! Р-резерв.

– Р-рубидий!

– Р-резерв! Кр-ратер Р-рнчи!

– Затваряне – каза Роман. – Кръг.

– Чакай, чакай – промърмори Витка. – Ей сега...

– Опитай нещо от друга област – посъветва го Едик.

– Янус! – каза Витка.

Папагалът отвори клюн и кихна.

– Я-нус! – повтори Витка строго.

Папагалът замислено гледаше през прозореца.

– Няма буквата „р“ – каза аз.

– Вярно – каза Витка. – Я сега... Невстр-руев!

– Пр-реминавам на пр-риемане! – каза папагалът. – Чар-родей! Чар-родей! Говор-ри Кри-рило! Говор-ри Кр-ририло!

– Папагалът не е пиратски – каза Едик.

– Попитай го за трупа – помолих аз.

– Тр-руп – без желание каза Витка.

– Погр-ребална церемония! Вр-ремето огр-раничено! Р-реч! Р-реч! Др-рънкане! Ра-работете! Ра-работете!

– Интересни господари е имал – каза Роман. – Но какво да правим?

– Витя – каза Едик. – Според мене, терминологията му е космическа. Я опитай нещо просто, обикновено.

– Водор-родна бомба – каза Витка. Папагалът наведе глава и си почисти крачето с клюн.

– Пар-раход – каза Витка.

Папагалът не отговори.

– Да, не става – каза Роман.

– Ама че дявол – каза Витка. – Нищо обикновено не мога да измисля с буквата „р“. Стол, маса, таван... Диван... О! Тр-ранслатор!

Папагалът погледна Витка с едното око.

– Кор-рнеев!

– Какво? – попита Витка. За пръв път през живота си видях, че Витка се смути.

– Кор-рнеев гр-руб! Гр-руб! Пр-рекарасен р-работник! Р-рядък др-ръвник! Пр-релест!

Закискахме се. Витка ни погледна и отмъстително каза:

– Ойр-ра! Ойр-ра!

– Стар-р! Стар-р – веднага отвърна папагалът. – Р-радвам се! Обър-рка се!

– Май нищо не излиза – каза Роман.

– Защо да не излиза? – каза Витка. – Дори много добре...

– Пр-ривалов!

– Пр-ростодушен пр-роект! Пр-римитивен! Тр-рудолобив!

– Другари, той ни познава всичките – каза Едик.

– Др-ругари – обади се папагалът. – Зр-рънце пи-пер-р! Зер-ро! Зер-ро! Гр-равитация!

– Ампер-рян! – бързо каза Витка.

– Кр-рематор-риум! Без вр-реме пр-рекъснат! – каза папагалът, по-мясли и добави: – Ампер-рметър!

– Несвързани работи – каза Едик.

– Няма несвързани работи – замислено каза Роман.

Витка щракна ключа и отвори диктофона.

– Лентата свърши – каза той. – Жалко.

– Знаете ли какво – казах аз, – според мене, най-лесно е да попита-ме Янус какъв е този папагал, откъде е дошъл и изобщо...

– А кой ще го пита? – попита Роман.

Никой не се нае. Витка предложи да прослушаме записа и ние се съгласихме. Всичко звучеше твърде странно. Още при първите думи на диктофона папагалът прелетя на рамото на Витка и започна с явен интерес да слуша и понякога да вмъква реплики, като „Др-рамба игнор-рира ур-рана“, „Пр-равилно“, „Кор-рнеев гр-руб“. Когато записът свърши, Едик каза:

– По принцип би могло да се състави лексически речник и да се анализира на машината. Но някои неща и без това са ясни. Първо, той познава всички ни. Това е вече много чудно. То значи, че много пъти е чувал имената ни. Второ, знае за работите. И за рубидия. Ами къде се употребява рубидият?

– Във всеки случай в нашия институт – каза Роман – никъде не се употребява.

– Той е нещо като натрия – каза Корнеев.

– За рубидия добре – казах аз. – Откъде знае за лунните кратери.

– Защо именно за лунните?

– А нима на земята планините се наричат кратери?

– Първо, има кратер Аризона, а второ, кратерът не е планина, а пос-коро трап.

– Тр-рап на вр-ремето – съобщи папагалът.

– Той има много интересна терминология – каза Едик. – Изобщо не мога да я нарека общоприета.

– Да – съгласи се Витка. – Ако папагалът непрекъснато се намира при Янус, значи Янус се занимава с много странни неща.

– Стр-ранен ор-рбитален пр-реход – каза папагалът.

– Янус не се занимава с космоса – каза Роман. – Щях да зная.

– Може би по-рано се е занимавал?

– И по-рано не се е занимавал.

– Някакви работи – тъжно каза Витка. – Кратер!... Какво общо имат тук кратерите?

– Може би Янус чете научна фантастика? – предположих аз.

– На глас ли? На папагал?

– М-да...

– Венер-ра – каза Витка, като се обърна към папагала.

– Стр-рашна стр-раст – каза папагалът. Замисли се и поясни: – Р-разбира се. Напр-разно.

Роман стана и започна да ходи из лабораторията. Едик опря буза до масата и затвори очи.

– Ами как се появи тук? – попитах аз.

– Както вчера – каза Роман – от лабораторията на Янус.

– С очите си го видяхте?

– Ъхъ.

– Едно не разбирам – казах аз. – Дали е умирал или не е умирал.

– Откъде да знаем – каза Роман. – Аз не съм ветеринар. А Витка не е орнитолог. Изобщо това може би не е папагал.

– А какво е?

– Откъде да зная?

– Това е може би сложно насочена халюцинация – каза Едик, без да отваря очи.

– Кой я е насочил?

– Точно за това мисля сега – каза Едик.

Натиснах с пръст окоото си и погледнах папагала. Папагалът се раздвои.

– Раздвоява се – казах аз. – Не е халюцинация.

– Аз казах сложна халюцинация – напомни Едик.

Натиснах и двете си очи. Временно ослепях.

– Слушайте – каза Корнеев. – Заявявам, че имаме работа с нарушаване на причинно-следствения закон. За това има само един изход – всичко е халюцинация, но ние трябва да станем, да се строим и с песни

да отидем на психиатър. Строй се!

– Няма да ида – каза Едик. – Имам още една идея.

– Каква?

– Няма да кажа.

– Защо?

– Ще ме пребиете.

– Ние и без това ще те пребием.

– Удряйте.

– Нямах никаква идея – каза Витка. – Само така ти се струва. Хайде на психиатър.

Вратата скръцна и от коридора в лабораторията влезе Янус Полуектович.

– Да – каза той. – Здравейте.

Ние станахме. Той се ръкува с всички наред.

– Фотончик – каза той, като видя папагала. – Не ви ли пречи. Роман Петрович?

– Да пречи? – каза Роман. – На мен? Защо ще ми пречи? Не ми пречи. Напротив...

– Ами всеки ден... – започна Янус Полуектович и изведнъж се запъна. – За какво приказвахме с вас вчера? – попита той, бършейки челото си.

– Вчера вие бяхте в Москва – каза Роман със спокоен глас.

– Ах... да-да. Добре тогава. Фотончик! Ела тук!

Папагалът литна, кацна върху рамото на Янус и му каза на ухото:

– Пр-росо! Пр-росо! Захар-рче!

Янус Полуектович нежно се усмихна и влезе в лабораторията си. Спогледахме се слисани.

– Да се махаме оттук – каза Роман.

– На психиатър! На психиатър! – зловещо бърбеше Корнеев, докато вървахме по коридора към дивана в неговата лаборатории. – Към кратера Ричи. Др-рамба! Захар-рче!

ПЕТА ГЛАВА

Винаги е имало достатъчно факти – липсвало е фантазия.

Д. Блохинцев

Витка нареди на пода контейнерите с жива вода, ние се

натъркаляхме на дивана транслатор и запалихме цигари. След малко Роман попита:

– Витка, изключил ли си дивана?

– Да.

– В главата ми се въртят разни глупости.

– Изключих го и го блокирах – каза Витка.

– Не, момчета – каза Едик, – а защо пък да не е халюцинация?

– Кой казва, че не е халюцинация? – попита Витка. – Нали предлагам да отидем на психиатър.

– Когато ухажвах Майка – каза Едик, – предизвиквах такива халюцинации, че и мене ме хващаше страх.

– Защо? – попита Витка.

Едик си помисли.

– Не зная – каза той. – Вероятно от възторг.

– Аз питам кому е притрябвало да ни внушава халюцинации? – каза Витка. – И после ние не сме Майка. Слава богу, магистри сме. Кой може да ни надвие? Да речем, Янус. Или Киврин. Хунта. Може би и Жакомо.

– Само Саша ни е малко слабичък – с извинителен тон каза Едик.

– Какво от това? – попитах аз. – Да не би само на мен да ми се привижда?

– Изобщо това би могло да се провери – замислено каза Витка. – Ако Сашка... онзи... такова...

– Хайде де-е – казах аз. – Стига с тези работи. Други начини няма ли? Натиснете си окото или дайте диктофона на външен човек. Нека го чуе и каже има ли там запис или няма.

Магистрите съжалително се усмихнаха.

– Добър програмист си, Саша – каза Едик.

– Мряна – каза Корнеев. – Личинка.

– Да, Сашенка – въздъхна Роман. – Виждам, че ти дори не можеш да си представиш какво е истинската, подробна старателно насочена халюцинация.

Върху лицата на магистрите се появи мечтателно изражение – явно бяха ги връхлетели сладки спомени. Те се усмихваха. Примижаваха. Намигаха никому. После Едик изведнъж каза:

– Цяла зима в къщата й цъфтяха орхидеи. Те ухаеха с най хубавия аромат, който аз можех да измисля...

Витка се опомни.

– Бърклеанци – каза той. – Мръсни солипсисти. „Колко ужасна е моята представа!“

– Да – каза Роман. – Халюцинациите не са тема за обсъждане. Прекалено прости са. Ние не сме деца и баби. Не искам да бъда агностик. Каква идея имаше ти, Едик?

– Аз ли?... Ах, да, имах. Също, общо взето, примитивна. Матрикатите.

– Хм – каза Роман със съмнение.

– А какво значи това? – попитах аз.

Едик с известно нежелание ми обясни, че освен познатите ми дубли съществуват и матрикати, точни, абсолютни копия на предметите или съществата. За разлика от дублите матрикатът съвпада с оригинала с точност до последната подробност. Невъзможно е да бъдат различени с обикновените методи. Нужни са специални апарати и изобщо това е твърде сложна и изискваща много труд работа. На времето Балзамо получил титлата магистър-академик, защото доказал матрикатната природа на Филип Бурбон, известен сред народа с прякора „Желязната маска“. Този матрикат на Луи Четиринайсти бил създаден в тайните лабораторни на йезуитите, за да заграбят френския престол. В наше време матрикатите се изработват по метода на биостереографията ала Ришар Сегюр. Тогава не знаех кой е този Ришар Сегюр, но веднага казах, че идеята за матрикатите може да обясни само необичайната прилика между папагалите и нищо друго. Например пак ще си остане неизяснено къде е изчезнал вчерашният умрял папагал.

– Да, така е – каза Едик. – Затова именно не настоявам. Още повече, че Янус няма никакво отношение към биостереографията.

– Точно така е – казах аз по-смело. – Тогава по-добре е да предположим, че е имало пътешествие в описваното бъдеще. Знаете ли, като Луи Седловой.

– И? – каза Корнеев без особен интерес.

– Чисто и просто Янус отлита в някой фантастичен роман, взема оттам папагала и го донася тук. Папагалът умира, той отново отлита на същата страница и пак... Тогава е ясно защо папагалите си приличат. Това е един и същи папагал и става ясно защо папагалът има такъв научно-фантастичен речник. И изобщо – продължавах аз, защото чувствавах, че всичко излиза не чак толкова глупаво – можем дори да направим опит да си обясним защо Янус постоянно задава въпроси: той всеки път се страхува, че не се е върнал в същия ден, в който е трябвало да се върне... Според мене, идеално обясних всичко, а?

– Ами има ли такъв фантастичен роман? – любопитно попита Едик.
– С папагал?

– Не зная – казах честно. – Но в звездолетите на фантастичните романи има най-различни животни. И котки, и маймуни, и деца... Пък и на Запад също имат много фантастични романи, че човек не може всичко да прочете...

– Хайде де... първо, един папагал от западната фантастика едва ли ще вземе да говори по руски. Но най-важното, абсолютно неясно е откъде тези космически папагали – дори от съветската фантастика – могат да познават Корнеев, Привалов и Ойра-Ойра...

– Да не говоря пък – лениво каза Витка, – че прехвърлянето на материално тяло в идеален свят е едно, а идеално тяло в материален свят съвсем друго. Съмнявам се, че се е намерил писател, който да създаде образ на папагал, годен да съществува самостоятелно в реалния свят.

Спомних си полупрозрачните изобретатели и не намерих какво да му възразя.

– Впрочем – снизходително продължи Витка – нашият Сашенция дава известни надежди. В неговата идея се чувствава някакво благородно безумие.

– Янус не би изгарял един идеален папагал – убедено каза Едик. – Та идеалният папагал не може дори да се вмирише.

– А защо? – каза изведнъж Роман. – Защо сме толкова непоследователни? Защо Седловой? Откъде накъде Янус ще повтаря Л. Седловой? Янус си има тема. Янус си има своя проблематика. Янус се занимава с паралелните пространства. Нека изходим от това!

– Нека – казах аз.

– Ти смяташ, че Янус е успял да се свърже с някое паралелно пространство? – попита Едик.

– Той отдавна е установил връзка. Защо да не предположим, че е отишъл още по-далеч? Защо да не предположим, че организира прехвърлянето на материални тела? Едик е прав, това са матрикати, те трябва да бъдат матрикати, защото е необходима гаранция, че прехвърленият предмет ще бъде напълно идентичен. В зависимост от експеримента те подбират начина за прехвърляне. Първите две прехвърления бяха несполучливи: папагалите умираха. Днес експериментът изглежда успя...

– Защо говорят руски? – попита Едик. – И защо папагалите имат такъв речник?

– Значи и там има Русия – каза Роман. – Но там вече добиват рубидий в кратера Ричи.

– Прекаляваме – каза Витка. – Защо точно папагали? Защо не са

кучета или морски свинчета? Защо не са чисто и просто магнетофони? И още нещо, откъде тези папагали знаят, че Ойра-Ойра е стар, а Корнеев прекрасен работник.

– Гр-руб – подсказах му аз.

– Груб, но прекрасен. И все пак къде изчезна умрелият папагал?

– Слушайте – каза Едик. – Така не бива. Работим като дилетанти.

Като автори на любителски писма: „Скъпи учени, вече няколко години в мазето ми се чува подземно чукане. Обяснете ми, моля ви се, как става то.“ Трябва да има система. Къде ти е хартията, Витя? Сега ще опишем всичко...

И ние описахме всичко с красивия почерк на Едик. Първо, приехме постулата, че станалото не е халюцинация, иначе чисто и просто не би било интересно. След това формулирахме въпросите, на които търсената хипотеза трябваше да даде отговор. Въпросите разделихме на две групи: група „папагал“ и група „Янус“. Групата „Янус“ беше включена по настояване на Роман и Едик, които заявиха, че с цялото си същество чувствуват връзката между странностите на Янус и странностите на папагалите. Те не можаха да отговорят на въпроса на Корнеев какъв е физическият смисъл на понятията „същество“ и „чувствуват“, но подчертаха, че Янус сам по себе си представлява извънредно интересен обект за изследване и че всяка крушка си има дръжка. Тъй като няха собствено мнение, те излязоха мнозинство и окончателният списък на въпросите изглеждаше така:

Защо папагалите номер едно, две и три, наблюдавани съответно на десети, единадесети и дванадесети, толкова си приличат, че отначало ги взехме за един и същ? Защо Янус изгори първия папагал, а така също вероятно и онзи, който е бил преди първия (нулев) и от който беше останало само перото? Къде беше изчезнало перото? Къде изчезна вторият (умрелият) папагал? Как да си обясним странния речник на втория и третия папагал? Как да си обясним, че третият папагал познава всички ни, макар че ние го виждаме за пръв път? („Защо и от какво умряха папагалите?“ – накахих се да добавя аз, но Корнеев промърмори: „Защо и по какви причини пръв признак за отравянето е посиняването на трупа?“ – и моят въпрос не беше записан.) Какво обединява Янус и папагалите? Какво става с Янус в полунощ? Защо У-Янус има странния обичай да говори в бъдеще време, а в А-Янус подобно нещо не се забелязва? Защо те изобщо са двама и откъде фактически е произлязла легендата, че Янус Полуектович е един човек в два образа?

След това известно време старателно мислихме, като от време на

време надничаме в листчетата. Аз все се надявах, че отново ще ме обхване благородното безумие, но мислите ми се разсейваха и колкото повече мислех, все повече започвах да клоня към гледището на Саня Дрозд: че в този институт стават и много по-странни неща. Разбирах, че този евтин скептицизъм е чисто и просто последица от моето невежество и липсата на навик да мисля с категориите на изменения свят, но това вече не зависеше от мене. Всичко, което става сега, разсъждавах аз, е наистина чудно само ако се смята, че тези три или четири папагала са един и същ папагал. Те наистина толкова си приличат, че отначало аз бях заблуден. Това е естествено. Аз съм математик, уважавам числата и съвпадението на номерата – особено на шестзначните – за мене автоматически се свързва със съвпадането на номерирани предмети. Обаче ясно е, че това не може да бъде един и същ папагал. Тогава се нарушава законът за причинно-следствената връзка, закон, от който нямаш абсолютно никакво намерение да се отказвам заради някакви си красиви папагали, плюс това умрели. А ако не е един и същ папагал, целият проблем издребнява. Е, номерата съвпадали. Някой незабелязано от нас извърлил папагала. Какво друго имаше? Речникът? Голяма работа, един речник... Сигурно това си има някакво твърде просто обяснение. Канех се вече да произнеса по този повод реч, когато изведнъж Витка каза:

– Момчета, май се досещам.

Ние не казахме нито дума. Само се обърнахме към него – едновременно и шумно. Витка стана.

– Това е просто като фасул. Тривиално. Плоско и банално. Дори не е интересно за разказване.

Бавно се надиграхме. Имах чувството, че дочитам последните страници от увлекателен криминален роман. Целият ми скептицизъм като че ли веднага се изпари.

– Контрамоция! – изрече Витка.

Едик легна.

– Идеално! – каза той. – Браво!

– Контрамация ли? – каза Роман. – Какво значи... Аха... – Той завъртя пръсти. – Така... ъх... или пък така? Да, тогава разбирам защо той ни познава всичките... – Роман направи широк жест, сякаш викаше някого. – Значи идват оттам...

– И затова той пита за какво е разговарял вчера – подхвана Витка. – И фантастичната терминология...

– Почакайте де? – записках аз. Последната страница от криминалния роман беше написана на арабски. – Чакайте! Каква контрамоция?

– Не – каза Роман със съжаление и веднага по лицето на Витка стана ясно, че той също е разбрал, че контрамоцията няма да мине. – Не върви – каза Роман. – То е като кино... представете си кино...

– Какво кино?! – завиках аз. – Помогнете ми!

– Кино наопаки – обясни Роман. – Разбираш ли? Контрамоция.

– Вятър работа – отчаяно каза Витка, легна на дивана и заби нос в шепите си.

– Да, не върви – каза и Едик със съжаление. – Саша, не се ядосвай – нищо не става. Според дефиницията, контрамоцията е движение във времето в обратна посока. Като неутриното. Но цялата беда е там, че ако папагалът е бил контрамот, щеше да лети със задника напред и нямаше да умре пред нас, а щеше да оживее... Но, общо взето, идеята е хубава. Папагалът контрамот наистина би могъл да знае нещо за космоса. Нали живее от бъдещето към миналото. А контрамотът Янус наистина може и да не знае какво е станало в нашето „вчера“. Защото нашето вчера за него би било „утре“.

– Точно така е – каза Витка. – Така си и помислих: защо папагалът говореше за Ойра-Ойра, че е стар? И защо Янус понякога така ловко и с подробности предсказва какво ще стане утре? Помниш ли случая на полигона. Роман? Минаваше ми през ума, че те са от бъдещето...

– Но нима е възможна тази контрамоция? – казах аз.

– Теоретически е възможна. Нали половината от веществото във вселената се движи в обратна посока на времето. А практически с това никой не се е занимавал.

– Кому е притрябвало и кой ще издържа да се занимава? – каза Витка мрачно.

– Да предположим, че това би бил един забележителен експеримент – забеляза Роман.

– Не е експеримент, а саможертва – измърмори Витка. – Мислете, колкото си щете, но тук има нещо от контрамоцията... С цялото си същество го чувствавам.

– Ах, същество!... – каза Роман и всички млъкнаха.

Докато те мълчаха, аз трескаво пресмятах какво имаме на практика. Ако теоретически контрамоцията е възможна, значи теоретически е възможно нарушаване на причинно-следствения закон. Фактически дори не нарушаване, защото този закон си остава правилен поотделно и за нормалния свят, и за света контрамот... А това значи, все пак може да се предположи, че папагалите не са три, не са четири, а само един, един и същ. Какво излиза тогава? На десети сутринта той лежи умрял в

чашката на Петри. След това той е изгорен, превърнат на пепел и разпръснат по вятъра. Въпреки това на единайсети сутринта той е пак жив. Не само че не е на пепел, но е цял и повредим. Вярно, че към пладне той умира и отново попада в чашката на Петри. Това е дяволски важно! Аз чувствавах, че чашката на Петри е дяволски важна... Единство на мястото!... На дванайсти папагалът е отново жив и иска захарче... Това не е контрамоция, не е филм, който се върти наопаки, но тук пак има нещо от контрамоцията... Витка е прав... За контрамота събитията се развиват по следния ред: папагалът е жив, папагалът умира, папагалът е изгорен. От наша гледна точка, ако пренебрегнем подробностите, излиза тъкмо обратното: папагалът е изгорен, папагалът умира, папагалът е жив... Сякаш филмът е нарязан на три парчета и се показва най-напред третото парче, след това второто, а чак след това първото... Някакви прекъсвания в непрекъснатостта... Разкъсвания на непрекъснатостта... Точките на разкъсването...

– Момчета – казах аз с примиращ глас. – Ами контрамоцията непременно ли трябва да бъде непрекъснатата?

Известно време те не реагирах. Едик пушеше и пускаше дима към тавана. Витка лежеше неподвижно по корем, а Роман разсеяно ме гледаше. След това очите му се ококориха.

– Полунощ! – каза той със страшен шепот.

Всички скочиха.

Сякаш се намирахме на финален мач и аз бях вкарал решаващия гол. Те се хвърлиха върху мене, мляскаха ме по бузите, удряха ме по гърба и по врата, събориха ме на дивана и се трупаха върху мене. „Умник!“ – пискаше Едик. „Акъл!“ – реवेशе Роман. „А пък аз мислех, че ти си нашият глупчо!“ – повтаряше грубият Корнеев. След това се успокоиха и всичко тръгна като мед и масло.

Най-напред Роман ни в клин, ни в ръкав заяви, че сега той знае тайната на Тунгуския метеорит. Той пожела да ни я съобщи незабавно и ние радостно се съгласихме, колкото и парадоксално да ни звучеше. Не бързахме да се заловим с онова, което ни интересуваше най-много. Не, никак не бързахме! Чувствахме се като чревоугодници. Не се нахвърляхме върху ястията. Душехме миризмите, кокорехме очи и мляскахме, потривахме ръце, обикаляхме и предчувствахме...

– Нека най-после изясним – с мазен глас започна Роман – заплетения проблем на Тунгуското чудо. Преди нас с този проблем са се занимавали хора, абсолютно лишени от фантазия. Всичките тези комети, метеорити от антивещество, самоизбухващи атомни кораби, разните му

космически облаци и квантови генератори са прекалено банални и значи далеч от истината.

За мен Тунгуският метеорит винаги е бил кораб на пришълци и винаги съм смятал, че корабът не може да се намери на мястото на експлозията по простата причина, че отдавна го няма там. До днес аз мислех, че падането на Тунгуския метеорит не е кацане на кораба, а неговото излитане и сега тази чернова хипотеза много неща ми обясни. Идете за прекъсващата се контрамоция дават възможност веднъж завинаги да се сложи край на този проблем. Но какво е станало на тринайсти юни хиляда деветстотин и осма година в района на Подкаменна Тунгуска? Горе-долу към средата на юли същата година в пространството около Слънцето навлязъл корабът на пришълците. Но те не са били простите и елементарни пришълци от фантастичните романи. Те са били контрамоти, другари! Хора, пристигнали в нашия свят от друга вселена, където времето тече в обратна посока на нашето. В резултат от взаимодействието на противоположните потоци от време, те от обикновени контрамоти, възприемащи нашата вселена като филм, пуснат наопаки, се превърнали в контрамоти от прекъсващ се тип. Природата на тази прекъсваемост засега не ни интересува. Важно е друго. Важно е, че животът им в нашата вселена е бил подчинен на определен ритмичен цикъл. Ако за по-просто предположим, че един цикъл при тях е бил равен на земното денонощие, тяхното съществуване от наша гледна точка би изглеждало по следния начин. Например на първи юли те живеят, работят и се хранят абсолютно като нас. Обаче например точно в полунощ те заедно с цялото си снаряжение преминават не във втори юли като нас простите смъртни, а в началото на трийсти юни, тоест не с един миг напред, а с две денонощия назад, ако разсъждаваме от наша гледна точка. Точно така в края на трийсти юли те преминават не в първи юли, а в самото начало на двайсет и девети юни. И тъй нататък. Попаднали непосредствено близко до Земята, нашите контрамоти с изненада откриват, ако не са го били открили още преди, че Земята прави по своята орбита твърде странни скокове – скокове, които извънредно много затрудняват астронавигацията. Освен това, намирайки се над Земята на първи юли, по наше времеброене те откриват в самия център на гигантския Евразийски континент мощен пожар, димът от който наблюдавали с могъщите си телескопи и по-рано, на втори, трети и тъй нататък юли по нашето времеброене. Самият катаклизъм като факт ги интересува, обаче тяхното научно любопитство е окончателно разпалено, когато на сутринта на 13 юли – по нашето времеброене – те забелязват, че дори няма помен от

пожар, а под кораба се простира спокойното зелено море на тайгата. Заинтригуваният капитан заповяда да се приземят на същото място, където вчера – по тяхното времеброене – той със собствените си очи наблюдавал епицентъра на огнената катастрофа. После всичко тръгва по реда си. Затракват тумблерите, засвяткват екраните, забучават планетарните мотори, в които избухва ка-гама-плазмоинът...

– Как-как? – попита Витка.

– Ка-гама-плазмоин. Или, да речем, мю-делта йонопласт. Корабът, обвит в пламъци, паднал в тайгата и естествено я подпалва. Тъкмо тази картина са наблюдавали селяните от село Карелинское и други хора, влезли по-късно в историята като очевидци. Пожарът бил ужасен. Контрамотите надникнали навън, разтреперили се и решили да почакаят зад мъчно топимите и огнеупорни стени на кораба. До полунощ те с трепет слушали свирепия рев и прашене на пламъка, а точно в полунощ всичко изведнъж стихнало. И няма нищо чудно. Контрамотите навлезли в своя нов ден – двайсет и девет юни по нашето времеброене. И когато храбрият капитан с огромна предпазливост се решил към два часа през нощта да се покаже навън, той видял под светлината на мощните прожектори спокойни клатушкащите се борове и моментално бил нападен от облаци дребни, смучещи кръв насекоми, известни под името папатаци или мушички, според нашата терминология.

Роман си пое дъх и ни огледа. На нас всичко многа ни харесваше. Ние предчувствахме как по същия начин ще видим сметката и на тайната с папала.

– По-нататъшната съдба на пришълците контрамоти – продължи Роман – няма какво да ни интересува. Може би на петнайсти юни тихо и безшумно, използвайки този път нищо невъзпламеняващата алфа-бета-гама-антигравитация, те са се вдигнали от странната планета и се върнали на своята. Може би всички до един са загинали, отровени от отровата на комарите, а техният космически кораб още дълго е стърчал на нашата планета, потъвайки в бездната на времето, и на дъното на Силурийско море по него са пълзели трилобити. Не е изключено дори, че някъде в деветстотин и шеста или, да речем, деветстотин и първа година на него се е натъкнал някой ловец от тайгата и дълго след това е разказвал на приятелите си, които, както и би трябвало да се очаква, не са му вярвали за пет пари. Завършвайки малкото си изказване, ще си позволя да изкажа съчувствие на славните изследователи, които старателно се опитваха да открият нещо в района на Подкаменна Тунгуска. Омагьосани от очевидното, те са се интересували само от онова, което е ставало в тайгата

след експлозията. И никой от тях не се е опитал да научи какво е имало там преди нея. Дикси¹⁶.

Роман се изкашля и изпи чаша жива вода.

– Кой има въпроси към докладчика? – попита Едик. – Няма ли въпроси? Чудесно. Да се върнем към нашите папагали. Кой иска думата?

Всички поискахме думата. И всички заговорихме. Дори Роман, който беше леко пресипнал. Дърпахме си един от друг листчето с въпросите и зачертавахме въпросите един след друг. И само след около половин час беше нарисувана изчерпателно ясна и детайлно разработена картина на наблюдаваното явление.

Хиляда осемстотин четиридесет и първа година в семейството на бедния помещик и запасен армейски прапорщик Полуект Хрисанфович Невструев се родил син. Нарекли го Янус в чест на далечния роднина Янус Полуектович Невструев, които точно предсказал пола, а така също деня и дори часа на раждането на детето. Този роднина, тихо и скромно старче, бил пристигнал в имението на запасния прапорщик наскоро след Наполеоновото нашествие, живеел в пристройката и се увличал от научни занимания. Бил малко чуждак, както е присъщо на учените хора, с много странности, обаче се привързал към своя кръщелник от все сърце и не се отделял нито крачка от него, упорито му втълпявал знания по математика и други науки. Може да се каже, че в живота на младия Янус не минавал нито ден без Янус – стария. И сигурно затова той не забелязвал онова, на което се чудели другите: старецът не само че не грохнал с годините, но, напротив, дори ставал като че ли по-силен и по-бодър. В края на века, старият Янус посветил младия във всички тайни на аналитичната, релативистичната и обобщена магия. Те продължавали да живеят и работят рамо до рамо, да участвуват във всички войни и революции, да понасят повече или по-малко мъжествено всички превратности на историята, докато най-последно попаднали в научноизследователския институт по чародейство и магия.

Откровено казано, цялата тази уводна част беше открай докрай съчинение. От миналото на Янусовците ние със сигурност знаехме само факта, че Я. П. Невструев е роден на седми март хиляда осемстотин четиридесет и първа година. По какъв начин и кога Я. П. Невструев е станал директор на института ни беше абсолютно неизвестно. Не знаехме дори кой пръв се е досетил и пръв е заговорил, че У-Янус и А-Янус е един човек в два образа. Аз го научих от Ойра-Ойра, защото не можех

16. Dixi – казах (лат.)

да го разбере. Ойра-Ойра го научил от Жакомо и също повярвал, защото бил млад и възторжен. На Корнеев го разказала чистачката и Корнеев тогава решил, че самият факт е толкова тривиален, че не си заслужава да се мисли за него. А Едик чул как по този въпрос разговаряли Саваот Ваалович и Фьодор Симеонович. Едик тогава бил младши лаборант и вярвал във всичко, освен в бога.

Следователно ние си представяхме миналото на Янусовци твърде приблизително. Затова пък бъдещето знаехме абсолютно точно. А-Янус, който сега е зает повече с института, отколкото с науката, в близко бъдеще извънредно много ще се увлече по идеята за практическата контрамоция. Той ще ѝ посвети целия си живот. Ще си завъди приятел – мъничкия зелен папагал на име Фотон, който ще му подарят знаменитите руски космонавти. Това ще стане на девстнайсти май хиляда деветстотин седемдесет и трета година или може би две хиляди седемдесет и трета година – именно така хитрият Едик разшифровал тайствения номер деветнайсет нула пет седемдесет и три на пръстена. Вероятно скоро след това А-Янус ще постигне най-последен решителен успех и ще превърне в контрамот и себе си, и папагала Фотон, който в момента на експеримента, естествено, ще стои на рамото му и ще иска захарче. Именно в този момент, ако ние поне мъничко разбираме от контрамоция, човешкото бъдеще ще се лиши от Янус Полуектович Невструев, по пък човешкото минало ще придобие едновременно двама Янусовци, защото А-Янус ще се превърне в У-Янус и ще се плъзне назад по оста на времето. Те ще се срещат всеки ден, но нито веднъж през живота на А-Янус няма да му мине през ум да подозре нещо, защото още от люлката е свикнал да вижда нежното набръчкано лице на своя далечен роднина и учител У-Янус. И всяка нощ, точно в нула часа, нула минути, нула секунди, нула терци по местно време, А-Янус както всички нас ще преминава от днешната нощ в утрешната сутрин, докато У-Янус и неговият папагал в същия миг, равен на един микроквант време, ще преминава от нашата днешна нощ в нашето вчерашно утре.

Ето защо папагалите номер едно, две и три, наблюдавани съответно на десети, единадесети и дванадесети са си приличали толкова много – те са били чисто и просто един и същ папагал. Бедният стар Фотон! Може би му е надвила старостта, а може би го е хванало течението, той се е разболял и е долетял да умре на любимите си везни в лабораторията на Роман. Той е умрял и неговият опечален господар му е направил огнено погребение и е разпръснал пепелта му. Направил го е, защото не е знаел как се държат мъртвите контрамоти. А може би именно защото е знаел.

Ние, естествено, сме наблюдавали целия процес като кино с разместени части. На девети Роман намира в печката оцелялото перо от Фотон. Тру- път на Фотон вече го няма, той е изгорен утре. Утре, на десети. Роман го намира в чашката на Петри. У-Янус намира покойника пак тогава и пак там и го изгаря в печката. Запазилото се перо остава в печката до края на денонощието и я полунощ прескача в девети. На единадесети сутринта Фотон е жив, макар вече болен. Той издъхва пред очите ни под везните (на които толкова много ще обича да си седи сега) и добродушният Саня Дрозд го слага в чашката на Петри, където покойникът ще лежи до полунощ, ще прескочи в утрото на десети, ще бъде намерен там от У-Янус, изгорен, разпръснат по вятъра, но перото му ще остане, ще лежи до полунощ, ще прескочи в утрото на девети и там ще го намери Роман. На дванадесети сутринта Фотон, жив и бодър, дава на Корнеев интервю и иска захарче. А в полунощ ще прескочи в утрото на единадесети, ще се разболе, ще умре, ще бъде сложен в чашката на Петри, в полунощ ще прескочи в утрото на десети, ще бъде изгорен и разпръснат, но ще остане перото, което в полунощ ще прескочи в утрото на девети, ще бъде намерено от Роман и хвърлено в кошчето за боклук. На тринадесети, четиринадесети, петнадесети и тъй нататък Фотон, за радост на всички ни, ще бъде весел, приказлив и ние ще го глезим, ще го храним със захарчета и зрънца от чер пипер, а У-Янус ще идва и ще ни пита дали той не ни пречи да работим. Като прилагаме асоциативния разпит, ще успеем да научим от него много интересни неща за космическата експанзия на човечеството и без съмнение някои неща за нашето собствено лично бъдеще.

Когато стигнахме до тази точка от разсъжденията, Едик изведнъж стана мрачен и заяви, че не му харесват намеренията на Фотон за неговата преждевременна смърт. Лишеният от такт Корнеев забеляза по този повод, че всяка смърт на един маг е винаги преждевременна и въпреки това всички ще отидем там. Изобщо, каза Роман, може би той ще обича тебе най-силно и само твоята смърт ще запомни. Едик разбра, че той все още има шансове да умре по-късно от нас и настроението му се подобри.

Обаче разговорът за смъртта отклони мислите ни в меланхолична насока. Всички ние освен Корнеев, разбира се, изведнъж започнахме да съжаляваме У-Янус. Наистина, като си помисли човек, положението му е ужасно. Първо, той се показваше образец на гигантска научна безкористност, защото практически беше лишен от възможността да използва плодовете на своите идеи. После, той нямаше никакво светло бъдеще.

Ние отивахме към света на разума и братството, а той ден след ден към Николай Кървавия, към крепостното право, към разстрела на Сенния площад и – кой знае? – може би аракчеевщината, бироновщината, опричината. И някъде в дълбините на времето, върху вонещия паркет на Санкт-Петербургската де сианс Академия в един мръсен ден ще го срещне колега с напудрена перука – колега, който вече цяла седмица странно се визира в него – ще ахне, ще плесне с ръце и с ужасени очи ще промърмори: „Хер Нефструев... Какво значи тофа?... Та фчера, фъф «Федомсти» ясно пишеше, че фие сте починали от утар...“ И тогава ще трябва да говори нещо за брат близник или за фалшиви слухове, защото ще знае и прекрасно ще разбира какво означава този разговор...

– Стига – каза Корнеев. – Разциврихте се. Затова пък той знае бъдещето. Той вече е бил там, а на нас ни остава още много да вървим. И може би прекрасно знае кога всички ще умрем...

– Това е съвсем друго нещо – каза тъжно Едик.

– На стареца му е тежко – каза Роман. – Бъдете добри, да се отнасяте с него по-приятелски и по-внимателно, особено ти, Витка. Вечно ти го нагрубяваш.

– Ами той какво току се лепи за мене? – озъби се Витка – Какво сме разговаряли, къде сме се виждали...

– Сега вече знаеш защо се лепи за тебе и се дръж прилично.

Витка се нацупи и взе демонстративно да разглежда листчето с въпросите.

– Трябва да му обясняваме всичко най-подробно – казах аз, – всичко, което знаем. Трябва постоянно да му предказваме неговото най-близко бъдеще.

– Да, дявол да го вземе – каза Роман. – Тази зима си счупи крака. На поледицата.

– Трябва да го предотвратим – решително казах аз.

– Какво? – попита Роман. – Разбираш ли какво приказваш? Кракът му отдавна вече е зараснал...

– Но той още не го е счупвал – възрази Едик.

Няколко минути ние се опитвахме всичко да проуедем. Изведнъж Витка каза:

– Я, чакайте! А това какво е? Момчета, един въпрос не е зачеркнат.

– Какъв?

– Къде е изчезнало перото?

– Как къде? – каза Роман. – Преминало е в осми. А точно на осми аз включвах печката, разтопявах нещо.

– И какво следва от това?

– Да, нали аз го хвърлих в кошчето. На осми, на седми, на шести не съм го виждал... Хм... Къде ли се е дянало?

– Чистачката го е изхвърлила – предположих аз.

– Изобщо интересно е да помислим за това – каза Едик. – Да предположим, че никой не го е изгорил. Как ли ще изглежда то през вековете?

– Има по-интересни неща – каза Витка. – Например какво става с обувките на А-Янус, когато ги износи до деня, в който са били изработени във фабрика „Скорост“? И какво става с храната, която той изяжда на вечеря? И изобщо...

Но ние бяхме вече твърде уморени. Поспорихме още малко, после дойде Саня Дрозд, избута ни от дивана, пушна своя транзистор и започна да проси две рубли. „Дайте ми бе“ – хленчеше той. „Ами нямаме“ – отвърскахме му ние. „Може би са ви останали... Ще ми дадете ли?...“ Стана невъзможно да се спори и решихме да вървим на обяд.

– В края на краищата – каза Едик – нашата хипотеза не е чак толкова фантастична. Може би съдбата на У-Янус е много по-чудна.

Твърде е възможно, помислихме си ние, и отидохме в столовата.

Изтичах за малко в електронната зала да съобщя, че отивам да обядвам. В коридора налетях на У-Янус, който внимателно ме погледна, кой знае защо се усмихна и попита дали не сме се виждали вчера.

– Не, Янус Полуектович – казах аз. – Вчера не сме се виждали. Вчера ви нямаше в института, вчера, Янус Полуектович, още сутринта ние отлетяхме за Москва.

– Ах, да – каза той. – Забравил съм.

Той така приятелски ми се усмихна, че аз се реших. Беше малко нахално, разбира се, но аз определено знаех, че напоследък Янус Полуектович се отнасяше към мене добре и значи сега между нас не можеше да се случи никакъв особен инцидент. И аз го попитах тихо, като предпазливо се озърнах:

– Янус Полуектович, извинявайте, ще ви задам един въпрос.

Вдигнал вежди, той известно време внимателно ме гледа, а след това явно ги спомни нещо и каза:

– Моля, задавайте. Само един ли?

Аз разбрах, че той е прав. Всички тези неща не се покриваха в един въпрос. Ще има ли война? Ще излезе ли нещо от мене? Ще се намери ли рецепта за всеобщо щастие? Ще умре ли някога последният глупак?

– Може ли да се отбия при вас утре сутринта?

Той поклати глава и както ми се стори, с известно злорадство отвърна:

– Не. Невъзможно е. Утре сутрин вас, Александър Иванович, ще ви повикат от Китежградския завод и аз ще трябва да ви пратя в командировка.

Почувствувах се глупаво. Имаше нещо унижително в този детерминизъм, който обричаше мене, самостоятелния човек със свободна воля, на абсолютно определени, независещи сега от мене дела и постъпки. И съвсем не ставаше дума дали ми се отиваше в Китежград или не ми се отиваше. Ставаше дума за неизбежността. Сега не можех нито да умра, нито да се разболея, нито да проявя каприз. „Дори да ме уволнят.“ Бях обречен и за пръв път разбрах ужасния смисъл на тази дума. Винаги съм знаел, че е лошо да бъдеш обречен например на екзекуция или на слепота. Но да бъдеш обречен дори на любовта на най-прелестната девойка в света, на най-интересното околосоветско пътешествие и на пътуване до Китежград (където аз наистина цели три месеца вече се стремях да отида), също могло да бъде крайно неприятно. Познаването на бъдещето ми се показва в съвсем нова светлина...

– Лошо е да се чете хубава книга отзад напред, нали? – каза Янус Полуектович, който ме наблюдаваше с открит поглед. – А що се отнася до вашите въпроси, Александър Иванович, то... постарайте се да разберете, Александър Иванович, че не съществува едно-единствено за всички бъдеще. Те са много и всяка ваша постъпка създава някое от тях. Ще го разберете – каза той убедително. – Непременно ще го разберете.

По-късно наистина го разбрах.

Но това е вече съвсем друга история.

ПОСЛЕСЛОВИЕ И КОМЕНТАРИИ

Кратко послесловие и коментари на и. д. завеждащ
изчислителната лаборатория при НИИЧАВО, младшия
научен сътрудник А. И. Привалов

Предлаганите очерци из живота на Научноизследователския институт по чародейство и вълшебство, според мен, не са реалистични в строгия смисъл на думата. Обаче те притежават качества, които значително ги отличават от аналогичните по тема творения на Г. Проницателни и Б. Питомник и поради това могат да бъдат препоръчани на широк кръг читатели.

Преди всичко трябва да се отбележи, че авторите са успели да се ориентират в обстановката и да отделят прогресивното от консервативното в работата на Института. Очерците не предизвикват онова раздражение, което човек изпитва, когато чете пълните с възхищение статии за конюнктурните фокуси на Вибегало или възторжените преразкази за безотговорните прогнози на сътрудниците от отдел „Абсолютно знание“. По-нататък приятно ми е да отбележа правилното отношение на авторите към мага като към човек. За тях магът не е обект на боязливо възхищение и преклонение, но не е и дразнещ киноголупак, нереална личност, която постоянно си губи очилата, не е способна да зашие два шамара на някой хулиган и чете на влюбената девойка избрани места от „Курса по диференциално и интегрално смятане“. А това значи, че авторите са взели верен тон. Към достойнствата на очерците може да се отнесе и това, че авторите са дали институтските пейзажи през погледа на новака, а така също не са пропуснали да видят дълбокото съотношение между административните закони и магическите закони. А що се отнася до недостатъците на очерците, повечето от тях се дължат на познатата открай време хуманитарна насоченост на авторите. Като професионални литератори авторите навсякъде предпочитат така наречената художествена правда пред фактическата правда. И пак като професионални литератори, авторите, както повечето литератори, са натрапчиво емоционални и за съжаление непросветени по въпросите на съвременната магия. Като изобщо не възразявам дадените очерци да бъдат публикувани, смятам за необходимо да посоча някои конкретни обърквания и грешки:

1. Както ми се струва, названието очерци не отговаря напълно на съдържанието. Като използват тази наистина разпространена сред нас поговорка, авторите очевидно са искали да кажат, че маговете работят непрекъснато, дори когато почиват. Това фактически си е почти така. Но в очерците то не се вижда. Авторите прекалено са се увлекли по нашата екзотика и не са успели да избягнат изкушенията да дават повече съблазнителни приключения и ефектни епизоди. Духовните приключения, които представляват същността от живота на всеки маг, почти не са намерили отражение в очерците. Аз, разбира се, не вземам под внимание последната глава от третата част, където авторите, макар че са се опитали да покажат мисловната дейност, но са я показали чрез неблагодарния материал на една доста елементарна дилетанска логическа задача. (Трябва да отбележа, че аз изложих пред авторите своето гледище по този въпрос, но те вдигнаха рамене и малко обидено казаха, че съм се отнасял към очерците прекалено сериозно.)

2. Гореспоменатото невежество по въпросите на магията като наука си прави с авторите лоши шеги в цялата книга. Така например, когато са формулирали дисертационната тема на М. Ф. Редкин, те са допуснали четиринайсет (!) фактически грешки. Навсякъде в текста те слагат неуместно солидният термин „Хиперпол“, който очевидно много им се е харесал. На тях изглежда и през ум не им минава, че диванът транслатор е излъчител не на М-поле, а на мю-поле; че терминът „жива вода“ е излязъл от употреба през по-миналия век; че тайнственият уред, наречен аквавитометър, и електронната машина „Алдан“ изобщо не съществуват; че завеждащ изчислителната лаборатория съвсем рядко се занимава с проверка на програмите – за тази цел си има математици програмисти, които в нашата лаборатория са двама и които авторите упорито наричат момичета. Описанието на упражненията по материализация във втората част е направено безобразно, но нека авторите се срамуват от такива глупави термини като „Вектор-магистатум“, заклинание на Ауерс; уравнението на Стокс няма нищо общо с материализацията, а Сатурн, в описвания момент изобщо не може да се намира в съзвездие Везни. (Последната грешка е още по-непростима, защото, доколкото разбрах, единият от авторите е професионален астроном.) Списъкът на грешките и глупостите от този род спокойно може да се продължи, обаче аз не го правя, защото авторите категорично отказаха да поправят каквото и да било. Те също отказаха да изхвърлят неразбираемата за тях терминология: единият заяви, че терминологията била необходима за обстановка, а другият, че създавала колорит. Впрочем аз бях принуден да се съглася с

тяхното мнение, че по-голямата част от читателите едва ли ще може да различи правилната терминология от погрешната и че каквато и терминология да се употребява, нито един разумен читател няма да ѝ повярва.

3. Стремещът към гореспоменатата художествена правда (както се изразява единият автор) и към типизация (както се изразява другият) е довело до значително изопачаване на образите на реалните хора, които участвуват в повествованието. Авторите изобщо са склонни да нивелират героите и затова горе-долу правдоподобен при тях е почти само Вибегалло и донякъде Кристобал Хозевич Хунта (не слагам в сметката епизодичния образ на върколака Алфред, който е излязъл по-добър от другите). Например авторите твърдят, че Корнеев е груб, и си въобразяват, че читателят може да си състави правилна представа за тази грубост. Да, Корнеев е наистина груб. Но тъкмо затова описаният Корнеев изглежда „полупрозрачен изобретател“ (според терминологията на самите автори) в сравнение с реалния Корнеев. Същото се отнася и за прословутата вежливост на Е. Амперян. Р. Ойра-Ойра в очерците е абсолютно безплатен, макар че тъкмо през описвания период той се развеждаше с втората си жена и се канеше да се жени трети път. Приведените примери са вероятно достатъчни читателят да не вярва твърде много на моя собствен образ в очерците.

Авторите ме помолиха да обясня някои непонятни термини и не много известни имена, които се срещат в книгата. Когато изпълнявах молбата им, аз се натъкнах на някои затруднения. Естествено, нямам намерение да обяснявам терминологията, измислена от авторите („аквавитометър“, „темпорална трансмисия“ и др.п.). Но аз не смятам, че обясняването дори на реално съществуващите термини ще бъде от голяма полза, защото той изисква солидни специални знания. Например невъзможно е да се обясни терминът „хиперпол“ на човек, който не разбира много от теорията на физическия вакуум. Терминът „трансгресия“ е още по-обемист, плюс това различните школи го употребяват в различен смисъл. Накъсо казано, аз се ограничих да коментирам някои имена, термини и понятия, от една страна, доста широко разпространени, а от друга, доста специфични в нашата работа. Освен това направих коментар на няколко думи, които нямат пряко отношение към магията, но според мене, могат да предизвикат недоумение у читателя.

Авгури К. – В древния Рим жреци, които предсказвали бъдещето по летенето на птиците и по тяхното поведение. По-голямата част от тях са били съзнателни мошеници. Това до голяма степен важи и за институтските авгури, макар че те сега имат разработени нови методи.

Анацефал – Изрод, който няма главен мозък и черепна кутия. Обикновено анацефалите умират при раждането или няколко часа по-късно.

Бецалел Лев Бен – известен средновековен маг, придворен алхимик на император Рудолф II.

Вампир – мъртвец кръвопиец от народните приказки. Не съществува. Фактически вампирите (върколаци) са магове, тръгнали по една или друга причина по пътя на абстрактното зло. Изпитано средство против тях е трепетликовият кол и куршумът, отлят от чисто сребро. В текста думата „вампир“ навсякъде се употребява в преносен смисъл.

Василиск – В приказките – чудовище с тяло на петел и опашка на змия, което убива с поглед. Фактически днес почти изчезнал дъвен гущер, покрит с пера, предшественик на първата птица археоптерикс. Способен да хипнотизира. Във вивариума на института се пазят два екземпляра.

Верволф – вж. таласъм.

Върколак – вж. вампир.

Гном – в западноевропейските легенди грозно джудже, което пази подземни съкровища. Аз съм разговарял с някои гномове. Те наистина са грозни и наистина са джуджета, но си нямат понятие за никакви съкровища. Повечето от гномовете са забравени и силно съсухрени дубли.

Голем – един от първите кибернетични роботи, направен от глина от Лев Бен Бецалел. (Вж. например чехословашката кинокомедия „Пекарят на императора“. Тамошният Голем много прилича на истинския.)

Данаиди – В гръцката митология престъпни дъщери на цар Данай, убили по негова заповед мъжете си. Най-напред били осъдени да пълнят с вода каца без дъно. По-късно, при преразглеждане на делото, съдът взел под внимание факта, че били омъжени насила. Това смекчавашо вината обстоятелство дало възможност да бъдат преместени на по-малко безмислена работа. В нашия институт те разбиват асфалта навсякъде, където наскоро сами са го правили.

Демон на Максвел – важен елемент от мисловния експеримент на големия английски физик Максвел. Бил предназначен да атакува втория принцип на термодинамиката. В мисловния експеримент на Максвел демонът се слага до отвора в преградата, която разделя съда, напълнен с движещи се молекули. Работата на демона е да пуца от едната половина на съда в другата бързите молекули и да затваря отвора под носа на бавните. Идеалният демон е способен по този начин без загуба на труд да създаде твърде висока температура в едната половина на съда и твърде

ниска в другата, осъществявайки вечния двигател от втори род. Обаче едва сравнително отскоро и само в нашия институт бяха намерени и пригодени за работа такива демони.

Джан Бен Джан – може би древен изобретател, може би древен воин. Името му е винаги свързано с понятието щит и отделно не се среща. Споменава се например в „Искушенията на свети Антоний“ от Г. Флобер.

Джин – зъл дух от арабските и персийските митове. Почти всички джинове са дубли на цар Соломон и съвременните му магове. Били използвани за военни и политико-хулигански цели. Отличават се с отвратителен характер, нахалство и пълна липса на чувство на благодарност. Те са толкова невежи и агресивни, че почти всички се намират в затвор. В съвременната магия нашироко се използват като опитни същества. По-специално Е. Амперян по материал от тринайсет джинове определяше количеството зло, което един злобен и невежа глупак може да причини на обществото.

Домашен дух – Според представите на суеверните хора, свръхестествено същество, обитаващо всяка населена къща. В домашните духове няма нищо свръхестествено. Те са или напълно пропаднали магове, които не се поддават на превъзпитание, или мелези от гномове и някои домашни животни. В института те се намират под командата на М. М. Камноядов и се използват за черна работа, която не изисква квалификация.

Дракула, граф – знаменит унгарски върколак от XVII-XIX век. Граф никога не е бил. Извършил маса престъпления срещу човечността. Бил заловен от хусарите и тържествено набучен на трепетликов кол пред голямо множество хора. Отличавал се с необичайна жизнеспособност: при аутопсията в него били намерени килограм и половина сребърни куршуми.

Звезда Соломонова – В световната литература магически знак във формата на шестоъгълна звезда, притежаващ вълшебни свойства. В наше време, като повечето други геометрични заклинания, този знак е изгубил силата си и е годен само за заплашване на простите хора.

Инкуб – разновидност на оживелите мъртъвци, има навик да сключва брак с живи. Не съществува. В теоретичната магия терминът „инкуб“ се употребява в съвсем друг смисъл – като мярка за отрицателната енергия на живия организъм.

Инкунабула – Така се наричат първите печатни книги. Някои инкунабули имат наистина гигантски размери.

Ифрит – разновидност на джина. Обикновено ифритите са добре запазени дубли на най-големите арабски военачалници. В института се използват от М. М. Камноядов за въоръжена стража, тъй като за разлика от другите джинове са много дисциплинирани. Механизмът на огневъргачеството на ифритите е слабо изучен. И едва ли някога ще бъде изучен основно, защото вече не е потребен на никого.

Кадавър – Най-общо казано – оживен неодушевен предмет – портрет, статуя, идол, чучело (вж. например А. Н. Толстой, „Граф Калиостро“). Един от първите кадаври в историята е била известната Галатея, творение на скулптора Питмалион. В съвременната магия кадаврите не се използват. Обикновено те са феноменално глупави, капризни, истерични и почти не се поддават на дресиране. В института понякога иронично кадаври се наричат несполучливите дубли и дублоподобните сътрудници.

Левитация – способност да се лети без каквито и да било технически приспособления. Широко известна е левитацията на птиците, прилепите и насекомите.

Оракул – Според вярванията на древните, средство за общуване на боговете с хора: летенето на птицата (при авгурите), шумоленето на дърветата, бълнуването на предсказвача и т.н. Оракул се е наричало също така мястото, където са се давали предсказанията. „Соловецкият оракул“ е малка тъмна стая, където от много години се проектира да се инсталира мощна електронно-сметачна машина за дребни предсказания.

Пития – жрица-пророчица в древна Гърция. Предсказвала, след като вдъхвала отровни изпарения. В нашия институт питиите не практикуват. Те твърде много пушат и се занимават с обща теория на предсказанията.

Рамапитек – според съвременните представи, непосредствен предшественик на питекантропа по еволюционната стълбица.

Сегюр Ришар – герои от фантастичната повест „Загадката на Ришар Сегюр“. Открил обемната фотография.

Таксидермист – пълнач на чучела. Аз препоръчах на авторите тази рядка дума, защото К. Х. Хунта изпада в бяс, когато някой го нарече пълнач на чучела.

Тальсъм – човек, способен да се превръща в животно: във вълк (верволф), в лисица (кицунс) и т.н. Неизвестно защо предизвикват у суеверните хора ужас. Например когато веднъж го заболя мъдрецът, В. П. Корнеев се превърна в петел и веднага му олекна.

Терция – една шейсета част от секундата.

Триба – тук племе. Изобщо не разбирам защо е трябвало издателите на „Книгата на съдбите“ да наричат рамапитекското племе триба.

„Упапнишади“ – древноиндийски коментарии към четири свещени книги.

Фантом – призрак, привидение. Според съвременните представи, концентрат от некробиотична информация. Фантомите предизвикват суверен ужас, макар че са напълно безобидни. В института се използват за уточняване на историческата правда, макар че юридически не могат да се смятат за очевидци.

Харпии – В гръцката митология богини на вихрушката, а фактически разновидност на злите духове, страничен продукт от експериментите на ранните магове в областта на селекцията. Приличат на големи червеникави птици с глави на бабички, твърде развлечени, лакоми и свадливи.

Хидра – у древните гърци фантастична многоглава водна змия. В нашия институт – реално съществуващо многоглаво влечуго, дъщеря на З. Горянин и плезнозавърката от езерото Лох-Нес.

Хомункулус – Според неграмотните средновековни алхимици, човекоподобно същество, създадено изкуствено в колба. Фактически в колба не може да се създаде изкуствено същество. Хомункулусите се синтезират в специални парни котли и се използват за биомеханично моделиране.

„Чук на вещиците“ – старинно ръководство по разпит, трета категория. Съставено и прилагано от клерикалите специално за разкриване на вещици. В най-ново време отменено като остаряло.

А. Привалов

КРАЙ

© 1965 Аркадий Стругацки

© 1965 Борис Стругацки

Аркадий Стругацкий, Борис Стругацкий

Понедельник начинается в субботу, 1965

Сканиране и разпознаване: Мандор, 2000

Източник: <http://sfbg.us>

Публикация: Аркадий и Борис Стругацки, „Трудно е да бъдеш бог“ (сборник),
издателство „Народна младеж“, поредица „Фантастика“

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/61>]